

INFORME SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

NOVEMBRE 2018

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

INFORME SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

NOVEMBRE 2018

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya

1a edició: Novembre de 2018

Informe sobre els drets de l'infant. Novembre 2018

Maquetació: Síndic de Greuges

Imprès sobre paper ecològic

Disseny original: America Sanchez

Foto portada: © Pixabay

ÍNDEX GENERAL

INTRODUCCIÓ	7
-------------------	---

PRIMERA PART

PRINCIPALS ACTUACIONS DE L'ANY 2018 EN LA DEFENSA DELS DRETS DELS INFANTS

I. DRETS I LLIBERTATS CIVILS	11
1. Dret de vaga dels estudiants	11
2. El dret a rebre una educació afectivosexual integral	13
3. Discriminació per raó d'origen d'adolescents en espais d'oci nocturn	15
II. VIOLÈNCIA CONTRA L'INFANT	19
4. Intervenció amb infants i adolescents víctimes de violència masclista	19
5. Creació d'un servei d'atenció especialitzada als infants i adolescents víctimes d'abús sexual ..	22
III. ENTORN FAMILIAR I MODALITATS ALTERNATIVES DE CURA	25
6. Estabilitat dels infants i adolescents en els recursos del sistema de protecció a la infància	25
7. Introducció de la perspectiva de gènere als centres de protecció.	28
8. Tractament i intervenció que reben persones trans en el sistema de protecció.	30
9. Suport a les famílies extenses: import complementari a la prestació per acolliment d'un infant tutelat, per raó de la seva discapacitat.	34
IV. DISCAPACITAT, SALUT BÀSICA, BENESTAR	37
A. Drets dels infants amb alguna discapacitat	
10. Insuficiència de personal especialitzat per a la formació en l'àrea d'educació física/psicomotricitat per a infants amb necessitats educatives especials	37
11. Dislèxia: dificultats de diagnòstic i tractament. Equitat del sistema educatiu	39
B. Dret dels infants al màxim nivell de salut possible	
12. Cobertura excepcional de tractaments que no estan inclosos en la Cartera.	42
13. Risc per a la salut dels infants que practiquen futbol en camps de gespa amb presència de partícules perjudicials.	45
C. Dret a un nivell de vida adequat	
14. Durada de la prestació d'ajut als joves extutelats i renda garantida de ciutadania.	47
15. La consideració del risc greu en les beques menjador	49
16. L'exigència d'acreditació del NIE en les beques menjador	51
17. Prestacions econòmiques contra la pobresa infantil	53
V. EDUCACIÓ, LLEURE I ACTIVITATS CULTURALS	57
A. Dret a l'educació	
18. Les mesures correctores i sancions a l'alumnat que impliquen la suspensió del dret d'assistència a sortides i viatges	57
19. El retard en l'escolarització a l'inici del curs.	59
20. El risc de la creació de centres o grups addicionals a demanda de les famílies.	61
21. La infrautilització de la reserva de places per a escolarització d'alumnat per raons socioeconòmiques i d'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu	64
22. Les dificultats de les colònies escolars en centres d'alta complexitat	66
23. Condicions de seguretat del transport escolar	69
24. Foment de l'ús del llenguatge transversal a les escoles	70

B. Dret al lleure	
25. Exclusió d'accés d'infants en activitats esportives i de lleure per circumstàncies de caràcter personal (diabetis, elements conductuals, aptitud)	72
26. Condicions de seguretat en els espais de joc desmuntables: fires i castells inflables	75
27. Prevenció de l'abús sexual infantil en àmbits de lleure	78
VI. INFORMES EXTRAORDINARIS PRESENTATS DURANT EL 2018.	81
28. El pluralisme a les escoles de Catalunya com a garantia del no-adoctrinament. Juliol 2018.	81
29. La situació dels infants migrants sense referents familiars a Catalunya. Setembre 2018	85
VII. CONSELL ASSESSOR JOVE 2018	107
VIII. ENOC I ENYA.	109

SEGONA PART

ELEMENTS ESTRUCTURALS DE LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA: ANÀLISI DE SEGUIMENT DE LES RECOMANACIONS DEL SÍNDIC

I. MESURES RELACIONADES AMB DRETS I LLIBERTATS CIVILS DELS INFANTS.	121
1. Desplegament de la llei LGTBI en l'àmbit normatiu.	121
2. Pla de coeducació	122
II. MESURES RELACIONADES AMB LA LLUITA CONTRA LA VIOLÈNCIA ENVERS L'INFANT.	123
3. Prohibició del càstig corporal	123
4. Servei d'atenció especialitzada per a víctimes d'abús sexual.	124
III. MESURES RELACIONADES AMB L'ENTORN FAMILIAR I LES MODALITATS ALTERNATIVES DE CURA.	125
5. Reglamentació dels drets dels infants tutelats com a garantia	125
6. Actualització de les ràtios dels serveis socials d'atenció primària	126
7. Execució immediata de les mesures de protecció proposades pels equips tècnics	128
8. Prohibició d'ingressar en centres els infants de fins a tres anys i implantació progressiva de la mesura fins als sis anys	129
9. Increment del nombre de famílies acollidores i d'UCAE	130
10. Suficiència de places d'educació intensiva i terapèutiques per a infants	132
11. Compliment i supervisió dels estàndards de qualitat residencial dels centres	134
12. Pla individualitzat de transició a la vida adulta	135
13. Afectació de les pensions i prestacions dels infants i adolescents tutelats per la DGAIA.	138
14. Extensió de les mesures de prevenció, mediació i coordinació parental per als infants en separacions conflictives	140
IV. MESURES RELACIONADES AMB LA DISCAPACITAT, LA SALUT BÀSICA I EL BENESTAR	143
a) Drets dels infants amb discapacitat	
15. Suport a l'autonomia personal dels infants: reconeixement de la discapacitat i la dependència i accés als ajuts	143
16. Places residencials i serveis de respir per a infants i adolescents amb discapacitat i transtorn de conducta.	144
17. Atenció dels infants als CDIAP fins als sis anys	145

b) Dret a la salut

18. Llistes d'espera de salut amb infants	147
19. Atenció dels infants i adolescents als centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ)	150
20. Carta de drets dels infants en relació amb la salut i l'atenció sanitària	153
21. Salut bucodental i oftalmològica i farmàcia gratuïta	153

c) Dret a un nivell de vida adequat

22. Renda de suficiència econòmica garantida per als infants	155
23. Sistema integrat de prestacions econòmiques per combatre la pobresa infantil	158
24. Serveis i programes d'acompanyament socioeducatiu al llarg de tot el cicle vital de l'infant per prevenir situacions de risc	159
25. Programes de suport i recursos específics per atendre adolescents amb conductes d'alt risc. .	161
26. Funcionament dels serveis de menjador als instituts amb jornada compactada	162
27. Assignació d'habitatges d'emergència social en cas de famílies amb infants a càrrec: eliminació del temps d'espera i adequació del recurs	163
28. Reallotjament dels assentaments de famílies amb infants a càrrec	165

V. MESURES RELACIONADES AMB L'EDUCACIÓ, EL LLEURE I LES ACTIVITATS CULTURALS

a) Dret a l'educació

29. Mesures d'accessibilitat a l'educació infantil de primer cycle	167
30. Pacte contra la segregació escolar amb nou decret d'admissió d'alumnat	169
31. Mancances en les polítiques de beques per assumir els costos de l'escolarització	170
32. Mesures de garantia efectiva de la voluntarietat de les quotes dels centres concertats	173
33. Millora dels recursos als centres d'alta complexitat	174
34. Dotació de recursos per atendre l'alumnat amb necessitats educatives especials amb garanties d'inclusió escolar	176
35. Increment de la provisió de places de programes de noves oportunitats	181
36. Accés a l'educació per a adolescents de més de setze anys amb discapacitat	182

b) Dret al lleure

37. Ajuts econòmics per accedir a les activitats de lleure	185
38. Plans locals de dinamització del lleure educatiu en entorns socialment desfavorits	189
39. Dret al lleure dels infants amb alguna discapacitat	190

VI. MESURES RELACIONADES AMB MESURES ESPECIALS DE PROTECCIÓ

40. Pla integral per a l'acollida dels infants migrants no acompanyats	193
--	-----

INTRODUCCIÓ

El Síndic presenta l'*Informe anual sobre els drets de l'infant 2018*, que pretén ser una eina per contribuir a la garantia i a la plenitud dels drets dels infants a Catalunya. L'informe conté una anàlisi de la situació dels drets dels infants amb una doble perspectiva:

D'una banda, s'exposen els aspectes en què ha treballat la institució del Síndic de manera específica durant l'any 2018, i que afecten diversos drets dels infants, ja siguin de caràcter civil i polític o social.

D'altra banda, s'inclou un apartat de seguiment de les principals mesures per garantir els drets dels infants que el Síndic ha anat proposant a les administracions públiques i el seu grau de compliment.

Pel que fa als principals aspectes treballats, en l'apartat dedicat als drets civils i polítics, s'inclouen temes com ara la necessària regulació del dret de vaga dels estudiants, actualment recollit en l'ordenament de manera poc garantista. També en l'apartat dels drets i les llibertats civils, s'aborda el dret dels infants a una educació afectivosexual, emmarcat en el dret a l'educació, el dret a la salut i el dret a la no-discriminació per assolir la igualtat de gènere. Així mateix, també s'aborden algunes pràctiques poc visibilitzades amb relació a adolescents, com ara situacions de discriminació, principalment per raó de raça, origen ètnic o social en l'accés a locals d'oci.

En l'àmbit de la violència envers l'infant, els temes tractats fan referència a la necessitat d'avançar en la prevenció i en el tractament de l'abús sexual, i en la intervenció amb infants i adolescents víctimes de violència masclista.

L'àmbit relacionat amb l'entorn familiar i les modalitats alternatives de cura conté temes referits als recursos residencials i familiars, tant pel que fa a l'estabilitat dels itineraris com al necessari suport a les famílies acollidores.

En l'àmbit de la discapacitat s'aborden les mancances en recursos per a una plena

educació d'infants amb necessitats educatives especials. També s'analitzen de manera específica les mancances en la diagnosi i l'atenció adequada en l'àmbit educatiu.

Així mateix, s'aborden aspectes relatius als diversos instruments per combatre situacions de pobresa infantil com ara el disseny de la renda garantida de ciutadania i la prestació per als joves extutelats, i també la configuració de les beques menjador, com a instruments per garantir el dret a un nivell de vida adequat.

En l'apartat del dret a l'educació s'analitzen aspectes que fan referència a diversos drets dels alumnes (i a les dificultats que es poden plantejar per garantir-los), com ara l'accés a colònies i sortides i el règim disciplinari, el retard en l'escolarització per causes organitzatives o la impossibilitat d'anar de colònies per dificultats d'organitzar-les en centres d'alta complexitat. Així mateix, també es tracten temes que afecten la segregació escolar, com el risc de creació de centres o grups addicionals a demanda de les famílies o l'ús de la reserva de places.

Finalment, en l'àmbit del dret al lleure, s'ha considerat important destacar un conjunt de situacions que es produeixen en el context de la pràctica esportiva dels infants, ja sigui en horaris extraescolars i en activitats d'estiu, ja sigui en l'àmbit federat o no, en què els drets dels infants topen amb decisions i normatives o amb manca de personal especialitzat o de protocols adequats.

La segona part de l'informe analitza l'evolució de les polítiques públiques d'infància durant l'any 2018, anàlisi que es fa a partir de les recomanacions del Síndic a les administracions, i que permet seguir l'evolució de les mesures normatives i administratives; la inversió pública i la cobertura i l'atenció de les necessitats dels infants en tots els àmbits, tant pel que fa als drets com a les llibertats civils; les mesures relacionades amb la lluita contra la violència envers l'infant; el sistema protector; l'atenció a la discapacitat, la salut bàsica i el benestar, i el dret a l'educació, el lleure i les activitats culturals.

Alhora, en l'informe s'expliquen les actuacions del Consell Assessor Jove del Síndic, òrgan de participació i d'assessorament juvenil, que ha fet reunions i activitats relatives als drets dels infants amb l'equip d'infància del Síndic, centrades en el tema de la salut mental infantil i juvenil.

Així mateix, enguany el Síndic ha acollit a Barcelona la reunió del projecte europeu ENYA (European Network of Young Advisors), també amb la temàtica de la salut mental infantil i juvenil assenyalada.

PRIMERA PART

**PRINCIPALS ACTUACIONS DE L'ANY 2018
EN LA DEFENSA DELS DRETS DELS INFANTS**

I. DRETS I LLIBERTATS CIVILS

1. DRET DE VAGA DELS ESTUDIANTS

Enguany, el Síndic ha rebut queixes i consultes relatives a l'exercici del dret de vaga pels estudiants, que han coincidit amb diverses convocatòries de vaga relacionades amb la situació política, però també motivades per fets que han tingut ressò social i han motivat mobilitzacions ciutadanes, com ara la sentència recaiguda en un procediment judicial en què s'enjudiciava la comissió d'un delictes contra la llibertat sexual.

Les queixes han vingut, en la major part, de persones adultes, mares i pares que manifestaven el desacord amb el fet que els estudiants fessin vaga per la incidència que la manca d'assistència a classe tenia en el seu dret a l'educació. En algun dels casos, es responsabilitzava el centre educatiu de promoure que l'alumnat fes vaga. Així mateix, el Síndic ha rebut una queixa en què es qüestionava que un centre educatiu no hagués permès l'alumnat de tercer i quart curs d'ESO de fer vaga el dia 8 de març de 2018.

El conjunt de normativa que regula el sistema educatiu no reconeix de manera expressa el dret de vaga de l'alumnat, però la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, del dret a l'educació (LODE), sí que preveu que, en els termes que estableixin les administracions educatives, les decisions col·lectives que adoptin els alumnes a partir del tercer curs d'educació secundària obligatòria respecte de l'assistència a classe no tindran la consideració de faltes de conducta ni seran objecte de sanció, quan hagin estat resultat de l'exercici del dret de reunió i siguin comunicades prèviament a la direcció del centre educatiu (art. 8.2).

L'alumnat a partir de tercer curs d'ESO, doncs, té dret a adoptar decisions col·lectives referents a l'assistència a classe, és a dir, té dret a fer vaga i, per tant, no pot ser sancionat, sempre que la decisió sigui resultat de l'exercici del dret de reunió i hi hagi una comunicació prèvia al centre educatiu.

Aquest és un dret del qual són titulars els adolescents i que ha de ser respectat pels centres educatius i per les famílies. En aquest sentit, forma part del conjunt de drets de participació que el marc normatiu vigent reconeix a infants i adolescents, dins el qual hi ha el dret a participar plenament en la vida social, cultural, artística i recreativa del seu entorn, i també a una incorporació progressiva a la ciutadania activa. Així mateix, tenen dret a participar en reunions públiques i manifestacions pacífiques, convocades en els termes establerts per la Llei, i també a promoure-les i a convocar-les amb el consentiment exprés dels seus pares, tutors o guardadors (articles 7.1 i 7.3 de la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor).

L'exercici d'aquest dret l'ha regulat el Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, que estableix que "les normes d'organització i de funcionament del centre [...] poden determinar que, a partir del tercer curs de l'educació secundària obligatòria, les decisions col·lectives adoptades per l'alumnat en relació amb la seva assistència a classe, en exercici del dret de reunió i prèviament comunicades a la direcció del centre i [quan] es disposi de la corresponent autorització dels pares, mares o tutors, no tinguin la consideració de falta" (art. 24.2).

El Síndic considera, però, que la regulació del dret de vaga de l'alumnat que conté el Decret d'autonomia de centres presenta mancances significatives que vulnereu la LODE i que limiten l'exercici d'aquest dret per part de l'alumnat.

Així, el Decret 102/2010 estableix el requisit que les decisions col·lectives adoptades per l'alumnat en relació amb la seva assistència a classe, en exercici del dret de reunió, disposin de la corresponent autorització dels pares, mares o tutors perquè no tinguin la consideració de faltes.

Aquest és un requisit no establert per la LODE, que no exigeix l'autorització de les famílies. Es tracta, a més, d'un requisit declarat nul pel Tribunal Suprem, per mitjà

de la sentència dictada en data 18 de desembre de 2014 davant una previsió similar continguda en el Decret 39/2008, de 4 d'abril, del Consell sobre la convivència als centres docents no universitaris sostinguts amb fons públics, i sobre els drets i deures de l'alumnat, pares, mares, tutores i tutors, professorat i personal d'administració i serveis a la Comunitat Valenciana. Així mateix, el Tribunal Suprem considera que l'establiment d'aquest requisit no es limitaria a modular-ne l'exercici, potestat atribuïda a l'Administració educativa, sinó que transformaria el significat i l'abast del dret.

En el mateix sentit, el Síndic considera que el dret d'adoptar decisions col·lectives respecte de l'assistència a classe és un dret que l'alumnat té reconegut sense restriccions, i que el seu exercici no hauria d'estar supeditat a la voluntat de les famílies.

Una segona mancança detectada en el Decret 102/2010, d'autonomia dels centres educatius, és que no estableix el termini dins el qual s'ha de fer la comunicació a la direcció del centre, de manera que aquesta decisió recau en l'àmbit d'autonomia de cada centre.

El Síndic considera que la manca d'una previsió específica respecte de l'antelació

de la comunicació pot generar situacions en què el compliment d'aquest requisit impossibilita, a la pràctica, l'exercici del dret. Aquest va ser el cas del centre educatiu objecte d'una de les queixes, que va ampliar el termini a quinze dies, quan en el cas del dret de vaga, regulat pel Reial decret llei 17/1977, de 4 de març, sobre relacions de treball, s'estableix que la comunicació s'ha de fer amb cinc dies naturals d'antelació, que s'amplien a deu quan es tracti d'empreses encarregades de serveis públics. El Síndic va considerar que el termini de quinze dies era excessiu i va demanar que en les normes del centre es reduís.

Un tercer dèficit detectat en la regulació de les decisions col·lectives respecte de l'assistència a classe té a veure amb el fet que s'estableixi de manera potestativa i no obligatòria la previsió que es concreti per mitjà de les Normes d'organització i de funcionament dels centres (NOFC).

En aquest sentit, la previsió que les NOFC regulin aquest dret de manera no obligatòria ("les NOFC poden determinar que, a partir del tercer curs de l'educació secundària obligatòria, les decisions col·lectives adoptades per l'alumnat") pot generar confusió als centres educatius respecte del reconeixement del dret i del fet que s'ha de poder exercir amb independència que les normes del centre hi facin referència.

Recomanacions

■ Modificar el Decret 102/2010, d'autonomia dels centres educatius, en el sentit següent:

- Derogar el requisit referent a l'autorització de les famílies.

- Establir els termes en què l'alumnat ha d'exercir el dret, com ara el termini d'antelació de la comunicació, la majoria necessària, si escau, o d'altres.

■ Mentre aquesta modificació no es faci efectiva, incorporar aquests criteris en el document d'organització i de funcionament dels centres docents.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament

2. EL DRET A REBRE UNA EDUCACIÓ AFECTIVOSEXUAL INTEGRAL

L'educació afectivosexual integral dels infants i adolescents s'emmarca dins el dret a l'educació, el dret a la salut i el dret a la no-discriminació per assolir la igualtat de gènere.

Tanmateix, en el sistema educatiu s'observen aspectes relacionats amb l'educació afectivosexual dels infants i adolescents, com ara la possible desigualtat entre l'alumnat a l'hora de rebre aquesta educació als centres educatius respectius; possibles diferències de durada i de contingut de les formacions en educació sexual als centres educatius, algunes de les quals han estat exclusivament centrades en la prevenció de l'embaràs i de les infeccions de transmissió sexual (ITS), i també la possible persistència de formacions amb un enfocament i una visió sense perspectiva de gènere o visions heteronormatives.

De tot això, se'n desprèn la manca de seguiment obligatori per part dels centres educatius de programes que garanteixin l'educació afectivosexual integral de l'alumnat dins de les activitats educatives escolars curriculars.

Adoptar una visió holística de la sexualitat des de la diversitat que tracti l'afecte i el plaer, més enllà de prevenir sobre els riscos, i que treballi els aspectes relacionats amb el lliure consentiment i el respecte al no-consentiment dona eines als infants i adolescents a l'hora de desenvolupar habilitats pròpies per a la construcció de relacions saludables.

L'educació en afectivitat i sexualitat és un procés d'adquisició d'informació i opinions, creences i valors, i també d'adquisició d'habilitats per generar proximitat i eines per prevenir riscos. També significa fomentar una actitud positiva apropiada per a l'edat de cada infant i adolescent, respectant la diversitat i les experiències de proximitat segura, amb un enfocament basat en els drets i la igualtat de gènere, incloent-hi informació científica precisa sobre el desenvolupament humà, les relacions interpersonals, d'afecte, d'imatge corporal, d'anatomia i de salut reproductiva.

L'educació sexual i afectiva integral inclou informació i debats sobre molts aspectes: la vida familiar, les relacions, la cultura i els rols de gènere, la contracepció, el part i les infeccions de transmissió sexual, la integritat corporal i els drets humans, la diversitat sexual i de gènere i la igualtat, i perills com ara prejudicis, discriminacions i abusos sexuals.

Els infants i adolescents necessiten conèixer els riscos d'explotació i abús sexual per reconèixer-los i protegir-se'n en la mesura que sigui possible, i identificar i accedir a fonts de suport disponibles.

Una part de l'educació sexual i afectiva integral d'alta qualitat consisteix a proporcionar als infants serveis d'atenció mèdica fàcilment accessibles que els donin l'oportunitat d'accedir a assessorament i a serveis personals. És especialment important que els serveis respectin el dret de l'infant a ser informat i el dret a la privacitat. Els infants i adolescents també han de tenir l'oportunitat d'accedir als serveis de manera independent.

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant reconeix que els infants tenen el dret a ser informats, a l'educació, a la salut, a la integritat i dignitat, a la protecció davant qualsevol forma de violència, abús i explotació, i a la no-discriminació.

L'article 44 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, recull el dret a la prevenció i la promoció de la salut; en particular, sobre la fisiologia de la reproducció, la salut sexual i reproductiva, el risc per a la salut que comporta l'embaràs a edats molts primerenques, la prevenció de les ITS i del VIH, i també la promoció d'una sexualitat responsable.

Per la seva banda, la Llei 11/2014, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, remarca en l'article 12 que s'ha de garantir la coeducació, i també la incorporació de la diversitat sexual i de gènere als llibres de text, projectes de centre i accions tutorial. Sobre això, la

Llei 17/2015, d'igualtat efectiva entre homes i dones, indica que l'Administració educativa ha d'oferir formació en coeducació al personal docent, incloses l'educació sexual i contra la violència masclista, i s'ha d'implementar una educació afectiva i sexual que afavoreixi la construcció d'una sexualitat positiva, saludable, que respecti la diversitat i eviti tot tipus de prejudicis per raó d'orientació sexual i afectiva.

En definitiva, l'educació afectiva i sexual ha de facilitar als infants i adolescents,

d'acord amb la seva edat, reconèixer els diferents nivells de relació afectiva, la qual cosa els ha de permetre assumir de manera responsable la seva sexualitat, ser respectuosos amb si mateixos i amb les altres persones, i prendre decisions informades, autònomes i conseqüents. D'aquesta manera, els infants i adolescents també disposaran de coneixements, habilitats i actituds que els permetin reconèixer i gestionar relacions afectives poc saludables, i l'educació afectivosexual contribuirà a la prevenció dels maltractaments i abusos sexuals.

Recomanacions

■ Promoure la implementació de l'educació afectivosexual integral, obligatòria i continuada en l'educació curricular formal. L'educació afectivosexual a les escoles ha de tenir el suport de professionals especialitzats per transmetre als infants i adolescents aspectes que els ajudin a construir relacions saludables, i també a identificar relacions abusives.

■ Desenvolupar mesures per garantir el dret de tot l'alumnat a rebre informació adequada sobre la diversitat de gènere i l'orientació sexual als llibres de text i en altres materials educatius, i que el Departament d'Ensenyament prengui mesures per supervisar que es compleix en tots els centres educatius a fi d'aturar la discriminació LGTBI.

■ Enfortir la qualitat, l'accessibilitat i la disponibilitat dels serveis de salut sexual, amb l'increment de les competències dels contactes presencials dels professionals de la salut amb els infants i adolescents.

Administracions afectades

Departament d'Ensenyament

Departament de Salut

3. DISCRIMINACIÓ PER RAÓ D'ORIGEN D'ADOLESCENTS EN ESPAIS D'OCI NOCTURN

L'article 31 de la Convenció de les Nacions Unides reconeix el dret de l'infant al descans, a l'esplai, al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat, i a participar lliurement en la vida cultural i les arts.

L'article 2 de la mateixa Convenció exigeix als estats membres que assegurin a tots els infants els drets enunciats en la Convenció, sense cap mena de discriminació de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o d'altra mena, origen nacional, ètnic o social, posició econòmica, incapacitat física, naixement o qualsevol altra condició de l'infant, dels seus pares o dels seus tutors legals.

El Síndic ha rebut queixes de situacions de discriminació, principalment per raó de raça, origen ètnic o social, en l'accés a locals d'oci, i ha estat coneixedor de l'activitat duta a terme per entitats de denúncia i prevenció de situacions de discriminació que pretenen demostrar l'existència d'aquest tipus de pràctiques poc visibilitzades arreu de Catalunya i que molt sovint queden impunes quan són denunciades per manca de prova.

La Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, i el Decret 112/2010, de 31 d'agost, pel qual s'aprova el Reglament d'espectacles públics i activitats recreatives, són clars pel que fa a la prohibició de discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió, discapacitat, orientació sexual, identitat de gènere o qualsevol altra condició o circumstància personal o social dels usuaris dels establiments i els espais oberts al públic, tant pel que fa a les condicions d'accés com a la permanència als establiments i a l'ús i gaudi dels serveis que s'hi presten (article 10 de la Llei i 50 del Reglament).

En aquest sentit, l'article 51 del Decret 112/2010 especifica que les condicions d'accés sobre les quals es pot basar l'exercici del dret d'admissió han de ser concretes i objectives, i en cap cas no poden ser arbitràries o improcedents, ni basar-se en criteris discriminatoris que puguin produir

indefensió a les persones usuàries o consumidores. Tampoc no poden ser contràries als costums vigents en la societat. Aquestes condicions s'han de fer constar en un rètol o placa amb les característiques que determina l'annex IV del mateix Reglament.

Les persones menors de divuit anys tenen prohibida l'entrada als establiments de règim especial i les persones menors de catorze anys tenen prohibida l'entrada a les discoteques de joventut. Queden exclosos d'aquesta prohibició els restaurants musicals i les sales festes amb espectacle i concerts d'infància i joventut.

En els espectacles públics i activitats recreatives en què estigui permesa l'entrada de menors d'edat s'ha de complir la normativa que imposa determinades restriccions per a la seva protecció i, en tot cas, les normes següents: les relatives a la protecció de la salut, les relatives a la prohibició d'ús de màquines recreatives amb premi o d'atzar, les relatives a les limitacions d'horaris que afecten les persones menors d'edat i les relatives a la protecció de la infància i la joventut.

La responsabilitat de l'exercici del dret d'admissió als establiments, espectacles i activitats que tenen l'obligació de disposar de control d'accés recau en el personal de control i vigilància, sens perjudici de la responsabilitat de la persona titular de l'establiment o organitzadora de l'espectacle públic o activitat recreativa. En aquest sentit, l'article 6.2.p) de la Llei 11/2009 recull l'obligació dels organitzadors i titulars de les activitats d'informar el personal de control d'accés i el de serveis de vigilància sobre les funcions i les obligacions que els atribueix la normativa específica, i també sobre les responsabilitats personals que es poden derivar de l'incompliment de les dites funcions i obligacions.

L'article 47 de la mateixa Llei tipifica com a falta molt greu incomplir la prohibició de discriminació establerta en l'article 10 de la Llei (article 47.i). La Llei estableix en l'article 13.1.d) que els ajuntaments tenen atribuïdes competències per inspeccionar i sancionar establiments oberts al públic, els espectacles públics i les activitats recreatives sotmesos a llicència municipal, en els supòsits en què, per mitjà d'un acord del ple municipal,

s'hagi acordat d'assumir conjuntament l'exercici d'aquestes competències, la qual cosa s'ha de comunicar als òrgans corresponents del departament competent en matèria d'espectacles públics i d'activitats recreatives.

Actualment, són 49 els municipis que han comunicat l'adopció de l'acord del ple municipal per assumir les competències d'inspecció i de sanció esmentades.¹

El Síndic s'ha adreçat a aquests 49 ajuntaments i a la Direcció General d'Admissió de Seguretat del Departament d'Interior per rebre informació sobre el nombre de denúncies presentades, les infraccions detectades en l'actuació inspectora amb relació al correcte exercici del dret d'admissió (l'adequació de rètols i el compliment de condicions que s'estableixen), les sancions efectivament imposades, i els plans i programes duts a terme per prevenir incompliments de la normativa i pràctiques discriminatòries en l'accés a locals d'oci on està permesa l'entrada a adolescents menors de divuit anys.

Es constata que hi ha molt poques denúncies per discriminació en l'accés a locals d'oci nocturn. En les poques denúncies existents no s'observa que hagin afectat adolescents menors de divuit anys i només es fa referència a un expedient incoat a Arenys de Mar per discriminació per motiu racial que va derivar en diligències penals. La major part de les poques denúncies que s'efectuen no resulten en sanció per manca de prova, i moltes de les denúncies no són formulades

in situ davant dels agents d'autoritat i s'acaben arxivant. Algunes irregularitats detectades en els rètols de dret d'admissió no validats per l'Administració sí que han comportat la incoació d'un procediment sancionador, algunes perquè estableixen condicions no permeses (rètol genèric o que prohibeix l'accés per raó de vestuari) o perquè no recullen la prohibició de venda o subministrament de productes alcohòlics o tabac a menors d'edat.

No obstant això, les sancions que es fan constar en l'àmbit del compliment de la normativa en establiments d'oci fan referència, principalment, a l'incompliment de la prohibició d'entrada d'adolescents per raó d'edat o per venda i consum d'alcohol o tabac a menors de divuit anys en locals d'activitats on tenen permesa l'entrada, i no a situacions de discriminació.

Dels ajuntaments a qui s'ha preguntat, només 7 fan constar que disposen d'un programa o campanya especial de prevenció, inspecció o intervenció educativa en aquest àmbit, malgrat que aquests programes no estiguin destinats tots específicament a evitar pràctiques discriminatòries.²

Tot i així, se sap que les pràctiques discriminatòries en aquest àmbit ocorren i afecten greument l'equitat en el gaudi del dret a l'oci entre els més joves, ja sigui per raó de sexe o gènere, origen ètnic, discapacitat, posició social o orientació i identitat sexuals. Per aquest motiu, el Síndic valora que s'han d'emprendre accions perquè es visibilitzin i no quedin impunes.

¹ L'article 15 de la Llei 11/2009 indica que l'exercici de les competències assumides d'acord amb l'article 13.1.d té caràcter obligatori. En cas que un ajuntament que les té assumides no les exerceixi i, com a conseqüència d'aquest fet, posi en risc la convivència, la seguretat o la salut dels ciutadans, l'Administració de la Generalitat pot exercir-les subsidiàriament d'acord amb el procediment i els requisits establerts en el Decret legislatiu 2/2003, text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya.

² Cornellà de Llobregat: Indica que, conscients que la manca de denúncia no implica la inexistència de conductes discriminatòries, durant les festes del Corpus de 2017 es va iniciar la campanya "Cornellà, festes lliures de sexisme", en què s'han portat a terme actuacions per detectar conductes i situacions sexistes. També es fan inspeccions per detectar situacions i conductes discriminatòries. Mataró: Disposa d'un programa d'inspecció en horari diürn dels locals d'oci nocturn del pla de Boet. Tossa de Mar: Va endegar una campanya informativa l'any 2016 de difusió del contingut de la Llei 11/2009 i el Decret 112/2010. L'any 2018 té previst emprendre una nova campanya. Badalona: El servei de Guàrdia Urbana disposa d'un protocol específic de divendres nit a les zones d'oci per a l'erradicació del consum d'alcohol a la via pública. Esplugues de Llobregat: fa inspeccions preventives en què informa els comerciants sobre la prohibició de vendre alcohol i el decret de limitació horària dels establiments; a més, disposa d'un nou servei d'atenció al col·lectiu LGTBI. Lleida: Programa Nits Q de diàleg i intervenció educativa en l'oci nocturn.

Recomanacions

- Fer campanyes informatives arreu de Catalunya perquè es visibilitzi l'existència d'aquest tipus de pràctiques i d'incompliments en l'accés als establiments d'oci que permetin donar a conèixer als adolescents usuaris d'aquests serveis els seus drets i les possibilitats de denúncia davant de situacions de discriminació.
- Emprendre campanyes formatives i de sensibilització entre els agents de les policies locals en aquest àmbit perquè es puguin detectar d'ofici conductes que puguin vulnerar aquests drets.
- Dur a terme activitats formatives entre el personal de seguretat privada

per prevenir conductes que puguin contravenir la normativa vigent en establiments i espais oberts al públic, especialment els que permeten l'entrada a adolescents menors d'edat.

- Establir l'obligació als establiments d'exhibir un rètol en què específicament s'indiqui la prohibició de discriminació, i el procediment que cal seguir en cas que es detecti una pràctica en aquest sentit, de manera que es complementi la informació sobre els criteris d'accés i admissió que s'han de donar a conèixer per mitjà dels rètols visibles col·locats en els llocs d'accés.

Administracions afectades

- Administració local
- Departament d'Interior

II. VIOLÈNCIA CONTRA L'INFANT

4. INTERVENCIÓ AMB INFANTS I ADOLESCENTS VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA

La violència masclista en l'àmbit de la parella té un impacte profund en fills i filles. Sovint, es parla de la invisibilitat dels infants que viuen en un context de violència masclista, infants i adolescents que són víctimes de les conseqüències i els efectes de la violència física o psíquica que exerceix un home (pare, parella o exparella) cap a la seva mare.

Els infants sovint són utilitzats com a instrument per fer mal a la mare, i se'n condiona el benestar i desenvolupament integral. En aquestes situacions, els infants es converteixen en víctimes d'un maltractament psicològic amb efectes negatius en la seva salut.

La violència masclista és una violació flagrant dels drets fonamentals de les dones i dels infants a càrrec seu, i també un obstacle fonamental per a l'assoliment de la igualtat entre dones i homes. La Constitució consagra drets fonamentals com ara la llibertat, la igualtat, la vida, la seguretat i la no-discriminació, i n'és un atac frontal la violència masclista, a la qual els poders públics no poden ser aliens.

D'acord amb el que disposa l'article 9.2 de la Constitució, aquests mateixos poders públics tenen l'obligació d'adoptar mesures d'acció positiva per fer efectius aquests drets, i han de remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud, com ara posar en marxa de manera urgent les actuacions que conté el Pacte d'Estat contra la violència de gènere, aprovat pel Congrés dels Diputats el 28 de setembre de 2017.

Es detecta una manca de dades fiables sobre els infants i adolescents víctimes de violència masclista, i cal avançar cap a sistemes que permetin la recollida i la sistematització de les dades i els indicadors que facin possible quantificar, amb rigor, la realitat sobre el nombre

d'aquestes víctimes, especialment la dels infants i adolescents.

L'exposició dels infants a situacions de violència masclista en l'àmbit familiar contribueix a la transmissió intergeneracional de patrons i conductes masclistes, i condiona les relacions que els infants i adolescents puguin construir en un futur.

Els adolescents i els joves són un col·lectiu especialment vulnerable davant les situacions de violència masclista. Totes les formes de violència masclista incloses en la Llei 5/2008 es poden produir entre adolescents que viuen o que exerceixen relacions afectivosexuals abusives o altres manifestacions de violència masclista en l'adolescència (12-18 anys). També s'inclouen les situacions de violència que poden patir les persones LGTBI per motius d'identitat de gènere, expressió de gènere o orientació sexual.

En l'àmbit educatiu, la prevenció i la lluita contra la violència masclista requereixen reflexionar en profunditat sobre les causes que han propiciat l'actual reproducció de patrons i conductes de violència masclista entre adolescents i, prenent com a base el resultat d'aquests estudis, dissenyar un procés d'intervenció encaminat a l'eliminació d'aquest tipus de violència als centres educatius.

Encara manca una consciència generalitzada en la societat, i entre alguns professionals de diversos serveis o alguns operadors jurídics, dels efectes devastadors que genera per als infants l'exposició a contextos de violència masclista familiar i la persistència de resistències que alenteixen o posen fre a la valoració d'aquest risc o a l'aplicació de mesures per protegir-los-en.

El marc legal vigent a Catalunya estableix que el principi de l'interès superior de l'infant ha de ser prioritari en tots els àmbits: social, cultural, polític i econòmic. L'interès superior de l'infant o l'adolescent constitueix el principi bàsic de tot el dret relatiu a aquestes persones. D'acord amb

aquest principi, el dret de l'infant i l'adolescent a ser protegit contra tota forma de violència requereix un abordatge global en l'àmbit de la violència masclista, com a subjectes de drets i oportunitats. Des d'aquesta perspectiva, en la valoració del risc en què es troba la dona s'ha d'incloure la valoració del risc en què es poden trobar els infants.

La violència masclista és un fenomen complex que provoca la intervenció d'una quantitat rellevant de serveis i òrgans diferents. Per tant, és imprescindible millorar la prevenció, la detecció de signes de patiment d'infants i adolescents exposats a violència masclista, l'atenció, el tractament i la recuperació psicològica dels efectes que provoca en els infants l'exposició a la violència masclista, garantint la qualitat i la intensitat de les sessions d'intervenció terapèutica o psicoterapèutica, i evitar tant les dilacions en l'atenció com la discriminació per raó de territori en el qual resideixi la víctima.

L'atenció sanitària de les persones menors víctimes de violència masclista s'ha de millorar, amb l'elaboració de protocols d'intervenció integral específics en cas de violència masclista sobre persones menors i amb l'increment dels recursos en salut mental per atendre els infants i adolescents víctimes de violència masclista.

A banda, cal millorar la coordinació efectiva i el treball en xarxa dels professionals dels diversos serveis i òrgans implicats per garantir una resposta integral, en interès superior dels infants. A aquest efecte, cal continuar aprofundint en la formació i l'especialització dels professionals implicats en l'abordatge d'aquestes situacions, a fi de protegir, acompanyar o donar el suport necessari als infants i adolescents afectats.

I, en aquest sentit, cal oferir als professionals que atenen aquestes situacions familiars complexes espais freqüents de supervisió de casos en què puguin participar altres professionals dels serveis implicats, i també, si escau, altres professionals especialistes en la matèria.

El dret a l'assistència jurídica especialitzada i gratuïta de les víctimes de violència de

gènere requereix, inexcusablement, que en la regulació del torn d'ofici pels col·legis d'advocats s'exigeixi l'especialització adequada en violència masclista i en matèria de protecció d'infants i adolescents per garantir la doble perspectiva en l'abordatge jurídic d'aquestes situacions.

Els punts de trobada familiar (STPT) han de garantir el dret de la persona menor a ser escoltada, que es promogui la receptivitat i l'agilitat en l'intercanvi d'informació entre jutjats i els STPT, l'adequació de les plantilles i la seva formació en violència masclista, l'establiment de mecanismes de coordinació entre els STPT i els dispositius d'atenció integral a les dones víctimes, i també el control i la supervisió externa dels STPT per part de l'administració competent.

El Pla integral 2015-2018 per millorar la detecció i la intervenció en els contextos familiars en què es troben els infants exposats a situacions de violència masclista, en la seva primera fase 2015-2016, recollia com a actuació l'increment de professionals de treball social i l'educació social assignats a serveis socials bàsics finançats pel contracte programa. Aquest increment va consistir a passar de 2.333 a 2.467 professionals. D'altra banda, segons dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, el nombre de dones en situació de violència amb infants en atenció d'urgència es va incrementar de 450 a 490.

El Pla integral, en la seva segona fase 2017-2018, recull les següents actuacions interdepartamentals per a l'impuls de la prevenció, la detecció i la intervenció en casos d'infants i adolescents víctimes de violència masclista:

- La mesura 8 va adreçada a fer un protocol de circuit únic per a la detecció de situacions de risc social per part de l'Administració local.
- La mesura 29 persegueix impulsar un model de servei públic d'atenció especialitzada a infants i adolescents víctimes de maltractament/violència sexual.

- La mesura 32 pretén impulsar programes específics per a la prevenció de la violència masclista en tots els àmbits: explotació sexual infantil, matrimonis forçats i infància i adolescència, víctimes de violència masclista per convivència familiar.

El preàmbul de la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència explicita com a eix la transversalització de la preeminència de l'interès superior de l'infant i l'adolescent, perquè sempre es tinguin en consideració les condicions,

les situacions i les necessitats de l'infant i l'adolescent en tots els àmbits.

El Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica també assenyalava que les parts han de prendre les mesures adequades perquè els serveis de protecció i suport a les víctimes tinguin en compte adequadament els drets i les necessitats dels infants exposats a totes formes de violència, incloent-hi consells psicosocials adaptats a l'edat de l'infant, tenint en compte el seu interès superior.

Recomanacions

- Crear sistemes de recollida i sistematització de les dades i els indicadors que permetin quantificar, amb rigor, la realitat sobre el nombre d'infants i adolescents exposats a contextos de violència masclista.

- Reforçar la capacitat i la sensibilització en matèria de violència masclista de tot el personal que intervé en la protecció integral de les víctimes d'aquest tipus de violència, mitjançant formació especialitzada, continuada, obligatòria i avaluable, i que presti una atenció especial a les necessitats de les víctimes en situació de vulnerabilitat i a les necessitats i els interessos dels infants i adolescents.

- Garantir la qualitat i la intensitat de les sessions d'intervenció terapèutica o psicoterapèutica, de manera que s'evitin tant les dilacions en l'atenció com la discriminació per raó del territori en el qual resideixi la víctima.

- Millorar l'atenció sanitària d'infants i adolescents víctimes de violència masclista, amb l'elaboració de protocols d'intervenció integral específics i amb l'increment dels recursos en salut mental per atendre els infants i adolescents víctimes de violència masclista.

- Millorar els procediments d'escolta dels infants i adolescents en aquestes situacions, perquè es pugui valorar, cas per cas, si hi ha signes de patiment psicològic i emocional, i, si s'escau, adoptar les mesures que es considerin convenients d'acord amb l'interès superior dels infants.

- Augmentar la coordinació, el treball en xarxa i l'assessorament especialitzat per poder interpretar la informació i els signes que es desprenen de l'escolta directa i indirecta dels infants i adolescents en situacions de violència masclista.

- Incrementar les mesures de prevenció i dissenyar un procés d'intervenció encaminat a l'eliminació de la violència masclista entre adolescents.

- Impulsar línies estratègiques de prevenció i sensibilització adreçades a la ciutadania en general sobre l'impacte que té la violència masclista en els infants i adolescents, i també a les escoles amb la promoció de models de coeducació.

Administracions afectades

- Departament de Justícia
- Departament de Salut
- Departament d'Ensenyament
- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies
- Col·legis professionals

5. CREACIÓ D'UN SERVEI D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA ALS INFANTS I ADOLESCENTS VÍCTIMES D'ABÚS SEXUAL

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, va preveure la creació d'un servei d'atenció especialitzada als infants i adolescents víctimes d'abús sexual. Es va establir que aquest servei l'ha de crear “el departament competent en infància i adolescència”, que ha de vetllar per la prevenció i la detecció activa dels abusos sexuals dels infants, i també promoure bones pràctiques de prevenció i formació contínua dels professionals.

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant i el conjunt de normativa que la desplega atribueixen a infants i adolescents el dret a ser protegits de la violència, i obliguen els poders públics a adoptar mesures perquè aquesta protecció sigui real i efectiva.

L'abús sexual infantil és una forma de maltractament greu que presenta moltes dificultats per ser detectada. Diversos estudis i el mateix Consell d'Europa, en la seva campanya de lluita contra l'abús sexual, en situen la prevalença entorn del 20%, és a dir, un de cada cinc infants o adolescents.

La protecció dels infants contra aquesta forma de maltractament requereix que s'adoptin mesures per prevenir-lo, detectar-lo i poder-lo diagnosticar, i que s'intervingui de manera coordinada perquè els infants o adolescents que l'han sofert rebin el tractament adequat per recuperar-se.

L'abús sexual infantil, a més, presenta múltiples dimensions: és un fet delictiu, amb conseqüències en l'àmbit judicial i policial; té una dimensió social, especialment en els casos en què es produeix dins l'àmbit familiar, i afecta el dret a la salut dels infants, no només pel que fa al diagnòstic, ja que pot tenir conseqüències al llarg de tota la vida. Aquest fet determina la intervenció de diferents agents i serveis, i la necessitat que s'actui de manera coordinada i que s'evitin exploracions reiterades que reincideixin en la seva victimització.

L'any 2016, en el marc del conjunt d'actuacions que es va emprendre amb motiu de les denúncies per abús sexual que van sorgir en un centre educatiu de Barcelona, es va crear, per mitjà de l'Acord GOV/65/2016, de 17 de maig, la Comissió Interdepartamental per a l'Impuls de la Protecció Efectiva davant els Maltractaments a Infants i Adolescents.

A aquesta comissió, se li va atribuir l'encàrrec, entre altres mesures, de desenvolupar el servei d'atenció especialitzada als infants i adolescents víctimes d'abús sexual, que ja preveia l'article 93 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, i que a hores d'ara no s'ha desplegat. En el marc d'aquesta comissió es va elaborar el document “Proposta per a la creació d'una unitat integrada d'atenció als infants i adolescents víctimes d'abusos”, que es va traslladar al Síndic.

El model proposat en aquest document planteja la creació d'una unitat global que integri les actuacions d'unitats de diversos serveis i administracions, amb l'objectiu d'oferir un espai segur i confortable per als infants que garanteixi una exploració des d'un enfocament multidisciplinari, que eviti la victimització secundària que pot derivar de la reiteració d'intervencions, i que preservi el relat de qualsevol contaminació per maximitzar-ne el valor.

El projecte preveu també que la unitat faciliti l'accés dels infants al suport terapèutic i l'atenció a les famílies, i que desplegui programes i recursos preventius i de detecció precoç entre els diferents serveis, com també formació especialitzada als professionals.

El Síndic valora molt positivament la creació d'una unitat integrada que, amb un equip multidisciplinari i professionals amb formació adequada i experiència, incorpori els diferents serveis i administracions que han d'intervenir en les situacions de sospita d'abús sexual infantil, com també el fet que se li atribueixin funcions relacionades amb el desplegament de programes de prevenció i de formació dels professionals que treballen amb infants.

Aquest projecte s'inspira en el model de recurs implantat als Estats Units (*child advocacy centers*) i, especialment, en el model Barnahus (cases d'infants), que s'ha aplicat

en països europeus com ara Suècia, Noruega, Dinamarca, Hongria i Islàndia, entre d'altres.

Aquest model s'ha implantat amb una valoració positiva, segons els experts, tant en relació amb el nivell de benestar dels infants i dels resultats terapèutics, com respecte dels resultats judicials, sense que s'hagin hagut d'introduir modificacions normatives rellevants en aquests països. En aquest sentit, també cal valorar de manera positiva la presa com a referència d'un model que s'ha valorat com a reeixit en altres països.

Sens perjudici d'això, un cop analitzat el document de proposta de creació de la unitat, el Síndic s'ha adreçat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i ha fet diverses consideracions, sobre la base del document European Barnahus Quality Standards, que estableix els principis i les bones pràctiques que cal tenir en compte a l'hora d'aplicar el model Barnahus, per mitjà de l'establiment de deu principis o estàndards de caràcter transversal, amb el benentès que el model s'ha d'adaptar en cada cas a la realitat concreta del país en què s'aplica.

Aquests suggeriments, que estan pendents de valoració, tenen relació amb:

La ubicació del recurs, atès que la Ciutat de la Justícia, a la qual es fa referència en el document de proposta, no compleix el requisit de ser un espai acollidor per als infants, atès que està conformada per un conjunt d'edificis destinats a albergar la seu dels òrgans judicials i els serveis de l'Administració que hi mantenen relació (comissaria de policia i serveis de suport a l'òrgan judicial del Departament de Justícia), però és un tipus d'equipament no concebut per ser utilitzat per als infants, amb grans edificis aïllats i d'aspecte volgudament impersonal i fred.

La incorporació de la figura del metge pediatre, a banda del metge forense, ja que el model d'unitat integrada ha de desenvolupar funcions no només de diagnòstic, sinó també de tractament.

La implantació per donar resposta a les necessitats de tot el territori. Per tant, s'hauria d'assegurar la implantació del model a tot el territori, en funció de les ràtios que s'estableixin.

Recomanacions

■ Crear el servei d'atenció especialitzada per als infants i adolescents víctimes d'abús sexual que preveu l'article 93 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, seguint el model aplicat en diversos països europeus de cases d'infants (Barnahus).

■ Promoure la ubicació d'aquestes unitats en espais acollidors per als infants que en garanteixin la confortabilitat pel que fa a l'emplaçament, les dimensions i els usos de l'espai.

■ Assegurar la implantació del model d'unitat integrada a tot el territori, mitjançant una distribució territorialment equitativa que doni accés a tota la població infantil i adolescent, famílies i professionals.

Administració afectada

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

III. ENTORN FAMILIAR I MODALITATS ALTERNATIVES DE CURA

6. ESTABILITAT DELS INFANTS I ADOLESCENTS EN ELS RECURSOS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant reconeix als infants el dret a obtenir un recurs alternatiu a la família en els casos en què no hi puguin romandre d'acord amb el seu interès (art. 20). En aquest sentit, la Convenció estableix que “un infant privat temporalment o permanentment del seu entorn familiar o quan, per al seu interès primordial no es pugui permetre que hi romanguí, té dret a la protecció i l'ajuda especials de l'estat”, i també preveu que els poders públics “han d'assegurar una atenció alternativa a aquest infant”.

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix quines són les mesures de protecció que es poden adoptar per oferir un recurs alternatiu a la família als infants o adolescents declarats en desemparament. Aquestes mesures són l'acolliment familiar simple, permanent, l'acolliment familiar en unitat convivencial d'acció educativa, l'acolliment en un centre públic o concertat, l'acolliment preadoptiu, les mesures de transició a la vida adulta i a l'autonomia personal, i també “qualsevol altra mesura de tipus assistencial, educatiu o terapèutic aconsellable, d'acord amb les circumstàncies de l'infant o l'adolescent”.

L'exercici de les funcions tutelars envers els infants declarats en desemparament ha de prendre en consideració el conjunt de drets que els reconeix, de manera indivisible, la Convenció. Per fer-ho possible, l'any 2010 es van aprovar les Directrius de les Nacions Unides sobre les modalitats alternatives de cura dels infants (Resolució de l'Assemblea General 64/142, de 24 de febrer de 2010), amb l'objectiu d'establir pautes d'orientació política i pràctica per a la protecció dels infants privats de l'entorn familiar.

Les directrius esmentades estableixen la necessitat que les decisions que s'adoptin

dins els sistemes de protecció a la infància prenguin en consideració l'interès superior de l'infant valorat de manera individualitzada i la preferència amb caràcter general de l'acolliment familiar davant els recursos residencials, i també que les mesures que s'acordi siguin objecte de revisió periòdica, en funció de l'interès de l'infant.

Dins aquestes directrius, l'estabilitat i la permanència del recurs alternatiu a la família que s'assigni a infants i adolescents apareix com un element molt rellevant per garantir-ne el benestar i facilitar que puguin assolir el màxim nivell de desenvolupament possible.

Les directrius esmentades preveuen que les decisions relatives als infants en acolliment alternatiu, inclosos els que estan en acolliment informal, haurien de tenir en compte la importància de garantir als infants una llar estable i de satisfer la seva necessitat bàsica d'un vincle continu i segur amb els seus acollidors, i generalment la permanència n'és un objectiu essencial.

Així mateix, les directrius sobre alternatives de cura dels infants assenyalen que s'haurien d'evitar els canvis freqüents d'entorn d'acolliment, que són perjudicials per al desenvolupament de l'infant i la seva aptitud per crear vincles. Alhora, s'hauria de garantir sense demora la permanència de l'acolliment de l'infant per mitjà de la reintegració a la seva família nuclear o extensa o, si això no fos possible, en un entorn alternatiu estable o, si és aplicable el paràgraf 20 supra, mitjançant un acolliment residencial apropiat i estable.

Diferents estudis també han destacat la importància de la permanència i l'estabilitat en els recursos com un dels elements que cal promoure en les intervencions que es duen a terme des del sistema de protecció a la infància.

Aquesta necessitat d'estabilitat i de poder-se vincular és expressada pels mateixos nois i noies en estudis promoguts per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) i té influència en la seva percepció de benestar. Així, la recerca

“El benestar subjectiu dels adolescents sota tutela a Catalunya (2016)”, que va presentar la DGAIA en col·laboració de l’Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida amb la Universitat de Girona, avaluava l’impacte subjectiu de les diferents mesures protectores i posava de manifest, en les seves conclusions, que els adolescents acollits en centre residencial mostren nivells més baixos de benestar subjectiu, però també que el benestar subjectiu dels adolescents és més alt com més anys fa que són en el mateix recurs de protecció. En aquest sentit, l’estabilitat vital d’aquests noies i noies (evitar canvis de ciutat, canvis de centre educatiu i canvis d’acollidors o d’educadors) es destacava com un factor que determina un increment considerable del nivell de benestar subjectiu que expressen els adolescents.

En el mateix sentit, l’estudi Joves extutelats. El repte d’emancipar-se avui (gener 2015) recollia la constatació, ja reflectida en la recerca “Los itinerarios educativos de los jóvenes extutelados en Europa”, duta a terme entre 2007-2010 en cinc països europeus, que els joves que aconseguen tirar endavant eren els que, entre altres factors però en primer terme, “tenien estabilitat i mantenien l’escolarització”.

L’estabilitat i la permanència haurien de ser, doncs, objectius essencials en les actuacions del sistema protector a l’hora d’oferir un recurs alternatiu a la família per als infants i adolescents que no poden viure amb la família d’origen. Aquesta permanència és indispensable per assegurar que els infants puguin satisfer una necessitat bàsica com ara establir vincles continuats i segurs.

L’anàlisi de la informació recollida per mitjà d’algunes queixes i també de les entrevistes que es mantenen amb adolescents tutelats per l’Administració ingressats en centres fa paleses les dificultats que presenta el sistema protector per oferir als infants i adolescents una alternativa estable i permanent a la seva família al llarg dels anys. Aquesta inestabilitat s’observa en infants que han romàs en situació d’acolliment d’urgència i diagnòstic molt més enllà del termini de sis mesos normativament establert de durada d’aquesta mesura i que han d’anar a viure

amb una nova família d’acolliment preadoptiu (en aquests casos, el Síndic ha suggerit que es valori la situació de cada infant individualment i, si els acollidors d’urgència ho sol·liciten, es valori la seva idoneïtat per a l’acolliment preadoptiu, en funció de l’interès de l’infant), com també en adolescents que presenten itineraris vitals amb nombrosos canvis de recurs residencial. En aquest sentit, es constata la dificultat que té el sistema, encara, per posar la permanència en el focus de la intervenció, i perquè es pugui prioritzar l’interès de l’infant, de manera efectiva, per davant de necessitats organitzatives del sistema.

Davant aquesta situació, la DGAIA hauria de treballar per assolir aquest objectiu de permanència i estabilitat en els recursos que s’assigna als infants i adolescents, que no hauria de quedar condicionada a la disponibilitat de recursos materials ni a d’altres interessos dels adults, encara que siguin legítims.

L’estabilitat i la permanència en els recursos alternatius a la família hauria de ser un dels objectius i una de les prioritats en les polítiques de protecció. Els canvis de recurs i els trasllats de centre haurien de ser objecte d’una anàlisi prèvia exhaustiva que fonamenti la decisió com la més idònia per a l’infant o adolescent afectat i d’un estudi dels seus efectes en el noi o noia.

S’hauria d’evitar l’assignació de recursos residencials que no coincideixin amb la proposta dels equips per manca de disponibilitat de la tipologia de recurs adequat, l’allargament dels acolliments d’urgència i diagnòstic i, en general, els canvis de recurs que no es fonamentin en una veritable necessitat de l’infant i que no hagin estat precedits d’una avaluació tècnica de l’impacte que tindran en el seu desenvolupament. La descripció dels motius que fonamenten el canvi de recurs, els criteris tinguts en compte, els elements aplicats a l’hora ponderar els criteris entre si i amb altres interessos presents i futurs, i l’anàlisi de l’impacte de la decisió en l’infant, d’acord amb criteris tècnics, haurien d’estar explicitats en els informes i les resolucions que documentin les decisions de canvi de recurs dels infants i adolescents tutelats.

Recomanacions

■ Adoptar mesures per garantir l'estabilitat vital dels infants i adolescents tutelats sempre que sigui possible (evitar canvis de ciutat, canvis de centre educatiu i canvis d'acollidors o d'educadors). Aquesta estabilitat s'hauria d'incorporar, juntament amb altres, com un dels objectius que ha d'orientar les polítiques públiques en matèria de protecció a la infància i l'adolescència.

■ Adoptar mesures per assegurar que les decisions de canvi de recurs d'infants i adolescents prenguin com a consideració primordial el seu interès, fins i tot per damunt d'altres interessos que puguin concórrer,

amb una valoració tècnica que inclogui, també, una avaluació de l'impacte que tindrà la decisió en l'infant o adolescent.

■ Adoptar mesures perquè, dins la motivació de la decisió que s'adopti, s'incloguin la valoració de l'interès superior de l'infant, els criteris que es tinguin en compte per aplicar-la i els elements amb què es ponderin, i també l'avaluació de l'impacte de les mesures.

Administració afectada

Departament de Treball, Afers socials i Famílies

7. INTRODUCCIÓ DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE ALS CENTRES DE PROTECCIÓ

La Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, estableix en l'article 7.b), com a principi ordenador en les intervencions dels poders públics, la consideració del caràcter estructural i de naturalesa multidimensional la violència masclista. En l'article 7.j) s'estableix la necessitat de crear mesures que impedeixin la reproducció o la perpetuació dels estereotips sobre les dones i la violència masclista.

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix en l'article 10.1 l'obligatorietat per part dels poders públics d'introduir la perspectiva de gènere en el desenvolupament i l'avaluació de les mesures que s'adoptin amb relació als infants i adolescents. Els programes existents han de tenir en compte que són nois i noies, i que poden tenir necessitats iguals o específiques. L'article 87 del mateix text legal estableix que s'ha de donar protecció als infants i adolescents per evitar-ne la victimització secundària, quan hi ha hagut maltractaments físics, psíquics o sexuals.

La violència masclista i les pràctiques discriminatòries per raó de gènere, orientació sexual o d'altres són indicadors de maltractament, d'acord amb l'Ordre BSF/331/2013, de 18 de desembre, per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i de factors de protecció dels infants i adolescents.

Pel que fa als centres de protecció on resideixen infants i adolescents, el Síndic de Greuges detecta la necessitat d'implementar programes específics amb visió de gènere, tant per al personal professional com per als infants i adolescents.

En aquest sentit, en el marc de diversos expedients, aquesta institució ha pogut detectar una possible mancança generalitzada de perspectiva de gènere. S'ha fet palès que molts infants i adolescents presenten indicis de reproduir

actituds i rols que, en alguns casos, han tingut els progenitors i que són els que han donat lloc a una mesura de protecció envers ells. Pel que fa als adolescents, sovint es constata una aproximació afectivosexual des del patró heteronormatiu i patriarcal; és a dir, a ells, com a forts, freds i dominants, i a elles, com a submises i/o objecte de desig. També es detecta una normalització de les relacions on hi ha molta presència de sentiments de possessió, gelosia i control.

És una realitat que molts dels infants i adolescents en centres han viscut formes de violència que sovint tenen un clar component masclista. Per evitar la victimització o la cronificació de situacions i els rols de gènere en la societat, cal anar més enllà i dotar d'eines totes les parts implicades. Això esdevé cabdal, primerament, per poder fer una lectura en què s'identifiqui el component de gènere en qualsevol situació i, posteriorment, capacitar els infants per poder desfer aquesta construcció social. L'objectiu final és l'apoderament dels infants i els adolescents des de la base de l'autoestima i la igualtat entre totes les persones.

Per tant, és necessari no només oferir eines a títol individual per a cada experiència vital que hagi viscut l'infant o adolescent, sinó en l'àmbit grupal per qüestionar el model actual, i poder identificar i prevenir futures violències i crear relacions igualitàries.

En aquesta línia, el sistema de separació per sexes en alguns centres pot quedar obsolet si no s'acompanya de mesures que n'atenguin les especificitats, però que no reforcin els rols de gènere, ja que això seria enfortir les desigualtats. En aquest sentit, manquen actuacions destinades a promoure la normalització d'altres tipus de relacions més enllà de les heterosexuales, i també una educació afectivosexual no només basada a evitar embarassos.

És cada cop més habitual entre els professionals la detecció de casos de violència i d'abús sexual en parelles joves d'adolescents, per la qual cosa és imprescindible augmentar les accions de prevenció i d'intervenció en tots els àmbits.

Per això, per assolir aquests objectius, cal anar en la línia de crear espais petits i de confiança als centres de protecció perquè els infants i adolescents puguin desenvolupar tot el seu potencial, en què

la perspectiva de gènere tingui un paper principal, i també transversal, amb referents estables i amb formació específica.

Recomanacions

- Oferir formació en perspectiva de gènere de caràcter obligatori a tot el personal treballador i directiu dels centres de protecció públics i concertats.
- Elaborar projectes que incloguin tallers formatius i xerrades grupals als centres de protecció de manera continuada per dotar els infants i adolescents de perspectiva de gènere per poder identificar i evitar futures violències masclistes.
- Fer recerca per determinar bones pràctiques de prevenció i d'intervenció efectiva en casos en

què es detectin components de violència masclista, i sobre les particularitats, les característiques i els factors de risc dels diferents tipus de relacions que s'estableixen actualment entre persones joves, amb l'objectiu de generar un debat que dugui a fer recomanacions a les institucions i als professionals basades en els resultats de la recerca científica i en l'experiència.

Administració afectada

- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

8. TRACTAMENT I INTERVENCIÓ QUE REBEN ELS INFANTS TRANS EN EL SISTEMA DE PROTECCIÓ

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant reconeix en els articles 2 i 8 l'interès primordial de l'infant en qualsevol acció o decisió que el concerneix, i també el respecte del dret de l'infant a preservar la seva identitat, incloent-hi la nacionalitat i el nom.

L'Observació general 20 (2016), sobre l'efectivitat dels drets de l'infant durant l'adolescència, es pronuncia amb una claredat manifesta a l'hora d'establir que "els adolescents gais, lesbianes, bisexuals, transgènere i intersexuals solen ser objecte de persecució, cosa que inclou maltractament i violència, estigmatització, discriminació, intimidació, exclusió de l'ensenyament i la formació, i també manca de suport familiar i social i d'accés a la informació i els serveis sobre salut sexual i reproductiva. En casos extrems, també es poden veure exposats a agressions sexuals, violacions i, fins i tot, la mort.

Entendre que la identitat sexual i de gènere és un dret personalíssim requereix que es desvinculi del diagnòstic mèdic patològitzant. El reconeixement de la identitat s'ha de produir sense que hi hagi d'haver un diagnòstic psiquiàtric. Aquest plantejament també inclou les persones que, tenint una expressió de gènere diversa, no necessiten cap tractament psicològic, hormonal o quirúrgic, i cal respectar-ne la identitat i garantir que es tracti l'infant o l'adolescent segons la identitat sentida, i no segons el gènere assignat.

D'altra banda, cal veure quin tractament i quina resposta dona a l'infant trans l'ordenament jurídic espanyol amb vista a utilitzar el seu nom social o a sol·licitar la rectificació registral conforme a la seva identitat de gènere, o fins i tot per demanar un determinat tractament hormonal o quirúrgic.

La Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones, d'àmbit estatal, introdueix un sistema de modificació de sexe registral de caràcter no contenciós,

que ha estat recentment adaptat per la Instrucció de 23 d'octubre de 2018, de la Direcció General dels Registres i del Notariat, en espera de la modificació de la Llei 3/2007, mitjançant una proposició de llei que s'està tramitant al Parlament, per atendre les situacions que afecten especialment infants i adolescents, d'acord amb el seu interès superior, per evitar danys en la formació de la seva personalitat.

Aquesta instrucció recull que els pares o tutors d'una persona menor d'edat, actuant conjuntament, podran sol·licitar la inscripció del canvi de nom, que serà atesa al Registre Civil, si els representants, actuant conjuntament, declaren que la persona sent com a propi el sexe corresponent al nom sol·licitat de manera clara i incontestable. La sol·licitud també ha de ser signada per l'adolescent si té més de dotze anys. Si té una edat inferior, en tot cas haurà de ser escoltat per la persona encarregada del Registre Civil mitjançant una comunicació comprensible per a l'infant i adaptada a la seva edat i maduresa.

En l'àmbit català es publica la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGTBI) i per a l'eradicació de l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

En aquesta llei, respecte de les persones transgènere i intersexuals, s'indica que en l'àmbit de les administracions públiques de Catalunya, especialment en l'àmbit educatiu i universitari, s'han d'establir per reglament les condicions perquè les persones transgènere i les persones intersexuals siguin tractades i anomenades d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen, encara que siguin menors d'edat.

L'article 17 de la llei esmentada estableix que les administracions públiques de Catalunya han de posar una especial cura al suport d'adolescents i joves LGBTI que estiguin en situació de vulnerabilitat o aïllament social, i han de treballar en la prevenció de situacions que puguin atemptar contra la vida o la salut d'aquestes persones per causes derivades de la seva condició personal. També indica que l'Administració de la Generalitat ha d'impulsar mesures i actuacions de suport per a adolescents i joves LGBTI que hagin

estat expulsats del domicili familiar o n'hagin marxat voluntàriament a causa de situacions de maltractament i pressió psicològica. S'han d'establir mesures de prevenció per a les persones LGBTI que puguin patir discriminació múltiple, amb l'objectiu d'evitar situacions de discriminació, risc d'exclusió social i vulnerabilitat.

Finalment, específicament exigeix que a les residències o altres equipaments en què es diferencien els espais per sexes es vetlli perquè la persona transgènere pugui fer ús dels espais assignats al gènere sentit.

En l'àmbit escolar, i per donar compliment a les disposicions de la Llei 11/2014, i d'acord amb les instruccions de la Comissió Tècnica de Seguiment de les Polítiques LGTBI, s'aprova el desenvolupament del Pla interdepartamental d'actuació de les polítiques LGTBI 2015/2019.

El Departament d'Ensenyament ha distribuït materials i recursos pedagògics i educatius per garantir els drets del col·lectiu LGTBI i s'han desenvolupat actuacions per a l'atenció d'infants i adolescents transgènere. Així, a partir del curs 2016/2017, en els "Documents d'organització i gestió per als centres", es va preveure incloure un apartat que recull el procediment que cal seguir i les possibles actuacions del centre educatiu davant la comunicació per part del pare, mare o tutor legal de l'alumne o alumna, en cas que sigui major d'edat, d'una identitat de gènere sentida diferent del sexe assignat en néixer, amb la petició que se'ls tracti i s'anomeni d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen.

Així mateix, s'han actualitzat els protocols existents en matèria de discriminació i d'assetjament per incorporar-hi recursos i mecanismes protocol·litzats per a la detecció, prevenció i intervenció per a col·lectius LGTBI, com ara el Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar a persones LGTBI.

En l'àmbit sanitari, des del mes de novembre de 2017 s'ha posat en marxa el nou model d'atenció a la salut de les persones trans, que parteix de la no-patologia i es basa en el dret a l'autodeterminació, l'autonomia i

la dignitat en el procés de transició cap a la identitat sentida.

Per mitjà de la Instrucció 14/2017, s'implanta el model d'atenció a les persones trans en l'àmbit del CatSalut. En aquesta instrucció, s'inclou l'acompanyament i l'atenció a les persones trans des d'una perspectiva biopsicosocial, que inclou atenció mèdica, quirúrgica, psicològica i social si ho sol·liciten. Es recull que l'acollida d'un infant o adolescent s'ha de fer de manera que aquest infant o adolescent i els seus pares o representants legals transmetin l'experiència vital i les necessitats sentides, tot vetllant perquè es faci de manera lliure i autònoma.

De manera general, i en especial en el cas dels menors de setze anys, el Protocol indica que es recomana que l'infant o adolescent vagi acompanyat dels seus pares en el moment de l'entrevista inicial. L'anamnesi ha de recollir la informació necessària per poder fer un acompanyament i un assessorament adequats a l'edat, situació personal i entorn de l'infant, i ha d'informar de les possibilitats existents.

La derivació a la unitat d'endocrinologia pediàtrica ha de tenir el consentiment de l'infant o adolescent, o dels seus progenitors o tutors legals en cas que l'adolescent o infant sigui menor de setze anys.

Per a menors d'edat de setze anys o més, només caldrà el consentiment de l'infant i, com a norma general, i especialment en el cas de persones menors d'entre dotze i quinze anys, el pediatre o metge de capçalera o el professional de la unitat territorial de referència ha de promoure la decisió final que respecti l'opinió de la persona menor i que sigui compartida amb els progenitors o responsables legals.

Tal com dictamina el Comitè de Bioètica de Catalunya, si hi ha discrepàncies entre els progenitors o tutors legals, caldrà sol·licitar la intervenció del Comitè d'Ètica Assistencial i, si no s'arribés a consens, caldria recórrer a la via judicial. Les intervencions quirúrgiques per a les persones trans es poden fer a partir dels setze anys amb el consentiment dels progenitors o tutors legals.

En l'àmbit penitenciari, la Direcció General de Recursos i Règim Penitenciari del Departament de Justícia va emetre el 9 d'octubre de 2009 la Instrucció 3/2009, relativa a la separació interior i peculiaritats del règim de vida de les persones transsexuals en els centres i unitats penitenciàries de Catalunya.

L'article 16 de la Llei orgànica 1/79, general penitenciària, indica que l'Administració ha d'establir els criteris i les actuacions necessàries per garantir la separació interior de la població reclusa per raó de sexe. D'altra banda, la Llei 3/2007 preveu, amb els condicionants esmentats anteriorment (nacionalitat i majoria d'edat), la possibilitat de canvi registral de la menció relativa al sexe sense necessitat d'operació quirúrgica de canvi de sexe.

La Instrucció pretén garantir que totes les persones internes trans (també estrangeres) puguin fer efectiu el seu dret a la separació interior i/o assignació a un centre o unitat penitenciària d'acord amb la seva identitat sexual de gènere i, subsidiàriament, assegurar que les persones trans espanyoles puguin exercir el seu dret al canvi registral de sexe, mitjançant la informació i l'assistència dels professionals dels serveis penitenciaris. Tot això, amb la col·laboració dels professionals que hagin intervingut en els procediments i tractaments a què s'hagi pogut sotmetre la persona trans a l'exterior del centre penitenciari.

Per contra, en el sistema de protecció, malgrat que no hi ha l'obligació legal de separar per sexe quan els infants i adolescents estan ingressats en centres residencials, i malgrat que es tracta d'un sistema que atén infants i adolescents i no adults, no hi ha cap instrucció o directriu mitjançant la qual es donin indicacions sobre orientació i acompanyament a aquests infants i adolescents, règim de vida als centres residencials, tenint en compte aquest fet diferencial i el posicionament sobre el consentiment informat en procediments i tractaments mèdics en què un infant o adolescent tutelat expressi la voluntat d'iniciar un procés de canvi de sexe o reconeixement de gènere.

El Síndic ha rebut algunes queixes de persones trans que relaten patiment i

assetjament, i també manifestacions auto i heteroagressives en el marc de la convivència als centres residencials del sistema de protecció. Aquestes persones també manifesten dificultats en l'orientació i l'acompanyament des del moment en què manifesten la seva voluntat d'iniciar un procés de reassignació de sexe.

La DGAIA informa que no hi ha protocols específics amb relació a l'itinerari i l'acompanyament. El procés que s'acostuma a seguir, assimilable al que segueix el referent familiar quan un adolescent no tutelat manifesta la voluntat de canvi de sexe, és la valoració de la situació per part de Trànsit (servei de promoció de la salut per a persones trans) i dels serveis mèdics de la DGAIA. A partir d'aquell moment, se segueixen les indicacions recollides en el Model d'atenció a la salut de persones trans del Departament de Salut, que recull un protocol clínic d'atenció a la salut de les persones trans en la infància i l'adolescència.

La DGAIA indica que s'ha programat formació per a l'acompanyament en el procés identitari dels infants i adolescents tutelats que contribueixi a entendre què és el gènere i com s'explica socialment i culturalment, atesa la importància que té com a principi estructurador bàsic en la nostra societat. Aquesta formació pretén formar els professionals per entendre quins són els processos de construcció de la identitat en l'adolescència i la joventut, i també els seus contextos relacionals; portar-los a conèixer el contingut de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia i establir quins són els aspectes que cal tenir en compte a l'hora de fer-ne una derivació.

La DGAIA assenyala que el procés que cal seguir s'ha d'assimilar al que seguiria un pare o mare respecte del seu fill o filla. En una situació plantejada també per la institució, com és el procediment que cal seguir quan un infant o adolescent tutelat manifesta la voluntat de practicar-se un pírcing o tatuatge, el mes d'agost de 2008 la DGAIA va emetre un informe sobre la normativa reguladora en matèria de

pírcings i tatuatges, i també sobre les responsabilitats de la DGAIA en cas d'autorització d'aquestes pràctiques, que preveia quina havia de ser la implantació del contingut del Decret 90/2008, de 22 d'abril, pel qual es regulen les pràctiques de tatuatges, micropigmentació i els requisits higienicosanitaris que han de complir els establiments on es facin aquestes pràctiques, als efectes de l'emissió del consentiment informat per a aquesta pràctica que es requereix que emeti el

representant legal del menor; en el cas d'infants i adolescents tutelats, la DGAIA.

La normativa vigent i els drets que es reconeixen al col·lectiu trans exigeixen el treball conjunt amb les entitats que representen el col·lectiu, el Departament de Salut i altres administracions afectades, per garantir el dret a la identitat sexual o de gènere de tots els infants i adolescents tutelats per la DGAIA.

Recomanacions

■ Treballar, conjuntament entre totes les administracions implicades, en l'elaboració d'un protocol o d'una instrucció d'atenció a les persones trans dins el sistema de protecció que inclogui:

-Indicacions sobre l'assessorament, l'orientació i les derivacions a serveis que s'han de fer en el moment en què l'infant o adolescent expressa la voluntat d'exercir el seu dret a l'autodeterminació de la identitat sexual o de gènere.

-Indicacions amb relació al reconeixement i la utilització de nom propi, i el règim de vida (que també inclou tipus d'unitat o de centre en funció del sexe, ús de dutxes i vestuari, comunicació i convivència amb els iguals) en el marc de funcionament del centre residencial, especialment quan es tracta d'un recurs no mixt.

■ Implementar el Model d'atenció a les persones trans del CatSalut als infants i adolescents tutelats per la DGAIA i, en especial, les consideracions amb relació al consentiment informat i l'acompanyament que està previst que, en casos de menors, facin els pares o representants legals en supòsits de tutela.

■ Establir formació i suport a professionals de la DGAIA en aquest àmbit.

■ Valorar el suport específic de tipus terapèutic i psicològic, si escau, per atendre les dificultats derivades del procés.

Administració afectada

☑ Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

9. SUPORT A LES FAMÍLIES EXTENSES: IMPORT COMPLEMENTARI A LA PRESTACIÓ PER ACOLLIMENT D'UN INFANT TUTELAT PER RAÓ DE LA SEVA DISCAPACITAT

Per raó de discapacitat, els infants acollits en família extensa tenen dret a rebre les cures, teràpies, atencions o tractaments específics que necessitin. Ara bé, les famílies extenses que tenen acollits infants amb discapacitat han de fer front a les despeses generades per aquestes cures, teràpies o tractaments específics. Posteriorment a les despeses extraordinàries efectuades per raó de la discapacitat de l'infant acollit, les famílies extenses poden sol·licitar a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) que valori i aprovi el rescabament d'aquestes despeses, les quals s'han de justificar i acreditar degudament.

Contràriament, en aquests casos, les famílies alienes acollidores d'un infant tutelat amb discapacitat perceben un import per raó de la seva discapacitat, import que és complementari a la prestació que reben per l'acolliment de l'infant.

El Síndic és coneixedor d'algun cas en què la família extensa ha reclamat a la DGAIA poder percebre l'import esmentat per raó de la discapacitat de l'infant (complementari a l'import per l'acolliment de l'infant), però se li ha denegat sobre la base que aquest import complementari va destinat exclusivament als infants acollits en família aliena, i no als infants acollits en família extensa.

La secció primera del capítol quart de la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, estableix sis prestacions de dret subjectiu. La quarta es destina a atendre les despeses de manteniment d'infants tutelats per la Generalitat.

L'article 22.2 d'aquesta llei estableix que tenen dret a prestació els menors d'edat tutelats per la Generalitat que es troben en situació d'acolliment familiar simple o permanent en família aliena, d'acolliment familiar en unitat convivencial d'acció educativa i d'acolliment preadoptiu d'infants amb discapacitat.

Per Acord GOV/52/2017, de 18 d'abril, es creen complements i es fixen nous imports

complementaris a la prestació per l'acolliment d'infants tutelats per la Generalitat que regula l'article 22 de la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic. Amb la finalitat de promoure l'acolliment d'infants en família aliena i de facilitar l'ajut atenent, principalment, a la diversitat de necessitats i dedicació que requereixen els infants tutelats, s'acorda fixar els conceptes i els imports pels quals es paguen els complements per raó de la discapacitat dels infants en acolliment simple o permanent en família aliena, en acolliment preadoptiu i en UCAE.

Amb tot, el dret a l'abonament d'un import complementari a la prestació per raó de discapacitat d'un infant o adolescent tutelat que es trobi acollit en família extensa no ha estat desplegat ni regulat de la mateixa manera que ho ha estat per als infants acollits en família aliena.

Això no obsta perquè la família extensa pugui sol·licitar el rescabament de les despeses extraordinàries fetes per raó de la discapacitat de l'infant, que estarà subjecte a la valoració prèvia i aprovació final de la DGAIA.

El Síndic ha tingut coneixement de les dificultats que pot comportar per a les famílies extenses haver de justificar i acreditar degudament les despeses efectuades per raó de la discapacitat de l'infant que tenen acollit, algunes de les quals la DGAIA no les va aprovar i, per tant, finalment, no els les va rescabalar.

De la comparació d'ambdós supòsits es constata un tractament diferenciat dels beneficis que poden rebre els infants tutelats acollits en família per raó de la seva discapacitat, depenent del règim d'acollida (extensa o aliena) a què estan subjectes, malgrat que presentin les mateixes necessitats. Es genera, doncs, una diferència de tractament entre infants tutelats basada en el model d'acolliment.

La mesura protectora d'acolliment en família extensa ofereix a l'infant la possibilitat de continuar convivint en el marc de la seva família, generalment amb els avis i àvies, que garanteixen la continuïtat de les funcions d'atenció, cura, estima i afecte, quan els progenitors no les poden garantir.

Per preservar els infants de noves situacions de vulnerabilitat o per prevenir desajustos o desequilibris en situacions familiars fràgils, cal garantir que les famílies extenses reben els ajuts, el suport i l'acompanyament específics d'acord amb les necessitats dels infants acollits.

L'article 7 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitats fa una referència especial als drets dels infants i estableix que "cal posar les mesures per a un ple gaudi dels seus

drets fonamentals i perquè el seu interès sigui prioritari en totes les accions que els concerneixin".

A banda, l'article 23 de la Convenció exposa que l'infant ha de gaudir d'una vida plena que li asseguri dignitat i que cal donar una atenció especial als infants amb discapacitats tenint en consideració les seves necessitats específiques. Així doncs, cal que l'Estat faciliti ajut als pares mitjançant assessorament, ajuts econòmics i recursos pràctics.

Recomanacions

■ Impulsar la creació d'un import complementari per raó de discapacitat per als infants acollits en família extensa que s'equipari al complement que reben les famílies alienes per l'acolliment d'un infant tutelat discapacitat, sobre la base de la igualtat de necessitats que presenten els infants discapacitats acollits en família, independentment del model d'acolliment (aliena o extensa) al qual estan subjectes.

Administració afectada

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

IV. DISCAPACITAT, SALUT BÀSICA, BENESTAR

a) Drets dels infants amb alguna discapacitat

10. INSUFICIÈNCIA DE PERSONAL ESPECIALITZAT PER A LA FORMACIÓ EN L'ÀREA D'EDUCACIÓ FÍSICA/PSICOMOTRICITAT PER A INFANTS AMB NECESSITATS EDUCATIVES ESPECIALS

Els infants amb necessitats educatives especials tenen dret a estar escolaritzats i a gaudir de les mateixes oportunitats educatives que qualsevol altre infant. Sempre que sigui possible, se n'ha de garantir l'escolarització inclusiva en centres ordinaris i també el dret a rebre una atenció educativa adequada a les seves necessitats especials adreçada a aconseguir el màxim nivell de desenvolupament possible de cada infant. Quan l'escolarització ordinària no és possible, se n'ha de garantir l'escolarització en centres d'educació especial (CEE).

En qualsevol cas, però, l'Administració educativa ha de garantir l'existència de tots els mecanismes de suport necessaris per al desenvolupament de cada infant en el context educatiu (ajudes mecàniques, especialistes terapeutes, personal de suport educatiu, etc.) i en funció de les necessitats derivades de cada cas concret.

Les dificultats principals en relació amb l'educació dels infants i adolescents amb necessitats educatives especials tenen a veure amb la insuficiència de recursos de suport, amb la manca de formació dels professionals que hi intervenen i amb els dèficits d'adaptació del funcionament d'aquests serveis a les necessitats derivades de la discapacitat o altres factors que requereixin una atenció específica.

Pel que fa a la deficiència en la cobertura de les diferents àrees del coneixement i en els recursos de personal de suport específic per atendre les necessitats de l'alumnat, el Síndic ha tingut ocasió de conèixer els casos d'alguns infants escolaritzats en CEE que no veuen coberta la seva formació en l'àrea d'educació física/psicomotricitat i que, segons el cas, no disposen de personal especialitzat que els pugui ajudar a assolir

el seu desenvolupament motriu al màxim de les seves possibilitats. En alguns casos, s'hi afegeix, a més, que no hi ha un espai dedicat a l'educació física de l'alumnat ni una atenció específica a les seves necessitats motrius per part del professorat.

D'acord amb la normativa vigent, els CEE han de prendre com a referent la normativa d'organització dels diversos ensenyaments a l'hora de programar el treball dels àmbits i les àrees de coneixement que s'han de garantir en cada cicle i per ordenar el seu currículum (el Decret 181/2008, de 9 de setembre, per al segon cicle d'educació infantil; el Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, i el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria). Per a l'organització i la programació, també han de prendre com a referent les competències que l'alumnat ha d'adquirir en finalitzar l'escolarització obligatòria.

La selecció i la combinació dels continguts curriculars han de permetre que l'alumne pugui arribar a ser competent en el seu context social. Així doncs, cal promoure'n l'autonomia com a mitjà per assolir una millor qualitat de vida i una millor satisfacció en l'estil de vida propi.

En el marc del currículum que s'ha de seguir, en funció dels cicles educatius, es regula la manera en què s'ha de cobrir, entre d'altres, l'àmbit d'educació física: àrea d'educació física, entesa com l'ensenyament i l'aprenentatge de l'activitat motriu que contribueixen al desenvolupament integral de la persona i a la millora de la qualitat de vida. I, en aquest context, correspon a l'escola oferir a l'alumnat mitjans i recursos per integrar l'activitat física a la vida quotidiana, i establir una tendència que en potenciï el desenvolupament motriu, la capacitat de socialització, la salut i la integritat com a persones. Es considera que l'àmbit de l'educació física té un caràcter transversal i, per tant, estableix relacions amb les altres àrees, atesa la seva potencialitat educativa.

Pel que fa al suport de personal especialitzat, la normativa vigent estableix que els centres educatius poden disposar de personal de suport socioeducatiu i professionals d'atenció socioeducativa amb titulació i formació adequada per treballar coordinadament amb l'equip docent en l'atenció educativa a l'alumnat. És el cas dels professionals de la fisioteràpia, que, d'acord amb la normativa vigent, formen part dels equips d'assessorament psicopedagògic (EAP) i han d'intervenir en un centre escolar (ordinaris o d'educació especial) quan s'hi hagi escolaritzat algun alumne amb necessitats educatives especials (NEE), derivades d'una discapacitat motriu que manifesti unes dificultats de funcionament que comprometin la seva participació en les rutines i activitats

escolars, que dificultin el seu desenvolupament personal i la relació amb els companys i companyes, i que interfereixin en l'adquisició dels aprenentatges.

La periodicitat de la intervenció serà flexible i variable (puntual, trimestral, mensual, quinzenal o setmanal), d'acord amb les necessitats de l'alumnat i les demandes de l'entorn, en el marc dels recursos de què disposa la zona. La funció fisioterapèutica consisteix a assessorar, organitzar i implementar programes de rehabilitació que milloren o restableixen les funcions motores de l'alumne, en maximitzen la mobilitat i n'alleugen el dolor, i també problemes físics associats a lesions i malalties.

Recomanacions

- Adoptar les mesures tècniques i de personal que siguin necessàries per adaptar els continguts dels àmbits de l'educació física que componen les competències bàsiques a les necessitats concretes dels infants i adolescents amb NEE, d'acord amb el que estableix la normativa vigent.
- Garantir la previsió de classes d'educació física/psicomotricitat per als infants escolaritzats en CEE, amb el benentès que en aquests casos l'atenció d'aquesta part del currículum (igual que passa amb altres àmbits) s'ha de cobrir amb les adaptacions necessàries derivades de les necessitats i possibilitats de cada infant, segons consti en el pla individualitzat corresponent

- Garantir l'efectivitat del dret de tots els infants amb discapacitat a treballar, al centre escolar, la seva capacitat en habilitats relacionades amb la mobilitat i la psicomotricitat, des de la fisioteràpia i/o gimnàstica adaptada, amb el suport personal adequat, d'acord amb les necessitats de cada infant.

Administració afectada

- Departament d'Ensenyament

11. DISLÈXIA: DIFICULTATS DE DIAGNÒSTIC I TRACTAMENT. EQUITAT EN EL SISTEMA EDUCATIU

Gran part de les dificultats d'aprenentatge tenen l'origen en els trastorns específics de l'aprenentatge (TA). Els TA són fonamentalment la dislèxia, la discalculia, els trastorns atencionals aïllats i els trastorns del llenguatge (TEL). El trastorn de dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH) no és estrictament un trastorn de l'aprenentatge, tot i que el condiona significativament. Aquests trastorns afecten una gran part de la població.³

El trastorn de l'aprenentatge i, específicament, la dislèxia són causa de fracàs escolar, permanència en el curs o repetició, i també altres dificultats associades com ara la manca d'autoestima o altres problemes emocionals en l'alumne quan no s'aborden adequadament.

Són diverses les queixes presentades a la institució amb relació a les mancances entorn de l'abordatge dels trastorns d'aprenentatge.

L'Associació Catalana de la Dislèxia i el Grup de Treball dels Trastorns de l'Aprenentatge de la Societat Catalana de Pediatria exposen les dificultats d'obtenir un diagnòstic precoç per poder rebre orientació i atenció a aquestes necessitats en etapes primerenques. Denuncien la iniquitat existent, ja que la major part dels recursos de diagnòstic i tractament són d'àmbit privat i hi accedeixen només alumnes d'entorns més afavorits, i també la manca de supervisió i regulació existent.

Així mateix, consideren que la formació dels docents sobre com s'han de fer les adaptacions necessàries no és suficient, ja que moltes vegades es limiten a obviar o abaixar el nivell dels continguts acadèmics. Fins i tot, les proves de competències bàsiques organitzades pel Departament d'Ensenyament no estan adaptades a les necessitats específiques d'aquest alumnat.

Molts dels alumnes amb TA no arriben a cursar estudis universitaris perquè o bé no han estat diagnosticats o bé no han estat diagnosticats adequadament i/o no se'ls han ofert les eines que requereixen les seves necessitats especials d'aprenentatge. Tot i així, també han arribat queixes al Síndic d'alumnes universitaris dislèctics que manifesten problemes d'adaptació en aquesta etapa educativa.

Així mateix, es plantegen dificultats per accedir al Tribunal Ordinari Específic (TOE) previst per a la realització de les proves d'accés a la universitat per a alumnat dislèctic pel fet de no disposar d'un pla individualitzat durant tota l'etapa de l'ESO i el batxillerat (requisit per accedir-hi), malgrat disposar d'un diagnòstic, i també s'observa una manca de consideració de les dificultats específiques per obtenir el nivell B2 de coneixement de tercera llengua que s'exigeix per obtenir el grau universitari entre el col·lectiu d'estudiants amb trastorns de l'aprenentatge que afecten el llenguatge.

La Convenció de les Nacions Unides garanteix en l'article 28 el dret de l'infant a l'educació basant-se en la igualtat d'oportunitats.

La Llei 12/2009, d'educació, estableix com a pilars rectors del sistema educatiu la inclusió escolar i la cohesió social, i l'article 82 reconeix específicament els trastorns d'aprenentatge. En concret, estableix que cada centre ha d'incloure elements metodològics i organitzatius per atendre adequadament l'alumnat amb trastorns d'aprenentatge o de comunicació que puguin afectar l'aprenentatge i la capacitat de relació, comunicació o comportament.

També exigeix a l'Administració educativa que estableixi, per mitjà dels serveis educatius, els protocols per a la identificació dels trastorns de l'aprenentatge o comunicació i l'atenció metodològica adequada.

La Resolució ENS/1544/2013, de 10 de juliol, de l'atenció educativa a l'alumnat amb trastorns de l'aprenentatge, estableix

³ Pel que fa concretament a la dislèxia, s'estima que entre un 5 i un 17% de la població n'està afectada. Des del punt de vista clínic, el CIE-10 inclou els problemes específics relacionats amb l'aprenentatge de la lectura en la categoria F81, dedicada als trastorns específics del desenvolupament de l'aprenentatge escolar. La presència d'aquest trastorn condiona l'aprenentatge dels infants, malgrat que disposin d'una intel·ligència i unes habilitats normals o superiors a la mitjana.

les mesures de suport educatiu específic per a l'alumnat amb trastorns de l'aprenentatge (TA). En aquesta resolució, s'indica que el projecte educatiu del centre recollirà elements metodològics i organitzatius per atendre alumnat amb trastorns d'aprenentatge, d'acord amb els principis de normalització, equitat i inclusió, col·laboració amb famílies, serveis i professionals implicats, i adaptació constant de l'atenció educativa durant tota l'escolaritat.

Correspon als professionals dels equips d'assessorament i orientació psicopedagògics (EAP) o, si escau, els orientadors dels centres d'educació secundària, efectuar l'avaluació psicopedagògica en col·laboració amb mestres i professorat del centre, i amb la participació de les famílies i de l'alumnat.

Es preveu que aquesta avaluació psicopedagògica inclogui la recollida, l'anàlisi i la valoració d'informació rellevant sobre el desenvolupament personal i social de l'alumne, la seva capacitat de comunicació i de relació amb els altres, el nivell d'assoliment de les competències bàsiques, el tipus i grau d'intensitat de les mesures i suports rebuts i la seva evolució escolar, les orientacions per planificar la resposta educativa, i el tipus i el grau d'intensitat de suport que requereix actualment.

Aquesta avaluació psicopedagògica que es fa a efectes d'intervenció educativa no sempre es facilita a la família i no inclou un diagnòstic de tipus clínic. Ara bé, s'indica que, per dur-la a terme, s'han de tenir en compte les avaluacions, els diagnòstics i les orientacions dels equips sociosanitaris destinats a l'atenció als infants i adolescents i altres agents de l'entorn i professionals col·legiats.

Es preveu que la detecció precoç del TA la fa l'equip docent, coordinat pel tutor i amb la col·laboració de la família. Així, la derivació a l'EAP o a l'orientador del centre d'alumnat amb trastorn d'aprenentatge com ara la dislèxia dependrà del criteri docent, però també del nivell d'adaptació de l'alumne a les exigències acadèmiques (que pot dependre del suport addicional que pugui rebre des de l'àmbit privat, de l'entorn familiar, de les capacitats i disponibilitats del centre educatiu o de la mateixa capacitat personal de compensar les dificultats), i

també, i així està previst expressament, de les exigències de la família, que pot demanar obtenir aquesta avaluació i aquest pla individualitzat (PI) per accedir a ajuts convocats en què s'exigeix aquest requisit; entre d'altres, per a l'adaptació de les proves d'accés als estudis universitaris i formació professional al TOE.

La intervenció de l'EAP i l'elaboració d'un pla individualitzat en els casos de TA pot no produir-se o no produir-se en el moment adequat, atès que la derivació a l'EAP recau en el personal docent i/o la família, i de vegades l'alumnat dislèctic i amb altres TA presenta altres circumstàncies concomitants que poden confondre l'entorn amb poca perícia o coneixement tècnic sobre aquesta qüestió.

D'altra banda, es té coneixement que la diagnosi i el tractament de la dislèxia es fa moltes vegades des de l'àmbit privat per part de famílies que disposen dels mitjans econòmics i que tenen la capacitat per poder instar aquesta intervenció i aquest suport de professionals especialistes.

Aquests centres de diagnosi i d'intervenció existents en el sector privat supleixen la intervenció que està prevista en la Resolució ENS/1544/2013 per als EAP i també els orientadors. Els diagnòstics i informes d'adaptació són utilitzats per molts centres educatius, també públics, sense que s'hagi demanat la intervenció especialitzada d'aquests EAP per elaborar un PI de l'alumne, per fer l'avaluació diagnòstica si es requereix i també per accedir al TOE. Es poden estar fent adaptacions als estudis d'aquest alumnat amb assessorament privat finançat per la família o es pot cobrir aquesta necessitat sense elaborar un PI amb la reeducació de l'alumne que fan professionals des de l'àmbit privat.

Hi ha nombrosos centres privats que s'encarreguen de fer aquesta avaluació psicopedagògica i intervenció reeducativa, tant des de l'àmbit sanitari com educatiu, i que desenvolupen les funcions pròpies dels EAP als centres educatius de primària i secundària i dels pediatres que no intervenen diagnosticant molts d'aquests casos. Aquesta intervenció i detecció des de l'àmbit privat també pot indicar o suposar un sobrediagnòstic de la dislèxia i altres

trastorns d'aprenentatge, que caldria valorar i contrastar adequadament des de l'àmbit públic amb uns protocols degudament estandarditzats i contrastats.

El Síndic es va interessar per l'abast d'aquests trastorns i, especialment, en quina etapa escolar se n'activa la detecció, des de quin àmbit (escolar o sanitari), i la intervenció que s'està fent un cop detectats per poder avaluar les possibles mancances existents.

El Departament d'Ensenyament va indicar que no disposava de dades sobre el nombre d'alumnat amb TA a Catalunya, ni concretament amb dislèxia, ni tampoc el moment en què se'ls ha detectat ni la intervenció feta, i per tant tampoc no es poden creuar les dades amb altres dades referents a l'entorn socioeconòmic de l'alumnat i altres factors permetin fer un estudi i avaluació de la qüestió.⁴

Mentre que les dades sobre l'avaluació diagnòstica i intervenció duta a terme amb l'alumnat dislèctic i amb altres TA no són

clares i no permeten fer una avaluació precisa i rigorosa d'aquesta realitat a les escoles catalanes, l'Administració sí que ha previst mesures generals (ajuts econòmics, elaboració d'un PI amb mesures d'adaptació en l'aprenentatge i l'avaluació, i els TOE per a l'accés a la universitat) per a aquest col·lectiu. Això sí, establint com a requisit que aquest alumnat hagi obtingut aquesta avaluació diagnòstica i el pla individualitzat en un moment determinat (inici de l'ESO), i que aquest diagnòstic hagi estat validat pel centre i l'equip psicopedagògic corresponent. Alguns alumnes en queden exclosos perquè poden no haver requerit determinades adaptacions fins a una etapa escolar superior, per manca de diligència dels professionals intervinents en la detecció i la intervenció, o manca d'insistència, coneixement o capacitat de l'entorn familiar. Alguns dels casos havien obtingut diagnòstics des de l'àmbit privat i s'havien fet adaptacions, sense hi que constés la intervenció de l'EAP ni una avaluació diagnòstica en tota l'etapa d'ESO.

Recomanacions

■ Ajustar el Registre d'alumnes per obtenir dades més detallades del nombre d'alumnes que consten com a dislèctics i altres trastorns de l'aprenentatge, conèixer el moment en què se'ls detecta i diagnòstica, qui fa la derivació i l'avaluació psicopedagògica o clínica, i també la informació amb relació a l'elaboració del pla individualitzat. Aquestes dades haurien de permetre creuar altres circumstàncies personals de cada alumne, com ara el centre on cursa els estudis, l'etapa i el tipus d'estudis que cursa, l'origen socioeconòmic i l'entorn familiar, i avaluar conjuntament amb els professionals de l'àmbit sanitari i de pediatria, que no intervenen de manera clara i protocol·litzada en el procés, com es fa la detecció i la intervenció d'aquests trastorns actualment.

■ Preveure mecanismes per garantir que es fa una diagnosi precoç i oficial des de l'àmbit públic en tots els casos, tant des de l'àmbit sanitari com educatiu, i de manera coordinada, d'acord amb criteris contrastats científicament, i extensivament a tota la població infantil.

■ Implementar els recursos necessaris per oferir una resposta primerenca a aquestes necessitats, que facilitaria la intervenció amb aquest alumnat, i en previndria el fracàs escolar i en garantiria la continuïtat en el sistema educatiu.

⁴ El Registre d'alumnes (RALC), creat per mitjà de l'Ordre ENS/293/2015, de 18 de setembre, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat, recull les dades respecte al nombre de plans individualitzats i nombre d'alumnes amb necessitat específica de suport educatiu. Tot i així, la dislèxia, malgrat que es considera un d'aquests trastorns, no s'inclou dins una categoria com a tal en el Registre que permeti descarregar les dades per donar resposta al nombre de plans individualitzats que consten elaborats per aquest motiu a Catalunya durant l'etapa d'ESO i batxillerat els darrers anys, ni durant l'etapa de primària.

b) Dret dels infants al màxim nivell de salut possible

12. COBERTURA EXCEPCIONAL DE TRACTAMENTS QUE NO ESTAN INCLOSOS EN LA CARTERA

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant i la resta de legislació en matèria d'infància i salut estableixen el dret de l'infant a gaudir del nivell de salut més alt possible i la necessitat de proveir-lo d'equipaments de tractament de les malalties i restabliment de la salut, i també el deure dels poders públics d'assegurar que cap infant no sigui privat d'aquest dret des d'una especial protecció dels infants en aquest àmbit.

Aquesta especial protecció obliga a valorar de manera específica i especialment curosa l'abordatge d'aspectes com ara les condicions d'accés als serveis de salut i la qualitat de l'atenció prestada.

Els problemes de salut d'un infant generen efectes sobre altres esferes de la seva vida, de manera que cal que s'abordin des d'aquesta perspectiva i que no es limiti la visió a una intervenció estrictament mèdica d'una determinada problemàtica de salut. Cal situar l'infant en l'eix d'atenció, no només la malaltia, i cal que es conservin intactes tots els seus drets durant el procés assistencial. L'interès superior de l'infant ha de regir tota decisió presa i l'actuació que dugui a terme l'Administració en aquest cas en matèria d'assistència mèdica i sanitària.

És des d'aquesta perspectiva que el Síndic ha abordat algunes queixes que s'han plantejat a la institució, en què hi ha un cert conflicte entre la indicació de tractament mèdic que fa el facultatiu de referència, tot atenent a la singularitat del pacient i a l'especificitat que comporta que es tracti d'un infant, d'una banda, i la cobertura d'aquell tractament per la Cartera bàsica de serveis del Sistema Nacional de Salut i Farmàcia i pel Servei Català de Salut, d'altra banda.

Els casos en què s'ha plantejat aquesta qüestió tenen en comú que hi ha una indicació mèdica clara sobre un determinat tractament farmacològic, però no es preveu la cobertura d'aquest tractament indicat pel

Sistema Nacional de Salut i Farmàcia ni tampoc la cobertura complementària pel Servei Català de Salut.

Els motius que s'esgrimeixen són diversos: no se'n considera provada suficientment l'eficàcia, hi ha un altre tractament alternatiu finançat que es pot considerar adequat per a la mateixa patologia, no es valora la idoneïtat d'aquell fàrmac o vacuna en una situació concreta que el facultatiu sí que considera rellevant per al seu tractament, etc.

A continuació, es plantegen alguns d'aquests casos.

En un dels casos, un infant de quatre anys pateix una malaltia rara greu, malaltia de Morquio. La malaltia de Morquio es caracteritza per una greu displàsia esquelètica que dona lloc a una estatura molt baixa, malformacions que afecten totes les àrees de l'esquelet i que contribueixen a limitar la mobilitat del pacient. El tractament existent per tractar aquesta malaltia tradicionalment ha estat simptomàtic, amb el tractament del dolor i dels problemes respiratoris i ortopèdics.

L'informe de la neuròloga de referència exposa que la recent aparició de la teràpia enzimàtica substitutiva amb *elosulfase alfa* ofereix una possibilitat terapèutica a aquests pacients i indica aquest tractament. Es tracta d'un medicament orfe, la comercialització del qual va ser autoritzada per la Comissió Europea a tota la Unió Europea després de l'anàlisi feta per l'Agència Europea del Medicament. El Ministeri de Sanitat, Seguretat Social i Igualtat (MSSSI), per mitjà de la Direcció General de Cartera Bàsica de Serveis del Sistema Nacional de Salut i Farmàcia, va informar de la resolució negativa per al finançament en el Sistema Nacional de Salut del medicament esmentat, malgrat les indicacions del Reglament 141/2000 de la UE en relació amb els medicaments orfes i l'Estratègia en malalties rares del Sistema Nacional de Salut, que planteja que un dels objectius del Pla és garantir l'accessibilitat en el termini establert dels medicaments orfes necessaris per al tractament de les malalties rares en tot el territori nacional.

El Síndic va suggerir que, atesa la situació, el Servei Català de Salut s'adrecés al Ministeri de Salut per interessar-se per la decisió presa, i que es valorés una reducció del percentatge en l'aportació del preu de venda del medicament, es plantegés un reintegrament excepcional del cost del medicament o es tramités una prestació complementària per mitjà de la comissió de prestacions especials, a banda de verificar que es pogués accedir a aquest fàrmac amb la disponibilitat que hi pogués haver en farmàcia hospitalària.

En un altre supòsit, es planteja el finançament d'un medicament per prevenir episodis de trombosi venosa profunda en un adolescent. L'equip facultatiu considera que l'anticoagulant que s'ajusta més a les necessitats de l'adolescent, atès que requereix menys controls mèdics i una regulació horària i alimentària menys invasiva, és un fàrmac que no està inclòs en la Cartera del Sistema Nacional de Salut. Hi ha alternatives terapèutiques ofertes i finançades pel Sistema que no s'adapten tan bé a les necessitats pròpies d'un adolescent.

En aquest cas, es tracta d'una malaltia que afecta principalment persones d'edat avançada i l'equip mèdic de referència va considerar adequat un fàrmac que permetés més enllà de l'abordatge estrictament mèdic de la patologia una major adaptació a la vida i dinàmica de l'adolescent.

Més complicada és la situació en què es planteja un conflicte de criteri mèdic o terapèutic entre el facultatiu de referència per al cas concret i els organismes estatals i catalans que s'encarreguen de determinar la inclusió d'un determinat fàrmac en la Cartera bàsica del Sistema Nacional de Salut i el Programa d'harmonització farmacoterapèutica de la Comissió Farmacoterapèutica del Servei Català de Salut.

És el cas de la prescripció del fàrmac *ataluren* per als casos de malaltia de Duchenne, una malaltia fortament degenerativa per a la qual no es coneix cap tractament alternatiu. El fàrmac esmentat ha estat autoritzat per

l'Agència Europea del Medicament, però, segons s'indica, no n'està demostrada l'eficàcia en tots els casos i hi ha una forta polèmica entorn del seu ús. L'equip de facultatius de referència indica el tractament per al cas concret, atès que consideren que, per les seves característiques, compleix les condicions perquè el tractament sigui eficaç, i no hi ha alternativa ni riscos entorn de la seguretat del fàrmac.

Els organismes estatals i autonòmics consideren que no n'estan provades l'eficàcia i la utilitat terapèutiques i, d'acord amb els principis d'ús racional i tenint en compte la disponibilitat i la necessària optimització de recursos, no n'autoritzen l'ús i el finançament.

Passa una cosa semblant en el cas de les vacunes no incloses en el calendari de vacunes nacional que són prescrites o indicades pel facultatiu de referència, i més quan aquesta prescripció es fa atenent a una especial condició de l'infant (cardiopatia, per exemple) que el situa, a criteri d'aquest facultatiu, entre els grups de risc tributaris de la vacunació, malgrat que aquesta condició no s'hagi recollit entre les recomanacions que indiquin l'aplicació de la vacuna amb finançament a càrrec del CatSalut.

Alguns facultatius recomanen vacunes que no estan incloses en el calendari de vacunes, atès que consideren que són beneficioses, malgrat que, a efectes epidemiològics i ponderant el cost que impliquen, no es valora convenient que tinguin finançament públic en un moment determinat.

En aquests casos, sense entrar a qüestionar els criteris tècnics, el Síndic considera que cal valorar l'interès superior de l'infant i el seu dret al nivell de salut més alt possible en cada cas concret.

Es recomana que es valori quin és el tractament que s'ha de facilitar a un infant quan un facultatiu o equip de facultatius del SISCAT que coneixen i són referents d'un determinat cas prescriuen un determinat fàrmac o tractament no inclòs en les prestacions del Sistema Nacional de Salut.

Recomanacions

■ En cas de discrepància entre la indicació de tractament mèdic o farmacològic que fa el facultatiu de referència i la cobertura d'aquell tractament per la Cartera bàsica de serveis del Sistema Nacional de Salut i Farmàcia i pel Servei Català de Salut, cal disposar d'un mecanisme de decisió atenent al dret de l'infant al nivell de salut més alt possible

■ S'han de vertebrar mecanismes i canals interns perquè els facultatius puguin expressar el seu posicionament respecte del fàrmac o

tractament que consideren indicat per a un pacient quan entra en conflicte amb les indicacions del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Salut, el centre assistencial o les directrius del Servei Català de Salut, per preservar la confiança del pacient i la seva família en el procés assistencial.

Administració afectada

Departament de Salut

13. RISC PER A LA SALUT DELS INFANTS QUE PRACTIQUEN FUTBOL EN CAMPS DE GESPA AMB PRESENCIA DE PARTÍCULES PERJUDICIALS

El Síndic va rebre una queixa d'una família d'un infant que jugava a futbol en un club i que manifestava la seva preocupació pel fet que, suposadament, els camps de futbol de gespa artificial que utilitzen grànuls de cautxú podrien ser cancerígens i perjudicials per a la salut dels infants.

Actualment, la majoria de camps de gespa artificial a Catalunya estan formats bàsicament per una estructura conformada per fibres de plàstic de poliuretà, propilè o niló unides a una base de plàstic de propilè o polièster. L'espai entre les fibres s'omple amb sorra i cautxú granulat, per donar-hi pes i elasticitat. La principal font del cautxú granulat són els pneumàtics reciclats. Aquest tipus de camps es denominen de tercera generació.

L'Agència de Salut Pública de Catalunya confirma que els camps de gespa artificial poden contenir substàncies químiques de possible impacte negatiu en la salut humana, bàsicament per la presència del cautxú granulat reciclat. Els principals contaminants que es poden trobar són: metalls, compostos aromàtics policíclics (HAP), compostos orgànics volàtils i compostos semiorgànics volàtils. Els possibles riscos per a la salut humana depenen dels nivells d'aquests contaminants, de la via i quantitat d'exposició i de la biodisponibilitat del contaminant. Quant a les exposicions, es descriuen tres possibles vies: la ingestió, la inhalació i el contacte dèrmic.

Pel que fa als aspectes legislatius, hi ha normatives que limiten la presència d'algunes de les substàncies contaminants esmentades. Així, el Reglament (CE) 1907/2006, relatiu al registre, l'avaluació, l'autorització i la restricció de les substàncies i mesclades químiques (REACH), estableix en l'annex XVII una restricció de la presència d'HAP en els olis diluents que s'utilitzen en la fabricació de pneumàtics o parts de pneumàtics, aplicable a partir de l'1 de gener de 2010. D'altra banda, el Consell

Català de l'Esport, per mitjà de la Resolució PRE/225/2006, de 4 de juliol, per la qual s'aproven les bases per a la concessió de les subvencions per a la pavimentació amb gespa artificial dels camps poliesportius de Catalunya en el període 2007-2008, va establir una sèrie de condicions dels materials. Entre d'altres, va establir que el pes de partícules de metalls al material reciclat ha de ser inferior al 0,01%.

El possible impacte sobre la salut d'aquest tipus de camps de gespa ha suscitat preocupació aquests darrers anys i s'han impulsat diversos estudis i avaluacions d'impacte en la salut. És el cas de l'avaluació d'impacte en la salut de l'ús de camps artificials duta a terme pel Healthy Public Policy Directorate de Toronto publicat l'abril de 2015. Aquest estudi conclou que, d'acord amb l'evidència disponible, no es preveu que els camps de gespa artificial de tercera generació representin una exposició a substàncies perilloses que puguin suposar un risc significatiu per a la salut, sempre que estiguin instal·lats i mantinguts adequadament, i que els usuaris duguin a terme unes pràctiques d'higiene adequades (rentar-se les mans, evitar menjar als camps, etc.). No obstant això, exposa que encara hi ha algunes incerteses respecte a l'impacte de determinades substàncies com ara els nanotubs de carboni, el plom i altres metalls, el làtex i els HAP.

A causa de les incerteses encara existents sobre els possibles efectes negatius en la salut humana d'alguns components que poden estar presents en aquest tipus de camps, la Comissió Europea va sol·licitar a l'Agència Europea de Substàncies i Mesclades Químiques (ECHA), el mes de juny de 2017, una avaluació sobre si la presència de certes substàncies en els grànuls de cautxú reciclat que s'utilitzen als camps d'esports de gespa artificial poden suposar un risc per a la salut.

L'Agència Europea de Substàncies i Mesclades Químiques (ECHA) ha fet públic l'informe sobre l'avaluació del possible risc per a la salut dels grànuls de cautxú reciclat usats com a farcit en els camps d'esports de gespa artificial, després d'estudiar els riscos en infants i adults que juguen o treballen en aquestes instal·lacions, sigui per contacte dèrmic, per ingestió o per inhalació de

substàncies evaporades des dels grànuls. Una de les principals conclusions de l'estudi és que, d'acord amb l'evidència actual, el nivell de preocupació derivat de l'exposició als grànuls de cautxú és molt baix, per la qual cosa l'ECHA no creu justificat prohibir l'ús d'aquest tipus de camps.

Hi ha algunes incerteses relacionades amb l'avaluació del risc del cautxú reciclat, per la qual cosa l'ECHA recomana que s'adoptin una sèrie d'accions i de mesures preventives d'higiene per part dels usuaris o de tractament per part dels productors dels grànuls de cautxú i dels propietaris i operadors dels camps.

En la resolució emesa, el Síndic va demanar al Departament de Salut que valorés, conjuntament amb la Secretaria General de l'Esport, la conveniència d'adoptar mesures preventives.

Per mitjà del seguiment d'aquesta resolució, el Síndic ha constatat que l'Agència de Salut Pública de Catalunya, conjuntament amb la Secretaria General de l'Esport, ha elaborat

un document d'informació sobre els camps d'esports de gespa artificial, que es publicarà en breu en les pàgines web respectives, amb els possibles efectes sobre la salut dels usuaris, les mesures preventives que es recomanen tenir en compte (d'acord amb l'Agència Europea de Substàncies i Mescles Químiques-ECHA, relatives a les mesures d'higiene a adoptar pels usuaris dels camps de gespa artificial), la normativa aplicable, les característiques tècniques dels grànuls de cautxú reciclat i referències bibliogràfiques sobre aquesta qüestió.

El Síndic també ha constatat que es farà difusió d'aquesta informació per mitjà de l'Associació Catalana de Municipis, la Federació de Municipis de Catalunya i les diputacions perquè també la facin arribar als ens locals.

Adicionalment, el Síndic també constata que la Secretaria General de l'Esport inclou aquestes recomanacions i prescripcions en les consultes i els informes que emet dels projectes de nous camps i la reforma dels camps ja existents.

Recomanacions

■ Demanar als clubs de futbol i administracions locals que disposen o utilitzen camps de futbol de tercera generació de garantir el manteniment adequat dels camps i de difondre la importància de promoure pràctiques d'higiene adequades per part de les persones que en fan ús.

Administracions afectades

- Departament de Salut
- Secretaria General de l'Esport

c) Dret a un nivell de vida adequat

14. DURADA DE LA PRESTACIÓ D'AJUT ALS JOVES EXTUTELATS I RENDA GARANTIDA DE CIUTADANIA

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, va regular el suport posterior a l'emancipació o a la majoria d'edat i va preveure que l'organisme competent, en aquest cas, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), ha de facilitar l'orientació, la formació i el suport necessaris als joves extutelats que en arribar a la majoria d'edat, l'emancipació o l'habilitació d'edat ho sol·liciten, sempre que compleixin els requisits establerts pels programes d'autonomia personal (art. 152).

Anteriorment, la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, ja va crear una prestació de dret subjectiu, de caràcter temporal, per atendre situacions de necessitat dels joves que han estat tutelats per l'Administració. Aquesta prestació s'aplica des dels divuit anys fins que en compleixin vint-i-un, i es reconeix amb excepcions als nois i noies que hagin estat tutelats durant un període, com a mínim, de tres anys, que segueixin un programa d'inserció i que visquin de manera autònoma fora del nucli familiar amb un màxim d'ingressos. Així mateix, des del passat 2017, és possible estendre la prestació fins als vint-i-tres anys, només en el cas de joves que segueixin programes de formació reglada postobligatòria.

Els joves extutelats estan en una situació d'una vulnerabilitat especial, atès que generalment no disposen de suport familiar ni de recursos en el procés de transició a la vida adulta. En aquest sentit, es tracta d'un col·lectiu que presenta un alt risc d'exclusió social i econòmica, com han destacat diferents estudis tant a Catalunya com en l'àmbit europeu.

D'ençà de l'any 1994, en què es va aprovar per Acord de Govern de la Generalitat el Pla interdepartamental de majors de 18 anys, s'han anat desenvolupant diferents mesures de suport a les persones extutelades per afavorir el seu procés de transició a la vida

adulta, que van ser incorporades per la Llei 14/2010, de 27 de maig (vegeu l'apartat de seguiment de l'informe).

En aquest context, el passat 2017 va tenir lloc l'aprovació de la Llei 14/2017, de 20 de juliol, que regula la renda garantida de ciutadania establerta per l'article 24.3 de l'Estatut d'autonomia, com una prestació garantida de dret subjectiu destinada a les persones i les unitats familiars que no disposen dels ingressos que els garanteixin els mínims per a una vida digna.

Aquesta llei estableix com a requisit per tenir dret a la renda garantida de ciutadania amb la condició de titular que les persones siguin majors de vint-i-tres anys o de divuit si es troben en alguna de les situacions següents:

- Tenir menors o persones amb discapacitat a càrrec.
- Ésser òrfenes dels dos progenitors.
- Haver estat víctimes de violència masclista en l'àmbit de la llar.
- Qualsevol altra situació o circumstància que s'estableixi per reglament

Segons aquesta regulació, la renda garantida de ciutadania té com a requisit de caràcter general haver fet els vint-i-tres anys, fora de supòsits concrets en relació amb infants o persones amb discapacitat a càrrec, orfenesa dels dos progenitors o situacions de violència masclista.

Aquesta regulació no té en compte, però, la situació específica dels joves extutelats. En concret, no es té en compte, d'una banda, el fet que una part significativa d'aquests joves no té accés a la prestació econòmica que estableix la Llei 13/2006, per atendre situacions de necessitat dels joves que han estat tutelats per l'Administració, perquè no compleixen els requisits de temps de tutela o de seguiment d'un pla específic que es demana perquè se'ls reconegui.

D'altra banda, tampoc no es té en compte el fet que, fins i tot en el cas que tinguin reconeguda la prestació com a persones

extutelades, la durada d'aquesta prestació s'estén com màxim fins als vint-i-un anys, fora del supòsit que continuïn ensenyaments reglats no obligatoris.

Com ja s'ha assenyalat, els adolescents i joves que han estat tutelats per l'Administració presenten una situació de vulnerabilitat especial: han patit situacions de negligència o maltractament en l'àmbit familiar i en arribar a la majoria d'edat generalment no disposen de suport familiar, fet que els obliga a emancipar-se abans que la resta de població de la mateixa edat. L'establiment de mesures de suport a la transició a la vida adulta d'aquests nois i noies resulta imprescindible per afavorir-ne la integració social i laboral, i evitar situacions d'exclusió.

El preàmbul de la Llei 14/2017, de 20 de juliol, fa esment de la renda garantida com a manifestació del principi d'equitat

i com un instrument de lluita contra la pobresa i l'exclusió social.

Des d'aquesta perspectiva, la seva regulació hauria de prendre en consideració la situació específica dels joves extutelats, com a col·lectiu susceptible de rebre un tracte de discriminació positiva per la norma, i facilitar-ne l'accés als divuit anys, o en el moment que finalitzi la prestació per extutelats als vint-i-un, si la perceben, tenint en compte que, amb caràcter general, es veuen abocats a emancipar-se i a viure de manera independent molt abans que els seus iguals i no disposen de suport familiar en la transició a la vida adulta.

En aquest sentit, cal recordar que la Llei 14/2017 preveu la possibilitat d'establir, per reglament, altres situacions en què sigui possible el reconeixement del dret a rebre la prestació de renda garantida als divuit anys, a banda de les excepcions ja establertes (art. 7.1).

Recomanacions

■ Incorporar en el desplegament reglamentari de la Llei 14/2017, de 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania, o en eventuais modificacions que se'n promoguin, una previsió específica respecte dels joves extutelats per l'Administració, a l'efecte que puguin accedir a la renda garantida de ciutadania als divuit anys o als vint-i-un en cas que percebin la prestació per extutelats que preveu la Llei 13/2006.

Administració afectada

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

15. LA CONSIDERACIÓ DEL RISC GREU EN LES BEQUES MENJADOR

En els darrers anys, el Síndic ha rebut queixes relacionades amb les dificultats d'accedir a ajuts de menjador escolar que cobreixin el 100%, malgrat ser usuari de serveis socials i tenir una situació de risc social reconeguda per l'Administració.

Les instruccions trameses als consells comarcals per part del Departament d'Ensenyament (Criteris per a l'atorgament d'ajuts individuals de menjador escolar adreçats a l'alumnat d'ensenyaments obligatoris i de segon cicle d'educació infantil escolaritzats en centres educatius sufragats amb fons públics per al curs 2017-2018) estableixen que, per tenir un ajut del 100%, "el llindar de renda és el 60% de l'establert per a l'obtenció d'un ajut del tram garantit del 50%" i, a més, cal "acreditar una puntuació superior o igual a 15 punts entre els àmbits *b* i *c*". Els àmbits *b* i *c* valoren situacions específiques de la unitat familiar i també la necessitat social per part dels serveis socials.

Per tenir 15 punts, cal tenir una situació de risc social greu, que, segons aquestes mateixes instruccions, correspon a negligència greu, maltractament psíquic, maltractament físic o abús sexual. El Síndic fa constar que es tracta d'una situació relacionada amb el desemparament que no té necessàriament relació amb la situació de privació material que la família pugui tenir. La migradesa de recursos i el risc d'exclusió social estan inclosos en la situació de risc social, quan parla d'absentisme escolar, hàbits de menjar irregulars o inadequats, vestit inadequat o manca d'higiene, dificultat d'adaptació social, etc., en el cas de l'alumnat, o de trastorns emocionals i malaltia mental, consum de tòxics, problemes d'habitatge, monoparentalitat sense suport de família extensa, etc., en el cas de la família. Aquesta situació de precarietat social, però, només comporta una valoració de 10 punts. Per completar els 15 punts i accedir a un ajut del 100%, no és suficient aquesta precarietat socioeconòmica, sinó que cal que la família tingui dues d'aquestes condicions o més: família nombrosa o monoparental, tenir una discapacitat, ser alumnat redistribuït

per promoure l'escolarització equilibrada d'alumnat o ser un alumne en acolliment.

A efectes pràctics, doncs, aquesta valoració de les necessitats socials de l'alumnat provoca que nombrosos alumnes en una situació d'exclusió econòmica objectiva (que és l'objecte de compensació per mitjà de la convocatòria dels ajuts de menjador escolar) obtinguin un ajut del 50% (que poden compactar al 100% la meitat dels dies del curs), però que quedin fora de l'accés al servei, com a mínim, els dies no coberts per la compactació, per la impossibilitat de fer-se càrrec de la part restant. Aquest fet és especialment greu en casos de famílies en situació de pobresa que necessiten accedir al servei per garantir una alimentació adequada dels infants i conciliar alhora la vida laboral (precària) i familiar.

És el cas, per exemple, de la queixa presentada per una família monoparental amb dos infants a càrrec, amb la mare que treballa a temps parcial durant l'horari de migdia amb un salari per sota del llindar del 60% establert per als ajuts del 50%, i amb ingressos insuficients per pagar el lloguer, els subministraments, la manutenció dels fills i les activitats que fan. De fet, en el moment de presentar la queixa, la família tenia deutes per impagament dels subministraments, sense talls gràcies a un informe de serveis socials per pobresa energètica, i també del servei de menjador escolar. Davant la impossibilitat d'accedir a un ajut del 100% i de fer-se càrrec del cost restant del servei de menjador, la mare es plantejava la possibilitat d'abandonar la feina que tenia per atendre els seus fills durant el migdia, situació que hauria agreujat encara més la seva situació socioeconòmica. Finalment, després de presentar la queixa, l'ajuntament del seu municipi es va fer càrrec del 50% restant de l'import del servei de menjador.

El Síndic recorda que la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant estableix el dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, i també el deure dels estats a adoptar mesures apropiades per ajudar els pares i altres persones responsables de l'infant a donar efectivitat

a aquest dret i, en cas que sigui necessari, a proporcionar assistència material i programes de suport, particularment, respecte a la nutrició, el vestuari i l'habitatge.

Adicionalment, el Síndic també recorda que aquest ordenament també estableix el dret dels infants a l'educació en igualtat d'oportunitats, i que l'accés al menjador escolar forma part d'aquest dret. De fet, la Llei 12/2009, d'educació, de Catalunya (LEC),

regula les beques de menjador escolar en el títol I, sobre el dret a l'educació.

Després de formular recomanacions en aquest àmbit, el Departament d'Ensenyament ha exposat que s'ha creat un grup de treball amb representants dels consells comarcals provinents de l'àrea de serveis socials per revisar les diverses consideracions sobre els àmbits b i c dels criteris per obtenir l'ajut del 100%.

Recomanacions

■ Revisar els criteris que determinen la concessió dels ajuts de menjador escolar i, particularment:

- Establir ajuts parcials graduals per sobre del 50% en casos d'infants en situació de risc social i exclusió econòmica del servei de menjador escolar, d'acord amb criteris objectius valorats pels serveis socials.
- Eliminar la consideració del risc social greu (com a requisit determinant a efectes pràctics) per ser beneficiari d'ajut de menjador escolar del 100% i estipular altres criteris que permetin ampliar la co-

bertura d'aquests ajuts totals a situacions de risc social i exclusió econòmica del servei de menjador escolar i que tenen una especial necessitat, d'acord amb criteris objectius valorats pels serveis socials.

Administracions afectades

- Departament d'Ensenyament
- Consells comarcals

16. L'EXIGÈNCIA D'ACREDITACIÓ DEL NIE EN LES BEQUES MENJADOR

El Síndic va tenir coneixement que, arran de la convocatòria dels ajuts individuals de menjador escolar per al curs 2017-2018, alguns consells estableixen que només podien optar als ajuts les persones amb DNI o NIE vigent o, si manca, aportant NIF de l'alumne i en alguns casos dels adults del seu nucli de convivència. Es tracta d'uns requisits que no s'adeqüen al que estableix el document "Criteris per a l'atorgament d'ajuts individuals de menjador escolar a l'alumnat d'ensenyaments obligatoris i segon cicle d'educació infantil escolaritzats en centres educatius sufragats amb fons públics per al curs 2017-2018", que estableix com a documents obligatoris el volant de convivència i el NIE/NIF o, en cas que no se'n disposi, el certificat de naixement o el llibre de família de l'alumne.

El requisit d'identificació amb DNI, NIE o NIF dels infants i adolescents sol·licitants d'ajuts individuals de menjador escolar, o dels seus representants legals, obeeix al fet que l'Administració local té l'obligació de retre comptes anuals a l'Agència Tributària, mitjançant la declaració informativa anual d'operacions amb terceres persones (Model 347). En aquest model, només es poden justificar els pagaments fets a terceres persones mitjançant la identificació mitjançant DNI, NIE o NIF. Es tracta d'una exigència normativa vigent des de l'any 2015 (anteriorment només s'havien de declarar els pagaments a partir de 3.005 euros, per la qual cosa ajuts com els de les beques menjador, per quantia, no s'havien de declarar).

En el moment que s'estableix que tots els pagaments a terceres persones s'han de declarar mitjançant el Model 347, els ens locals entenen que només poden donar ajuts (com ara les beques menjador o el d'emergència social) a persones físiques que es puguin identificar en el Model 347 amb un DNI, NIE o NIF.

El Síndic entén que, d'acord amb el dret a l'educació (entès com a dret fonamental l'exercici del qual s'ha de garantir en condicions d'igualtat d'oportunitats per a

tots els infants i adolescents), un cop establert un servei educatiu, com succeeix en el cas del menjador escolar, tot l'alumnat hi ha de poder accedir en condicions d'igualtat, amb independència de les seves característiques personals.

L'exigència d'acreditar el DNI, el NIE o el NIF per a la tramitació i la valoració de les sol·licituds dels ajuts de menjador escolar, si bé sembla necessària per atendre una obligació de rendició de comptes que tenen els ens locals amb l'Agència Tributària, pot suposar un greuge comparatiu per a una part de l'alumnat socialment desfavorit i especialment vulnerable (com ara alumnat estranger en situació administrativa irregular), en la mesura que vincula la situació administrativa pròpia de l'alumne o dels adults del seu nucli de convivència a la possibilitat de participar en les convocatòries d'ajut i, consegüentment, de poder accedir al servei de menjador escolar.

Aquesta situació és contrària al dret fonamental a l'educació en condicions d'igualtat i pot, a més, derivar en la vulneració dels drets dels infants estrangers a ser escolaritzats en condicions d'igualtat, reconegut per l'article 9 de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, que reconeix el dret a l'educació dels estrangers menors de setze anys en les mateixes condicions que els nacionals, la qual cosa inclou l'accés a un ensenyament bàsic, gratuït i obligatori, i també a l'obtenció de la titulació acadèmica corresponent i l'accés al sistema públic de beques i ajuts en les mateixes condicions que els espanyols.

El Síndic va recordar al Departament d'Ensenyament, al Consorci d'Educació de Barcelona i als consells comarcals que, d'acord amb l'interès superior dels infants i adolescents, i per garantir el seu dret fonamental a l'educació, no es pot denegar l'ajut individual de menjador escolar a un infant que compleix els requisits de necessitat i vulnerabilitat social establerts normativament, pel sol fet de no disposar de DNI o NIE; i que, d'altra banda, no es pot exigir l'acreditació del DNI, NIE o NIF respecte dels tutors legals o adults convivents de l'alumne que sol·licita un

ajut individual de menjador escolar, com a requisit per tramitar i valorar la sol·licitud.

D'acord amb això, les administracions locals han de trobar un mecanisme que els

permeti atendre l'obligació de retre comptes davant l'Administració tributària, però sense desconèixer la garantia primordial de l'interès superior de l'infant i del dret a l'educació en condicions d'igualtat.

Recomanacions

■ Publicar els “Criteris per a l'atorgament d'ajuts individuals de menjador escolar adreçats a l'alumnat d'ensenyaments obligatoris i de segon cycle d'educació infantil escolaritzats en centres educatius sufragats amb fons públics per al curs escolar 2018-2019”, tenint en compte que, en cas que es demani l'acreditació de DNI, NIE o NIF com a requisit per tramitar i valorar la sol·licitud dels ajuts individuals de menjador escolar, només es podrà demanar en relació amb l'alumnat respecte del qual es demana l'ajut, i mai en relació amb els seus tutors legals o adults convivents.

■ Proposar als ens gestors dels ajuts individuals de menjador escolar un mecanisme per a l'obtenció del NIF de l'alumnat que demani l'ajut i no hagi tramitat el NIF, en aplicació de l'article 20 del Reglament general de les actuacions i els procediments de gestió i inspecció tributària, segons el qual

“en cas que [persones físiques que manquin de la nacionalitat espanyola i no disposin del número d'identitat d'estranger, bé de manera transitòria perquè estan obligats a tenir-ne o bé de manera definitiva perquè no hi estan obligats] no el sol·licitin, l'Administració tributària pot procedir d'ofici a donar-los d'alta en el Cens d'obligats tributaris i a assignar-los el número d'identificació fiscal que correspongui”.

Administració afectada/Compliment

☑ El Departament d'Ensenyament ha informat el Síndic que ha traslladat a tots els ens gestors dels ajuts individuals de menjador escolar els criteris que s'han de seguir en aquests casos per a la tramitació de les sol·licituds quan els beneficiaris no disposen de DNI, NIE o NIF, en què s'inclou la proposta feta pel Síndic per als casos d'alumnat que demani l'ajut i no hagi tramitat el NIF.

17. PRESTACIONS ECONÒMIQUES CONTRA LA POBRESA INFANTIL

En les observacions generals a Espanya de 2018, el Comitè dels Drets dels Infants manifesta seriosament la seva preocupació per l'augment dels indicadors nacionals mitjans de l'exclusió social, la pobresa i la desigualtat, alhora que la inversió en mesures de protecció social relacionades amb els infants continua sent molt inferior a la mitjana europea. També mostra la preocupació que la crisi financera hagi tingut un efecte negatiu en els sistemes de protecció social de l'Estat, la qual cosa ha donat lloc a una cobertura insuficient i a demores en la tramitació de les prestacions per als infants i les seves famílies, particularment en l'àmbit de les comunitats autònomes.

El Comitè fa referència a la meta 1.3 dels objectius de desenvolupament sostenible, relativa a aplicar a escala nacional sistemes i mesures apropiats de protecció social per a tots, i insta l'Estat part a enfortir polítiques àmplies de protecció social per als infants i les seves famílies, amb una atenció especial als infants i les famílies en situació de risc i més necessitats de suport. Entre d'altres, estableix la necessitat que s'incrementin les inversions públiques de manera que tinguin correspondència amb el volum efectiu de sol·licituds de prestacions socials i, en la mesura que sigui possible, s'incrementin les sumes totals de finançament.

Actualment, la prevalença del risc de pobresa a Catalunya és més elevada entre la població infantil que entre el conjunt de la població. Comparativament amb el conjunt de la Unió Europea, Catalunya està entre els territoris europeus amb una taxa més alta de risc de pobresa entre la població menor de setze anys (28,5% davant el 20,9% de mitjana europea). A més, si es comparen aquestes taxes de pobresa infantil abans i després de transferències socials destinades a atendre les mancances socioeconòmiques d'aquest col·lectiu, s'observa que a Catalunya la reducció de la pobresa infantil per efecte de la despesa en protecció social també se situa per sota de la mitjana europea.

A Catalunya, les principals febleses de les prestacions econòmiques tenen a veure amb

baixos nivells comparats de despesa pública en aquestes prestacions, i també amb un impacte molt limitat, principalment a causa de la seva manca de focalització en la població infantil.

Cal remarcar, a més, que el sistema de prestacions econòmiques adreçades a la infància presenta febleses estructurals, tant en la dotació de recursos com en la focalització d'aquests ajuts en la població infantil. Bona part dels ajuts existents destinats a l'atenció de necessitats bàsiques (prestacions d'atur, renda garantida de ciutadania, etc.) estan orientats fonamentalment a incrementar els ingressos de les famílies socialment vulnerables, però no necessàriament a assegurar, per mitjà d'aquests ingressos, l'accés dels infants a oportunitats socials. Alhora, les prestacions econòmiques de caràcter universal són molt limitades i poc extensives al llarg de la trajectòria vital de l'infant. Aquest biaix adult i els baixos nivells de cobertura, d'extensivitat i d'intensitat de bona part de les prestacions econòmiques fan que el seu impacte sobre la reducció de la pobresa infantil sigui feble.

D'altra banda, la majoria de prestacions econòmiques estan subjectes al dret de concurrència, supeditades a disponibilitats pressupostàries, i no només a la situació de necessitat de la persona, alhora que els infants amb progenitors que no tenen una situació de residència regularitzada a l'Estat espanyol queden permanentment exclosos de la majoria de prestacions econòmiques (llevat dels ajuts en matèria d'educació i dels ajuts d'urgència social).

La constatació de l'empitjorament de les condicions materials de vida dels infants ha activat l'actuació de les administracions públiques, que han anat adoptant mesures per atendre les necessitats socials dels infants socialment més desafavorits, com ara el Pla d'acció per a la inclusió i la cohesió social a Catalunya 2010-2013 i, posteriorment, el Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió social a Catalunya 2015-2016. Pel que fa a la lluita contra la malnutrició infantil, per exemple, s'han adoptat mesures orientades a garantir, com a mínim, un àpat diari de qualitat a tots els infants i adolescents, i a partir del curs 2013/2014 es va incrementar la partida pressupostària

destinada a les beques de menjador escolar i se'n va redissenyar el procediment de concessió, alhora que s'han impulsat actuacions destinades a atendre les necessitats educatives i alimentàries dels infants i joves durant l'estiu.

Això no obstant, a hores d'ara no s'han revisat algunes de les mesures de contenció i reducció de la despesa pública que es van aplicar en ocasió de la crisi (especialment durant el període 2010-2013) i que van afectar la inversió en protecció social de la infància i l'adolescència. És el cas de la prestació econòmica de caràcter universal per infant a càrrec.

En relació amb aquesta prestació, el Síndic ha estat informat per la Direcció General de Protecció Social del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que en l'Avantprojecte de llei de mesures fiscals i financeres del 2019 es preveu la modificació de la Llei 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies amb relació a les prestacions econòmiques per naixement, adopció, tutela o acolliment, en el sentit d'aixecar la suspensió i passar-les a prestació econòmica sotmesa a nivell d'ingressos. Si s'aprova la llei de mesures, es preveu que aquest canvi pugui ser efectiu a partir del mes de setembre de 2019, de manera que passaria a ser una prestació de dret subjectiu. Paral·lelament, es deixaria de publicar la convocatòria d'ajut econòmic sotmès al nivell d'ingressos de la unitat familiar per a les famílies en què hagi tingut lloc un naixement, adopció, tutela o acolliment.

Una mesura destacada amb relació a la lluita contra la pobresa infantil és el Fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social per a famílies amb infants o adolescents de 0-16 anys, posat en marxa per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2014 (inicialment per a infants entre 3 i 16 anys i que actualment cobreix infants entre 0 i 16 anys). Aquest ajut va ser aprovat el mes de desembre de 2014 per l'Ajuntament de Barcelona, en el marc del Pla de rescat social que tenia una dotació de 20 milions d'euros en el pressupost de 2015, dels quals 11 milions es van destinar a una convocatòria d'ajuts per a infants en situació de pobresa. A partir de la convocatòria de 2016, l'ajut s'anomena *Fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social per a famílies de*

Barcelona amb infants i/o adolescents menors de 16 anys.

Per a l'any 2018 el Fons compta amb 18 milions d'euros (dels quals es reserva un milió i mig per a ajuts complementaris de 100 euros/mes per a famílies monoparentals) i ofereix un ajut de 100 euros mensuals per primer infant a càrrec, acumulable a 75 euros pel segon i 50 euros per cada infant a càrrec addicional (en la modificació introduïda en la campanya 2018), per a un període d'un any i amb un màxim de nou mensualitats per any i per infant. Es tracta d'un ajut que es paga per mitjà d'una targeta moneder no nominativa (i des de l'any 2018 sense cap marca de l'ajuntament), utilitzable per a despeses relacionades amb les necessitats bàsiques de subsistència dels infants i que es pot fer servir als diversos comerços, incloses les grans superfícies comercials.

Adicionalment, a partir de mesures de coordinació entre l'Ajuntament i el Consorci d'Ensenyament de Barcelona, s'ha pogut garantir, a partir del curs escolar 2017-2018, que tots els infants beneficiaris de l'ajut del Fons rebin la beca menjador del 100% de manera automàtica, la qual cosa suposa un alleugeriment per a la càrrega de les famílies més vulnerables a l'hora d'accedir als diversos ajuts.

L'Institut Català de Polítiques Públiques (Ivàlua), que ha fet l'avaluació de la implementació del Fons per als anys 2015 i 2016, ha posat de manifest algunes dificultats des del punt de vista organitzatiu i de gestió de Fons, dins dels quals destaca la sobrecàrrega que va suposar la tramitació de l'ajut per als professionals dels serveis socials d'atenció primària, la confusió en el procés d'implementació de l'ajut, i la manca d'informació completa als sol·licitants i punts d'atenció al ciutadà, en la convocatòria de l'any 2015, i la poca difusió de l'ajut i la manca d'especificitat sobre el mètode de càlcul de la renda familiar, en la convocatòria de 2016.

Quant a la cobertura, en l'informe d'avaluació sobre l'any 2016, Ivàlua conclou que un terç dels infants en risc de pobresa i la meitat dels infants en risc de pobresa severa de la ciutat són beneficiaris de l'ajut, la qual cosa posa de manifest que encara cal millorar les estratègies en aquest sentit. I, pel que fa a

l'objectiu, destaca que l'ajut ha tingut un impacte positiu en la reducció de nombre d'infants en pobresa severa, si bé ha estat més limitat l'impacte per reduir el nombre d'infants en estat de pobresa.

Tot i això, el Síndic vol remarcar la importància d'aquest fons impulsat per l'Ajuntament de Barcelona en el marc de la lluita contra la pobresa infantil. En aquest sentit, recorda que el marc de l'informe *La pobresa infantil a Catalunya*, es demanava a les administracions que creessin una prestació específica condicionada a renda per garantir que les famílies amb infants que no disposen d'ingressos suficients per satisfer les necessitats essencials puguin disposar d'ingressos equivalents a l'indicador de suficiència econòmica de Catalunya (IRSC) corregit. Les anàlisis fetes evidenciaven que l'opció més eficaç per reduir l'abast de la pobresa és un ajut condicionat a la renda (amb ajuts de 1.000 euros anuals per família en situació de pobresa es podia reduir la taxa de risc de pobresa fins a cinc punts percentuals). A criteri d'aquesta institució, el Fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social per a famílies amb infants i/o adolescents de 0 a 16 anys de l'Ajuntament de Barcelona respon a aquests mateixos plantejaments, per la qual cosa cal valorar la mesura de manera molt positiva, tenint en compte, a més, les dificultats afegides per l'Administració municipal derivada de la manca de competència específica.

D'altra banda, cal fer esment de la mesura prevista en la Llei 14/2017, de 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania (RGC), que dona compliment a l'article 24.3 de l'Estatut d'autonomia. La implementació de l'RGC –

que s'ha iniciat el setembre de 2017 i que ha començat amb els perceptors de la renda mínima d'inserció, que passen automàticament a rebre l'RGC sense haver de fer cap tràmit– serà progressiva i durarà fins a l'any 2020, quan els beneficiaris cobraran el 100% de l'IRSC. Sobre aquesta qüestió, cal assenyalar que, si bé contribueix a combatre les situacions de pobresa infantil, perquè protegeix les famílies amb menys ingressos i en situació de vulnerabilitat, no atorga als infants el dret subjectiu ni discrimina suficientment les famílies amb infants a càrrec, més enllà del tractament específic d'algunes situacions particulars, com ara la compatibilització amb alguns ajuts socials (beques de transport i menjador escolar) o la percepció de la prestació per a famílies monoparentals amb contractes a temps parcial que tinguin una renda inferior a l'IRSC. Els imports previstos varien en funció dels membres de la unitat familiar, d'un membre fins a cinc membres o més, però no distingeix si són infants o no.

Segons la informació del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, l'RGC ha arribat a 26.130 famílies i a més de 112.000 persones entre titulars i beneficiàries. Pel que fa concretament a la població infantil, amb dades de setembre 2018, la renda n'abasta 25.643 (gairebé un 38% de les 68.163 persones més que integren les 27.132 unitats familiars beneficiàries actuals). En aquest cas, es tracta de famílies que, a banda de rebre l'import de la prestació referenciada marcat per l'IRSC, veuen reforçada la seva prestació amb els increments per cada membre addicional de la unitat familiar, la qual cosa inclou els infants i adolescents: 292 euros pel primer, 73 pel segon i tercer, i 80 pel quart, fins arribar al topall dels 1.122 euros.

Recomanacions

■ Establir normativament els mínims considerats essencials per garantir el dret de l'infant a un nivell de vida adequat i la renda de suficiència econòmica de què ha de disposar una família per garantir l'accés de qualsevol infant a aquests mínims establerts, i crear una prestació específica condicionada a la renda per garantir que les famílies amb infants que no disposen dels ingressos necessaris puguin satisfer els mínims establerts

■ Dissenyar plans integrals contra la pobresa infantil, a fi que les actuacions empreses es puguin coordinar i puguin donar respostes compartides, més eficaces i globals, a les necessitats dels infants que es troben en aquesta situació.

Administracions afectades

- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies
- Administracions local

IV. EDUCACIÓ, LLEURE I ACTIVITATS CULTURALS

a) Dret a l'educació

18. LES MESURES CORRECTORES I SANCIONS A L'ALUMNAT QUE IMPLIQUEN LA SUSPENSÍO DEL DRET D'ASSISTÈNCIA A SORTIDES I VIATGES

L'aplicació de mesures correctores i sancions a l'alumnat als centres educatius és un dels motius pels quals algunes famílies s'adrecen al Síndic, en desacord amb l'actuació d'escoles i instituts. Dins d'aquestes, destaquen les queixes referides decisions dels centres per mitjà de les quals es priva l'alumnat, majoritàriament de secundària, del dret d'assistir a sortides, excursions o viatges de final de curs.

L'aprenentatge de la convivència és un element fonamental del procés educatiu, i la Llei 12/2009, de 10 de juliol, reconeix a tots els membres de la comunitat escolar el dret a conviure en un bon clima i el deure de facilitar-lo (art. 30).

Els centres han d'establir mesures per promoure la convivència i resoldre de manera pacífica els conflictes, que s'han de situar en el marc de l'acció educativa. Tanmateix, la Llei d'educació també preveu que les conductes i els actes contraris a la convivència de l'alumnat puguin donar lloc a l'aplicació de mesures correctores i sancions.

La suspensió del dret de participar en activitats extraescolars o complementàries és una de les sancions que preveu la Llei d'educació que es pot imposar davant la comissió de les faltes que es consideren greument perjudicials per a la convivència al centre educatiu (art. 37).

Aquestes conductes són descrites per la mateixa Llei d'educació, que estableix que són:

“a) Les injúries, ofenses, agressions físiques, amenaces, vexacions o humiliacions a altres membres de la comunitat educativa, el deteriorament intencionat de llurs

pertinències i els actes que atemptin greument contra llur intimitat o llur integritat personal.

b) L'alteració injustificada i greu del desenvolupament normal de les activitats del centre, el deteriorament greu de les dependències o els equipaments del centre, la falsificació o la sostracció de documents i materials acadèmics i la suplantació de personalitat en actes de la vida escolar.

c) Els actes o la possessió de mitjans o substàncies que puguin ésser perjudicials per a la salut i la incitació a aquests actes.

d) La comissió reiterada d'actes contraris a les normes de convivència del centre.”

La sanció d'aquestes conductes es pot concretar, com ja s'ha assenyalat, en la suspensió del dret de participar en activitats extraescolars o complementàries, o la suspensió del dret d'assistir al centre o a determinades classes. Tot i això, la imposició d'aquestes sancions ha d'anar precedida de l'obertura d'un expedient, que ha de finalitzar amb la resolució corresponent.

Així ho preveu el Decret 102/2010, de 3 agost, d'autonomia dels centres educatius, que estableix que “les faltes greument perjudicials per a la convivència en el centre tipificades a l'article 37.1 de la llei d'educació es corregeixen mitjançant una sanció de les previstes a l'article 37.3 de la Llei esmentada. Correspon a la direcció del centre imposar la sanció en la resolució de l'expedient incoat a l'efecte, sense perjudici que la mesura correctora incorpori alguna activitat d'utilitat social per al centre i, en el seu cas, del rescabament de danys que es puguin establir de manera complementària en la resolució del mateix expedient” (art. 25).

Les queixes arribades al Síndic posen de manifest, però, que alguns centres educatius apliquen la sanció de suspensió del dret d'assistència a sortides o al viatge de fi de curs de manera automàtica, annexa a altres sancions com ara la privació del dret d'assistència a classe o d'altres, i en alguns

casos com a resposta a situacions de baix rendiment acadèmic de l'alumnat.

El Síndic recorda, però, que les activitats complementàries o extraescolars (incloses sortides, colònies, viatges de fi de curs) formen part de l'activitat ordinària del centre i, en aplicació del principi d'escola inclusiva, hi ha de poder assistir tot l'alumnat.

En aquest sentit, es tracta d'activitats la participació en les quals, en aplicació d'aquest principi, s'ha d'adreçar a tot l'alumnat i, per tant, no han d'estar sotmeses al compliment de requisits d'accés prèviament establerts.

Certament, en cas que l'alumne hagi presentat conductes contràries a la convivència, el centre pot acordar privar-lo del dret d'assistència a les sortides o al viatge de final de curs, però la suspensió d'aquest dret, atès que constitueix una sanció, s'ha d'articular per mitjà de l'obertura d'un expedient, amb la resolució que correspongui.

La tramitació d'aquest procediment no és només un requisit formal: s'ha de donar l'oportunitat d'escoltar l'alumne, la família i altres membres de la comunitat escolar i, a partir de la informació que s'obtingui, graduar la sanció en funció de les circumstàncies que hagin concorregut i la situació de l'alumne, sempre amb l'objectiu de millorar el seu procés educatiu.

Així ho preveu la Llei d'educació, que estableix que "la imposició de mesures correctores i sancionadores ha de tenir en compte el nivell escolar en què es troben els alumnes afectats, llurs circumstàncies personals, familiars i socials i la proporcionalitat amb la conducta o l'acte que les motiva, i ha de tenir per finalitat contribuir al manteniment i la millora del procés educatiu dels alumnes".

La imposició d'aquest tipus de sanció sense la tramitació d'un expedient impedeix escoltar els membres de la comunitat escolar afectats i una graduació de la sanció ajustada a les circumstàncies de l'alumne. En aquest sentit, el Síndic observa amb preocupació que de vegades l'alumnat afectat per aquest tipus de mesures presenta circumstàncies específiques (alguns tenen diagnosticats trastorns o reben tractament als centres de salut mental infantil i juvenils), sense que aquesta circumstància s'hagi valorat de manera adequada. D'altra banda, l'aplicació automàtica d'aquesta mesura, annexa a altres correccions, constitueix una doble sanció pels mateixos fets. D'acord amb l'anterior, les normes d'organització i de funcionament dels centres que prevegin la suspensió del dret de l'alumnat a assistir a sortides, viatges de final de curs, etc., sense la tramitació d'un expedient previ (tret que hi hagi l'acord exprés de la família, previst en l'article 25 del Decret 102/2010), vulneren la Llei d'educació i el Decret d'autonomia de centres educatius i haurien de ser objecte de revisió.

Recomanacions

■ Vetllar perquè els centres apliquin correctament la normativa que regula la imposició de mesures i sancions, i assegurar-se que les suspensions del dret d'assistència a activitats complementàries i extraescolars (sortides, excursions i altres) que preveu la Llei d'educació s'apliquen precedides de la tramitació de l'expedient disciplinari corresponent, fora que hi hagi acord exprés de la família en els termes que recull l'article 25.6 del Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.

■ Promoure la modificació de les normes d'organització i de funcionament dels centres educatius que prevegin la possibilitat de suspensió del dret d'assistència a activitats complementàries i extraescolars (sortides, excursions i altres), sense la tramitació d'un expedient disciplinari previ.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament

19. EL RETARDEN L'ESCOLARITZACIÓ A L'INICI DE CURS

El Síndic ha rebut diverses queixes relacionades amb retards en l'escolarització d'alumnat amb sol·licituds presentades fora de termini en els dos darrers processos d'admissió (per als cursos 2017/2018 i 2018/2019), però abans d'iniciar el curs escolar, particularment en municipis grans amb elevada mobilitat residencial, com ara l'Hospitalet de Llobregat o Terrassa.

L'anàlisi d'aquestes queixes posa de manifest que aquests alumnes, molts d'ells arribats des d'altres municipis o des de l'estranger durant els mesos d'estiu, o amb moviments residencials dins del mateix municipi, i que sol·liciten plaça en nivells intermedis de l'escolaritat, acaben accedint al nou centre dies o setmanes després d'haver-se iniciat el curs escolar.

En relació amb aquest assumpte, el Síndic recorda que la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant i la resta d'ordenament jurídic estableixen que els infants tenen dret a l'educació, i que aquest dret s'ha de garantir amb eficàcia, d'acord amb l'interès superior de l'infant.

El Departament d'Ensenyament recorda la complexitat del procés d'escolarització en aquests municipis, per la gran mobilitat de les famílies, que fa especialment complicada la gestió de l'assignació de vacants.

En aquests municipis, l'elevat nombre d'alumnes que s'ha d'assignar provoca que la reunió de la comissió de garanties d'admissió que té lloc el mes de setembre, just abans d'iniciar el curs, no sigui suficient per tractar i resoldre tots els casos pendents d'assignació de centre.

El Departament d'Ensenyament afegeix, addicionalment, que aquesta situació és conseqüència indirecta de les novetats incorporades a partir de la Resolució ENS/406/2017, de 24 de febrer, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matrícula d'alumnes als centres del Servei d'Educació de Catalunya i altres centres educatius, en els diversos ensenyaments sostinguts amb fons públics, per al curs

2017-2018, que estableix que, en cas que el centre no pugui admetre tots els alumnes preinscrits, "es publica una llista d'espera on consten, ordenades d'acord amb l'ordre de petició, la puntuació definitiva i el número de desempat, les sol·licituds que han demanat aquell centre en primera opció o posteriors, sempre que no tinguin assignada una petició d'ordre anterior i, per tant, més prioritzada pel sol·licitant" (apartat 6.5). Aquest fet ha provocat que en molts centres hi hagi llistes d'espera fins al 7 de setembre, dia en què aquestes llistes deixen de ser operatives (annex 1, apartat 8), i que la Comissió de Garanties d'Admissió no pugui començar a fer assignacions d'alumnat fora de termini fins al 7 de setembre.

El Síndic valora positivament que les llistes d'espera incorporin les diferents opcions de centre triades per les famílies en la preinscripció, i recorda que aquesta millora s'ha de fer compatible amb el dret de l'alumnat a iniciar el curs escolar en el dia establert per la normativa, especialment quan la sol·licitud s'ha presentat setmanes i mesos abans d'iniciar el curs. Aquest inici és encara més pertinent si es té present que molts d'aquests alumnes preinscrits fora de termini s'incorporen a meitat d'etapa, sense vincles amb els companys o el professorat del nou centre, de vegades amb dificultats d'escolarització i amb necessitats d'actuacions específiques d'acollida per garantir-ne l'adequada incorporació a la dinàmica escolar. Incorporar aquests alumnes a l'aula amb el curs en marxa pot dificultar-ne l'acollida.

No poder iniciar les classes amb normalitat no és una circumstància òptima des de la perspectiva de la conveniència de garantir una bona adaptació al centre de l'alumnat que s'hi incorpora de nou, especialment important si es té en compte que inicia la seva escolarització al nou centre en nivells avançats. Cal promoure els procediments necessaris perquè les assignacions de centre quedin resoltes abans d'iniciar el curs, sempre que sigui possible (al marge que la família pugui manifestar posteriorment el seu desacord amb la plaça assignada).

Tant l'Ordre ENS/108/2017, d'1 de juny, per la qual s'estableix el calendari escolar del

curs 2017-2018 per als centres educatius no universitaris de Catalunya, com l'Ordre ENS/60/2018, de 6 de juny, per la qual s'estableix el calendari escolar del curs 2018-2019, preveuen que l'inici de les classes al segon cicle de l'educació infantil, l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i altres ensenyaments va ser el 12 de setembre (tot i que es podia endarrerir en el cas de l'educació secundària obligatòria o altres fins al 14 de setembre).

En alguns casos, les assignacions de plaça poden estar formalment fetes abans de l'inici de curs, però els centres o les oficines municipals d'escolarització s'hi posen en contacte més tard. En d'altres, tot i que les sol·licituds es fan abans d'iniciar el curs, les assignacions es fan amb el curs començant.

En el cas de l'Hospitalet de Llobregat, per exemple, en el procés d'admissió corresponent al curs 2017/2018, hi va haver 216 sol·licituds rebudes durant els mesos de juliol i agost, amb assignació de plaça el 7 de setembre de 2017, assignacions que de vegades van provocar una escolarització efectiva més enllà de l'inici de curs. A més, 39 sol·licituds rebudes durant el mes de setembre, però abans de la data d'inici de curs, se'ls va assignar plaça el 21 de setembre de 2017, més d'una setmana més tard d'haver iniciat el curs.

La periodicitat excessivament llarga de les reunions de la Comissió de Garanties d'Admissió, en alguns casos, perjudica l'escolarització de la matrícula fora de termini amb celeritat.

Recomanacions

■ Garantir que la resolució que regula el procés d'admissió d'alumnat té en compte, en la determinació de la data de venciment de les llistes d'espera, el calendari escolar i la possibilitat real que les assignacions de plaça i la matrícula de l'alumnat preinscrit fora de termini es facin abans d'iniciar el curs escolar. Aquesta mateixa possibilitat s'ha de garantir en la determinació de la data de les reunions de les comissions de garanties d'admissió.

■ Les comissions de garanties d'admissió haurien de resoldre les assignacions de plaça abans de l'inici de curs de totes les sol·licituds fetes abans de l'inici de curs.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament

20. EL RISC DE LA CREACIÓ DE CENTRES O GRUPS ADDICIONALS A DEMANDA DE LES FAMÍLIES

En els darrers processos d'admissió d'alumnat, el Síndic ha rebut diverses queixes a la ciutat de Barcelona de famílies que reclamen, abans de la preinscripció, la creació de nous centres públics amb projectes educatius singularitzats en una determinada zona, atesa l'escassa oferta disponible i l'elevada demanda d'aquesta tipologia de centres, la qual cosa comporta poques opcions d'accés en el procés d'admissió.

Alhora, després de la preinscripció, el Síndic també ha rebut diverses queixes de famílies que han sol·licitat en primera opció un centre públic (generalment de recent creació, amb projectes singularitzats i amb molta més demanda que places disponibles), que no han pogut accedir a cap dels centres escollits (siguin públics o concertats) i que, arran de la manca d'oferta pública suficient a la zona, sol·liciten la creació d'un nou centre per atendre aquestes necessitats d'escolarització.

En aquest sentit, val a dir que Barcelona és un dels municipis de Catalunya amb un pes més important del sector concertat. Aquesta realitat, alhora, coincideix amb la tendència d'ençà d'uns anys de creixement de la demanda de P3 al sector públic i de decrement de la demanda en el sector concertat a la ciutat. Mentre que en el procés d'admissió corresponent al curs 2011/2012 el 45,3% de les sol·licituds de primera opció a P3 es presentaven per a centres públics, en el curs 2018/2019 aquesta proporció ha augmentat fins al 50,5%. Aquesta situació genera un desequilibri entre oferta i demanda per sectors de titularitat, i també una forta pressió sobre l'oferta pública disponible, especialment en determinades zones i als centres públics socialment més prestigiats o amb més capacitat d'atracció de la demanda.

El Síndic constata que en els darrers anys el Consorci d'Educació de Barcelona ha promogut l'increment d'oferta en el sector públic, amb la creació de nous centres i grups, a fi que hi hagi un equilibri més alt entre oferta i demanda entre sectors de titularitat. El Síndic també constata que molts dels nous centres creats tenen

actualment projectes educatius singularitzats, en resposta a la demanda d'aquesta tipologia de centre.

Tot i això, l'anàlisi de les assignacions d'ofici també posa de manifest que encara hi ha demanda de centres públics que, per manca d'oferta suficient en aquest sector en una determinada zona, és assignada a places, bé en centres concertats, bé en centres públics de fora zona.

En relació amb aquest assumpte, el Síndic constata que el Consorci d'Educació de Barcelona incorpora com a criteris de programació de l'oferta i d'assignacions de plaça (a) l'atenció en centres de proximitat de la demanda existent a la zona, (b) l'atenció en centres públics de la demanda existent del sector públic, i (c) la no-obligació de garantir plaça a centres amb determinats projectes educatius singularitzats. L'Administració educativa, doncs, es limita a garantir plaça sufragada amb fons públics a la zona o a garantir plaça de proximitat en el sector públic a les famílies que hagin escollit només centres públics de la zona en la preinscripció.

Pel que fa a les garanties de proximitat en l'assignació de plaça d'ofici, si bé la normativa que regula l'admissió d'alumnat no estableix el dret a tenir una plaça en un dels centres més propers del domicili, disposar de plaça escolar de proximitat és una condició desitjable, tal com ho constata la configuració d'àrees de proximitat i també el fet que la proximitat sigui un dels criteris de prioritat generals establerts per la LOE i la LEC.

Pel que fa a l'assignació de plaça d'ofici a centres concertats, tot i que, d'acord amb el que estableix el Decret 75/2007, quan no és possible garantir plaça en cap dels centres sol·licitats en la preinscripció, el deure de l'Administració educativa és oferir plaça a un altre centre educatiu dins el marc de l'oferta de places sufragada amb fons públics, el Síndic també recorda, d'una banda, que les condicions d'accés al sector concertat difereixen de les del sector públic (per raons econòmiques, a causa de les quotes existents) i, de l'altra, que el caràcter laic de l'oferta pública no queda garantit amb el caràcter propi confessional de determinats centres concertats.

I, pel que fa a la manca d'obligació de garantir plaça en centres amb un determinat projecte educatiu, l'ordenament jurídic parla de llibertat d'elecció dins del marc de l'oferta disponible i també de garantir que els fills rebran la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb les conviccions familiars, condició que s'hauria de satisfer als centres públics, més enllà del caràcter singular dels seus projectes educatius o no. La normativa preveu el dret de les famílies a conèixer el projecte educatiu de cada centre, però no el dret a obtenir plaça necessàriament en determinats centres amb determinats projectes educatius (tenint present que tots els projectes educatius dels centres sufragats amb fons públics han de garantir el dret de l'alumnat a una educació de qualitat).

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic considera que, en cas que s'assigni d'ofici plaça a un centre concertat, cal garantir el dret de l'alumnat a una educació laica i gratuïta, si així ho sol·liciten les famílies, amb plenes garanties. Si l'oferta sufragada amb fons públics disponible a la zona no garanteix aquestes condicions, i les famílies ho sol·liciten, cal garantir-ho per mitjà de la provisió pública.

Per a la provisió pública, l'Administració educativa té l'opció d'ampliar ràtios o grups en centres públics existents o també de crear nous centres (o, un cop la preinscripció ja s'ha fet, grups addicionals depenent administrativament de centres de la zona, però amb la previsió d'esdevenir nou centre el curs següent).

D'entrada, convé destacar que la mesura de crear grups o centres és competència del Departament d'Ensenyament i, en el cas de la ciutat de Barcelona, del Consorci d'Educació de Barcelona, en el marc del seu manament de programar l'oferta educativa (art. 44, 45 i 74 LEC). La mesura de crear un nou centre o grup o de no crear-ne cap, si bé pot ser reclamada o discutida també legítimament per part de membres de la comunitat educativa de la zona o dels centres afectats, atès que modifica el mapa escolar i les condicions d'escolarització, *per se* no suposa ni una obligació derivada de l'existència d'una determinada demanda social, ni tampoc una vulneració de drets que s'hagi de corregir. L'Administració educativa, com a garant del dret a l'educació

i de la protecció dels interessos generals del sistema educatiu, és qui té la competència de valorar les necessitats, de determinar l'oferta escolar necessària i d'establir-ne la ubicació, d'acord amb les funcions de programació de l'oferta educativa que té assignades.

En l'exercici d'aquesta competència, però, l'Administració educativa té uns límits i uns condicionants. Pel que fa a la programació de l'oferta, tant la LOE com la LEC fan referència a la necessitat d'harmonitzar els drets individuals amb l'obligació de les administracions públiques de garantir el dret de tots a l'educació en centres que compleixin les condicions de qualitat i equitat, i determina l'oferta tenint en compte l'oferta existent de centres públics i centres privats concertats (art. 44 LEC). Tant la LOE com la LEC, i el Decret 75/2007, estableixen que el dret a l'educació es regeix pels principis d'equitat, igualtat, integració i cohesió social. (art. 2). El Síndic també recorda, com a condicionant, el deure que la programació de l'oferta es desenvolupi de manera que respecti plenament les condicions d'igualtat que han de regir l'accés al sistema educatiu (art. 4). Aquest fet és especialment pertinent quan es genera nova oferta després del procés de preinscripció que modifica substancialment el mapa escolar previst.

Per determinar la conveniència d'un nou grup (o un nou centre), doncs, cal preguntar-se, en primer lloc, si efectivament hi ha necessitats d'escolarització a la zona no cobertes amb l'oferta existent i, en segon lloc, si la modificació de l'oferta pot garantir millor el dret de l'alumnat a l'educació en condicions de qualitat i equitat.

En aquest sentit, el Síndic ha constatat en algunes de les queixes que no hi havia necessitats d'escolarització que justificuessin un increment de l'oferta pública disponible, perquè ja hi havia altres centres públics a la zona (o geogràficament propers) que tenien places vacants. En altres casos, en canvi, l'increment de places públiques en l'oferta final estava plenament justificat.

Pel que fa a la provisió de noves places, el Síndic recorda que les ampliacions de ràtio o de grups en centres públics ja existents poden afectar negativament la qualitat de

l'ensenyament, perquè poden contribuir a massificar les aules o els centres i poden alterar el funcionament ordinari dels centres afectats, i insisteix en el fet que, com que es tracta de mesures excepcionals, mai no han de servir per respondre amb caràcter estructural a dèficits estructurals en la programació de l'oferta.

El Síndic també afegeix, però, que, contràriament al que sovint es diu, la creació de nous centres, i també la creació de noves places en centres ja existents àmpliament sol·licitats, si no es planifica de manera adequada, pot tenir efectes negatius sobre l'equitat del sistema.

La satisfacció de la demanda no pot ser el principal criteri de planificació educativa que cal tenir en compte, especialment perquè, amb aquest criteri, es reproduïx la segregació escolar del nostre sistema educatiu. Satisfer la demanda per garantir la governabilitat del procés d'admissió d'alumnat pot suposar donar cobertura als desequilibris en la composició social dels centres.

I, d'altra banda, el Síndic també ha destacat que l'oferta pública no està exempta de desequilibris interns en la seva composició social. L'anàlisi de les dades exposada en l'informe *La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió d'alumnat*, presentat al Parlament de Catalunya l'any 2016, evidencia que, si bé la segregació entre sectors de titularitat existeix, atès que el

sector públic presenta de mitjana una composició social significativament més desfavorida que el sector privat, la segregació escolar no queda reduïda a la dualització de la doble xarxa escolar; és més, en la majoria de municipis la segregació dins dels sectors de titularitat és superior a la segregació entre sectors.

A les zones on hi ha dèficit d'oferta pública, el Departament d'Ensenyament ha de promoure mesures per incrementar les places públiques, també per mitjà de la creació de nous centres si les necessitats d'escolarització tenen caràcter estructural. Aquestes consideracions, però, no validen que la creació d'un nou centre (o un grup addicional perquè esdevingui centre el curs següent) es faci a demanda de determinats grups de famílies, especialment després de la preinscripció, ja que aquest fet suposa un dèficit relacionat amb les condicions d'igualtat que ha de regir el procés d'admissió d'alumnat, perquè suposa una modificació substancial de la provisió d'oferta (la creació d'un nou centre, encara que els efectes es produeixin el curs següent) després de la preinscripció, a petició d'un grup de famílies, sense que altres famílies que han participat en el procés d'admissió hagin tingut opció de tria d'aquest nou (futur) centre en condicions d'igualtat. La planificació de nous centres s'ha de fer prioritàriament a l'oferta inicial, i ha de tenir en compte els efectes que genera en l'equitat en l'admissió d'alumnat i en la demanda de la resta de centres de la zona.

Recomanacions

■ En cas que s'incorporin canvis en la programació de l'oferta per al procés d'admissió, adoptar les decisions relacionades amb la ubicació de les noves places, tenint en compte els seus efectes sobre l'equitat del sistema educatiu, i particularment sobre la consolidació de la demanda dels centres que se'n puguin veure afectats.

■ Garantir la creació de nous centres quan hi ha dèficits estructurals d'oferta pública a la zona, prioritàriament en l'oferta inicial i tenint en compte els efectes que genera sobre l'equitat en l'admissió d'alumnat i sobre la demanda de la resta de centres de la zona.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament

21. LA INFRAUTILITZACIÓ DE LA RESERVA DE PLACES PER A L'ESCOLARITZACIÓ D'ALUMNAT PER RAONS SOCIOECONÒMIQUES I D'ALUMNAT D'INCORPORACIÓ TARDANA AL SISTEMA EDUCATIU

El Decret 75/2007, de 27 de març, pel qual s'estableix el procediment d'admissió de l'alumnat als centres en els ensenyaments sufragats amb fons públics, estableix una reserva de llocs escolars per afavorir la integració i la distribució equilibrada de l'alumnat amb necessitats educatives específiques, en què el Departament d'Ensenyament pot assignar aquesta tipologia d'alumnes (art. 19.2). Per a l'ús de la reserva, es considera alumnat amb necessitats educatives específiques el que per raons socioeconòmiques o socioculturals requereixi una atenció educativa específica, el de nova incorporació al sistema educatiu, en el cas que per la seva competència lingüística o pel seu nivell de coneixements bàsics requereixi una atenció educativa específica, i aquell que té necessitats educatives especials, és a dir, l'alumnat afectat per discapacitats físiques, psíquiques o sensorials, o que manifesta trastorns greus de personalitat o de conducta, o malalties degeneratives greus (art. 18.1). El Departament d'Educació regula la manera d'acreditar aquestes necessitats educatives específiques (art. 18.2).

En l'informe *La segregació escolar a Catalunya*, presentat al Parlament de Catalunya l'any 2008, el Síndic de Greuges ja plantejava la necessitat d'aprofitar de manera més activa la reserva de places per a alumnat amb necessitats educatives específiques per combatre la segregació escolar. Particularment, el Síndic demanava, entre altres aspectes, (a) estudiar la possibilitat d'ampliar la consideració de les necessitats educatives específiques derivades de situacions socioeconòmiques desfavorides i també de la incorporació tardana al sistema educatiu, i també (b) planificar un procediment de detecció activa de les necessitats educatives de l'alumnat, abans i durant el procés de preinscripció, en coordinació amb els centres escolars, els serveis socials, les entitats locals, etc., emprant els diversos instruments a

disposició (com ara el Padró d'habitants), especialment en totes les zones on hi hagi dèficits d'escolarització equilibrada.

Una dècada després d'haver presentat aquest informe, aquest aprofitament més actiu continua essent una assignatura pendent.

Un dels diversos factors que ho explica té a veure amb la infrautilització de la reserva de places per a la distribució equilibrada de l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu. En concret, en molts municipis, és considerat alumnat d'incorporació tardana aquell alumnat que accedeix al sistema educatiu a Catalunya a partir de tercer de primària, no pas abans.

En aquest sentit, l'Administració educativa informa que per a l'ús de la reserva per a alumnat amb necessitats educatives específiques de tipus C (incorporació tardana) s'aplica el mateix criteri que per a la dotació de les aules d'acollida, com si la consideració de l'alumnat amb necessitats educatives específiques de tipus C estigués fonamentalment limitada a alumnat que requereix un recurs d'acollida específic al centre. De fet, per a la dotació de les aules d'acollida, "es considera alumne nouvingut el de procedència estrangera incorporat per primera vegada al sistema educatiu, a partir de cicle mitjà de primària, en els darrers vint-i-quatre mesos o, excepcionalment, quan s'hi ha incorporat en els darrers trenta-sis mesos i procedeix d'àmbits lingüístics i culturals molt allunyats del català".

A criteri del Síndic, no és imprescindible que la necessitat educativa específica, per ser considerada com a tal, requereixi cap tipus de suport addicional a l'aula. El fet que una necessitat educativa específica es pugui atendre en el marc del currículum ordinari i dels recursos ja disponibles a l'aula no significa que aquesta necessitat educativa específica no hi sigui, i que no requereixi actuacions específiques del professorat que l'atén.

El Departament d'Ensenyament ha tramès a aquesta institució un informe sobre l'alumnat amb necessitats educatives específiques detectat a Mataró a P3 en el procés d'admissió corresponent al curs 2017/2018. El Síndic constata que, del total

de 1.300 sol·licituds, hi ha 114 alumnes amb necessitats educatives de tipus B i 85 alumnes amb necessitats educatives específiques de tipus C.

En el cas de Barcelona, en canvi, en el mateix procés d'admissió d'alumnat, de 12.806 sol·licituds, hi ha 228 alumnes amb necessitats educatives de tipus B i 0 alumnes amb necessitats educatives de tipus C (segons les dades facilitades pel Consorci d'Educació de Barcelona).

Segons les dades de prevalença de la segregació escolar de l'alumnat estranger analitzades en l'informe *La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió d'alumnat*, presentat al Parlament de Catalunya l'any 2016, val a dir que la majoria de districtes de la ciutat de Barcelona presenta nivells de segregació escolar equiparables als 20 municipis de més de 10.000 habitants amb més segregació de Catalunya, mentre que Mataró se situa entre els 20 municipis amb menys segregació. L'ús de la reserva de places pot ser un dels factors que ho expliqui.

Val a dir que el Consorci d'Educació de Barcelona ha intentat incorporar canvis en la gestió de la reserva de places a la ciutat de Barcelona amb vista al procés d'admissió corresponent per al curs 2018/2019. En concret, per a la detecció de l'alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques, es va adoptar la

decisió de prendre en consideració els beneficiaris del Fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social per a famílies de Barcelona amb fills i filles de 0 a 16 anys. Això suposava ampliar els supòsits previstos per a la detecció de les necessitats educatives específiques i optimitzar els mecanismes de detecció.

El Síndic valora positivament la possibilitat d'aplicar aquesta mesura, perquè comporta un aprofitament més actiu de la reserva. En el procés per al curs 2018/2019, però, la implementació d'aquesta mesura per part dels serveis educatius ha topat amb resistències internes i problemes d'aplicació, fins al punt que el seu abast ha estat força més limitat del que es preveia a l'inici. En els serveis educatius s'imposa habitualment una concepció estrictament psicopedagògica de les necessitats educatives, sense tenir prou en compte la dimensió socioeducativa, ni tampoc que la reserva de places és un instrument de redistribució.

Des del moment en què la segregació escolar genera efectes negatius sobre el rendiment acadèmic de l'alumnat, i que l'alumnat socialment desfavorit pateix fortes desigualtats socials i educatives que tenen impacte negatiu sobre els seus resultats educatius, hi ha raons tècniques prou sòlides per concebre que l'alumnat socialment desfavorit presenta necessitats educatives específiques.

Recomanacions

- Determinar criteris i procediments per detectar l'alumnat amb necessitats educatives específiques d'incorporació tardana (tipus C) a P3, a fi d'emprar la reserva de places prevista en la normativa per promoure l'escolarització equilibrada d'aquest alumnat.

- Considerar els usuaris de serveis socials com a alumnat amb necessitats educatives específiques per raons socioeconòmiques (tipus B).

Administració afectada

- Departament d'Ensenyament

22. LES DIFICULTATS DE LES COLÒNIES ESCOLARS EN CENTRES D'ALTA COMPLEXITAT

En els darrers anys, el Síndic ha rebut queixes de famílies amb infants escolaritzats en centres amb una composició social desfavorida en què, o bé s'han eliminat colònies escolars, o bé es fan colònies escolars amb una participació baixa, a causa de les dificultats socioeconòmiques d'una part important de l'alumnat a l'hora de sufragar-ne el cost. El Síndic també té constància que, en algun centre, s'estableix un percentatge mínim de participació de l'alumnat per sota del qual no es fan les colònies escolars.

Aquestes queixes són presentades per famílies que voldrien que els seus fills participessin en les colònies escolars organitzades al seu centre, i no poden per raons econòmiques, o per famílies que se'n podrien fer càrrec, però el centre escolar les ha suprimit perquè molts altres alumnes no hi poden anar.

En el marc de la seva activitat, el Síndic destaca els efectes de la segregació escolar sobre el desenvolupament de sortides i colònies escolars als centres amb una composició social desfavorida.

D'entrada, val a dir que hi ha importants diferències/desigualtats entre centres, tant públics com concertats, en la freqüència i en el tipus de sortides i de colònies escolars que fa l'alumnat. Mentre que hi ha escoles públiques i concertades en què l'alumnat fa viatges a l'estranger o estades d'esquí, per exemple, n'hi ha d'altres que no fan colònies per la impossibilitat d'una part significativa de les famílies de sufragar-ne el cost. El tipus d'activitats educatives que es fan, com ara les colònies escolars, és un dels factors que moltes famílies valoren (encara que potser de manera complementària) a l'hora de triar escola.

Hi ha centres públics i concertats que, per mitjà de les quotes que paguen les famílies a les AMPA o als mateixos centres o de subvencions de les administracions locals o d'entitats socials, se sufraga el cost de les sortides i de les colònies escolars de l'alumnat que no el pot assumir. No totes

les escoles disposen d'aquestes mesures d'accessibilitat econòmica, i no hi ha mesures d'accessibilitat promogudes pel mateix Departament d'Ensenyament.

Quan la composició social és especialment desfavorida, el desplegament d'aquestes mesures finançades per altres famílies o per les mateixes administracions locals esdevé més difícil, per l'import total que s'ha sufragar. Aquest és un dels motius pels quals els centres amb una composició social més desfavorida tenen, de vegades, una freqüència i un tipus de sortides i colònies escolars més baixes que els centres amb una composició social afavorida.

La manca de realització (o la realització menys freqüent) de sortides i colònies escolars en aquests centres, a banda de suposar una desigualtat d'oportunitats per a l'alumnat, debilita el projecte educatiu del centre i en reproduïx encara més la segregació escolar.

Alhora, el Síndic comprèn les dificultats organitzatives i els problemes per a la cohesió de l'alumnat que suposa la realització de colònies escolars quan una part significativa d'alumnat no hi participa. El Síndic no qüestiona que no es facin colònies escolars en què hi participa només una part de l'alumnat, sinó que qüestiona que s'arribi a donar una situació en què una part important de l'alumnat manifesta la voluntat de no fer una activitat d'alt valor pedagògic que forma part del projecte educatiu de centre, i que el centre ho accepti.

Per exemple, aparentment, quan un centre estableix un percentatge mínim de participació per fer les colònies, és que ofereix a les famílies la possibilitat que l'alumnat pugui escollir entre participar-hi o no, sense que la manca de participació a una activitat educativa troncal s'hagi de justificar.

Totes les famílies estan compromeses a respectar el projecte educatiu del centre i a promoure la participació de l'alumnat a les activitats que s'organitzen, i més quan aquestes tenen un valor pedagògic i per a la cohesió del grup reconegut pel mateix centre. Quan hi ha obstacles per a la participació dels alumnes a les colònies que

es poden superar amb recursos addicionals o amb mesures organitzatives (discapacitat, precarietat econòmica, etc.), el centre i l'Administració educativa han de buscar fórmules per evitar que aquests obstacles interfereixin en la participació de l'alumnat que els pateix, perquè l'objectiu és que tothom pugui fer l'activitat.

Cal afegir, a més, que, quan la participació es deixa a criteri de les famílies, sense un acompanyament suficient, l'elevada mobilitat de l'alumnat als centres d'alta complexitat dificulta la cohesió i la participació dels infants a les colònies escolars.

Davant les actuacions dutes a terme pel Síndic en aquest àmbit, el Departament d'Ensenyament acostuma a emprar dos arguments:

- Les sortides i colònies escolars no són activitats obligatòries.
- Les sortides i colònies escolars formen part de les activitats educatives dels centres i estan vinculades als projectes educatius corresponents, de manera que correspon al centre definir el seu projecte i adoptar les decisions que corresponguin en relació amb la participació de l'alumnat, d'acord amb els marges d'autonomia de què disposen.

En aquest sentit, pel que fa a la programació de les sortides i les colònies escolars en el projecte educatiu de centre, el Síndic recorda que tenen una funció educativa específica que difícilment pot ser substituïda per activitats alternatives, i que ofereixen oportunitats educatives (experiències vitals, descoberta de l'entorn, etc.) especialment als infants de famílies socialment menys capitalitzades, que no sempre poden adquirir-les a través de les vies que tenen a l'abast.

Les sortides i les colònies escolars, doncs, tenen un clar valor educatiu i de foment de la igualtat d'oportunitats, plenament coherent amb els projectes educatius de centre que, per llei, han de fomentar el màxim aprofitament educatiu per als alumnes, la preservació de l'equitat i la cerca de l'excel·lència, tenint en compte la composició social de l'alumnat i "les característiques socials i culturals del

context escolar i les necessitats educatives dels alumnes" (art. 91.3 LEC).

La supressió (o minoració) de les sortides i les colònies escolars en centres amb una composició social desafavorida o la manca participació d'alumnes amb dificultats econòmiques en aquests centres o d'altres, per bé que tinguin l'aval de la direcció i del consell escolar de centre, d'acord amb l'autonomia organitzativa de què disposa el centre, a criteri del Síndic, contrasta amb els principis que han d'orientar la definició de tot projecte educatiu de centre, que limiten l'exercici de l'autonomia dels centres.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic insisteix que la realització de les sortides i les colònies escolars hauria d'estar regida únicament per criteris educatius i de necessitats i composició de l'alumnat, no pas per altres circumstàncies.

La supressió de les sortides i les colònies escolars en centres amb una composició social desafavorida o la manca de participació dels alumnes amb dificultats econòmiques es veu afavorida pels límits legals que afecten les activitats desenvolupades fora del recinte escolar, que es fan parcialment o completa en horari lectiu, però que tenen el caràcter de voluntàries o complementàries. Actualment, encara no és possible determinar quina consideració tenen les colònies escolars, quines garanties reals d'igualtat d'oportunitats tenen els infants i els centres escolars d'entorns socials més desfavorits, quines implicacions comporten per al personal docent que hi participa, etc.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic recorda la importància de desenvolupar polítiques proactives de promoció de la realització de les colònies escolars als centres, atès que representen una oportunitat educativa per als alumnes.

A més, cal recordar que l'ordenament jurídic preveu que l'alumnat pugui accedir en igualtat d'oportunitats a les activitats i als serveis que s'organitzen en cadascun dels centres. Les famílies que pateixen situacions de precarietat econòmica, doncs, no haurien de veure's limitades en l'accés a aquestes activitats i serveis. La mateixa LEC estableix

que les administracions públiques han d'oferir, entre d'altres, ajuts als alumnes amb necessitats educatives específiques reconegudes, condicionats al nivell de renda familiar (entre altres factors) (art. 6). Al seu torn, també preveu que el Departament d'Ensenyament reguli les activitats

complementàries i els serveis escolars, i en garanteixi el caràcter no lucratiu i voluntari, i estableixi ajuts per fomentar l'accés dels alumnes en situacions socials o econòmiques desfavorides (art. 50 i 202). Malgrat aquesta previsió normativa, aquests ajuts no hi són actualment.

Recomanacions

■ Desplegar el marc general d'ordenació de les activitats complementàries, les activitats extraescolars i els serveis escolars dels centres vinculats al Servei d'Educació de Catalunya, tant dels centres públics com dels centres concertats, tal com preveu l'article 158.2 de la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (LEC), de manera que s'asseguri, per a les colònies i sortides escolars, el següent:

■ Els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a aquestes activitats en igualtat d'oportunitats, tant en centres públics com en centres concertats, i les garanties que la despesa pública destinada s'adrexi efectivament a aquests ajuts per a infants (art. 50.3 i 202 de la LEC).

■ El dret a la participació de l'alumnat i a la no-exclusió per raons econòmiques.

■ L'accés en igualtat de condicions per mitjà de l'establiment de quanties màximes (art. 205.11 de la LEC), fraccionament de quotes com a mecanisme per afavorir-ne l'accessibilitat, la voluntarietat, el caràcter no lucratiu, etc.

■ Desenvolupar actuacions orientades a promoure l'organització de colònies escolars als centres escolars, especialment quan es troben en entorns socials desfavorits com la compensació als docents i personal que hi participi.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament

23. CONDICIONS DE SEGURETAT DEL TRANSPORT ESCOLAR

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, estableix en l'article 82.2 que, a les zones rurals en què es consideri aconsellable, es pot escolaritzar l'alumnat en un municipi pròxim al de la seva residència per garantir la qualitat de l'ensenyament, i que en aquests casos les administracions educatives han de prestar gratuïtament els serveis escolars de transport i, si s'escau, de menjador i internat.

Al seu torn, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, incorpora referències al sistema de beques i ajuts de transport i menjador escolars com a elements centrals d'aquest dret, i estableix que les administracions públiques han d'oferir ajuts a l'alumnat que visqui en poblacions sense escola, en nuclis de població allunyats o en zones rurals; a l'alumnat amb discapacitat, i a l'alumnat amb necessitats educatives específiques reconegudes, amb l'objectiu de facilitar-li l'accés, en condicions d'equitat, als serveis escolars de menjador i transport durant els ensenyaments obligatoris i en els ensenyaments declarats gratuïts.

D'una banda, la provisió dels serveis de transport escolar a Catalunya està regulada pel Decret 161/1996, de 14 de maig, pel qual es regula el servei escolar de transport per facilitar el desplaçament de l'alumnat en l'educació obligatòria. D'altra banda, les condicions de seguretat conforme a les quals s'ha de prestar aquest servei de transport escolar es regulen en el Reial decret 443/2001, de 27 d'abril, que estableix en l'article 11 que els itineraris i els horaris dels transports que tenen per objecte el trasllat dels infants entre el seu domicili i el centre escolar on cursen estudis s'han d'establir de manera que, en circumstàncies normals, sigui possible que el temps màxim que s'estiguin al vehicle no arribi a una hora per a cada sentit del viatge. Únicament es preveu que s'arribi a aquesta durada màxima en casos excepcionals degudament justificats.

El Síndic ha rebut algunes queixes individuals en què es posen de manifest casos en què no es respecta el termini màxim de durada en alguns trajectes de transport escolar que presten servei a centres d'educació especial. Segons s'ha conegut, hi ha casos en què el recorregut de la ruta escolar supera l'hora i mitja de trajecte per a alumnes amb NEE.

Recomanacions

■ Adoptar les mesures necessàries per garantir que el recorregut del servei de transport escolar sigui, com a màxim, d'una hora de trajecte, tant en el torn d'anada cap al centre educatiu com en el torn de tornada al domicili, segons el que estableixi la normativa.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament.

24. FOMENT DE L'ÚS DEL LLENGUATGE TRANSVERSAL A LES ESCOLES

S'observa que, en alguns casos, a l'escola es poden reproduir estereotips de rols de gènere i/o poc inclusius de la diversitat.

Des d'un model coeducatiu, l'ús de fórmules de llenguatge transversal mira de revertir els prejudicis i les percepcions estereotipades que impedeixen avançar i assolir de manera efectiva la igualtat de gènere i el ple respecte a la diversitat.

Així mateix, famílies compostes per dos pares o per dues mares s'han adreçat al Síndic per mostrar el seu malestar, i el dels infants, quan reben comunicacions o circulars emeses pel centre educatiu adreçades únicament al model familiar compost per pare i mare.

Es constata que encara persisteixen dificultats als centres educatius per incorporar l'ús lingüístic de fórmules neutres transversals, a fi d'evitar situacions incòmodes per a infants i adolescents, fills i filles de parelles homosexuals o monoparentals i altres modalitats familiars, i alhora fer efectiva la normalització de models familiars diferents. Així mateix, la presència i el reconeixement del llegat de les dones en els plans d'estudis com a referents positius continua sent minsa.

També es detecta una manca de perspectiva de gènere en professorat que fa poc ús del llenguatge inclusiu, la qual cosa contribueix a reproduir estereotips i rols de gènere, i condiona l'avenç cap a la igualtat de gènere plena i efectiva. El llenguatge és la principal eina de comunicació dins les aules, i el professorat ha de mirar garantir l'ús de fórmules transversals a l'hora d'impartir les matèries i a l'hora d'adreçar-se a l'alumnat, i també ha d'estar atent per reconduir o fer reflexionar sobre expressions amb connotacions sexistes o poc respectuoses amb la diversitat que puguin utilitzar l'alumnat.

En aquest sentit, l'educació integral d'infants i adolescents ha de promoure la igualtat entre els gènere i la diversitat, per mitjà del pla d'estudis i el material didàctic

emprat, i també garantir aquest enfocament amb la utilització d'un llenguatge transversal i incluiu en qualsevol actuació docent formativa o lúdica en què participin els infants i adolescents, i en qualsevol documentació escrita emesa pel centre educatiu adreçada a l'alumnat i a les seves famílies.

L'article 126.2 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, pel que fa als centres públics, i l'article 56.1 de la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació, pel que fa als centres concertats, estableixen la designació d'una persona per part dels consells escolars per impulsar propostes de mesures educatives que fomentin la igualtat real i efectiva entre homes i dones.

L'article 12 de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, estableix que la coeducació esdevé cabdal en la prevenció de la violència masclista, i ha de tenir un paper permanent i transversal en l'acció de govern del departament competent en matèria educativa.

La Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, reconeix en l'article 2.1 la coeducació com un dels principis rectoris del sistema educatiu. La Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per garantir els drets de les lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, determina en l'article 22.6 que les administracions han de vetllar perquè la documentació administrativa s'adeqüi a les relacions afectives de les persones LGTBI. La Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva entre homes i dones, desplega en l'article 21 com fer efectiva la coeducació, i és per mitjà del Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu.

Per Acord de Govern/2015, de 20 de gener, s'aprova el Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu. Així mateix, la Generalitat de Catalunya va publicar l'any 2011 la *Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya*, per proposar alternatives a l'ús sistemàtic del masculí genèric que siguin més inclusives i que puguin encabir totes les realitats, des d'una perspectiva transversal del llenguatge.

Recomanacions

■ Fer difusió del procés de desplegament del Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu i de la implantació que en fa el Departament (d'acord amb el punt 8 de l'Acord de Govern/2015, de 20 de gener, pel qual s'aprova el Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu).

■ Garantir la difusió de la *Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya* entre el professorat de tots els centres educatius.

■ Promoure la formació continuada del professorat i dels equips directius dels centres educatius en matèria de perspectiva de gènere i coeducació.

■ Fomentar la formació específica amb perspectiva de gènere als membres designats pels consells escolars per fer propostes en igualtat efectiva entre homes i dones.

■ Adaptar i supervisar que les comunicacions administratives adreçades a les famílies i a alumnat emprin un llenguatge amb perspectiva de gènere i inclueixi de la diversitat familiar existent en la societat.

Administració afectada

Departament d'Ensenyament.

b) Dret al lleure

25. EXCLUSIÓ D'ACCÉS D'INFANTS EN ACTIVITATS ESPORTIVES I DE LLEURE PER CIRCUMSTÀNCIES DE CARÀCTER PERSONAL (DIABETIS, ELEMENTS CONDUCTUALS, APTITUD)

La pràctica esportiva dels infants i adolescents en horaris extraescolars i en activitats d'estiu està força estesa a Catalunya. Hi ha un clar consens que la pràctica de l'activitat físicoesportiva ajuda els infants i adolescents a millorar la seva qualitat de vida, i també que l'activitat esportiva possibilita el desenvolupament de molts valors i hàbits que sovint no es treballen tant en l'àmbit escolar o familiar, com ara la participació i el treball en equip, l'autoconfiança, el coneixement de l'altre, l'equilibri i l'esforç, que han de ser prioritaris per davant la competitivitat.

L'esport es converteix, doncs, en una eina afavoridora del clima educatiu que envolta els infants i els adolescents, i en el marc de la qual, més enllà de l'aprenentatge de tècniques o tàctiques esportives, s'afavoreix l'autoestima, l'autoconeixement, la seguretat i la confiança en un mateix, i la responsabilitat del treball en equip, entre d'altres.

Això s'afegeix al fet que els infants i els adolescents estan en procés de creixement físic i emocional en el qual hi ha molts factors que poden afectar el seu desenvolupament i la seva autoestima, i en què la pertinença al grup d'iguals, al grup d'amics o a l'entorn dels infants i adolescents de la seva edat esdevé un element de construcció d'identitat i de personalitat molt important.

En aquest context, la vinculació a la pràctica esportiva suposa no només la formació tècnica en un esport, sinó també un espai d'aprenentatge de valors i d'hàbits, i també un espai de complicitat, de compartir interessos comuns i de relacionar-se amb els amics i els companys.

El Síndic considera que els infants i adolescents que pertanyen a les escoles de

formació esportiva (liderades per clubs o altres entitats esportives, etc.), i que participen en competicions (federades o no) com a components del club respectiu, formen part d'un procés educatiu i formatiu en el marc del qual se'ls ha de garantir una sèrie de drets relacionats amb el seu moment vital i que estan reconeguts per la normativa interna i internacional.

En aquesta línia, cal tenir en consideració l'article 57.1 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, que estableix que "els infants i els adolescents tenen dret a rebre una formació integral en el temps de lleure que els faciliti l'educació en els valors cívics i en el respecte a la comunitat i al medi, mitjançant centres d'esplai, agrupaments i centres que formen la xarxa associativa d'entitats d'educació en el lleure, i les altres entitats culturals, esportives i socials o les institucions existents a Catalunya i que es dediquen al lleure". Igualment, i pel que fa concretament a la pràctica de l'esport i la competició, cal tenir en compte l'article 58.3, que disposa que "els infants i els adolescents tenen dret a practicar l'esport i a participar en activitats físiques i recreatives en un entorn segur. La participació en esports de competició ha d'ésser voluntària i els mètodes i els plans d'entrenament han de respectar la condició física i les necessitats educatives dels infants i els adolescents".

Adicionalment, s'ha de garantir als infants i adolescents la seva participació en tots els àmbits de la vida, i evitar qualsevol forma de discriminació o càstig per causa de la seva condició, raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o d'una altre índole, origen nacional, ètnic o social, posició econòmica, impediments físics, naixement o qualsevol altra condició de l'infant, dels seus pares o dels seus representants legals.

El Síndic considera que la pràctica de l'esport per part dels infants i els adolescents s'ha d'emmarcar en les directrius que estableixen les normes transcrites i, sobretot, en el principi de garantia de l'interès superior de l'infant, que, com determinen la CDI i la

normativa interna, ha de ser present en totes les mesures concernents als infants i adolescents adoptades per les institucions públiques o privades de benestar social, els tribunals, les autoritats administratives i els òrgans legislatius.

Això és aplicable a totes les entitats esportives, siguin federades o no, que desenvolupin activitats esportives amb infants i adolescents i els formin en la pràctica de l'esport per participar (o no) en competicions (federades o no), i també a totes les altres entitats esportives o de lleure que desenvolupin activitats esportives amb infants i adolescents en horari extraescolar i estival.

Ara bé, a partir dels casos particulars que ha rebut el Síndic, s'ha tingut coneixement de situacions en què la participació dels infants i adolescents en la pràctica d'activitats esportives (de diferents nivells) i en les competicions federades de l'esport que practiquen s'ha vist frustrada per decisions o normes internes de les entitats esportives o de les federacions corresponents.

És el cas d'un infant menor de catorze anys la fitxa esportiva del qual no es va tramitar perquè no tenia DNI, requisit exigint per la normativa de la federació de patinatge; o el d'un adolescent que va ser separat de l'equip de bàsquet amb el qual s'havia entrenat durant vuit anys (des dels cinc anys), sobre la base d'una decisió tècnica del club, que considerava que el seu nivell esportiu no es corresponia amb el de la resta de l'equip, sense oferir-li la possibilitat de continuar entrenant al mateix club en un altre equip de la mateixa secció esportiva. O la situació viscuda per una adolescent de dotze anys que practica gimnàstica i que va voler canviar de club amb la intenció de competir amb el nou club la temporada següent. Quan va gestionar el canvi de fitxa davant la federació va ser informada que, per poder canviar la fitxa federativa per competir amb un altre club, calia pagar una quantitat econòmica per "alliberar" el seu compromís amb el club que deixava i que s'estén, segons la normativa de la federació, per a dues temporades consecutives des del moment que es notifica la baixa del club.

Revisant la normativa sectorial en relació amb aquests assumptes, es pot constatar que

no distingeix la vinculació dels infants i adolescents a un procés de formació esportiva, encara que sigui en nivells de competició federada, del que és la pràctica de l'esport i la competició entre adults. Pel que fa al funcionament de les federacions i l'establiment dels reglaments federatius i de competició, es deixa una autonomia absoluta a les entitats federatives, també sense distingir si la regulació de cada federació afecta infants i adolescent o adults.

A partir d'això, la realitat és que les entitats esportives es regeixen, en el seu règim intern a efectes de la pràctica esportiva i de la competició federada, per normes privades sense control o supervisió de l'Administració i que no necessàriament tenen en compte l'interès superior de l'infant i la protecció dels seus drets.

El Síndic també ha tingut coneixement d'alguns casos en què un infant o adolescent ha estat exclòs d'un programa extraescolar o de pràctica esportiva en època estival, atesa la manca de mecanismes d'inclusió i atenció a la diversitat de l'entitat responsable de l'activitat.

És, per exemple, el cas d'un infant amb diabetis que va ser exclòs d'un campus esportiu d'estiu, atesa la manca de protocols específics per atendre les necessitats específiques que es poden derivar de la seva condició, i per la manca de previsió i de formació del personal responsable de les activitats, que no estava preparat ni entrenat per atendre un infant amb aquesta patologia. O el cas d'un infant amb discapacitat i trastorn de conducta expulsat d'unes colònies d'estiu en relació amb el qual no es disposava personal de suport especialitzat, tot i que la família va informar de la condició de l'infant, de la medicació que havia de prendre i del fet que a l'escola disposava del suport d'un vetllador.

En aquests casos, s'ha posat de manifest la manca de provisió de recursos de suport suficients i adequats per garantir la pràctica de les activitats esportives estivals condicions d'igualtat i en un entorn inclusiu, per al cas d'infants i adolescents amb alguna necessitat concreta derivada de la seva salut o de la seva discapacitat. Es tracta de situacions clarament irregulars en el marc d'un ordenament jurídic, que, a banda de

prohibir la discriminació, presta una atenció específica als infants amb discapacitat; estableix l'obligació d'adoptar mesures per evitar-los qualsevol forma de discriminació,

i reconeix el seu dret a assolir el màxim desenvolupament i a participar en la vida social i, de manera especial, en les activitats de lleure.

Recomanacions

■ Adoptar un paper més actiu en relació amb l'actuació de les federacions esportives, amb la finalitat de garantir que totes les normes federatives siguin respectuoses i garantistes dels drets dels infants i els adolescents i, en concret, del seu dret a exercir la pràctica de l'esport sense cap mena de discriminació, incloent-hi les possibles revisions de la normativa federativa.

■ Exigir a les federacions que no apliquin les clàusules de la normativa federativa que estableixen una limitació dels drets dels infants i adolescents contrària a la normativa vigent.

■ Adoptar mesures per introduir, en els convenis, les bases de convocatòries de subvencions o els contractes amb entitats esportives que tenen programes de formació esportiva, clàusules que obliguin les entitats

esportives (especialment quan reben fons públics o duen a terme la seva activitat en instal·lacions de titularitat pública) a garantir, amb caràcter primordial, l'interès superior i tots els drets dels infants, també a l'hora de decidir sobre la composició dels equips de competició.

■ Promoure, entre l'Administració de la Generalitat i els ens locals, protocols d'atenció dels infants amb discapacitat o patologies de salut no inhabilitants en l'àmbit del lleure esportiu i altres tipus d'activitats de lleure organitzades, gestionades o finançades amb fons públics, i evitar que se'ls excloguin de les activitats a causa de la patologia o la discapacitat.

Administracions afectades

- Departament de la Presidència (Secretaria de l'Esport).
- Administració local

26. CONDICIONS DE SEGURETAT EN ELS ESPAIS DE JOC DESMUNTABLES: FIRES I CASTELLS INFLABLES

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant (CDI) reconeix a infants i adolescents el dret al descans, a l'esplai, al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat, i atribueix als estats el deure d'afavorir-ne la participació en activitats recreatives i d'esplai (art. 31). A Catalunya, la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, també reconeix als infants i adolescents "el dret al descans, al joc i a les activitats recreatives pròpies de llur edat, com també el dret a participar en activitats físiques i recreatives en un entorn segur" (art. 58.3).

L'any 2017, arran de l'accident mortal sofert per un infant en un castell inflable, el Síndic va acordar iniciar una investigació d'ofici per conèixer quines condicions de seguretat han de complir aquest tipus d'instal·lacions i quina supervisió en fan les administracions públiques.

La Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, i el Decret 112/2010, de 31 d'agost, pel qual s'aprova el Reglament d'espectacles públics i activitats recreatives, estableixen el règim d'intervenció administrativa en relació amb les anomenades *estructures no permanents desmuntables*, dins les quals s'inclouen els anomenats *castells inflables*, i també les atraccions de fira.

Aquesta llei estableix que les activitats recreatives que es duguin a terme en establiments oberts al públic de caràcter no permanent desmuntable requereixen l'obtenció de la llicència municipal corresponent (art. 41.1). Així mateix, la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, preveu que "s'han d'establir per reglament les condicions tècniques que han de complir les estructures no permanents desmuntables" (art. 41.2).

Malgrat aquesta previsió, a hores d'ara no s'ha dictat una normativa que estableixi amb caràcter obligatori quines són les

característiques i els requisits de seguretat d'aquest tipus d'estructura. En l'àmbit europeu, la norma UNE-EN 14960 "Equips de jocs inflables. Requisits de seguretat i mètode d'assaig" preveu quins han de ser els requisits tècnics de seguretat que han de complir. Tanmateix, es tracta d'un conjunt d'especificacions tècniques sense caràcter jurídicament vinculant per si mateixes, fora que hi ha hagut una norma jurídica que en faci obligatori el compliment.

Davant aquesta situació, el Síndic ha suggerit al Departament d'Empresa i Coneixement que promogui l'establiment d'una reglamentació específica que atorgui força jurídica vinculant a les previsions de la norma UNE EN 14960: 2007 "Equips de joc inflables. Requisits de seguretat i altres mètodes d'assaig", com també en relació amb altres estructures de joc desmuntables (atraccions, etc.) previstes en la disposició transitòria 3a de la Llei 11/2009, de 6 de juny, d'espectacles i activitats recreatives de Catalunya.

En aquest sentit, el Síndic considera necessari adoptar les mesures necessàries per assegurar el compliment de les previsions de la Llei 11/2009, de 6 de juliol, en relació amb els anomenats *castells inflables*, i també altres estructures desmuntables de joc infantil, amb l'objectiu que infants i adolescents puguin participar en aquest tipus d'activitat recreativa en les màximes condicions de seguretat.

Es tracta d'un tipus d'instal·lacions amb una presència creixent els últims anys, amb un nombre d'usuaris cada cop més alt, molts dels quals són infants amb edats molt primerenques.

Per aquest motiu, cal disposar d'una reglamentació, de caràcter vinculant, que estableixi uns requisits tècnics el compliment dels quals garanteixi el desenvolupament de l'activitat en condicions de seguretat per als nens i nenes.

De manera paral·lela, i mentre no es disposi d'aquesta reglamentació, les administracions han de vetllar perquè les estructures desmuntables de joc infantil en funcionament disposin de la llicència municipal corresponent, i es garanteixi que han presentat les certificacions tècniques de

muntatge que exigeix la disposició transitòria 3a de la Llei 11/2009, de 6 de juliol. Aquesta disposició transitòria de la Llei preveu que, mentre no es regulin les estructures desmuntables, “per posar-les en funcionament és necessari presentar, davant l’ajuntament de correspongui, les certificacions tècniques corresponents als muntatges i a les instal·lacions, que els tècnics dels propietaris han d’efectuar en el lloc d’emplaçament”.

La comprovació que s’ha obtingut la llicència municipal (i, per tant, que s’han presentat les certificacions de muntatge) correspon en primer terme a les administracions locals, però també forma part de les competències d’inspecció i de sanció dels establiments oberts al públic, espectacles públics i activitats recreatives, que la Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives, atribueix a la Generalitat en relació amb els ajuntaments que no hagin assumit aquesta competència. Per aquest motiu, el Síndic va suggerir al Departament d’Interior que:

- Inclogués la inspecció de les estructures no permanents desmuntables (el compliment del requisits d’autorització municipal i de documentació) dins els objectius i les prioritats de les inspeccions en matèria d’establiments públics i activitats recreatives que efectua aquest departament, i també dins els objectius i les prioritats de les inspeccions en matèria d’establiments públics i activitats recreatives que han d’efectuar els serveis d’inspecció municipals a tot el territori.
- Promogués l’existència de plans i programes d’inspecció compartits amb els ajuntaments per coordinar les actuacions respectives i aplicar criteris similars en relació amb les estructures de joc no permanents desmuntables.
- Fes el seguiment i el control de les actes que s’estenguin per assegurar el compliment de les previsions de la Llei 11/2009 i analitzés els resultats de les actuacions d’inspecció efectuades per valorar de manera global el nivell de compliment dels requisits legals d’aquest tipus d’estructura.

En resposta a aquestes recomanacions, el Departament d’Interior ha informat el Síndic

que, en l’àmbit de competència de la Direcció General d’Administració de Seguretat:

- Proposarà al Cos de la Policia de la Generalitat-Mossos d’Esquadra que sempre inclogui en els seus plans d’inspecció les estructures no permanents desmuntables que s’instal·lin amb motiu d’espectacles públics i activitats recreatives, amb la finalitat de comprovar que tots aquests productes industrials disposen de la llicència municipal preceptiva, i també de la pòlissa de responsabilitat civil corresponent. Actualment, el Cos de Mossos d’Esquadra ja sol·licita aquesta documentació en relació amb les estructures permanents no desmuntables, sobretot quan s’instal·len per dur a terme activitats extraordinàries, però es proposarà que la direcció General de Seguretat intensifiqui aquest tipus d’inspeccions.
- Enviarà una nota a tots els ajuntaments de Catalunya en què es recalcarà l’obligatorietat que tots aquests productes industrials disposin de les llicències municipals respectives. Així mateix, s’informarà les policies locals per mitjà de la Subdirecció General de Coordinació de la Policia.
- Proposarà convocar la Comissió d’Espectacles Públics i Activitats recreatives per promoure plans d’inspecció compartits amb els ajuntaments per coordinar les respectives actuacions en relació amb aquestes estructures de joc infantil.

El Departament d’Empresa i Coneixement, al seu torn, va informar el Síndic que valorava positivament una iniciativa d’estudi conjunt amb el Departament d’Interior respecte de la conveniència d’establir una reglamentació específica que atorgués força jurídica vinculant a les previsions de la norma UNE EN 14960: 2007 “Equips de joc inflables. Requisits de seguretat i altres mètodes d’assaig”.

Posteriorment, el Departament d’Empresa i Coneixement ha informat el Síndic del següent:

- El Parlament de Catalunya està tramitant la Proposta de resolució 250-00130/12, sobre la seguretat de les atraccions mecàniques per a infants i joves, per mitjà de la qual insta el Govern de la Generalitat a regular mitjançant

un decret, en un termini de sis mesos des de l'aprovació d'aquesta proposta de resolució, les condicions de seguretat als parcs infantils, als parcs d'aventura, a les atraccions mecàniques i altres espais de lleure sense pernoctació adreçats a infants i adolescents.

-Aquesta iniciativa coincideix amb la finalitat de la proposta del Síndic de Greuges, tot i

que afecta les competències de diferents departaments de la Generalitat. Per aquest motiu, el Departament d'Empresa i Coneixement considera oportú esperar a conèixer el text de la Resolució del Parlament que finalment s'aprovi, abans d'abordar els estudis previs necessaris per fer un desplegament normatiu en aquesta matèria.

Recomanacions

■ Promoure l'establiment d'una reglamentació específica que atorgui força jurídica vinculant a les previsions de la norma UNE EN 14960: 2007 "Equips de joc inflables. Requisits de seguretat i altres mètodes d'assaig", com també en relació amb altres estructures de joc desmuntables (atraccions mecàniques, etc.) previstes en la disposició transitòria 3a de la Llei 11/2009, de 6 de juny, d'espectacles i activitats recreatives de Catalunya.

■ Implementar les previsions anunciades pel Departament d'Interior, en el sentit de:

- Proposar al Cos de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra que sempre inclogui en els seus plans d'inspecció les estructures no permanents desmuntables que s'instal·lin amb motiu d'espectacles públics i activitats recreatives, amb la finalitat de comprovar que tots aquests productes industrials disposen de la

llicència municipal preceptiva, i també de la pòlissa de responsabilitat civil corresponent.

- Proposar que la Direcció General de Seguretat intensifiqui aquest tipus d'inspeccions en relació amb les estructures permanents no desmuntables, sobretot quan s'instal·len per dur a terme activitats extraordinàries.

- Trametre informació a tots els ajuntaments de Catalunya per recalcar l'obligatorietat que tots aquests productes industrials disposin de les llicències municipals respectives i informar-ne les policies locals per mitjà de la Subdirecció General de Coordinació de la Policia.

- Convocar la Comissió d'Espectacles Públics i Activitats recreatives per promoure plans d'inspecció compartits amb els ajuntaments per coordinar les respectives actuacions respecte d'aquestes estructures de joc infantil.

27. PREVENCIÓ DE L'ABÚS SEXUAL INFANTIL EN L'ÀMBIT DEL LLEURE

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant reconeix a infants i adolescents el dret a ser protegits de qualsevol forma de violència, inclòs l'abús sexual. A Catalunya, la Llei 14/2010, de 27 de maig, sobre els drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, regula la protecció pública davant el maltractament infantil i atribueix als poders públics el deure d'adoptar mesures per protegir els infants i adolescents de l'abús sexual.

La Llei d'infància parteix d'un enfocament transversal de les polítiques d'infància i del reconeixement del dret a la protecció de l'infant contra l'abús en tots els àmbits d'actuació relacionats amb la infància, entre els quals s'inclouen les activitats recreatives i de lleure.

En l'*Informe sobre el dret al lleure educatiu i a les sortides i colònies escolars* (juny 2014), s'assenyalava que en els darrers temps l'àmbit del lleure educatiu ha anat adquirint més importància i, en relació amb temps passats, actualment hi ha més infants que participen en activitats de lleure educatiu, més agents socials que desenvolupen oferta i més administracions que intervenen en el desplegament de polítiques públiques orientades a optimitzar aquest àmbit socioeducatiu.

A Catalunya, l'any 2013 es va establir un protocol de prevenció dels abusos sexuals en l'àmbit del lleure, que va comptar amb la participació i la col·laboració de diverses entitats i federacions del món del lleure educatiu i amb el suport del llavors Departament de Benestar Social i Família.

Aquest protocol es va promoure amb l'objectiu de protegir els infants i adolescents que assisteixen a les activitats de lleure i de propiciar conductes saludables i afavoridores de relacions sanes i enriquidores en les relacions entre els adults i els infants, adolescents i joves. En aquest sentit, aquest recurs facilita eines per a la prevenció i la detecció de l'abús, i també pautes d'actuació en cas de sospita en els recursos de lleure i, com a tal, s'ha de valorar molt positivament.

D'aleshores ençà s'han promogut diverses actuacions relacionades amb la protecció de l'abús sexual infantil en aquest àmbit. Així, amb motiu de queixes relacionades amb les denúncies per abús sexual infantil sorgides en un centre educatiu aquest 2018 i que anteriorment havien sorgit en un recurs de recurs de lleure, la Direcció General de Joventut ha informat el Síndic respecte de:

- la publicació, l'any 2016, d'una infografia del Protocol de prevenció dels abusos sexuals en l'àmbit del lleure, que està disponible al portal Jove.cat;

- la publicació, l'any 2017, de la guia *Prevenció i abordatge de l'abús sexual en el món del lleure*, que és una maleta d'orientacions i de recursos pedagògics;

- tres edicions d'un curs per a personal educador en el lleure per millorar la lluita contra el maltractament i els abusos envers els menors d'edat, que s'han dut a terme durant el primer trimestre de 2018.

Tot i aquestes actuacions positives, el Síndic considera necessari continuar avançant en l'adopció de mesures per prevenir, detectar i intervenir en les situacions d'abús sexual en l'àmbit del lleure. El Protocol de prevenció dels abusos sexuals en aquest àmbit és un bon instrument per lluitar contra aquesta forma de maltractament, però cal que sigui conegut per les entitats, que s'apliqui i que el personal educador tingui la formació necessària. En aquest sentit, cal que entitats i educadors de lleure siguin conscients que l'abús sexual infantil és una forma de maltractament greu amb una elevada prevalença i que, per la relació que tenen amb infants i adolescents, el seu paper és clau per prevenir les situacions d'abús, per detectar-les i perquè s'actui de manera coordinada.

El mateix protocol preveu l'existència d'un agent de protecció sobre abusos sexuals en cada entitat de primer nivell, que serà la persona referent a l'entitat per assessorar el personal directiu o monitor, amb referència a temes de sospita, detecció o denúncia de situacions abusives o de maltractament, i que tindrà una formació específica.

El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies té atribuïdes les competències en matèria de lleure, i hauria de promoure l'adopció de mesures per a la difusió dels protocols i guies, amb l'objectiu que siguin coneguts i que el personal educador disposi de formació i pugui incorporar les seves indicacions. La seva publicació al portal Jove.cat és un pas endavant, però caldria continuar treballant amb les federacions i entitats representants del sector, amb l'objectiu que el suport i la supervisió que duen a terme de les entitats de primer nivell incorporin la prevenció de l'abús sexual infantil, i també l'establiment de la

persona responsable de què fa esment el protocol i la formació del personal educador.

En aquest sentit, per tal com un és un instrument valuós per a la lluita contra l'abús sexual, el Protocol de prevenció de l'abús sexual en l'àmbit del lleure de 2013, ara en revisió, hauria de ser difós de manera activa per les entitats, amb l'impuls del Departament de Treball, Afers Socials i Família, cercant la manera que no només es trobi a disposició de les entitats, sinó que s'incloguï dins les funcions d'assessorament, de suport i d'avaluació de la qualitat educativa que es duen a terme.

Recomanacions

■ Promoure, amb les entitats representatives del sector del lleure, l'adopció de mesures per assegurar la màxima difusió del Protocol de prevenció de l'abús sexual en el lleure de l'any 2013.

■ Amb aquest objectiu, promoure, amb les entitats representatives del sector del lleure, la incorporació del contingut del Protocol dins les tasques d'assessorament, suport i supervisió que de manera habitual es duu a terme amb les entitats de primer nivell.

■ Impulsar la creació de la figura de l'agent de protecció sobre abusos sexuals prevista en el Protocol.

■ Continuar impulsant la formació del personal educador per prevenir i detectar l'abús sexual infantil.

Administració afectada

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

VI. INFORMES EXTRAORDINARIS PRESENTATS DURANT EL 2018

28. EL PLURALISME A LES ESCOLES DE CATALUNYA COM A GARANTIA DEL NO-ADOCTRINAMENT. JULIOL 2018

RECOMANACIONS

■ Instruccions del Departament d'Ensenyament sobre el tractament de la controvèrsia política amb garanties del principi de pluralisme

Incorporar en les **instruccions del Departament d'Ensenyament** sobre el funcionament dels centres criteris i pautes adreçades a les direccions dels centres sobre el tractament de la situació política (i altres temes controvertits), d'acord amb els elements que s'exposen a continuació (vegeu el quadre 1).

Quadre 1: Criteris i pautes per al tractament de la controvèrsia política als centres educatius

Tractament de la situació política a l'aula

- L'interès superior d'infants i adolescents i l'exercici dels seus drets en condicions d'igualtat hauria de ser el criteri rector de les decisions de l'Administració educativa.
- L'escola ha de ser un espai de pluralitat que aculli l'alumnat en la seva diversitat.
- Tractar la situació política i els esdeveniments que tenen lloc en el context social que ens envolta forma part del contingut del dret a l'educació, que inclou la formació en drets humans per exercir una ciutadania activa.
- Aquest tractament s'ha de desenvolupar d'acord amb l'edat dels alumnes.
- Els infants i adolescents tenen dret a cercar i rebre informació, i aquesta ha de ser adequada, veraç i plural.
- El professorat pot expressar opinions sobre la situació política, sempre que quedin emmarcades en una opinió personal i no tinguin caràcter despectiu o siguin contràries a les normes de convivència del centre. El professorat no pot formular comentaris despectius o ofensius cap a les opinions dels altres.
- El professorat ha de procurar generar un ambient en què totes les opinions es puguin expressar lliurement.
- Els treballs d'aula que continguin opinions polítiques de l'alumnat s'han d'emmarcar en el seu dret a la llibertat de pensament i d'expressió.
- Els infants tenen dret a la llibertat de pensament i d'expressió, a no ser discriminats per les opinions expressades, i a la intimitat si no volen expressar-les.
- Els alumnes tenen dret que es respectin les seves conviccions i a no haver-les de manifestar.
- Els centres no han de promoure manipulacions ideològiques o propagandístiques.
- El professorat ha de tenir en compte quan hi ha infants directament o especialment afectats per la situació política i ha de vetllar pel bon clima entre l'alumnat.
- Els conflictes derivats del tractament de la situació política s'han de poder analitzar i també resoldre de manera positiva, a través dels mecanismes establerts administrativament a aquest efecte, per davant de la via penal.
- La por del professorat de tractar la situació política genera el risc de restringir els drets de l'alumnat a expressar les seves opinions o a manifestar-se.

Aturades i vagues relacionades amb la situació política

- L'alumnat té dret a prendre decisions col·lectives respecte de l'assistència a classe, com també dret a manifestar-se i a participar en reunions públiques.
- Els infants tenen reconegut el dret de reunió i de manifestació, d'acord amb criteris d'edat i amb ple respecte a la voluntarietat de la participació. A partir de tercer curs d'ESO, l'alumnat pot prendre decisions col·lectives respecte a l'assistència a classe, que no són sancionables si són resultat de l'exercici del dret de reunió i es comuniquen de forma prèvia a la direcció del centre.
- Informar els alumnes sobre el dret a manifestar-se forma part de la seva formació com a ciutadans actius. Demanar que facin un ús responsable del dret a no assistir a classe, per comprendre les diferències amb dia festiu, pot ser una bona pràctica.
- Fer aturades de classe davant fets excepcionals per promoure i reforçar els valors de la pau, la tolerància i la convivència no suposa cap irregularitat i s'emmarca en els objectius previstos en els projectes de convivència dels centres.
- No és irregular fer aturades puntuals de l'activitat lectiva, sempre que la durada i la periodicitat no alterin el funcionament normal dels centres i, consegüentment, el dret a l'educació dels infants.
- Les aturades amb contingut reivindicatiu i partidari es poden fer sempre que es garanteixi la voluntarietat de l'alumnat de participar-hi, i sempre que l'alumnat participant tingui, per edat, el dret a no assistir a classe.
- La voluntarietat en la participació en actes reivindicatius als centres ha d'evitar l'estigmatització i l'assenyalament de l'alumnat que no en prengui part.
- L'exercici del dret de manifestació o de no-assistència a classe d'un grup d'alumnes no hauria de condicionar el dret a l'educació d'altres alumnes que no participin en aquesta decisió.
- Aquest dret s'ha d'exercir de forma compatible amb el dret a l'educació de l'alumnat que vulgui assistir a classe.
- El professorat també té reconegut el dret a vaga i el dret a reunió i manifestació, sempre que preservi el dret a l'educació dels infants.
- El dret a l'educació, com a dret fonamental, s'hauria de ponderar específicament en les decisions relatives a l'establiment de serveis mínims davant de convocatòries generals de vaga.

Simbologia política als centres

- Els centres educatius han d'evitar mostrar símbols o signes identificatius amb les diferents opcions partidistes, del signe que siguin.
- La instal·lació de simbologia partidista a l'exterior del recinte escolar del centre, sense la participació de la comunitat escolar, no és responsabilitat de la direcció del centre.
- Quan la direcció del centre detecta símbols partidistes exhibits al centre, n'ha d'instar a la retirada.
- Els missatges amb contingut polític que denoten una determinada posició davant de la situació política, però que no tenen caràcter partidista, i que són compatibles amb els valors democràtics de la pau, la tolerància, la convivència i la defensa dels drets i llibertats que inspiren el nostre sistema educatiu, poden ser exhibits amb el consentiment del consell escolar. Si bé no tenen caràcter irregular, el seu caràcter controvertit pot aconsellar-ne l'exhibició temporal o la retirada.

- L'exhibició de cartells amb missatges partidaris elaborats per sindicats d'estudiants o de professors que, per exemple, informen sobre vagues convocades per aquestes entitats, per motius que legítimament poden no ser compartits per alumnat, famílies i professorat, està protegida, entre d'altres, pel dret a la informació de la comunitat escolar sobre els aspectes que l'afecten (i que no necessàriament han de compartir), sempre que es difonguin adequadament i a través dels canals indicats.

Comunicats

- Els centres no poden fer comunicats que expressin un posicionament polític partidista.
- Els centres poden fer comunicats que expressin un posicionament polític sempre que no sigui partidista i sempre que respecti el caràcter propi del centre i el pluralisme.
- Els comunicats que formula l'escola han de respectar el caràcter propi dels centres públics i concertats.
- Els comunicats sobre les vagues per part dels centres han d'informar les famílies sobre l'existència de la vaga convocada, les entitats que la convoquen i el motiu que en justifica la convocatòria, d'acord amb el dret a ser informades.
- Els membres que integren la comunitat educativa però que no formen part del Servei d'Educació de Catalunya (sindicats, AMPA, federacions de titulars de centres concertats, etc.) poden expressar posicionaments polítics, d'acord amb els procediments interns establerts en cada cas.

Materials didàctics i espais de debat per al tractament de la situació política a les aules

Elaborar **materials didàctics** per poder tractar temes controvertits a les aules i facilitar alhora al professorat instruments per evitar el risc de parcialitat i assegurar que aquest tractament sigui plural, no partidista.

Impulsar l'aprenentatge i la **discussió d'aspectes controvertits a les escoles**, com a element de cohesió i d'expansió de la cultura de la democràcia i el respecte als drets humans, d'acord amb les recomanacions del Pla pilot d'acció de drets humans i democràcia, projectat conjuntament entre el Consell d'Europa i la Comissió Europea.

Promoure el tractament de l'actualitat política per part dels centres educatius, a fi que l'alumnat pugui conèixer-la i enriquir la seva mirada, d'acord amb la seva edat, com a part consubstancial de la **formació per a una ciutadania activa** i com a oportunitat per al **desenvolupament del pensament crític**, amb ple respecte al

principi de pluralisme, en què totes les visions es puguin exposar amb llibertat i respecte.

Divulgació dels drets dels infants en el tractament de la situació política (i altres temes controvertits)

Garantir, en el marc d'aquesta tasca, els drets dels infants, especialment **el dret a la llibertat de pensament i el dret a la llibertat d'expressar-lo i, si convé, de no expressar-lo**, situant l'interès superior de l'infant en el centre d'aquesta tasca.

Promoure i facilitar les condicions per poder abordar aquests aprenentatges amb plenes garanties i respecte pels drets de tots els membres de la comunitat educativa, especialment l'alumnat i també el professorat.

Vetllar pel **bon clima a l'aula i pel benestar emocional dels infants**. La complexitat de la situació política i social no ha d'impedir el tractament de la situació política a les

aules, però s'ha de ser especialment curós per preservar i protegir el benestar d'aquests infants, sempre des del respecte i des de la comprensió i empatia per la tensió emocional que pot generar el tractament d'aquesta situació, i sempre amb voluntat de generar espais de reflexió i diàleg que contribueixin, si és possible, a reduir-la.

Garantir que els infants poden expressar les seves opinions polítiques amb llibertat, també en els seus treballs a l'aula.

Vetllar perquè en tots els centres es garanteixi que els alumnes, a partir de tercer d'ESO, puguin prendre **decisiones col·lectives respecte de l'assistència a classe** sense ser sancionats, i respectar la voluntat dels alumnes que, a partir de tercer d'ESO, decideixen no assistir a classe i participar en **manifestacions**.

Assegurar en tots els centres el dret a l'educació i la **possibilitat d'assistència a classe** de l'alumnat que no prengui part en les decisions col·lectives de no assistir a classe i establir serveis mínims en situacions de vaga, ponderant el dret a l'educació com a dret fonamental.

■ **Formació del professorat per al tractament de temes controvertits a les aules**

Promoure la **formació del professorat** per a l'abordatge dels temes controvertits a les aules, especialment:

- Assegurar un enfocament del professorat que tingui en compte les circumstàncies de cada classe, de cada escola, i els coneixements, els valors i les experiències que ja té l'alumnat.

- Protegir les sensibilitats i emocions dels estudiants i controlar del clima del debat.

- Enfortir la formació, conscienciació, cultura democràtica de professorat i alumnat.

■ **Divulgació i promoció entre la comunitat escolar dels procediments de resolució positiva dels conflictes, amb ús de les vies administratives**

En cas que es produeixi alguna actuació inadequada per part de docents o alumnes, garantir la resolució d'aquests possibles conflictes d'acord amb els procediments establerts pels mateixos centres docents, especialment la **mediació**, i si escau amb la posterior intervenció de l'Administració educativa i el Síndic de Greuges de Catalunya, com es fa de manera habitual i normalitzada, i no per mitjà de la via penal i judicial.

Garantir la difusió i l'ús entre els membres de la comunitat escolar dels **procediments de queixa disponibles en el sistema educatiu** per tractar els aspectes que són objecte de disconformitat, siguin interns al centre en primera instància (tutor/a, direcció, consell escolar), siguin externs al centre però del mateix sistema educatiu (Inspecció d'Educació, serveis territorials), siguin externs al sistema educatiu (Síndic de Greuges, ajuntaments, etc.)

■ **Garanties de no-adoctrinament en l'elaboració dels llibres de text**

Garantir que l'elaboració i l'adopció dels llibres de text recaigui en la comunitat educativa, tal com fins ara, d'acord amb criteris pedagògics i no polítics, tot mantenint el rigor científic i didàctic, sense que aquesta tasca es vegi afectada o interferida per disputes de caràcter partidista.

Supervisar, si escau, el contingut dels llibres de text per garantir-ne el **rigor científic i l'adequació a les previsions recollides en els plans d'estudi** establerts en l'ordenament jurídic.

Continuar vetllant per la pluralitat en el model de concreció del currículum en els diferents llibres de text.

Garantir al professorat la formació necessària per fomentar l'esperit crític

entre l'alumnat en el treball elaborat a partir dels llibres de text.

■ **Responsabilitat social en el debat sobre l'adoctrinament a l'escola**

Abordar el debat sobre l'adoctrinament amb rigor, amb la capacitat de corregir determinades pràctiques irregulars i millorar els aspectes susceptibles de millora, però sense descontextualitzar els continguts i les pràctiques que es critiquen, i sense confondre la lluita contra l'adoctrinament amb la voluntat d'imposar una única manera de presentar la realitat.

El Síndic apel·la tots els poders i administracions, autoritats de la Generalitat de

Catalunya i Govern de l'Estat, a preservar el clima de convivència i l'activitat educativa sense interferències ni instrumentalitzacions de caràcter partidista i mediàtic, de manera que es preservi el dret a l'educació de tot l'alumnat.

■ **Continuació dels treballs del Síndic**

El Síndic continuarà analitzant la situació relativa als fets exposats, ampliant la seva actuació amb demandes d'informació i visites als centres educatius, i posant-se a disposició de totes les famílies i equips docents de manera activa perquè puguin fer-li arribar informació o queixes amb relació a les qüestions plantejades en aquesta actuació.

29. LA SITUACIÓ DELS INFANTS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS A CATALUNYA. SETEMBRE 2018

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

1. LA MILLORA EN LA REGULACIÓ DELS PROTOCOLS D'ATENCIÓ DELS INFANTS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS

L'atenció dels migrants no acompanyats està regulada fonamentalment per la Llei d'estrangeria i el reglament que la desplega, i també pel Protocol marc promogut a escala estatal per coordinar les actuacions de les diferents administracions. L'abordatge de l'atenció als infants migrants no acompanyats que es desprèn d'aquest marc normatiu es desenvolupa des d'un enfocament basat eminentment en la gestió de l'estrangeria, més que no pas en la condició d'infant.

Tant la Llei de protecció jurídica del menor, d'àmbit estatal, com la Llei d'infància, d'àmbit català, no aborden de manera específica els drets i les necessitats dels infants migrants no acompanyats, més enllà d'alguna referència molt puntual al deure de prestar atenció immediata i les garanties en la determinació de l'edat. En el cas català, a més, la Instrucció 8/2010 que

va promoure la DGAIA, i que conté pautes d'actuació per als centres que atenen aquests infants, ha quedat superada, tant pel Protocol marc d'àmbit estatal com per la realitat del fenomen actual.

Des d'aquesta perspectiva, el Síndic de Greuges insta el Govern d'Espanya a:

■ Reformar el Reglament d'estrangeria (article 190), el Protocol marc sobre determinades actuacions amb relació als menors estrangers no acompanyats i la Llei de protecció jurídica del menor (article 12), amb l'objectiu de desenvolupar un circuit de primera acollida i atenció dels infants migrants sense referents familiars que promogui plenes garanties de respecte dels seus drets.

Alhora, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

■ Elaborar un reglament que desplegui la LDOIA, particularment pel que fa a l'atenció dels infants migrants sense referents familiars, a fi d'incorporar-hi les màximes garanties de protecció per a aquests infants,

i elaborar un nou protocol (en substitució de la Instrucció 8/2010).

Algunes de les garanties que cal incorporar en aquest marc normatiu són:

- Garantir que els infants migrants no acompanyats siguin posats a disposició en primera instància de l'organisme responsable de la protecció de la infància.

- Garantir que els infants sobre els quals no hi ha dubtes de la seva minoria d'edat no hagin de ser posats a disposició necessàriament dels Mossos d'Esquadra i de la Fiscalia de Menors amb caràcter previ ni seguir el mateix procediment d'atenció immediata que els infants sobre els quals hi ha dubtes de la seva minoria d'edat, i també que els infants documentats no hagin de ser posats a disposició necessàriament dels Mossos d'Esquadra i de la Fiscalia de Menors amb caràcter previ ni seguir el mateix procediment d'atenció immediata que els infants no documentats.

- Garantir que les persones migrants sense referents familiars amb indicis de minoria d'edat rebin l'atenció immediata per part de l'organisme responsable de la protecció a la infància, si convé, en cas que siguin indocumentades, fins que se'n determini l'edat.

- Garantir que els infants migrants no acompanyats que disposen de documentació en regla no siguin sotmesos al procés de determinació de l'edat, d'acord amb estableix la jurisprudència del Tribunal Suprem.

- Incorporar més garanties a la pèrdua d'eficàcia de la documentació.

- Garantir la ponderació sistemàtica del principi de proporcionalitat en la decisió de qüestionar la validesa de la documentació.

- Garantir les comprovacions de la validesa de la documentació aportada.

- Garantir que, en aplicació del principi *favor minoris*, es practiquin proves mèdiques de determinació de l'edat només en cas que no hi hagi dubte, per aparença física o per qualsevol altra condició, d'una situació de

majoria d'edat, i que es reguli què es considera "dubte raonable".

- Garantir que s'estableixin els mecanismes necessaris de coordinació per garantir la qualitat i la fiabilitat de les dades consignades en el Registre de menors no acompanyats.

- Promoure que els Mossos d'Esquadra puguin introduir dades dels infants migrants al Registre de MENA.

- Garantir l'assistència lletrada amb formació específica per als migrants no acompanyats en el procediment de determinació de l'edat.

- Garantir la concessió automàtica de l'autorització de residència en el moment de declarar el desemparament de l'infant migrant.

- Garantir l'autorització de treball als infants migrants sense referents familiars més grans de setze anys, en condicions d'igualtat amb els infants de nacionalitat espanyola.

- Garantir l'assumpció de la tutela per part de l'organisme de protecció de la infància tan aviat com es constati la situació de minoria d'edat sense referents familiars (i mai més tard del termini fixat actualment de tres mesos pel Protocol marc).

- Garantir que l'organisme de protecció a la infància assumeix sense dilació el desemparament preventiu dels joves estrangers immigrants no acompanyats, un cop se n'hagi decretat la minoria d'edat per part de la Fiscalia, sempre que la determinació de l'edat no es dilati en el temps.

- Establir criteris a seguir per a l'estudi de la situació familiar en el país d'origen.

- Establir terminis màxims d'estada dels infants migrants no acompanyats en centres d'emergència, centres de primera acollida i centres d'acolliment, i garantir la derivació a CRAE o a la mesura de protecció que correspongui tan bon punt estigui fet l'estudi i la proposta de mesura.

- Desenvolupar les garanties en els àmbits de l'aprenentatge de les llengües, l'accés a

l'educació i la formació, l'assistència sanitària, la documentació, etc.

- Desenvolupar les garanties en els àmbits de la protecció i el desinternament en la transició a la majoria d'edat.

2. L'ELABORACIÓ D'UN PLA INTEGRAL I TRANSVERSAL DE CONTINGÈNCIA DE PAÍS PER DONAR RESPOSTA AL VOLUM D'ARRIBADA ACTUAL D'INFANTS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS (A CURT TERMINI)

La DGAIA ha fet un gran esforç de creació de recursos per atendre l'arribada d'infants migrants sense referents familiars, però el ritme d'arribada està provocant que la provisió de places resulti, mes rere mes, insuficient per atendre els infants nouvinguts.

Des de l'any 2015 hi ha un creixement progressiu de l'arribada d'aquests infants, i res no fa pensar que, més enllà de les fluctuacions derivades de la incidència de la climatologia estacional en el salt cap a la península ibèrica, aquest flux hagi de remetre en el futur immediat. Previsiblement, durant el proper hivern, tal com ha succeït en els anteriors, aquest flux minvarà lleument, però cal estar preparats per a un escenari de creixement encara més gran durant l'any 2019, per si es produeix.

El sistema de protecció a la infància, tal com està configurat actualment, no pot absorbir l'atenció d'un nombre creixent d'infants, si no es duen a terme actuacions de caràcter estructural que n'incrementin la capacitat.

Les actuacions desenvolupades fins ara, a més, han generat un gran estrès en els diferents actors del sistema de protecció a la infància (professionals, entitats, DGAIA, etc.), alguns dels quals desenvolupen funcions que no els pertocuen i d'altres no poden desenvolupar amb garanties la tasca encomanada. Com que no es disposa dels recursos suficients, s'ha generat un fort impacte negatiu en la qualitat de la protecció que es proporciona a aquests infants

migrants i a la resta d'infants tutelats, que també se'n veuen afectats.

Si bé amb les actuacions desenvolupades fins ara s'ha aconseguit per ara evitar que aquests infants nouvinguts estiguin completament desatesos i dormin al carrer, aquest informe posa de manifest una situació de maltractament institucional per l'acollida que se'ls proporciona, sense les garanties adequades, tant en l'atenció immediata com en l'acolliment posterior.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Elaborar, amb el lideratge de la DGAIA, un pla de contingència d'atenció integral dels infants estrangers immigrants no acompanyats a Catalunya que compti amb la implicació de les diferents administracions i amb els recursos existents al territori.

Corresponsabilitat de l'Estat i de les comunitats autònomes en la gestió de l'arribada d'infants no acompanyats

Després d'Andalusia, Catalunya és la comunitat que rep un nombre més elevat d'infants migrants sense referents familiars. La majoria d'ells han tingut com a primera destinació altres comunitats autònomes abans que Catalunya.

Alhora, val a dir que l'Estat és l'administració competent en l'àmbit de l'estrangeria, de manera que no pot delegar íntegrament tota responsabilitat en l'atenció dels infants migrants no acompanyats a les comunitats autònomes, que tenen competències en l'àmbit de la protecció de la infància, i a les administracions locals, que tenen competències en l'àmbit dels serveis socials. Els fluxos d'arribada depenen, en part, de les polítiques desenvolupades per l'Estat, tant pel que fa a l'estrangeria com a la cooperació internacional.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Govern espanyol a:

- Garantir el finançament addicional a les comunitats autònomes que contribueixi a gestionar l'increment d'arribada d'infants migrants no acompanyats.

- Establir els mecanismes de coordinació necessaris entre comunitats autònomes i administracions de l'Estat per poder preveure l'arribada d'infants, per corresponsabilitzar les diferents comunitats autònomes en l'acollida dels infants migrants nous, i per planificar i coordinar la resposta protectora.

Corresponsabilitat de les diferents administracions

La complexitat del fenomen fa que la DGAIA, tota sola, no tingui capacitat per donar resposta a aquest fenomen, sense la col·laboració de les administracions locals i dels departaments de la Generalitat de Catalunya. Els ajuntaments tenen competències en l'àmbit dels serveis socials, que s'han de posar al servei del pla de contingència, especialment en la provisió d'equipaments i recursos al territori que puguin servir per a l'acollida d'aquests infants migrants nous.

Val a dir que, a diferència del que va succeir amb l'acollida de refugiats, fins ara la DGAIA ha trobat algunes resistències en altres administracions, que no són conscients de la gravetat de la situació i que no situen la resposta a aquest fenomen com a prioritat en la seva agenda política.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, la resta de departaments de la Generalitat de Catalunya i les administracions locals a:

- Promoure la implicació de totes les administracions en el pla de contingència.

Mapa de recursos i serveis al territori

A l'hora de promoure l'acollida dels infants migrants des de la corresponsabilitat de totes les administracions, hi ha molts recursos i serveis al territori que poden contribuir a cobrir necessitats socials i educatives d'aquests infants.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Elaborar un mapa de recursos i serveis al territori que poden actuar en el procés d'atenció i acollida dels infants estrangers no acompanyats.

Creació de places de centre de primera acollida i supervisió de les places ja creades

Fins ara, la DGAIA ha fet un gran esforç en la creació de places. Des del juny de 2017, la DGAIA ha creat 2.047 noves places de diferent tipologia de recurs (centres de primera acollida, centres d'acolliment, pisos assistits, SAEJ i IPI) per atendre infants migrants no acompanyats. Si tenim present que a l'inici de 2017 hi havia 2.873 places residencials en el sistema de protecció, la creació de noves places suposa incrementar un 75,1% les places residencials del sistema. A finals d'any, i en menys de dos anys, els recursos de protecció del sistema s'hauran doblat.

En el període 2015-2018, anualment s'ha doblat respecte a l'any anterior l'arribada de nous casos d'infants migrants no acompanyats. Si es mantingués aquest ritme de creixement, l'any 2019, Catalunya rebria al voltant de 6.000 nous casos, que, distribuïts en el temps, podrien requerir, a més dels recursos ja disponibles, la necessitat de noves places. Si des de 2017 s'han creat 2.047 per atendre 3.645 nous casos, la possible arribada de 6.000 infants migrants durant l'any 2019 podria requerir del sistema de protecció la posada en funcionament de 3.369 noves places. Això suposaria que en tres anys s'hauria multiplicat per tres el sistema de protecció de base residencial.

En aquest informe, també es posa de manifest que aquestes places ja creades no sempre han tingut les garanties de qualitat necessàries. La urgència a l'hora de crear-les ha provocat que no sempre respectin els estàndards de qualitat que cal esperar per a places residencials (en la ubicació, en la configuració dels espais, en els equipaments disponibles, etc.).

A més, una part dels infants migrants ha estat acollida en centres en una situació sobreocupació, o també a centres del sistema de protecció que no tenen la funció de gestionar la primera acollida, o

també en equipaments, com ara cases de colònies o altres, que només poden ser emprats de manera provisional per a l'acollida d'infants migrants.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Planificar a curt i mitjà termini la creació de places en condicions de qualitat adequades necessàries per atendre l'arribada d'infants migrants sense referents familiars.
- Supervisar els projectes educatius i les condicions dels centres de nova creació, a fi que tinguin les garanties adequades.

Creació de serveis consolidats de protecció d'emergència per a infants migrants no acompanyats

Els adolescents migrants no acompanyats, en un primer moment, s'han de sotmetre a processos d'identificació i, si escau, de determinació de l'edat, per confirmar-ne la minoria d'edat i per ingressar al sistema de protecció. Durant aquesta fase, la DGAIA ha de proporcionar a aquests infants l'atenció immediata que requereixin.

En els darrers anys, un dels problemes principals en l'atenció dels migrants no acompanyats ha estat la manca d'un servei consolidat de protecció d'emergència per a infants migrants sense referents familiars, a fi de proporcionar-los una atenció immediata amb garanties adequades d'acompanyament.

Durant anys, es va emprar l'espai de detenció de la Ciutat de la Justícia per donar la primera atenció a aquests infants, amb condicions materials pensades per atendre infants de reforma i no pas infants de protecció. El col·lapse d'aquest espai, a causa de l'increment de l'arribada d'infants migrants, ha comportat la creació de places d'emergència però en condicions precàries i de provisionalitat, especialment en equipaments provisionals com ara cases de colònies o albergs. La insuficiència d'aquestes places a causa de l'arribada creixent d'infants migrants també ha comportat que aquests fossin atesos en

les mateixes oficines de la DGAIA, en les comissaries, en altres centres del sistema de protecció com ara CRAE i CREI, etc.

La DGAIA ha anunciat recentment la posada en funcionament de sis centres a diferents municipis per atendre les situacions d'emergència social.

Cal garantir que l'estada en aquest servei d'emergència sigui temporal i de curta estada (hores o, com a màxim, alguns dies), fins que se'n determini la minoria d'edat. En cas que el procés de determinació de l'edat s'allargui, i hi hagi indicis raonables de minoria d'edat, aquests infants s'han de traslladar a centres de primera acollida fins que el Ministeri Fiscal en decreti l'edat.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Habilitar definitivament un servei de protecció d'emergència adequat per a l'atenció dels infants migrants sense referents familiars.

Mesures de reestructuració i de redimensionament del sistema de protecció per al desenvolupament dels circuits d'atenció immediata i protecció dels infants migrants

Durant els darrers anys, i a causa de l'arribada creixent d'infants migrants, el sistema de protecció s'ha vist sobrepassat en les seves possibilitats d'actuació, fins al punt de patir un cert col·lapse.

La sobreocupació dels centres de primera acollida i d'acolliment ha estat una de les manifestacions d'aquest col·lapse, però també ho ha estat la tergiversació dels circuits de protecció que té establerts el sistema per poder desenvolupar adequadament la seva funció de protecció. Per exemple, l'ús de CRAE i CREI, previstos com a mesura de protecció de caràcter més estable i com a darrera ràtio del sistema, per complir la funció de primera acollida o l'ús de centres de primera acollida i d'acolliment, previstos per a estades temporals, com a recursos d'estada "permanent".

La dilació en l'assignació del recurs adequat per a la protecció, agreujada pel col·lapse, ha provocat la permanència dels infants als centres d'acolliment més enllà dels sis mesos previstos per llei, i també l'allargament de l'estada dels infants en centres d'emergència.

Per resoldre aquesta situació, cal determinar les necessitats de places en el conjunt del sistema de protecció en les diferents tipologies de recurs, a fi que els circuits d'atenció immediata i protecció es puguin preservar i proveir de manera adequada. Hi ha infants migrants que no tenen la mesura de protecció més adequada a les seves necessitats.

El col·lapse del sistema també provoca que hi hagi altres infants tutelats per l'Administració que tampoc no puguin disposar d'aquesta mesura més adequada.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Evitar la sobreocupació dels centres de primera acollida i d'acolliment que atenen infants estrangers immigrants no acompanyats.
- Reduir el temps d'estada dels infants estrangers immigrants no acompanyats als centres de primera acollida i d'acolliment, un cop s'hagi fet l'estudi, amb la reducció dels terminis d'espera existents per a l'assignació del recurs.
- Incrementar les places que escaiguin en centres residencials d'acció educativa, en centres residencials d'educació intensiva, en centres terapèutics i en pisos assistits per a joves que facin possible aplicar les mesures de protecció més adequades per als infants estrangers immigrants no acompanyats (i per a la resta d'infants que tinguin aquestes necessitats).
- Garantir als infants i adolescents estrangers immigrants no acompanyats la proposta de mesura de protecció més adequada a les seves necessitats, independentment de l'edat que tinguin.

3. L'ELABORACIÓ D'UN PLA INTEGRAL D'ATENCIÓ ALS INFANTS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS (A MITJÀ TERMINI)

Millora del finançament del sistema de protecció

Els dèficits de finançament de Catalunya i la manca de prioritats polítiques són alguns dels factors que expliquen que la inversió en polítiques d'infància i família se situï per sota de la mitjana espanyola i europea, si es mesura en percentatge en funció del PIB.

Si bé el pressupost inicial de la DGAIA s'ha incrementat durant els anys 2013-2017 en un 23,1%, el sistema de protecció a la infància ha patit històricament dèficits de finançament estructurals que han repercutit negativament en la qualitat de l'acció protectora prestada i que, en la conjuntura actual, dificulten la possibilitat de donar una resposta més adequada a aquest fenomen d'arribada creixent dels infants migrants.

Les possibilitats de fer polítiques més decidides i consolidades en l'àmbit de l'atenció immediata, l'acolliment familiar o el retorn dels infants migrants als països d'origen, per posar-ne alguns exemples, requereixen un finançament addicional.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Augmentar la inversió en polítiques adreçades a la infància en general i en les polítiques de protecció de la infància en particular.

Promoció de l'acolliment familiar dels infants migrants sense referents familiars

Amb caràcter general, la mesura de l'acolliment familiar és la més adequada per garantir la protecció dels infants. En el cas dels infants migrants no acompanyats, aquesta opció és pràcticament nul·la. Si l'acolliment familiar és un recurs quasi

subsidiari a l'acolliment residencial en el conjunt dels infants tutelats per la DGAIA (amb menys d'un 50%), en el cas dels infants migrants no acompanyats aquesta mesura és pràcticament inexistent. Si es pren com a referència els infants migrants amb expedient obert el juny de 2018, menys de l'1% estava en acolliment familiar.

El fet que no tinguin referents familiars a Catalunya (i que, consegüentment, no puguin ser assignats a famílies extenses) o que majoritàriament (prop d'un 70%) tinguin setze anys o més dificulta les opcions de l'acolliment familiar. Amb tot, hi ha marge perquè l'acolliment familiar pugui créixer més del que ho està fent actualment.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Potenciar l'acolliment dels infants migrants sense referents familiars en família aliena, a través de famílies autòctones o famílies del mateix origen immigrat, si convé, amb l'increment de les prestacions econòmiques previstes (atesa la complexitat).
- Explorar la idoneïtat de l'acolliment a través de les persones adultes de referència, si en tenen, sovint familiars, que coneixen residents a l'Estat.
- Analitzar el perfil d'infant migrant no acompanyat i el perfil de família aliena susceptibles de l'acolliment familiar.

Disseny d'un programa per promoure el retorn dels infants migrants amb les seves famílies

El retorn de l'infant amb la seva família hauria de ser l'opció preferent que valoressin les entitats competents en matèria de protecció a la infància. Això requereix treballar amb la família en el país d'origen i també estudiar la idoneïtat d'aquest retorn, d'acord amb l'interès superior de l'infant.

A la pràctica, però, aquest retorn no es produeix o, si es fa, és només en casos molt puntuals, en part, per la manca de polítiques

relacionades amb la possibilitat de treballar el retorn al país d'origen.

La supressió l'any 2011 del Programa Catalunya-Magrib, per les restriccions pressupostàries però també per les dificultats de promoure retorns voluntaris, va provocar l'eliminació del principal instrument disponible per treballar el retorn al país d'origen.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Elaborar un programa que permeti estudiar en origen l'adequació de la repatriació per al reagrupament familiar en interès dels infants migrants no acompanyats arribats a Catalunya i tutelats per la DGAIA i treballar amb les famílies dels infants tutelats per promoure la voluntarietat i les condicions adequades per al retorn amb la família d'origen.

Disseny i implementació d'un circuit d'atenció immediata basat en l'interès superior de l'infant i promoció de la figura del referent

La DGAIA té el deure de garantir l'atenció immediata dels infants migrants no acompanyats en el moment de l'arribada, mentre els Mossos d'Esquadra en fan la identificació i, en cas de dubte, la Fiscalia de Menors en determina la minoria d'edat.

A la pràctica, però, el Síndic ha constatat en els darrers anys que alguns d'aquests infants no han rebut aquesta atenció immediata, atès que els tràmits de determinació de l'edat s'han produït de manera ràpida i sense que la DGAIA en tingués coneixement a priori. La manca de coneixement per part de la DGAIA de la detecció per part dels Mossos d'Esquadra i la pràctica de les proves mèdiques de determinació de l'edat per part de la Fiscalia impedeix a l'administració competent per a la protecció a la infància donar plenament compliment a l'article 110.2 de la LDOIA, que estableix el deure de garantir l'atenció immediata mentre es duen a terme les proves de determinació de l'edat.

En altres casos, el Síndic ha detectat que, si bé la reben, aquesta atenció no té caràcter

immediat. El circuit establert pel Protocol marc preveu, en el moment que es detecten els infants, la seva posada a disposició dels Mossos d'Esquadra i del Ministeri Fiscal en primera instància, i no pas de la DGAIA. Això fa que, durant el procés de determinació de l'edat, alguns d'aquests infants no disposin d'acompanyament, sigui durant l'estada a les dependències de la Fiscalia o durant la realització de les proves (trasllat a hospital, etc.). El col·lapse del sistema de protecció, a més, ha provocat que aquests infants romanguin hores o dies en dependències on aquesta atenció immediata no es pot proporcionar, com ara a comissaries.

Cal destacar que aquests infants han experimentat processos migratoris recents, de vegades traumàtics, amb experiències de situacions al carrer que comporten un fort estrès emocional.

El Síndic també ha constatat la manca de diferenciació del circuit d'atenció immediata en funció dels dubtes de la minoria d'edat. Malgrat que la LOEX no preveu que els infants migrants documentats sobre els quals no hi ha dubtes de la seva minoria d'edat hagin de ser posats a disposició dels Mossos d'Esquadra i del Ministeri Fiscal, el circuit d'atenció que se segueix estableix que els Mossos d'Esquadra i la Fiscalia siguin la primera instància a recórrer, abans que a la DGAIA i sense ser-ne coneixedora.

L'atenció immediata de la DGAIA també suposa una garantia perquè pot afavorir que en el procés de determinació de l'edat es tinguin en compte altres elements relacionats amb el períple migratori o amb experiències vitals prèvies que ajudin a complementar els resultats dels informes mèdics de determinació de l'edat, que presenten problemes de fiabilitat.

Alhora, el Síndic també detecta dèficits d'intensitat i de qualitat de l'atenció immediata per part de la DGAIA. A criteri del Síndic, aquesta atenció immediata no només implica satisfer les seves necessitats de subsistència bàsiques (alimentació, etc.), sinó garantir de manera activa els seus drets durant aquesta primera fase d'atenció, mentre no s'aclareixen els dubtes sobre l'edat i mentre no se'n fa efectiva la tutela, en cas de minoria d'edat. La manca d'assistència

lletrada garantida per a tots els infants, l'estada prolongada a la Ciutat de la Justícia o la realització de diversos trajectes en diferents serveis (Ciutat de la Justícia, hospital, etc.) són alguns exemples d'aquests dèficits de qualitat.

Aquesta atenció immediata tampoc no s'ha pogut proporcionar en el cas d'infants migrants no acompanyats que han estat ingressats al Centre d'Internament per a Estrangers (CIE) de la Zona Franca (un total de 12 l'any 2017). L'ingrés d'infants migrants durant dies i setmanes al CIE, si bé s'explica perquè aquests no van manifestar la seva minoria d'edat, suposa un greu vulneració dels seus drets i una errada en els procediments d'ingrés per la manca de detecció.

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Revisar el protocol d'atenció dels infants estrangers immigrants no acompanyats existent actualment a Catalunya, en el sentit que:

- Se'ls presti una atenció immediata abans de la realització de les proves mèdiques.

- Tinguin l'acompanyament d'un professional de referència durant el procés d'identificació i de determinació de l'edat.

- No tot infant, pel fet de ser migrant no acompanyat, ha de ser posat a disposició dels Mossos d'Esquadra i de la Fiscalia de Menors com a pas previ necessari.

- La DGAIA ha de donar-los l'atenció que sigui requerida de manera immediata, independentment que aquests infants hagin estat prèviament posats a disposició dels Mossos d'Esquadra i de la Fiscalia de Menors.

- Establir circuits diferenciats en funció de si es dubta de la minoria d'edat o no, i en funció de si estan indocumentats o no, sense que els infants que disposen de documentació puguin ser considerats estrangers indocumentats per ser sotmesos immediatament a les proves de determinació d'edat, sense abans ser posats a disposició de la DGAIA.

- Garantir que la DGAIA especifiqui i reguli en què consisteix l'atenció immediata (mentre dura el procés de determinació de l'edat), des d'una perspectiva comprensiva dels drets dels infants, i que vetlli per garantir l'acompanyament adequat d'aquests joves en el procés de determinació de l'edat.

- En cas que la policia localitzi un jove estranger no acompanyat que declari que és menor d'edat, que el Departament d'Interior ho notifiqui a la DGAIA perquè en tots els casos es pugui prestar atenció immediata.

- Garantir la coordinació entre la DGAIA, la Fiscalia i el Departament d'Interior a fi que l'entitat de protecció a la infància pugui conèixer de manera immediata l'existència d'un jove que declara que és menor d'edat, abans que se li practiquin les proves de determinació de l'edat, amb l'objectiu de garantir-ne l'atenció immediata, mentre aquest procés es duu a terme, tal com preveu la normativa vigent.

- Obrir expedient administratiu (DGAIA) a tots aquests joves, encara que les proves determinin una situació de majoria d'edat, a fi que pugui valorar el procés i assumir les funcions protectores, si escau.

- Garantir que la DGAIA vetlli pel dret del possible infant sense referents familiars a ser informat degudament respecte dels drets i procediments que l'afecten. La manca d'intervenció de l'administració competent en la protecció a la infància davant d'un cas de manca d'assistència lletrada, per exemple, proporcionant informació als joves dels recursos existents, pot representar un dèficit en la seva atenció immediata, des del moment en què no actua davant d'un procés de possible indefensió.

- Establir els procediments necessaris en l'ingrés al CIE per garantir que infants migrants no acompanyats no hi puguin accedir.

La millora de les garanties mèdiques, jurídiques i procedimentals en el procediment de determinació de l'edat

Al llarg dels darrers anys, el Síndic de Greuges ha rebut nombroses queixes en relació amb el procés de determinació de l'edat dels infants

migrants no acompanyats, per la manca de garanties jurídiques i mèdiques de les proves, i per dèficits en l'exercici de la funció protectora per part de l'Administració. El Síndic considera que el deure dels organismes competents de comprovar la veracitat dels documents dels infants migrants no acompanyats i l'existència de possibles irregularitats en alguns d'aquests documents no poden donar lloc a procediments que no garanteixin l'interès superior de l'infant. Cal evitar que cap menor d'edat sigui considerat com a major d'edat malgrat no ser-ho realment.

De fet, en part, aquesta manca de garanties ve fonamentada pels problemes de fiabilitat que tenen les proves mèdiques practicades per determinar l'edat. Hi ha un acord entre la comunitat científica a escala internacional que les proves de determinació de l'edat presenten marges d'error significatius. Per exemple, l'estudi radiogràfic del canell pel mètode de Greulich i Pyle (edat òssia) presenta un marge d'error de +/- 1,7 anys. Malgrat que la combinació de diferents mètodes augmenta l'eficàcia de predicció de l'edat cronològica, aquesta predicció continua sent no plenament fiable.

Més enllà d'aquests problemes de fiabilitat, però, la manca de garanties dels infants migrants no acompanyats en aquest procés té a veure, en primer lloc, amb les situacions que determinen la pràctica de les proves de determinació de l'edat, com ara:

- Consideració com a indocumentats (requisit previst en l'ordenament jurídic per a la determinació de l'edat) dels infants que presenten passaports legalment expedits pels seus països d'origen o no declarats invàlids per cap organisme competent, amb validesa per acreditar-ne la identitat davant dels organismes oficials, quan no hi ha un conveni amb l'Estat.

- Invalidació de la documentació aportada sense dur a terme de manera sistemàtica les comprovacions corresponents amb les autoritats dels països d'origen dels joves sobre la validesa d'aquesta documentació i de les condicions de la seva tramitació.

- Consideració de l'informe forense com a prova pericial definitiva, no incompleta, malgrat la doctrina jurisprudencial del

Tribunal Suprem i que algunes sentències hagin donat més validesa al passaport que a les proves mèdiques.

- Pràctica de les proves mèdiques no només en cas de dubte raonable sobre l'edat (hi ha joves documentats amb aparença de possible minoria d'edat, encara que també amb aparença de possible majoria d'edat, que han estat sotmesos a proves de determinació de l'edat), sense tenir en compte el principi *favor minoris*, o en casos de joves que tenen per passaport una edat molt propera a la majoria d'edat (més de 17,5 anys), sense tenir en compte el principi de proporcionalitat que cal ponderar a l'inici del procés, malgrat que les proves mèdiques presenten marges significatius d'error i només determinen l'edat de manera aproximada.

El Síndic de Greuges també ha detectat manca de garanties jurídiques, mèdiques i procedimentals en la pràctica mateixa de les proves, com ara:

- Dèficits en la cobertura del torn d'ofici específic per a menors no acompanyats i manca d'assistència lletrada en tots els casos al llarg del procés, especialment a causa de les dificultats de la manca d'un torn d'ofici per a tot Catalunya, de la manca d'un servei "de guàrdia" que garanteixi l'accés immediat al dret de defensa, de les dificultats del contacte dels infants no acompanyats amb l'advocat, de la dilació en la notificació de la resolució del cessament de l'atenció immediata o de la tutela, que no es produeix prèviament a la sortida del sistema de protecció, etc.

- Deficiències en alguns casos relacionades amb el compliment de les recomanacions formulades pels diversos especialistes en l'elaboració dels informes mèdics que empra la Fiscalia per determinar l'edat d'aquests joves: no sempre s'explicita la probabilitat de l'edat estimada, ni els marges d'error existents, ni l'interval de desviacions al voltant de l'edat estimada; els informes pericials no sempre expliciten que les estimacions forenses de l'edat basades en aquests criteris estan subjectes a un risc d'error no menyspreable; alguns informes mèdics analitzats contenen expressions que, a criteri dels fiscals

especialistes en menors i estrangeria del conjunt de l'Estat, no haurien de ser admissibles i que remetent a estimacions de l'edat poc precises i aproximatives (amb expressions com ara "aproximadament", "al voltant de" o "superior de").

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta la Fiscalia de Menors, el Departament d'Interior i el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Revisar el protocol d'atenció dels infants estrangers immigrants no acompanyats existent per tal que els infants sobre els quals no hi ha dubtes de la seva minoria d'edat no hagin de ser posats a disposició necessàriament dels Mossos d'Esquadra i de la Fiscalia de Menors amb caràcter previ ni seguir el mateix procediment d'atenció immediata que els infants sobre els quals hi ha dubtes de la seva minoria d'edat, i també que els infants documentats no hagin de seguir el mateix procediment d'atenció immediata que els infants no documentats.

- Independentment de les actuacions endegades per via mèdica, promoure que la DGAIA i els organismes competents que corresponguin duguin a terme de manera sistemàtica actuacions per la via documental, a fi de verificar el grau de validesa i d'adequació de la tramitació de la documentació aportada (passaports, certificats de naixement, llibres de família, etc.).

- No considerar aquests joves indocumentats i tenir en compte l'edat que consta en la seva documentació legal, sempre que no estigui invalidada i sempre que no es pugui acreditar legalment una situació de majoria d'edat.

- Aplicar el principi de proporcionalitat a l'hora d'adoptar la decisió de practicar proves de determinació de l'edat als joves estrangers no acompanyats, especialment quan aquests puguin tenir per passaport una edat legal propera a la majoria d'edat.

- Garantir que la conveniència d'agilitar les actuacions de determinació de l'edat, especialment per evitar estades excessives d'aquests joves en dependències policials o de la Fiscalia, no es faci en detriment de les

garanties jurídiques i mèdiques de qualitat del procediment de determinació de l'edat.

- No fer acompanyaments amb vehicles policials logotipats i amb policies amb uniforme.

En relació amb l'elaboració dels informes mèdics, el Síndic de Greuges insta el Departament de Justícia (Institut de Medicina Legal de Catalunya) a:

- Garantir la incorporació en els informes medicoforense que "hi ha un marge d'error no estimable sense disposar d'estudis poblacionals de referència".
- Incorporar en aquests informes, a títol informatiu, els marges d'error de les proves mèdiques emprades, segons els estudis poblacionals existents, i especificar que aquests marges estan calculats a partir de grups poblacionals que no serveixen com a referència per als joves d'origen magribí o subsaharià.
- Garantir que els informes mèdics respectin els criteris establerts en el document "Recomendaciones sobre métodos de estimación forense de la edad de los menores extranjeros no acompañados. Documento de Consenso de Buenas Prácticas entre los Institutos de Medicina Legal de España", i que, consegüentment, hi incorporin els marges d'error, entre altres aspectes, tant pel que fa als informes forenses com als informes elaborats per l'Hospital Clínic.

En relació amb el decret de determinació de l'edat, el Síndic de Greuges insta la Fiscalia de Menors a:

- Aplicar la doctrina jurisprudencial del Tribunal Suprem en el procediment de determinació de l'edat.
- Garantir que, en aplicació del principi *favor minoris*, es practiquin proves mèdiques de determinació de l'edat només en cas que no hi hagi dubte, per aparença física o per qualsevol altra condició, d'una situació de majoria d'edat, i que es reguli què es considera "dubte raonable".
- Proporcionar les garanties jurídiques en el procediment de la pràctica de les proves

de determinació de l'edat, i més concretament:

- Atès que aquestes proves suposen una intervenció corporal, que el jove sigui informat sobre el procediment i les seves conseqüències.

- Que en cas d'una negativa a la pràctica de les proves, aquesta sigui considerada un indici d'una possible majoria d'edat, però que es valorin altres circumstàncies, sense que aquest indici sigui determinant.

- Que s'estableixin mecanismes adequats per escoltar l'opinió d'aquests joves i les mesures necessàries per formar les persones que treballen directament amb aquest col·lectiu perquè tinguin la capacitat d'escoltar-los i donar el valor corresponent a la seva història, trajectòria, circumstàncies i opinions.

- Que, en el marc dels convenis signats entre el Departament de Justícia i el Consell dels Il·lustres Col·legis de l'Advocacia de Catalunya, s'estudii la possibilitat de garantir sistemàticament l'assistència lletrada d'ofici als menors que són objecte d'un procés de determinació de l'edat.

- Que es garanteixi la notificació a la persona interessada del resultat de les proves i el dret a formular al·legacions.

- Preveure en els protocols d'actuació procediments adequats per tal que els (suposats) infants que es troben en ple procés de determinació de l'edat puguin aportar o sol·licitar proves documentals addicionals, preexistents o a sol·licitar de les autoritats del país d'origen, o proves testificals o informes d'experts.

En relació amb les garanties d'assistència jurídica i de protecció internacional, el Síndic de Greuges també insta la Fiscalia de Menors i el Departament de Justícia a:

- Establir un torn d'ofici específic i especialitzat de guàrdia a tot Catalunya.
- Garantir l'assistència lletrada amb formació especialitzada dels infants migrants no acompanyats en el procediment de determinació de l'edat.

- Introduir mesures i circuits (DGAIA i ICAB, si s'escau, en coordinació amb la Fiscalia de Menors) per garantir que l'assistència lletrada designada d'ofici disposa de les dades de contacte i de canals de comunicació amb el menor, a fi de portar a terme la seva defensa jurídica, i també per garantir que els joves migrants no acompanyats tinguin la informació corresponent a la designació d'advocat d'ofici, per garantir de manera efectiva la seva defensa jurídica.
- Instaurar mecanismes per garantir el dret de tot infant a nomenar un representant legal que el pugui acompanyar i representar en qualsevol moment.
- Introduir (DGAIA) mecanismes per evitar la dilació de la notificació de la resolució de cessaments de l'atenció immediata o de les funcions tutelars.
- Promoure la implantació del torn d'ofici especialitzat de MENA als col·legis d'advocats de Girona, Tarragona i Lleida.

Ahora, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Garantir la formació sobre el sistema de protecció internacional a tots els professionals del sector, per tal que la informació i l'assessorament es facin correctament amb la informació actualitzada a tot el territori de manera continuada.
- Assegurar l'atenció mèdica i psicològica i els serveis d'acollida i d'aprenentatge i adaptació al sistema de protecció necessaris per garantir la recuperació física i emocional dels infants i adolescents a qui es reconeix la seva condició de refugiats.
- Garantir que els centres disposin d'intèrprets professionals per poder comunicar-se amb els infants i adolescents.

El disseny i la implementació d'un circuit de primera acollida i protecció per a infants migrants sense referents familiars

Un cop confirmada la minoria d'edat, els infants han d'entrar a un circuit de primera acollida que en garanteixi la protecció.

En els darrers anys, en el marc de les seves actuacions, el Síndic ha detectat en alguns casos problemes relacionats amb la dilació en l'assumpció de la tutela per part de la DGAIA que no permeten treure aquests infants d'una situació de provisionalitat, i que té conseqüències negatives sobre la seva protecció. Un té a veure amb el càlcul de temps previst per a la percepció de la prestació per a jove extutelat, que s'inicia en el moment de la declaració de desemparament. El retard en l'assumpció de la tutela per part de la DGAIA redueix la possibilitat de percebre l'ajut durant un període de temps més llarg. La declaració definitiva del desemparament, en cas que el resultat de les proves determini la minoria d'edat, en alguns casos es fa mesos més tard de la detecció i la realització de les proves. En altres casos, l'allargament del procés de determinació de l'edat i les dificultats per fer l'estudi tècnic de la situació familiar al país d'origen són alguns dels factors que expliquen aquesta demora en l'assumpció de la tutela. La sobreocupació dels centres, alhora, no afavoreix que l'estudi de la situació es pugui cloure de manera ràpida.

En tot cas, un cop determinada la minoria d'edat, la DGAIA hauria de garantir la declaració de desemparament i activar totes les garanties associades a la tutela, com ara la tramitació de la documentació o l'accés a la formació, encara que posteriorment es revocui. La declaració de desemparament preventiu, que habitualment es fa, no té els mateixos efectes jurídics que la declaració de desemparament definitiu. Atès que es tracta d'infants migrants sense referents familiars, la declaració definitiva del desemparament no s'hauria de demorar, malgrat que, a posteriori, hi hagi circumstàncies sobrevingudes que facin revocar o anul·lar la tutela. El Protocol marc preveu que la DGAIA faci la declaració de desemparament definitiu en tres mesos, circumstància que no sempre s'ha complert en els darrers anys.

En aquesta línia, cal fer menció de la desprotecció que han patit durant mesos infants migrants no acompanyats als quals, després que la Fiscalia decretés una situació de majoria d'edat i després d'accions judicials en oposició a aquest decret, se'ls ha reconegut la minoria d'edat.

En determinats casos, el Síndic també ha detectat l'allargament dels estudis, més enllà dels sis mesos establerts per llei, la qual cosa prolonga la permanència dels joves en recursos d'estada temporal, com ara els centres de primera acollida i els centres d'acolliment. Això provoca que la situació de provisionalitat s'allargui en el temps. Els centres concebuts per a una estada temporal no sempre compleixen les condicions adequades per a l'estada permanent dels infants (de vegades són centres més grans, amb més rotació d'infants, amb espais menys personalitzats, etc.).

Un cop assumida la tutela i fet l'estudi que determina la mesura de protecció adequada, el Síndic també ha detectat dificultats per executar la mesura proposada, a causa de la manca de places disponibles en CRAE o CREI, especialment. Les dificultats dels infants estrangers no acompanyats d'accés a CRAE o CREI també s'expliquen, en alguns casos, per les resistències dels mateixos centres a acollir infants migrants no acompanyats.

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Garantir l'assumpció de la tutela per part de la DGAIA tan aviat com es constati la situació de desemparament, i mai més tard del termini fixat de tres mesos pel Protocol marc.
- Garantir que la DGAIA assumeix sense dilació el desemparament preventiu dels infants migrants no acompanyats, un cop la Fiscalia n'hagi decretat la minoria d'edat, sempre que la determinació de l'edat no es dilati en el temps.
- No resoldre el desemparament preventiu, sinó el desemparament definitiu, quan hi ha constància que es tracta d'una situació de desemparament.
- Desenvolupar mesures per afavorir l'estudi de la situació familiar en el país d'origen.
- Reduir el temps d'estada dels infants estrangers immigrants no acompanyats als centres de primera acollida i d'acolliment, un cop s'hagi fet l'estudi, amb la reducció

dels terminis d'espera existents per a l'assignació del recurs.

- Garantir als infants i adolescents migrants no acompanyats la proposta de mesura de protecció més adequada a les seves necessitats, independentment de l'edat que tinguin.
- Garantir la derivació a CRAE o CREI tan bon punt estiguin fets l'estudi i la proposta de mesura.
- Promoure la figura del tutor o persona de referència, no necessàriament professionalitzada, que garanteixi l'acompanyament i seguiment de l'infant migrant al llarg de la seva trajectòria vital en els aspectes essencials.
- Treballar amb els CRAE per evitar les resistències dins del sistema de protecció a l'acolliment residencial d'infants estrangers no acompanyats.
- Incrementar les places que escaiguin en centres residencials d'educació intensiva, centres terapèutics i pisos assistits per a joves que facin possible aplicar les mesures de protecció més adequades per als infants estrangers immigrants no acompanyats (i per a la resta d'infants que tinguin aquestes necessitats).

Disseny del model de centres de primera acollida i de centres d'acolliment

Anteriorment, ja s'ha fet esment que la urgència en la creació de places no sempre s'ha acompanyat de les garanties necessàries, tant pel que fa a la ubicació dels centres com a les seves condicions materials (mobiliari, espais, grandària, etc.).

Les visites realitzades pel Síndic posen de manifest que els centres de primera acollida i els centres d'acolliment no sempre respecten els estàndards de qualitat dels centres en acolliment residencial EQUAR-E, publicats pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat l'any 2012, la qual cosa provoca una manca de normalització dels centres residencials adreçats a l'acolliment d'infants migrants no acompanyats.

Tot i que la DGAIA ha fet l'esforç, sempre que ha estat possible, de crear centres de primera acollida de dimensions reduïdes, encara hi ha centres d'acolliment que atenen infants migrants no acompanyats de dimensions grans, molt allunyats del que hauria de ser una llar familiar.

Més enllà d'aquest fet, i en relació amb l'especialització dels recursos, el Síndic també ha constatat la dificultat del sistema de protecció a l'hora d'atendre les necessitats específiques dels infants migrants no acompanyats. Cal tenir present que la vulnerabilitat d'aquests infants és molt elevada, pel periple migratori que acumulen, per l'absència de referents familiars, pel desconeixement de les llengües autòctones, per la manca de trajectòries prèvies consistents d'escolarització, pel consum de substàncies tòxiques, etc.

Ahora, molts d'aquests infants tenen elevats graus d'autonomia i elevades expectatives d'iniciar ràpidament itineraris d'inserció laboral i de transició a la vida activa, molt allunyades de la realitat amb què es troben. En aquest context, a vegades, el sistema de protecció, més orientat a l'atenció de la infància, resulta disfuncional. Aquest desajustament s'evidencia amb escapoliments sovintejats, amb problemes de convivència dins dels mateixos centres o amb el veïnat, amb dificultats per vincular-se als recursos que se'ls ofereixen o perquè els professionals desenvolupin la intervenció socioeducativa, etc.

La provisionalitat de la seva situació, tant en el procés de determinació de l'edat com en la fase d'estudi, i també la incertesa sobre quina serà la seva situació un cop assolida la majoria d'edat, incrementa el seu patiment emocional.

Als centres de primera acollida, a més, hi conviuen infants de perfils socioeducatius molt diferenciats: per exemple, infants en trànsit cap a altres indrets d'Europa, amb una elevada mobilitat, amb altres infants que tenen expectatives d'assentament a Catalunya; o infants amb trajectòries més normalitzadores amb altres infants amb conductes disruptives o amb experiències de carrer, etc.

La creació de centres únicament per a infants migrants, si bé pot afavorir una certa

especialització en la fase inicial, no resulta positiva per als infants que tenen expectatives d'integració social i permanència a Catalunya.

En relació amb aquest assumpte, convé afegir que el model de centre de primera acollida dissenyat per la DGAIA presenta ara per ara estàndards de qualitat i d'atenció inferiors als centres d'acolliment, quan desenvolupen una funció similar i amb un perfil d'elevada complexitat.

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Revisar el model de centre de primera acollida, per si convé fer-hi modificacions, pel que fa a les característiques, les funcions, la provisió de personal, les formes de funcionament i organització, etc.
- Garantir que els centres compleixen els estàndards de qualitat en acolliment residencial especialitzat EQUAR-E, publicats pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat l'any 2012, especialment pel que fa a les condicions materials, la provisió de recursos humans i la cobertura de les necessitats bàsiques materials dels infants que hi resideixen.
- Comprovar que les condicions de provisió que presten els serveis de primera acollida responguin als estàndards de qualitat adequats per garantir la protecció dels infants residents, a fi de desenvolupar les funcions que ja fan els centres d'acolliment i, en cas que les condicions de provisió no siguin equiparables, corregir aquesta situació.
- Reduir la grandària dels recursos d'atenció residencial existents, també en el cas dels centres d'acolliment que atenen majoritàriament infants migrants no acompanyats, per garantir el compliment dels estàndards de qualitat residencial, que exigeixen que l'estada en un centre reproduïxi al màxim les condicions de vida familiar que permetin a l'infant o adolescent un creixement harmònic i estable, amb grups de convivència reduïts i amb un educador social tutor de referència i un cotutor.
- Garantir el compliment escrupolós del termini màxim d'estada de sis mesos de durada de la mesura d'acolliment en centre d'acolliment.

- Establir un termini màxim d'estada als centres de primera acollida, si està pensat com a recurs d'estada temporal.
- Analitzar la influència dels entorns poblacionals i geogràfics en què s'ubiquen els centres de primera acollida i d'acolliment.
- Reduir la mobilitat dels infants migrants no acompanyats i promoure itineraris més estables dins del sistema de protecció.
- Analitzar el model d'atenció especialitzada dels infants no acompanyats i valorar la idoneïtat d'una major heterogeneïtat poblacional en els centres, d'acord l'interès superior de l'infant.

La regularització de la situació legal i administrativa

Un dels factors més limitadors dels processos d'integració social dels infants i joves migrants no acompanyats té a veure amb les dificultats per regularitzar la seva situació administrativa. Tant la LDOIA com el Reglament d'estrangeria i el Protocol marc preveuen que, un cop assumida la tutela, s'iniciïn els tràmits per a l'obtenció de l'autorització de residència, i també un termini màxim de nou mesos per a la tramitació.

En els darrers anys, el Síndic ha tingut constància de casos en què aquest termini màxim s'exhaureix o se sobrepassa, per les dificultats en l'obtenció de la documentació necessària per completar el procediment, però també, ocasionalment, per la manca de celeritat en la tramitació.

La LDOIA preveu que la documentació es tramiti a partir de la declaració de desemparament definitiu, no pas amb la declaració de desemparament preventiu. Tot i que, segons la informació que consta a la institució, la declaració de desemparament preventiu ja activa aquests tràmits, és un dèficit de garanties la manca d'obligació de tramitació de la documentació amb la declaració de desemparament preventiu. La dilació en el procediment de determinació de l'edat i en la declaració de desemparament preventiu també dilata en el temps l'inici dels tràmits. De fet, resulta una contradicció flagrant que l'assumpció de la tutela per part

de l'Administració no comporti una autorització de residència automàtica.

Dit això, el fet que molts dels infants migrants tinguin edats pròximes a la majoria d'edat fa més complex el procediment i més necessària la celeritat. Un cop assolida la majoria d'edat, les restriccions en els requeriments previstos en el Reglament d'estrangeria, com ara la solvència econòmica, fa que molts dels joves migrants extutelats tinguin dificultats per renovar la documentació. Els dèficits d'accés de molts joves migrants extutelats als recursos de l'Àrea de Suport al Jove Tutelat i Extutelat (ASJTET) fan que es vegin abocats a situacions de carrer i a la impossibilitat d'accedir a l'autorització de residència. La dificultat d'accés a la renovació de la documentació, un cop assolida la majoria d'edat, és un dels principals problemes que cal resoldre.

Així mateix, hi ha dèficits en la tramitació de l'accés a la nacionalitat espanyola i en el reconeixement d'aquest dret. A criteri del Síndic, el Codi civil estableix com a requisits jurídics per accedir a la nacionalitat espanyola el fet d'haver estat dos anys o més sota la tutela de l'Administració, i també un mínim d'un any de residència legal. Amb tot, la DGAIA no activa aquesta via.

Finalment, en un altre sentit, el Síndic també ha detectat, en alguns casos molt puntuals, problemes de dilació en la tramitació de l'empadronament i de la targeta sanitària.

En aquest sentit, en relació amb el padró d'habitants, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ajuntaments a:

- Flexibilitzar els criteris d'inscripció padronal previstos en la legislació vigent, per afavorir l'empadronament dels infants migrants no acompanyats i també dels joves que tenen documentació de minoria d'edat, però que no estan tutelats per la DGAIA a causa d'un decret de la Fiscalia de majoria d'edat.
- Garantir l'empadronament d'aquests joves a partir del dia següent del seu ingrés.

En relació amb la targeta sanitària, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i el Departament de Salut a:

- Garantir que els serveis de protecció a la infància i l'adolescència acompanyin els infants i joves estrangers no acompanyats a tramitar la targeta sanitària individual, des del moment en què ingressen en centres d'acolliment o en CRAE, fins i tot els joves que estan en procés de determinació de l'edat (i que ja tenen un informe forense de majoria d'edat).

I, en relació amb la documentació, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i la Delegació del Govern a:

- Tramitar la documentació amb la màxima celeritat possible, sense la necessitat d'exhaurir els nou mesos previstos en el Reglament d'estrangeria.

- Tramitar la documentació de nois i noies tutelats (amb referents familiars a Catalunya o sense), de manera que quan assoleixin la majoria d'edat no es trobin en situació irregular.

- Promoure, amb les reformes legals prèvies que escaiguin, l'atorgament de la concessió automàtica de l'autorització de residència en el moment de la declaració de desemparament de l'infant.

- Instar la nacionalitat espanyola dels infants i adolescents tutelats que compleixin els requisits de l'article 22 del Codi civil, per als quals es valori que aquesta decisió respon al seu interès primordial, havent-los escoltat i tenint en compte la seva opinió.

Les garanties d'accés a l'educació i la formació

La LOEX estableix que tots els infants estrangers tinguin accés a l'educació, en condicions d'igualtat amb els infants de nacionalitat espanyola. Tot i que la LOE i la LEC estableixen que l'escolarització obligatòria és fins als setze anys, el Síndic ha detectat casos d'infants migrants no acompanyats nouvinguts sense escolaritzar.

En cas que estiguin escolaritzats, les dificultats per a la graduació en ESO, a més, atesa la seva trajectòria d'incorporació tardana al sistema educatiu a Catalunya, també provoquen la impossibilitat d'accedir

als ensenyaments secundaris postobligatoris, particularment a la formació professional.

La insuficiència de places de PFI, de programes de noves oportunitats, de formació ocupacional i de formació en alternança també provoca dificultats perquè els centres hi puguin derivar infants migrants més grans de setze anys, tot i no tenir l'ESO. Aquesta situació s'agreuja per als infants que encara no han obtingut l'autorització de residència, especialment en l'accés a recursos formatius i d'inserció laboral amb finançament del SOC. Aquest és un dels motius que justifica l'obtenció de l'autorització de residència automàtica un cop assumida la tutela per part de la DGAIA.

En el cas dels PFI, a més, cal destacar l'existència de criteris que poden resultar discriminatoris per als infants migrants, com són els barems en funció del nombre d'anys escolaritzats a l'ESO.

Les dificultats de renovació del permís de residència un cop assolida la majoria d'edat, a més, comporten un greu problema per a l'accés a la formació en el procés d'acompanyament a la transició a la majoria d'edat.

Finalment, en relació amb l'aprenentatge de la llengua, el Síndic també ha detectat casos en què, per manca de places suficients o per ubicació del centre, aquests infants migrants presenten dificultats d'accés (o hi accedeixen amb certa dilació).

En aquest sentit, en relació amb els requisits de documentació, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i la Delegació del Govern a:

- Agilitar (DGAIA) la tramitació de la documentació per als infants migrants no acompanyats, a fi de facilitar-los l'accés a la formació ocupacional.

- Establir, en col·laboració amb la Delegació del Govern, canals de prioritització de la tramitació de documentació que afecti infants no acompanyats pendents d'accés a la formació.

En relació amb l'escolarització als ensenyaments obligatoris, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball,

Afers Socials i Famílies i el Departament d'Ensenyament a:

- Incrementar les estratègies d'acompanyament a l'escolaritat dels infants estrangers immigrants no acompanyats, per millorar els resultats d'aquests infants en la finalització dels ensenyaments obligatoris i per promoure la seva permanència al sistema educatiu.
- Garantir l'escolarització dels infants migrants no acompanyats en edat d'escolarització obligatòria, encara que aquesta edat sigui propera als setze anys.

En relació amb l'accés als programes de noves oportunitats i formació per a l'ocupació, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i el Departament d'Ensenyament a:

- Revisar els criteris d'admissió als PFI condicionats a l'experiència prèvia a l'ESO, per evitar que l'arribada recent sigui un obstacle en l'accés a aquesta oferta.
- Aprofitar la reserva de places d'alumnat amb necessitats educatives específiques per a l'admissió dels infants estrangers immigrants no acompanyats.
- Estudiar mecanismes per flexibilitzar l'accés als PFI que promoguin la participació dels infants migrants no acompanyats.
- Atesa la importància dels programes de noves oportunitats per combatre les desigualtats educatives i per garantir el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, promoure un pla per intensificar la creació d'oferta de PFI i altres programes de noves oportunitats arreu del país, fins a nivells equiparables a la mitjana estatal, i per reduir les desigualtats territorials d'accés existents, i que en la formulació d'aquest pla s'abordin les dificultats d'accés a aquesta oferta per part dels infants estrangers immigrants no acompanyats.
- Promoure que el Servei d'Ocupació de Catalunya i el Departament d'Ensenyament treballin per dissenyar un model estable de centre de noves oportunitats que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats d'escolarització, i també que doni resposta a les necessitats

formatives dels infants migrants no acompanyats.

- Promoure l'oferta de formació ocupacional i de formació en alternança
- Establir mecanismes per promoure l'accés als programes formatius subvencionats pels serveis públics d'ocupació d'infants no acompanyats sense documentació, com ara al programa Noves oportunitats, especialment quan es desenvolupen en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament.
- Garantir la màxima proactivitat per part del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a l'hora d'acompanyar l'accés d'aquests joves estrangers no acompanyats tutelats per la DGAIA als programes de formació ocupacional subvencionats per l'Administració laboral.
- Promoure la planificació territorial de l'oferta formativa i d'iniciació professional que beneficiï el procés d'inserció social dels joves estrangers no acompanyats i garantir-ne l'accés.

I, en relació amb l'aprenentatge de les llengües autòctones, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Garantir l'accés immediat a recursos d'aprenentatge de les llengües autòctones, sigui als mateixos centres, sigui en recursos del territori.
- Elaborar un mapa i una programació de recursos formatius per a l'aprenentatge de les llengües autòctones a què els infants migrants no acompanyats puguin accedir, i que detecti necessitats no cobertes.

Reforç dels programes de salut mental per a infants migrants no acompanyats i disseny d'una estratègia global

Entre els infants migrants no acompanyats hi ha una elevada prevalença de problemes de salut mental i també de consum de substàncies tòxiques, en comparació amb la resta d'infants. Segons dades de la DGAIA el 2018, per exemple, el 5% d'adolescents migrants no acompanyats manifesta haver

consumit substàncies inhalants en els darrers 30 dies.

Catalunya disposa d'unitats especialitzades a l'Hospital de la Vall d'Hebron i a l'Hospital de Sant Joan de Déu, com ara el Programa d'atenció a la salut mental de les persones immigrades (SATMI), que no poden cobrir les necessitats assistencials existents. La xarxa de serveis de salut mental, com ara els CSMIJ, i la xarxa d'atenció a les drogodependències (SOD, CAS, etc.), presenten per a la població en general, i també per als infants migrants no acompanyats, dèficits de cobertura, de llistes d'espera i d'intensitat del tractament. La manca de prioritització de l'atenció als infants tutelats del sistema de protecció, denunciada pel Síndic de manera reiterada, també afecta els infants migrants.

Un cop hi accedeixen, cal destacar, a més, les dificultats dels infants migrants per vincular-se a aquests serveis i seguir els tractaments previstos.

Si bé l'any 2017 es va crear un nou recurs específic per als adolescents amb problemes de consum d'inhalants a la ciutat de Barcelona, amb vint places, manca repensar i enfortir una estratègia global per atendre els infants migrants amb problemes de salut mental i amb problemes de consums de substàncies tòxiques.

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i el Departament de Salut a:

- Millorar la coordinació dels centres de primera acollida, centres d'acolliment i CRAE amb els serveis de salut de la zona i garantir l'atenció dels infants estrangers no acompanyats amb problemes de salut mental i d'addiccions.
- Promoure (DGAIA) la formació dels professionals educadors dels centres d'acolliment i dels CRAE en l'atenció socioeducativa dels infants amb problemes de salut mental i d'addiccions.
- Prolongar (DGAIA) l'atenció residencial i assistencial dels joves estrangers no acompanyats que hagin assolit la majoria d'edat (o que tinguin el decret de la Fiscalia de majoria d'edat), de manera que s'eviti, si

escau, el desinternament d'aquests joves del sistema de protecció a la infància quan tinguin problemes de salut mental o d'addiccions i estiguin en procés de tractament mèdic.

- Garantir l'atenció dels adolescents migrants no acompanyats que presenten problemes d'addicció a substàncies tòxiques en serveis especialitzats, per promoure'n la deshabituació i desintoxicació.
- Donar una resposta coordinada entre les administracions implicades, des d'una perspectiva sociosanitària i amb la col·laboració de les administracions locals, per poder treballar la problemàtica específica dels adolescents no acompanyats que consumeixen substàncies inhalants.
- Detectar els infants i adolescents tutelats que pateixen aquesta problemàtica per derivar-los als serveis especialitzats, i també els infants que puguin estar fora del sistema de protecció, vivint al carrer, amb aquesta problemàtica.
- Treballar en la integració social d'aquests joves quan arriben a la majoria d'edat i fomentar l'acompanyament, la formació i el treball protegit per garantir-ne la inclusió social.

Elaboració d'un pla de desinternament del sistema de protecció i acompanyament a la transició a la vida adulta

Una de les potes febles del sistema de protecció és l'acompanyament en el desinternament i en els processos de transició a la majoria d'edat i a la vida adulta. En aquest sentit, cal destacar l'existència de dos col·lectius amb realitats diferenciades: un té a veure amb els joves migrants no acompanyats que accedeixen a centres d'emergència o de primera acollida, i que el procés de determinació de l'edat estableix que són majors d'edat i que han d'abandonar aquests centres, i l'altre té a veure amb els infants migrants tutelats que assoleixen la majoria d'edat i que passen a ser joves extutelats.

Pel que fa als primers, els joves migrants no acompanyats a qui es decreta la majoria d'edat, cal destacar l'exclusió que pateixen de les mesures d'acompanyament a la transició a la vida adulta de què disposa la

DGAIA. En moltes ocasions, la sortida del sistema de protecció es fa sense una derivació adequada a altres recursos del territori, tot i que presenten edats properes als divuit anys, tenen necessitats derivades del fet migratori i també estan immersos en processos de transició a la majoria d'edat i a la vida adulta. Molts d'aquests joves no tenen accés a l'autorització de residència i queden al carrer, perquè les mesures assistencials disponibles no poden atendre les necessitats existents.

I, pel que fa als segons, els joves extutelats, val a dir que la DGAIA disposa de l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats, amb programes en els àmbits de les prestacions econòmiques, l'atenció residencial o la formació, però aquests programes presenten dèficits de permeabilitat per als joves migrants no acompanyats. Una part no hi accedeix, bé per manca de voluntat, bé per resistències al seguiment del projecte educatiu de transició a l'autonomia, bé per manca de recursos suficients en els programes.

En el cas de les prestacions econòmiques, cal posar de manifest les dificultats d'accessibilitat a la prestació per a joves extutelats i també de continuïtat a altres prestacions. Els joves extutelats que han estat menys de tres anys tutelats perceben una prestació per a sis mesos (a diferència dels joves que han estat tutelats tres anys o més, que perceben la prestació fins als vint-i-un anys), quan tenen resolta la renovació de l'autorització de residència. L'accés a la renda garantida de ciutadania no es produeix fins als vint-i-tres anys, tot i que obre la porta al cobrament des dels divuit anys en determinades circumstàncies previstes en el reglament, encara no aprovat.

L'ASJTET també ha patit l'efecte del col·lapse del sistema de protecció a causa de l'increment de l'arribada de joves migrants no acompanyats, especialment la manca de disponibilitat de recursos específics de transició residencial en el procés de desinternament i també recursos ocupacionals.

En aquest sentit, convé diversificar encara més els recursos disponibles d'acompanyament a la transició a la majoria d'edat, amb la promoció dels recursos

ocupacionals i residencials o de programes d'acompanyament com ara la mentoria.

El Síndic ha constatat dèficits en la derivació des dels centres del sistema de protecció a altres recursos residencials del territori o al Servei d'Atenció als Immigrants Estrangers i Refugiats (SAIER). Molts dels joves abandonen el sistema de protecció sense una derivació ben feta, simplement amb una direcció on adreçar-se.

En aquest sentit, cal elaborar per a cada jove migrant un pla individualitzat de desinternament del sistema de protecció, amb les derivacions necessàries per tenir garantida la cobertura de les necessitats bàsiques un cop assolida la majoria d'edat. En cas contrari, la manca de referents familiars i de xarxa social situa aquests joves en una situació socialment molt vulnerable.

En aquesta tasca, a més, es troba a faltar una major corresponsabilitat i coordinació amb els ajuntaments en l'acompanyament del procés de desinternament, particularment dels serveis socials. Cal establir estructures de coordinació amb els ajuntaments, més enllà de l'Ajuntament de Barcelona. La centralització de l'atenció dels migrants no acompanyats a la ciutat de Barcelona desaprofita la xarxa de recursos socioeducatius i residencials disponibles al llarg del territori per donar una resposta més adequada.

En aquest sentit, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ajuntaments a:

- Promoure un pla individualitzat de transició a la vida adulta per als infants migrants no acompanyats que prevegi el procés de desinternament dels joves migrants no acompanyats per majoria d'edat i que els prepari adequadament per a aquest procés de transició.

- Desenvolupar mesures, integrades en el Projecte educatiu de centre (PEC) que garanteixin l'acompanyament actiu dels joves estrangers immigrants no acompanyats per part dels professionals del sistema protector cap a recursos alternatius en el seu procés de desinternament, i implementar protocols de derivació efectius i funcionals

amb aquests recursos amb l'objectiu de garantir l'atenció adequada de les necessitats d'aquests joves.

- En el procés de desinternament d'aquests joves, elaborar un protocol de derivació amb el SAIER en què la DGAIA (o el centre residencial on es trobin) trameti un informe detallat de derivació, cas per cas, i coordini amb aquest servei el procés de desinternament per garantir una atenció adequada de les necessitats socials bàsiques d'aquests joves.

- Desenvolupar la figura de la persona de referència més enllà de la majoria d'edat (tal com també es proposa en la fase de tutela), per acompanyar l'infant migrant en els aspectes essencials de la seva trajectòria vital.

- Valorar la idoneïtat dels criteris d'admissió a l'ASJTET per promoure l'accés dels joves migrants extutelats al programa.

- Garantir una oferta suficient de dispositius de transició promoguts directament o indirecta pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies per a joves migrants no acompanyats que abandonen el sistema protector, amb el propòsit de donar cobertura a les necessitats existents.

- Consolidar les actuacions d'acompanyament a la transició a la majoria d'edat per a la diversitat de joves estrangers immigrants no acompanyats, no només per a determinades tipologies de joves, encara que sigui a través de dispositius diferenciats en funció de perfils amb necessitats també diferenciades (també per a joves a qui s'ha decretat la majoria d'edat).

- Incorporar en el reglament que ha de desplegar la Llei 14/2017, de 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania, l'accés dels joves migrants no acompanyats que no poden prolongar la percepció de la prestació per a joves extutelats.

- Territorialitzar l'oferta de dispositius de transició a la majoria d'edat per a joves estrangers immigrants no acompanyats que hagin abandonat el sistema protector per majoria d'edat, malgrat disposar de documentació en regla que acredita la minoria d'edat, i promoure la

corresponsabilitat de les diferents administracions autonòmica i locals.

- Promoure que el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i les administracions locals que, d'acord amb les competències assignades, planifiquin i coordinin les seves actuacions a fi de garantir l'accés d'aquests joves estrangers immigrants no acompanyats als serveis socials bàsics en el seu procés de desinternament, i que en aquest procés comptin amb l'acompanyament dels serveis socials de municipis que tinguin centres d'acolliment i també altres municipis que, malgrat no tenir ubicats aquests centres en el seu territori, disposin d'una cartera de serveis socials idònia per donar resposta a les seves necessitats d'integració social.

- En coordinació amb les entitats gestores d'aquests serveis, revisar els reglaments de funcionament intern dels pisos de transició a la vida adulta i els seus règims sancionadors.

Pel que fa als joves migrants a qui s'ha decretat la majoria d'edat, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ajuntaments a:

- Desenvolupar un pla per a l'atenció dels joves migrants no acompanyats amb decret de majoria d'edat de la Fiscalia.

- Proporcionar un tractament específic als joves a qui s'ha determinat una majoria d'edat mèdica a través de les proves corresponents i que, a criteri dels professionals que s'ocupen d'atendre'ls, poden ser menors d'edat cronològica (o també en casos de joves mancats d'autonomia).

- Garantir la possibilitat, prevista en la LDOIA, de desenvolupar mesures assistencials més enllà de la majoria d'edat, i que aquestes mesures siguin activades en els casos de joves estrangers immigrants no acompanyats, d'acord amb la seva situació de vulnerabilitat social.

- Promoure que el decret de la Fiscalia, malgrat que determini una majoria d'edat, no eximeixi la DGAIA de les seves competències d'atendre qualsevol persona sobre la qual hi hagi indicis de minoria d'edat, d'acord amb els articles 98 i 110 de

la LDOIA, i que la decisió de cessar les seves actuacions estigui determinada per una valoració global de cada cas, especialment de la seva situació de risc social.

Elaboració d'un circuit específic d'atenció d'infants víctimes de tràfic, explotació sexual i altres situacions de risc

Si bé en els darrers anys s'han incorporat en els protocols d'actuació mecanismes per prevenir i atendre el tràfic d'éssers humans, particularment en el cas dels infants, com succeeix amb el Protocol marc, el fet que els circuits de primera acollida estiguin més orientats per la legislació d'estrangeria que per la legislació de protecció a la infància fa que hi hagi mancances en la detecció d'aquests infants.

Dit això, val a dir que el Síndic també ha detectat la manca d'un abordatge específic suficient per part de la DGAIA en l'atenció dels infants i adolescents víctimes de tràfic d'éssers humans. És prou simptomàtic que, per exemple, el sistema d'informació Síni@ no permeti obtenir informació (i, per tant, no pugui localitzar) si els infants tutelats han estat víctimes de tràfic de persones.

Aquesta manca d'un abordatge específic també es detecta en el cas de les noies migrants no acompanyades en general. El fet que la majoria d'infants migrants siguin nois, més del 95%, provoca que la seva situació i les seves necessitats específiques quedin més invisibilitzades.

Per aquest motiu, el Síndic de Greuges insta el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies a:

- Abordar específicament les necessitats particulars de les noies migrants per prevenir el tràfic, per evitar l'abús, la negligència i qualsevol tipus d'explotació.
- Incrementar les accions de sensibilització i formació especialitzada a fi d'augmentar la detecció i millorar l'abordatge de la situació de les noies menors d'edat migrants no acompanyades.
- Emprendre les accions que es considerin oportunes perquè la DGAIA iniciï un abordatge específic i integral de les

necessitats dels infants i adolescents que hagin estat víctimes de tràfic de persones i d'explotació sexual, a fi de garantir-los una protecció real i efectiva, tenint en compte la seva situació d'especial vulnerabilitat i el dret d'aquests menors d'edat a rebre una atenció especialitzada per part de l'Administració que doni resposta a les necessitats que presenten arran de la situació d'explotació viscuda.

- Elaborar un circuit específic d'abordatge i atenció a les víctimes menors d'edat de tràfic d'éssers humans que pugui ser recollit en una instrucció i que incorpori la perspectiva de la diversitat de gènere en les diferents tipologies de tràfic que poden ser víctimes els menors d'edat (i instar la incorporació del circuit determinat en la instrucció que elabori la DGAIA al Protocol de protecció de les víctimes de tràfic d'éssers humans a Catalunya i el Protocol marc estatal).

- Garantir una assistència, un suport i una valoració adequats de la situació de risc en què es poden trobar els infants o adolescents, tenint en compte:

- El marc legal i els aspectes judicials, policials, socials, laborals, sanitaris i de documentació que intervenen en l'abordatge del tràfic d'infants i adolescents amb finalitat d'explotació sexual o altres situacions anàlogues.

- Els indicadors que permetin identificar les possibles víctimes, des de les particularitats pròpies de cada àmbit d'intervenció.

- L'avaluació dels factors de risc i de protecció de les víctimes menors d'edat que es troben en aquestes situacions.

- Els procediments d'atenció i escolta, incloent-hi entrevistes individuals especialitzades, entenent la detecció com un procés perdurable en el temps en moltes d'aquestes situacions, amb el coneixement necessari per part dels professionals d'habilitats comunicatives adequades per establir vincles de confiança i de proximitat amb les víctimes menors d'edat afectades. L'estudi en cada situació de la conveniència d'instar els tràmits de la via de la protecció internacional.

- Garantir la formació i la capacitació especialitzada dels professionals que intervenen en aquestes situacions per assegurar les competències, les habilitats i el coneixement dels aspectes jurídics i tècnics necessaris per fer una valoració adequada de la situació de risc en què es poden trobar els infants o adolescents, i també per oferir-los una assistència i un suport adequats i, si escau, protecció.
- Incorporar la variable de víctima de tràfic d'éssers humans en el sistema d'informació Síni@ de la DGAIA, per diagnosticar i comptabilitzar aquests casos.

VII. CONSELL ASSESSOR JOVE DEL SÍNDIC DE GREUGES

El Consell Assessor Jove del Síndic es va crear el curs 2007/2008, amb la finalitat de debatre i copsar l'opinió dels joves sobre qüestions diverses que afecten els drets dels infants i els adolescents. Amb aquesta iniciativa, el Síndic es proposava incorporar la perspectiva dels adolescents en l'orientació de les actuacions que duu a terme la institució.

Durant el curs 2017/2018, els centres educatius que han participat en la novena edició del Consell Assessor Jove han estat:

Escola Anna Ravell (Barcelona), Institut Escola Industrial i Arts Oficis (Sabadell), Institut Bisbe Berenguer (l'Hospitalet de Llobregat), Institut Francisco de Goya (Barcelona), Maristes-la Immaculada (Barcelona), Institut SI Badalona (Badalona), Institut Tarragona (Tarragona) i Institut Santiago Sobrequés (Girona).

La temàtica i la metodologia de cada sessió, les ha definit l'Àrea d'Infància, seguint les directrius d'ENYA 2018 sobre la temàtica escollida aquest any (Els drets i el benestar infantil, tot promovent la salut mental), i amb l'objectiu de participar en la trobada europea de joves assessors.

El tema del projecte ENYA d'aquest any 2018 ha girat entorn de la salut mental infantil, la qual cosa ha permès a les institucions participants centrar-se en subtemes pertinents de la seva elecció relacionats amb la matèria, que s'han abordat en la Conferència Anual 2018 de l'ENOC, que va tenir lloc a París, França.

Seguint aquesta línia, al Síndic de Greuges, durant les sessions del Consell Assessor Jove (2017-2018) s'han treballat els temes següents:

1. Pluralisme polític i participació en l'àmbit educatiu
2. Dret al lleure dels infants i adolescents
3. Salut mental d'infants i adolescents:
 - Addiccions a les drogues
 - Addiccions a les noves tecnologies
 - Trastorns alimentaris (bulímia, anorèxia)
 - Trastorns de conducta
 - Ansietat i depressions.

VIII. ENOC I ENYA

L'ENOC (Xarxa Europea de Defensors dels Infants) és una associació formada per institucions independents de defensa dels infants, fundada el 1997, i actualment en són membres 42 institucions.

La seva tasca és facilitar la promoció i la protecció dels drets dels infants establerts per la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant, donar suport als col·lectius de defensa dels drets dels infants, compartir informacions i estratègies entre els estats membres, i promoure el desenvolupament d'oficines d'ombudsman per a infants, siguin independents o integrades en institucions de defensa dels drets humans.

Assemblea i Conferència Anual de l'ENOC

Els membres de l'ENOC, reunits amb motiu de la 22a Conferència Anual de l'ENOC, amb el títol "Els drets i el benestar infantil, tot promovent la salut mental", i la 22a reunió de l'Assemblea General, celebrada els dies 19 i 21 de setembre de 2018 a París, França, van adoptar tres declaracions de posició en tres àmbits diferents. Hi van assistir Maria Jesús Larios, adjunta al Síndic per a la defensa dels drets dels infants i els adolescents, i Eva Querol, assessora de l'Àrea d'Infància.

El 2018, l'ENOC, per mitjà de la creació d'un grup de treball especial dirigit pel Defensor dels Infants francès, ha treballat àmpliament sobre el tema de la salut mental infantil. La metodologia emprada va consistir en l'elaboració i el lliurament d'un qüestionari especial sobre el tema per recollir els comentaris de 25 membres de l'ENOC de tot Europa, les contribucions dels quals s'han recollit i analitzat en un informe comparatiu de l'ENOC sobre la salut mental infantil i juvenil a Europa.

Basant-se en les conclusions de l'informe, el Grup de Treball de l'ENOC sobre la salut

mental infantil, amb el suport d'un assessor extern expert, Paul Gilligan (psicòleg clínic, director general del Servei de Salut Mental de Sant Patrici, Dublín), i després d'un intercanvi d'opinions sobre el tema entre els membres de l'ENOC que van participar en el seminari previ de juny de l'ENOC a Dublín, van elaborar els termes de la declaració de posició de l'ENOC sobre la salut mental infantil.

Aquest esborrany de declaració es va debatre en una sessió preliminar i es va adoptar per unanimitat en la sessió ordinària de la 22a Assemblea General de l'ENOC.

A més de la principal qüestió prioritària per al 2018 (salut mental infantil), dos temes específics van ser abordats per dos grups de treball addicionals especialment creats a aquest efecte:

1. El Grup de Treball de l'ENOC sobre l'adopció internacional, liderat pel comissari flamenc pels drets dels infants, i amb el suport de Geoffrey Shannon, va treballar en els termes de la declaració de l'ENOC sobre adopció internacional, aprovada per la 22a Assemblea General de l'ENOC.

2. El Grup de Treball de l'ENOC sobre el dret a l'educació dels infants en trànsit a Europa, presidit per l'ombudsman de Sèrbia, va recopilar durant tot l'any dades rellevants i actualitzades i informació sobre l'accés i la implementació efectiva del dret a l'educació dels infants en trànsit a Europa. El Grup de Treball va presentar un conjunt de recomanacions concretes a les autoritats nacionals i europees sobre el procés educatiu dels infants en trànsit.

Durant el curs 2018-2019, mitjançant la constitució de tres nous grups de treball, l'ENOC treballarà (1) els drets digitals dels infants, (2) els estatuts d'ENOC i (3) les situacions de detenció de famílies migrants amb infants.

ENYA

Aquest any 2018, el Fòrum de la Xarxa Europea de Joves Assessors ENYA (European Network of Young Advisors) es va organitzar, el 28 i 29 de juny, a la Farinera del Clot (Barcelona), amb el suport de l'oficina del Síndic de Greuges de Catalunya i el títol "Let's Talk Young, Let's Talk About Mental Health".

En aquesta ocasió, aquest projecte europeu liderat per l'ENOC va reunir 19 joves de diferents institucions europees membres de l'ENOC per participar en el fòrum d'ENYA de dos dies a Barcelona, acompanyats dels coordinadors d'ENYA respectius de cada institució participant. Les institucions participants en el Projecte ENYA 2018 provenien d'Azerbaidjan, Bèlgica, País Basc, Catalunya, Xipre, Geòrgia, Itàlia, Malta, Escòcia i Irlanda del Nord.

Durant la seva estada a Barcelona, els nois i noies participants d'aquest projecte europeu van debatre, intercanviar i compartir la seva experiència i les conclusions del treball prèviament dut a terme en els seus respectius països o regions sobre la salut mental infantil.

En el marc de la celebració del Fòrum ENYA Barcelona, també es van portar a terme

sessions interactives entre els nois i noies i els defensors o adjunts europeus pels drets dels infants presents per treballar en les recomanacions col·lectives. Van conduir les sessions Maria Jesús Larios, adjunta per a la defensa dels drets dels infants i adolescents del Síndic de Greuges de Catalunya; Geneviève Avenard, adjunta d'infància de França i directiva d'ENOC 2018, i Bruce Adamson, comissari dels drets dels infants d'Escòcia.

Les recomanacions dels nois i noies sobre salut mental infantil, treballades i debatudes prèviament el mes de juny al Fòrum d'ENYA a Barcelona, van ser presentades per alguns d'aquests joves davant la 22a Conferència Anual d'ENOC, i finalment van ser incloses i afegides a la declaració final de 2018 sobre la salut mental infantil.

Un jove de Barcelona va viatjar a París per participar en la Conferència Anual, com a representant del treball fet en el marc d'ENYA i acompanyat d'Anna Piferrer, assessora de l'Àrea d'Infància del Síndic de Greuges, com a coordinadora d'ENYA aquest any.

A continuació, es reproduïx íntegra la declaració de l'ENOC de 2018.

Xarxa Europea de Defensors de la Infància (ENOC)

DECLARACIÓ SOBRE LA SALUT MENTAL INFANTIL A EUROPA

Adoptada a la 22a Assemblea General (París, 21 de setembre de 2018)

"Les emocions són el que ens fa humans. Protegir i potenciar el benestar emocional i la salut mental dels infants és responsabilitat de la humanitat"⁵

Els membres de l'ENOC instem els nostres governs, la Comissió Europea i el Consell d'Europa a emprendre les accions necessàries per garantir els drets dels infants a gaudir del més alt nivell de salut possible.

L'ENOC defineix la salut mental infantil de la manera següent:

⁵ Paul Gilligan, psicòleg clínic, director dels Serveis de Salut Mental St. Patrick (Dublín) i expert assessor de l'ENOC sobre salut mental.

Un estat de benestar que permet als infants desenvolupar-se i prendre consciència de la seva personalitat única; construir la seva pròpia identitat; assolir el seu potencial; afrontar els reptes de créixer; sentir-se estimats, segurs i acceptats com a individus únics, i ser feliços, jugar, aprendre i participar en la família i en la societat.⁶

Protegir i fomentar la salut mental infantil no solament és un factor clau en la promoció dels seus drets i el seu interès superior, sinó que, a més, té molts avantatges. Ofereix l'oportunitat als infants de viure una vida feliç i plena. Els permet de treure el màxim partit de la infància i del procés de créixer per arribar a ser adults feliços i productius. Els beneficis per a la societat també són immensos.

Havent pres en consideració els instruments legals internacionals rellevants, tant vinculants com no vinculants, i altres instruments, particularment:

a)

- Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant (1989) (CDI)
- Observacions generals núm. 4, 9, 12, 13, 15 del Comitè de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant
- La resolució del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides A/HRC/RES/36/13, de 28 de setembre de 2017, i els informes A/HRC/34/32 i A/HRC/35/21
- L'article 12 del Conveni internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat (2006)
- Els estudis rellevants de l'OMS i el seu pla d'acció sobre salut mental 2013-2020
- L'article 11 de la Carta social europea (1961)
- El Conveni europeu de drets humans i llibertats i els seus protocols
- Les guies del Consell d'Europa sobre una assistència sanitària respectuosa amb els infants
- El Conveni europeu per a la prevenció de la tortura i els tractes o càstigs inhumans o degradants del Consell d'Europa (2002)

b) Havent consultat amb els joves que han participat en la Xarxa Europea de Joves Assessors (ENYA), dirigida per l'ENOC;

c) Havent pres en consideració els resultats d'un estudi comparatiu⁷ de l'ENOC sobre salut mental infantil i juvenil, que ha implicat 25 membres de l'ENOC i que identifica les mancances en els sistemes de salut mental arreu d'Europa;⁸

⁶ La definició de l'OMS adaptada als infants

⁷ <https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/atoms/files/rapport-enoc-gb-num-05.09.18.pdf>

⁸ La legislació, les regulacions i els serveis no estan basats en els drets dels infants. La participació dels infants és baixa, com també ho és la informació sobre salut mental que se'ls facilita. El dret de l'infant a accedir a serveis adequats i a donar un consentiment informat als tractaments és un tema important. Mantenir l'accés a l'educació i els vincles familiars mentre els infants són usuaris de serveis de salut mental és un problema. L'estigmatització dels infants amb dificultats de salut mental és generalitzada. A banda d'una manca de consideració de les necessitats específiques dels infants en situacions vulnerable hi ha dificultats particulars que afecten les necessitats de salut mental d'infants socialment aïllats, amb desigualtats territorials i socials d'un gran impacte. La coordinació entre els àmbits social, sanitari, educatiu i de justícia és baixa. Els serveis de salut mental estan infradotats de professionals i és difícil d'accedir-hi, la qual cosa provoca llargues llistes d'espera i comporta que hi hagi molts infants que no reben l'assistència adequada.

L'ENOC recomana

1. La introducció i posada en marxa de les estratègies nacionals relatives als infants

“La CDI reconeix la interdependència i la igual importància de tots els drets (civils, polítics, econòmics, socials i culturals) que permeten a tots els infants desenvolupar les seves capacitats mentals i físiques, i la seva personalitat i el seu talent fins al màxim nivell possible”.⁹ Promoure el desenvolupament saludable dels infants i atendre les seves necessitats en matèria de salut mental d'una manera efectiva requereix un enfocament global en matèria d'infància. Els infants, tenint en compte les seves necessitats i vulnerabilitats, s'han d'atendre per mitjà d'estratègies i polítiques concretes. Les accions específiques haurien d'incloure:

- a) Establir una estratègia nacional global basada en els drets dels infants definits per la CDI.
- b) Escoltar els infants sobre el desenvolupament de l'estratègia i durant la seva aplicació.
- c) Per mitjà d'aquesta estratègia, buscar de crear una societat centrada en els infants que contribueixi a millorar el benestar dels infants i que redueixi els riscos per a la salut mental infantil.
- d) Definir en l'estratègia plans d'acció per promoure la salut mental dels infants, per prevenir dificultats vinculades a la salut mental, per establir una assistència en salut mental global, i també serveis de suport. Així mateix, cal que els governs estableixin plans d'acció amb vista a desenvolupar un sistema global i un enfocament interdisciplinari de la salut mental dels infants.
- e) Posar en marxa mecanismes per avaluar i supervisar l'aplicació i l'impacte de l'estratègia amb un èmfasi especial a copsar les opinions dels infants.
- f) Identificar com s'abordaran les necessitats dels infants en situacions vulnerables, particularment les seves necessitats en salut mental. La vulnerabilitat es pot derivar de diversos factors: desavantatges socials, diferències culturals, orientació sexual o discapacitat. Malgrat que aquests factors per si mateixos no confereixen una vulnerabilitat, l'estigma i la discriminació que els acompanyen, i també els obstacles que se'n deriven, poden fer que els infants siguin més vulnerables.
- g) Crear un sistema de finançament apropiat i transparent per a la promoció de la salut mental, incloent-hi la garantia que es proveeixin els infants i les famílies amb els serveis de salut mental infantil essencials sense cap cost.

2. L'aplicació de legislació i de reglaments de salut mental basats en els drets humans

Garantir que els infants reben una atenció en salut mental oportuna i apropiada amb un èmfasi especial a la protecció dels seus drets mentre reben tractament requereix una legislació i uns reglaments sòlids. Les accions específiques haurien d'incloure:

- a) Introduir una legislació en salut mental basada en els drets humans, amb un èmfasi especial en la protecció dels drets dels infants i en la promoció del seu interès superior.¹⁰

⁹ Observació general 15, paràgraf 7, Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant

¹⁰ Observació general 14, Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant

b) Promulgar legislació que estableixi, específicament i de manera global, el consentiment o la negativa dels infants al tractament, i fer-ho d'una manera que reconegui clarament les capacitats evolutives dels infants.

c) Quan els infants no tinguin la capacitat de donar el consentiment per al tractament tal com estableix la llei, garantir que es tinguin el compte les seves opinions sobre l'assistència i el tractament d'acord amb la seva edat i maduresa.

d) Garantir que tots els infants, amb independència de la seva edat, tenen accés a mecanismes de queixes quan siguin usuaris dels serveis de salut mental.

e) Garantir que el consentiment parental no és un impediment perquè els infants puguin accedir a serveis de salut mental.

f) Establir un òrgan regulador independent amb poders estatutaris i amb la responsabilitat de promoure, fomentar i implementar alts estàndards i bones pràctiques en la prestació dels serveis de salut mental i per protegir els interessos de les persones que estan internades de manera involuntària en institucions de salut mental.

g) Establir mecanismes d'inspecció i de supervisió que requereixin que un òrgan regulador independent inspeccioni tots els serveis de salut mental infantil d'una manera habitual.¹¹

h) Proveir un servei independent d'informació i d'assessorament per als infants que fan ús dels serveis de salut mental.

3. Combatre l'estigma per mitja de la conscienciació i prevenció

L'estigmatització i la discriminació poden tenir un impacte devastador en les persones amb dificultats relacionades amb la salut mental, particularment infants que estan en procés de desenvolupament. Això pot impedir a l'infant o als seus pares/cuidadors/representants legals de buscar ajuda.

Intensificar la conscienciació i desenvolupar programes de prevenció ajuden a reduir l'estigmatització, a promoure la detecció precoç de dificultats i a incrementar la probabilitat que les persones busquin ajuda en una fase inicial del problema. L'ENYA subratlla que promoure la conscienciació amb relació a les lleis antidiscriminació podria contribuir a combatre l'estigmatització i apoderar les persones perquè parlessin de les seves dificultats de salut mental sense por de repercussions negatives. Les accions específiques haurien d'incloure:

a) Dissenyar i posar en marxa campanyes de conscienciació i de prevenció centrades en el benestar i promoure el coneixement factual de les dificultats en salut mental.

b) Establir programes de formació especialitzada i de conscienciació per als professionals dels mitjans de comunicació.

c) Tenint en compte l'opinió dels infants, dissenyar i posar en marxa programes específics de benestar i de conscienciació en salut mental i programes de prevenció per als infants.

d) Proveir informació factual accessible i fàcil d'entendre per a tothom, especialment els infants, sobre benestar i dificultats en salut mental, en un ventall de formats apropiats a cada edat, i amb l'ús de fonts adaptades als infants.

¹¹ Protocol facultatiu sobre el Conveni per a la prevenció de la tortura

e) Establir programes de conscienciació i de suport per als futurs pares i mares, per als que ja ho són i per als tutors, sobre parentalitat positiva, benestar i dificultats en salut mental, amb un èmfasi especial en els progenitors vulnerables o amb dificultats.

f) Desenvolupar programes de suport per als cuidadors joves per permetre'ls promoure i protegir millor la seva salut mental.

g) Reforçar la formació de tots els professionals de la infància (incloent-hi els que treballen en lleure educatiu, esports i directament amb infants).

4. Promoure escoles inclusives, sanes i centrades en l'infant

Els membres de l'ENOC reconeixen que les escoles tenen una responsabilitat especial i tenen un paper central a l'hora de crear l'ambient òptim per al desenvolupament de la personalitat, les capacitats i els talents de l'infant, de promoure el benestar dels infants i d'identificar i atendre les dificultats en salut mental dels infants. Les accions específiques haurien d'incloure:

a) Promoure l'establiment d'escoles inclusives i acollidores que afavoreixin sentiments de seguretat i pertinença introduint reglaments i directrius que fomentin una filosofia educativa positiva i centrada en els infants, i amb un èmfasi especial sobre la participació i apoderament dels infants.

b) Tal com va subratllar l'ENYA, reduir l'estrès vinculat a l'educació creant àrees d'aprenentatge confortables i oportunitats d'aprenentatge pràctiques i interactives, i integrant les lliçons sobre salut mental en el programa curricular.

c) Reforçar les polítiques i pràctiques anti-assetjament escolar.

d) Garantir la implicació de tot el ventall de professionals, incloent-hi un professional de referència que s'hauria de poder identificar com a punt de contacte sobre problemes de salut mental per als infants.

e) Oferir l'oportunitat per a un aprenentatge social i emocional i un desenvolupament de les capacitats a l'escola amb la posada en marxa de cursos de desenvolupament personal, de benestar i de salut mental, adaptats a l'edat de l'infant, que han de ser objecte de supervisió continuada i permanent.

f) Formar els professionals de l'educació en el reconeixement i la gestió de les dificultats en salut mental dels infants.

5. Desenvolupar serveis de salut mental especialitzats, integrals i de proximitat

En línia amb les recomanacions de l'OMS, cal crear serveis integrals de salut mental i d'ajuda social de proximitat que afavoreixin un enfocament de recuperació i integrin els principis de drets humans. Aquests serveis han de ser interdisciplinaris i incloure l'atenció a la salut mental, la salut física, l'educació, l'habitatge, el treball, la justícia, l'esport i el lleure. La participació dels infants en el disseny i el funcionament d'aquests serveis és crucial. Cal que els infants coneguin aquests serveis i que responguin a les necessitats dels grups vulnerables i marginalitzats.¹² Les accions específiques haurien d'incloure:

¹² OMS, Pla d'acció en salut mental 2013-2013, objectiu 2

a) Posar en marxa un sistema d'atenció arreu del territori d'eficàcia provada, d'alta qualitat, multidisciplinari i de proximitat per reforçar la continuïtat de l'atenció. Aquests serveis haurien de ser prou finançats per garantir que s'avalua els infants i se'ls dona un tractament adequat, en un termini raonable i tenint en compte les dimensions culturals.

b) Desenvolupar una coordinació sòlida entre els serveis, incloent-hi el desenvolupament de processos de derivació estandarditzats i coherents, en el si dels serveis de salut mental per a infants, i entre aquests serveis i els serveis de salut mental d'adults.

c) Garantir el desenvolupament de serveis de gestió i de detecció precoç en cada etapa de la infància, començant per la petita infància.

d) Establir serveis d'informació i assessorament, com ara assistència telefònica gratuïta que proveeixi suport en salut mental i derivació als serveis correctes.

e) Adoptar mesures específiques per garantir que als infants que no accedeixin als serveis públics per motius culturals, socials o de conscienciació se'ls faciliti l'accés als serveis de salut mental.

f) Promoure la gestió de les dificultats en salut mental per mitjà de teràpies a través del diàleg i les activitats terapèutiques, si escau, i introduir i aplicar regulacions pel que fa a la prescripció de medicaments als infants. Per exemple, ENYA recomana l'ús de grups de debat entre iguals i de teràpia de grup, i també l'ús de teràpia amb animals o a través de l'art.

6. Garantir l'establiment de serveis hospitalaris que tinguin en compte els drets dels infants

El tractament d'infants amb dificultats de salut mental s'ha de fer en una atmosfera com menys restrictiva i més propera a l'entorn de l'infant millor. Tot i així, l'ENOC reconeix que alguns infants requeriran un tractament hospitalari i que és crucial que aquest tractament es faci dins d'un marc de respecte als drets de l'infant.

La Carta europea dels infants hospitalitzats complementa la CDI i estableix principis rectors per garantir els drets de l'infant pacient i de les seves famílies o tutors legals. La Carta especifica el dret dels infants a rebre informació sobre la malaltia i l'atenció mèdica, el dret a participar en les decisions que els afectin i el dret a ser tractats en serveis adaptats a la seva edat.

ENYA posa en relleu la importància que els serveis hospitalaris estiguin adaptats als infants, integrats en la comunitat i que incloguin personal ben format, experimentat i plenament dedicat a tractar amb infants. També és crucial crear una atmosfera que faciliti la dedicació plena al servei i que eviti la rotació innecessària de professionals. Les accions específiques haurien d'incloure:

a) Garantir que sigui obligatori obtenir el consentiment plenament informat de l'infant per rebre tractament hospitalari, tret que es demostrí que li manca la capacitat de donar el consentiment.

b) Garantir que l'infant internat de manera involuntària per a un tractament de salut mental tingui reconegudes les mateixes proteccions legals que un adult que ha estat objecte d'un internament involuntari.

c) Establir prou serveis hospitalaris especialitzats per als infants amb necessitats complexes en salut mental per evitar que es continuïn ingressant infants en serveis d'adults.

d) Garantir que el dret de l'infant i dels seus progenitors o tutors a accedir a la informació es respecta durant tot el procés de tractament hospitalari.

e) Establir mecanismes per garantir la participació activa de l'infant en l'admissió al servei, en el tractament i en l'alta hospitalària, i també en les decisions assistencials que l'afectin, i posar en marxa un consell d'assessorament jove per a cada unitat hospitalària per garantir que els infants siguin escoltats i que es tingui en compte la seva opinió.

f) Mitjançant la legislació, establir regulacions i estàndards en els serveis hospitalaris adreçats als infants.

g) Prohibir l'ús de l'aïllament i establir regulacions sòlides i sistemes de supervisió, incloent-hi mecanismes de queixa, per a l'ús de la contenció amb infants. Així mateix, garantir que es respectin aquestes normes. Aquestes mesures només s'haurien d'utilitzar com a últim recurs, exclusivament per prevenir un dany a l'infant i o a terceres persones, i durant el mínim temps imprescindible.

h) Posar en marxa estructures que promoguin una assistència adequada a l'edat de l'infant, contactes familiars i relacions d'amistat, tret que es demostrï que li pot provocar un perjudici.

i) Establir mecanismes per assegurar l'accés dels infants a l'educació general i formació professional i a activitats esportives i de lleure mentre estan ingressats.

j) Garantir que el tractament hospitalari es presta en el marc d'una assistència continuada que inclogui un seguiment i un suport de proximitat posthospitalització.

7. Introduir indicadors europeus per promoure una millor comprensió de la salut mental infantil

Disposar de dades globals en l'àmbit europeu sobre les necessitats en salut mental i les dificultats que pateixen milloraria el desenvolupament i la supervisió de polítiques públiques pel que fa als infants i permetria el desenvolupament de respostes més efectives. Les accions específiques haurien d'incloure:

a) Estableix indicadors comuns i una metodologia estandarditzada per a l'obtenció de dades en l'àmbit europeu. Aquestes dades s'haurien de desagregar per franges d'edat i per gènere, amb un èmfasi particular en els grups vulnerables. Aquestes dades impliquen escoltar els infants a l'hora d'identificar indicadors que són importants per a ells i que haurien d'incloure:

- Informació de retorn per part dels infants sobre el seu benestar
- Taxes d'èxit escolar
- Taxes de temptatives de suïcidi/de suïcidis/d'autolesions
- Taxes d'addicions en infants
- Taxes de prevalença de trastorns que afecten infants
- Taxes de prescripció de medicaments psicoactius
- Recursos econòmics destinats i despeses relatives als serveis de salut mental
- Dades sobre el tipus i la durada dels serveis utilitzats per infants

- Taxes i durada d'ús dels serveis ambulatoris/hospitalaris (incloent-hi les unitats hospitalàries adultes)
- Taxes d'accés als serveis de salut mental durant i després els horaris normals de treball
- Durada de la llista d'espera per accedir a serveis de suport
- Ràtios de professionals de salut mental per 100.000 infants
- Respecte als drets dels infants ingressats establerts per l'OMS¹³
 - Accés a l'educació dels infants ingressats en serveis hospitalaris
 - Nombre, durada i motius de les contencions
 - Accés i ús dels procediments de queixa
 - Freqüència d'inspeccions per part d'un organisme regulador
- Nombre de professionals formats en salut mental: ja siguin professionals de medicina general, pediatria o educació
- Nombre de programes de suport parental i nombre de famílies que se'n beneficia

b) Promoure la recerca en salut mental infantil enfocada en els drets dels infants. Fomentar l'impuls dins de cada estat de treballs de recerca i d'estudis milloraria la comprensió de les trajectòries de desenvolupament dels infants pel que fa a la salut mental. Aquesta recerca hauria d'informar la legislació, les polítiques i les pràctiques.

¹³ OMS, Atles de salut mental, p. 25-

SEGONA PART

ELEMENTS ESTRUCTURALS DE LES POLÍTIQUES D'INFÀNCIA: ANÀLISI DEL SEGUIMENT DE LES RECOMANACIONS DEL SÍNDIC

I. MESURES RELACIONADES AMB DRETS I LLIBERTATS CIVILS DELS INFANTS

1. DESPLEGAMENT DE LA LLEI LGTBI EN L'ÀMBIT EDUCATIU

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Per mitjà de la seva activitat, el Síndic ha tingut constància de mancances als centres educatius i en altres àmbits socials pel que fa a la detecció i la prevenció de casos d'assetjament basats en l'orientació sexual dels infants, i també de casos d'assetjament escolar en què el motiu de discriminació era la condició de persona LGBTI.

En l'informe de l'estat de l'LGTBIfòbia a Catalunya 2017, de l'Observatori contra l'Homofòbia (OCH), presentat l'any 2018, s'exposen casos de vulnerabilitat de persones menors d'edat en moments en què la família no les accepta, i l'entorn escolar i social tampoc no aporta solucions reals a la seva situació, i també declaracions LGTBIfòbiques produïdes en el context educatiu.

Per avançar en aquesta línia i desenvolupar polítiques contundents que posin fi a aquesta forma de violència contra els infants, el Síndic ha demanat fonamentalment:

- Fer el desplegament reglamentari immediat de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, també en l'àmbit de la infància.
- Específicament en l'àmbit escolar, establir espais i pràctiques d'escolta de l'alumnat als centres educatius, com a canal de detecció d'indicis de conductes d'odi i de discriminació que requereixen actuacions addicionals i coordinacions del centre amb d'altres serveis per fer-ne un abordatge adequat; garantir que l'alumnat coneix on s'ha d'adreçar i a qui, en cas d'assetjament per homofòbia, bifòbia o transfòbia; dotar l'Administració educativa de més recursos i formació per assolir la plena conscienciació de tota la comunitat educativa en el ple respecte a la diversitat sexual i afectiva, i erradicar mites i estereotips al voltant dels models que no siguin heteronormatius.

En relació amb aquest assumpte, cal destacar l'aprovació del Protocol de la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, a finals de 2017, que desplega el deure d'intervenció del personal de les administracions públiques catalanes per fer efectiu l'abordatge de l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia a Catalunya. Aquest protocol inclou el circuit per a menors d'edat i deriva al Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar a persones LGTBI, sobre el qual es detecta un coneixement no homogeni entre els centres educatius i se'n desprèn la necessitat de continuar fomentant-ne la difusió i el coneixement.

El Departament d'Ensenyament ha desenvolupat dos protocols que incideixen directament en la lluita contra l'homofòbia i la transfòbia a l'escola. D'una banda, el Protocol d'assetjament escolar a persones LGTBI, que té la missió d'evitar les conductes d'assetjament a l'alumnat per motius d'orientació afectiva sexual, identitat de gènere o expressió de gènere. Aquest protocol permet dotar els centres i el professorat d'una eina específica de prevenció, detecció i intervenció davant les conductes d'assetjament pels motius esmentats, i estableix un marc comú d'actuació que afavoreix la coordinació dels diferents agents implicats mitjançant un circuit sistematitzat. El protocol ha estat visualitzat 5.786 vegades durant el curs 2017-2018.

D'altra banda, el juliol de 2018 es va difondre als centres educatius el Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere, que s'emmarca en la normativa vigent i ofereix orientacions i pautes d'actuació per a l'adequada atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere, amb la finalitat de garantir el lliure desenvolupament de la seva personalitat, la no-discriminació i la millor resposta educativa amb vista a garantir el seu desenvolupament integral. Aquest protocol ha estat visualitzat 418 vegades.

Durant el curs 2017-2018, també s'han dut a terme diverses activitats formatives que incidien en la prevenció de l'homofòbia i la transfòbia a l'escola (Formació presencial en diversitat afectiva i de gènere adreçada a personal de suport educatiu; Curs d'estratègies d'intervenció per incloure la diversitat sexual i de gènere a l'FP; Curs de prevenció de la violència masclista adreçat al professorat de primària i secundària i a personal de suport educatiu, etc.). També està en procés d'elaboració una sèrie de materials formatius per al professorat en diversitat sexual i de gènere.

Recentment, el Decret 219/2018, de 9 d'octubre, ha creat el Consell Nacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals, previst en l'article 7 de la Llei 11/2014, però que no s'havia desplegat fins ara. Després de la creació d'aquest organisme, cal que se'n promogui una implementació real i efectiva.

Finalment, convé destacar la tasca acomplerta en el marc del programa #aquiproubullying, que posa a l'abast dels centres formació, estratègies i recursos necessaris per elaborar un projecte de prevenció, detecció i intervenció davant l'assetjament amb la participació de tota la comunitat escolar (vegeu, per exemple, la Resolució ENS/793/2018, de 13 d'abril, per la qual es dona continuïtat al Programa d'innovació pedagògica #aquiproubullying de prevenció, detecció i intervenció enfront de l'assetjament entre iguals i s'obre convocatòria pública per a la selecció de centres educatius interessats a formar-ne part a partir del curs 2018-2019).

Tot i aquests avenços, cal continuar fent difusió dels protocols, eines i recursos entre professorat i famílies i alumnat.

2. PLA DE COEDUCACIÓ

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Tal com exposa el Departament d'Ensenyament, la coeducació és l'acció educativa fonamentada en el reconeixement de les potencialitats i individualitats de tot l'alumnat, independentment del seu sexe, per potenciar la igualtat real d'oportunitats. La coeducació proporciona tant a l'alumnat com al professorat i a tota la comunitat educativa estratègies que poden modificar les relacions de poder, d'abús i de limitacions estereotipades per a cada gènere, i que esdevenen veritables agents de transformació. Una bona acció coeducadora és fonamental per prevenir la violència masclista i LGTBifòbica, per reduir conductes de risc, per facilitar la detecció prematura de relacions abusives i per promoure la igualtat de gènere.

Amb aquest propòsit, el Síndic ha demanat al Departament d'Ensenyament que elabori un pla que aposti de manera rigorosa per fer efectiva la coeducació dins de les aules. En aquest sentit, cal promoure l'adopció de mesures preventives als centres educatius que facilitin la creació d'un clima de convivència positiu a l'aula entre nois i noies, i que promoguin les intervencions educatives davant de situacions de discriminació o de desigualtat.

En relació amb aquest assumpte, durant l'any 2018 el Departament d'Ensenyament ha desenvolupat actuacions, en el marc del programa de coeducació de l'XTEC (Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya), que té com a objectiu promoure una educació que potencii la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de tota mena de discriminació per raó

de sexe, i també la integració de la perspectiva de gènere en els continguts d'aprenentatge i d'un programa sobre prevenció de la violència masclista en l'àmbit educatiu.

Amb tot, s'observa una implementació desigual entre centres educatius de programes formatius específics per fomentar la coeducació i combatre les desigualtats de gènere. Cal continuar reflexionant sobre l'acció i l'aprenentatge des de la coeducació i acompanyant els continguts amb l'acció tutorial perquè famílies i alumnat hi treballin al mateix temps, de manera que es potenciï la coherència educativa entre l'acció de l'escola i la de l'àmbit familiar.

Altres recomanacions sobre drets i llibertats civils dels infants

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
■ Garantir amb rigor que el dret a la informació i la llibertat d'expressió sigui compatible a través dels mitjans de comunicació amb el deure de preservar el dret a la intimitat, a la protecció de l'honor i a la dignitat d'infants i adolescents, especialment si han estat víctimes d'un delictes o de maltractament.	CAC / Presidència	Baix	Mitjà	Alt
■ Afavorir la formació i la sensibilització de formadors i famílies en els usos de les TIC entre els infants i adolescents.	Treball, Afers Socials i Famílies / Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
■ Habilitar un espai adequat per atendre infants i adolescents a les comissaries, al marge dels espais de detenció destinats als adults.	Interior / Justícia	Baix	Mitjà	Alt

Font: Elaboració pròpia.

II. MESURES RELACIONADES AMB LA LLUITA CONTRA LA VIOLÈNCIA ENVERS L'INFANT

3. PROHIBICIÓ DEL CÀSTIG CORPORAL

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

L'any 2006 es van aprovar les recomanacions contingudes en l'Observació general núm. 8, relativa al dret de l'infant a la protecció contra els càstigs corporals o degradants, del Comitè dels Drets de l'Infant. A partir d'aquell moment, nombrosos estats europeus han adaptat la seva legislació per incorporar-hi de manera explícita la prohibició de qualsevol càstig corporal o tracte degradant als infants (per mitjà de manotades o bufetades, sacsejades o empentes o altres formes de càstig que no són físiques, com ara el menyspreu, l'amenaça o la ridiculització, també en l'àmbit familiar).

La Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, manté en l'article 236-17 la referència a la "facultat de correcció", que ha estat qüestionada pel Comitè dels Drets de l'Infant quan estableix que "els progenitors poden corregir els fills en potestat d'una manera proporcionada, raonable i moderada, amb ple respecte a llur dignitat". El Síndic ha recomanat al Departament de Justícia i al Departament de Treball Afers socials i Famílies que promoguin la modificació de la regulació de les relacions entre pares i fills que estableix aquesta llei.

L'any 2017 es va aprovar la Llei 10/2017, de 27 de juny, de les voluntats digitals i de modificació dels llibres segon i quart del Codi civil de Catalunya, que modifica l'article 236-17 i estableix en l'apartat 4: "Els progenitors, amb finalitat educativa, poden corregir els fills en potestat d'una manera proporcionada, raonable i moderada, amb ple respecte a llur dignitat i integritat física i psíquica". Aquesta norma, però, si bé incorpora la previsió que l'exercici de facultat de correcció tingui finalitat educativa, i afegeix el límit del respecte a la integritat física i psíquica de l'infant o adolescent, no elimina l'ambigüitat en relació amb l'aplicació del càstig corporal, ja que es pot deduir que resulta acceptable, amb finalitat educativa i amb certs límits.

Durant l'any 2018, a Catalunya no s'han produït novetats en relació amb els suggeriments del Síndic sobre aquest assumpte.

Pel que fa a l'àmbit estatal, l'Avantprojecte de llei de protecció integral contra "la violència contra la infància, segons sembla, preveu la prohibició de càstig corporal. Així es desprèn de la nota de premsa del Govern de l'Estat, en què assenyala que la nova llei preveurà la prohibició expressa de tota forma de violència contra els infants i els adolescents".

4. SERVEI D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA PER A VÍCTIMES D'ABÚS SEXUAL

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de les actuacions dutes a terme en relació amb la lluita contra l'abús sexual, el Síndic ha demanat que es desenvolupi la creació d'un servei d'atenció especialitzada adreçat a infants i adolescents víctimes d'abús sexual que vetlli per la prevenció i la detecció activa dels abusos sexuals dels menors, en els termes que estableix l'article 93 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Els dos serveis que hi ha actualment, la Unitat Funcional d'Abusos a Menors de l'Hospital de Sant Joan de Déu i la Unitat de Pediatria Social de l'Hospital Germans Trias i Pujol-Can Ruti, no estan finançats públicament, no estan territorialitzats i desenvolupen una intervenció de caràcter eminentment sanitari, sense garantir una atenció integral. En aquest sentit, el Síndic ha destacat els dèficits en la provisió d'unitats multidisciplinàries de diagnòstic d'abús sexual, i també la manca de serveis públics especialitzats per assegurar la recuperació dels infants que n'han estat víctimes.

L'any 2017 es va informar el Síndic que la creació d'aquest servei està en marxa en el marc dels treballs de la Comissió Interdepartamental per a l'Impuls de la Protecció Efectiva davant els maltractaments a infants i adolescents (CIPEMIA), creada arran del cas Maristes, i també que ja s'ha redactat la proposta tècnica per a la creació de la unitat integrada d'atenció als infants i adolescents víctimes d'abusos, validada per la CIPEMIA, però pendent de la redacció final de les aportacions que puguin fer actors del sector.

Aquesta unitat no ha estat creada i, pel que fa als infants tutelats, la DGAIA delega part d'aquestes funcions a entitats privades.

Un cop analitzat el document de proposta de creació de la unitat, el Síndic va adreçar al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies diverses consideracions, sobre la base del document European Barnahus Quality Standards, que estableix els principis i les bones pràctiques que cal tenir en compte a l'hora d'aplicar el model Barnahus, per mitjà de l'establiment de deu principis o estàndards de caràcter transversal, amb el benentès que el model s'ha d'adaptar en cada cas a la realitat concreta del país en què s'aplica. Aquests suggeriments, exposats en la primera part de d'aquest informe, estan pendents de valoració.

Pel que fa a la lluita contra l'abús sexual en general, en relació amb les actuacions desenvolupades durant l'any 2018, el Síndic ha tingut coneixement que la Direcció General de Joventut va programar un curs de prevenció i abordatge de l'abús sexual infantil (ASI) en l'educació en el lleure adreçada a membres d'entitats, federacions, patronals i escoles d'educadors en el lleure impartida per la Fundació Vicky Bernadet. La formació tracta elements clau com la conceptualització de l'ASI, la detecció i identificació de l'ASI, la revelació de l'ASI i l'actuació davant l'ASI. A banda de la formació especialitzada, la Direcció General de Joventut va dur a terme altres actuacions en matèria de prevenció del maltractament infantil:

- L'actualització i oficialització durant l'any 2018 (prevista) del Protocol de prevenció dels abusos sexuals en l'àmbit del lleure.
- Una infografia clara i accessible perquè qualsevol monitor o monitora d'educació en el lleure fàcilment tingui una guia d'actuació en cas d'abús sexual infantil.
- Un lloc web jove.cat de prevenció de maltractaments, amb propostes i materials.
- Recursos pedagògics i orientacions per a la prevenció i l'abordatge de l'abús sexual infantil en el món del lleure.

III. MESURES RELACIONADES AMB L'ENTORN FAMILIAR I LES MODALITATS ALTERNATIVES DE CURA

5. REGLAMENTACIÓ DE DRETS DELS INFANTS TUTELATS COM A GARANTIA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

El Síndic ha reclamat la reglamentació del sistema de protecció a la infància, segons el que estableix la Llei 14/2010, de 27 de maig, sobre els drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, particularment dels drets dels infants que resideixen en centres, però també dels que estan en situació d'acolliment familiar.

En relació amb aquesta recomanació, durant l'any 2017 la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) va estar treballant en l'elaboració d'un nou decret dels drets i deures dels infants i els adolescents en el sistema de protecció, i del procediment i les mesures de protecció, en fase de projecte.

El projecte, que havia incorporat al·legacions fetes per diferents actors, s'havia presentat davant el Consell General de Serveis Socials, l'Observatori dels Drets de la Infància i l'Adolescència i la Taula Nacional d'Infància, que també van emetre consideracions que han estat valorades per la Unitat de Tramitació.

La finalització de la legislatura, amb l'aplicació de l'article 155, però, va aturar el procés de tramitació d'aquesta normativa. Convé recordar que aquesta normativa, l'elaboració de la qual es va iniciar fa quasi una dècada, ha patit diversos entrebancs per canvis de govern i retards de tramitació.

D'acord amb la informació actualitzada del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, a hores d'ara la tramitació es troba en la fase de preparació de la memòria d'observacions i d'al·legacions, a la qual seguirà l'informe jurídic final de l'assessoria jurídica del Departament.

6. ACTUALITZACIÓ DE LES RÀTIOS DELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

El Síndic ha posat de relleu, des de fa alguns anys, la manca de recursos suficients dels serveis socials d'atenció primària, la qual cosa s'ha fet més evident en un context de crisi econòmica que ha comportat l'increment de les necessitats socials i, consegüentment, també de la pressió assistencial. Les diferències en la cobertura, la demora en l'atenció de les persones que demanen visita i en alguns casos la limitació dels recursos (prestacions i serveis) tenen conseqüències sobre la qualitat i la intensitat de l'atenció de les necessitats socials dels infants i adolescents. Tot això, a més, xoca amb una realitat diferent, des del punt de vista d'allò que es demana actualment als serveis socials d'atenció primària, que també ha anat canviant: predomini de la demanda de prestacions econòmiques, burocratització, major pressió de la ciutadania, augment de la població atesa, canvi del perfil de famílies usuàries, etc.

Tot i aquests canvis, la Cartera de serveis socials no s'ha actualitzat des que es va aprovar mitjançant el Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de serveis socials 2010-2011, ni tampoc s'ha aconseguit una adequació entre la Cartera i les previsions de la Llei 14/2010 en relació amb l'atenció social primària d'infants i adolescents en risc.

En aquest sentit, el Síndic ha demanat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que s'actualitzi la Cartera de serveis per ajustar la ràtio de personal de serveis socials d'atenció primària a les necessitats derivades de l'evolució demogràfica, la crisi econòmica i l'encàrrec de la Llei 14/2010, i que s'adoptin mesures perquè la ràtio es faci efectiva.

Aquesta necessitat d'incrementar la dotació de professionals i recursos als serveis socials per abordar la complexitat de la situació actual també ha estat destacada l'any 2018, per exemple, per l'informe "Situació dels serveis socials bàsics des de la perspectiva del treball social: Dictamen de revisió", de la Diputació de Barcelona. Segons l'informe, les ràtios vigents estan previstes per a la realitat de fa deu anys i, per tant, no permeten atendre satisfactòriament les noves necessitats i les noves tasques derivades de la normativa, en la mesura que, si bé tenen en compte el nombre d'habitants, no prenen en consideració altres factors com ara els territorials, marcats per aspectes socioeconòmics; la taxa d'immigració, l'edat i taxa d'envelliment, la dispersió o coerció de la població. A més, aquest informe també exposa que el sistema no garanteix l'equitat en l'atenció en funció del territori i, en circumstàncies iguals o molt semblants, es poden donar respostes diferents d'acord amb el municipi de residència de la persona atesa.

Les dades disponibles posen de manifest que d'ençà de l'any 2013, i després d'anys de reducció, la dotació de professionals als serveis socials manté una tendència de creixement. El Contracte programa 2016-2019 entre el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ens locals suposa una millora respecte a les previsions contingudes en el període anterior. Pel que fa a l'atenció a la infància, el Contracte programa 2016-2019 preveu l'enfortiment dels serveis socials d'atenció primària i també de serveis especialitzats com ara els EAIA, i també l'impuls dels serveis d'intervenció socioeducativa no residencial, entre altres aspectes.

Segons la informació facilitada pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies per a l'any 2017, a banda de continuar l'increment del nombre de treballadors i educadors socials per arribar a la ràtio legal de 3 i 2, respectivament, per cada 15.000 habitants, es va introduir el finançament de personal administratiu com a part dels equips bàsics d'atenció social (1 per cada 15.000 habitants) i el finançament dels tècnics de reforç (treballadors/ores i educadors/ores socials "plus"), en funció de la necessitat de cada ens local determinada d'acord amb uns indicadors (beneficiaris de la renda mínima d'inserció, infants i adolescents en risc, sol·licituds de dependència, nombre de plans individuals d'atenció i dispersió territorial en alguns casos).

L'any 2018 s'ha continuat amb el finançament de personal administratiu i dels tècnics de reforç ("plus"), ja des de principis d'any, a banda dels increments necessaris de treballadors i educadors socials per assolir o gairebé assolir la ràtio legal.

Tot i això, l'actualització de la Cartera de serveis socials 2010-2011 continua sent una assignatura pendent, si bé, pel que fa a l'atenció dels infants i els adolescents, l'any 2017 se'n va aprovar la modificació mitjançant la Llei 5/2017, de 28 de març, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni, en relació amb la prestació de pis assistit per a joves majors de divuit anys, la prestació de residència o pisos per a joves vinculats a programes d'inserció laboral i la prestació d'acompanyament per a joves tutelats i extutelats, en el cas dels joves majors de divuit anys beneficiaris de la prestació de servei d'habitatge. En tot cas, cal insistir en la necessitat d'actualitzar la Cartera de serveis socials tenint en compte les necessitats detectades ens els darrers anys, tant en l'àmbit dels serveis socials d'atenció primària com en els serveis socials especialitzats.

En el cas de Barcelona ciutat, l'Ajuntament de Barcelona ha posat en marxa diferents mesures que conformen el projecte Impulsem!, de reforma i actualització dels serveis socials de Barcelona, com ara una nova oficina de prestacions socials i econòmiques, centrada en la gestió d'alguns programes concrets (com ara Fons d'infància 0-16 o bé el projecte de suport municipal d'inclusió B-Mincome). Aquesta nova oficina està pensada per desburocratitzar algunes de les gestions que fan els serveis socials i suposa una redistribució de les funcions dels professionals dels serveis socials d'atenció primària, ja que centralitza la gestió de les sol·licituds d'emergència social.

També sembla que és aquest el propòsit del nou sistema d'informació que està a prova des del passat mes de juny en tres dels quaranta centres de serveis socials que hi ha a la ciutat, amb l'objectiu que es converteixin en una finestra única que respongui a les necessitats concretes dels serveis de primària, que els doni suport i que faciliti l'intercanvi d'informació entre sistemes i serveis, des d'una mirada global i integrada de la persona/família atesa.

Taula 1. Evolució de dades sobre els serveis socials d'atenció primària (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Import atorgat en concepte de professionals dels equips bàsics d'atenció social (M €)	54,8	54,8	52,8	50,9	51	54,4	56	60	70,3	72,9
Nombre d'usuaris	884.771	930.392	957.377	939.588	923.889	894860	866.192	925.900	-	-
Nombre de professionals	2.354,5	2.357,8	2.340,4	2.333,4	2.333,4	2.334,1	2.412,4	2.540,9	2.720,9	2.766,9
Ràtio treballador/a social (per 15.000 habitants)	2,88	2,88	2,86	2,88	2,88	2,88	2,93	3,12	3,26	3,31
Ràtio educador/a social (per 15.000 habitants)	1,82	1,81	1,78	1,77	1,78	1,78	1,88	1,95	2,16	2,21

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Notes:

1) *Els imports i els professionals per als anys 2018 i 2019 són previsions.

2) *A partir de l'any 2017 la ràtio de treballadors i educadors socials supera la ràtio de 3+2 perquè s'afegeixen els treballadors "plus" al còmput de treballadors i educadors socials.

7. EXECUCIÓ IMMEDIATA DE LES MESURES DE PROTECCIÓ PROPOSADES PELS EQUIPS TÈCNICS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Ja fa anys que el Síndic alerta que un dels problemes més importants del sistema de protecció a la infància té a veure amb l'elevat nombre d'infants i adolescents que estan en espera d'un recurs de protecció adequat a les seves necessitats, un cop fetes la valoració i la proposta corresponents pels equips tècnics que han fet l'estudi de la seva situació personal i familiar. Hi ha un nombre important d'infants i adolescents tutelats per l'Administració que romanen durant períodes més o menys llargs de temps en recursos que no són els més adequats a les seves necessitats (o, en alguns casos, amb la seva família d'origen). La manca d'execució d'aquestes mesures afecta els drets dels infants amb proposta de mesura d'acolliment familiar en família aliena, que romanen en centres, i els drets dels infants i adolescents amb propostes d'ingrés a centres que no es poden fer efectives.

En aquest sentit, el Síndic ha demanat reiteradament al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que garanteixi una execució immediata de les mesures de protecció adequada, amb una planificació acurada de recursos del sistema de protecció.

Segons dades de setembre de 2018, aquesta situació afecta aproximadament 600 infants tutelats, el 7% del total. D'ençà de l'any 2016, no hi ha una millora significativa del nombre d'infants tutelats pendents de família aliena, tot i que sí que s'ha reduït lleugerament el nombre d'infants pendents de CRAE o CREI (vegeu la taula 1).

Pel que fa als infants que estan en estudi, amb mesura cautelar o sense, convé posar de manifest que el nombre s'ha incrementat de manera significativa en els darrers anys, especialment per efecte de l'increment de l'arribada d'infants migrants no acompanyats. El setembre de 2018, hi ha més de 3.000 infants i adolescents amb expedient de desemparament obert, amb mesura cautelar o sense, amb possibilitat d'accedir a un recurs de protecció. Amb tot, cal afegir que la mitjana de temps d'estudi, per efecte també del canvi de perfil dels infants atesos, s'ha reduït lleugerament (vegeu la taula 2).

Taula 1. Evolució dels infants tutelats que estan en el sistema de protecció pendents d'un altre recurs (2010-2018)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Infants tutelats	7.040 (6.774)*	7.076 (6.706)*	6.985 (6.698)*	6.962 (6.794)*	6.927	7.449	8.517
Infants tutelats pendents	-	-	-	-	644	612	600
% sobre infants tutelats	-	-	-	-	9,2	8,2	7,0
Infants tutelats pendents de família aliena	-	-	-	522	483	502	512
Infants tutelats pendents de CRAE	-	-	-	82	83	76	64
Infants tutelats pendents de CREI	-	-	-	-	26	21	12
Infants tutelats pendents de centre terapèutic	-	-	-	-	12	13	12

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

* Nota: A partir de l'any 2016, les dades d'infants tutelats deixen de comptabilitzar: els joves amb expedient assistencial majors d'edat, tot i que continuïn atesos pel sistema de protecció. Per poder comparar les dades dels diferents anys, caldria utilitzar les dades que es troben entre parèntesi, on precisament s'han exclòs aquests joves.

Taula 2. Evolució dels infants tutelats que estan en estudi per part de l'EAIA (2014-2018)

	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Expedients de desemparament sense mesura cautelar	853	874	1.004	1.243	1.333
Expedients de desemparament amb mesura cautelar	540	671	722	1.025	2.042
Ràtio expedients desemparament per infant tutelat	0,20	0,22	0,25	0,30	0,40
	31/12/2014	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017	30/09/2018
Estudi	582	593	719	1003	1.012
Estudi + mesura cautelar	226	281	410	765	1.702
	2014	2015	2016	2017	2018 (30 set)
Mitjana de temps	6,7 mesos	6,3 mesos	6,0 mesos	6,1 mesos	5,7 mesos
Mediana de temps	4,6 mesos	4,6 mesos	4,5 mesos	3,5 mesos	3,5 mesos

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Nota: Els EAIA intervenen en diferents situacions (expedients de risc, expedients de desemparament i expedients de tutela). Els expedients de desemparament són els que es podrien considerar com a casos en estudi, amb mesura cautelar o sense. D'altra banda, les dades de mitjana i mediana de temps corresponen als mesos que han romàs oberts els expedients de desemparament, i que han estat tancats l'any estudiat, excloent-ne en el càlcul els valors extrems (5%, 2,5%).

8. PROHIBICIÓ D'INGRESSAR EN CENTRES ELS INFANTS DE FINS A TRES ANYS I IMPLANTACIÓ PROGRESSIVA DE LA MESURA FINS ALS SIS ANYS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

L'acolliment residencial en infants menors de sis anys no és una mesura adequada per atendre les seves necessitats psicològiques i socials.

En aquest sentit, el Síndic ha demanat que es promogui la modificació de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, per incorporar la prohibició d'ingrés en recursos residencials d'infants de menys de sis anys, i també que es desenvolupi un pla de xoc que permeti el desinternament dels infants de menys de tres anys –i, de manera progressiva, també dels de menys de sis– per mitjà d'una aposta decidida per la promoció de la mesura d'acolliment familiar.

Convé recordar que la Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència, d'àmbit estatal, preveu la prioritat de l'acolliment familiar respecte del residencial, com també ho fa la Llei 14/2010, però estableix més restriccions a l'ingrés en cas dels infants menors de sis anys, i de manera molt especial dels infants en edats compreses entre els zero i els tres anys (a excepció de supòsits d'impossibilitat degudament acreditada d'adoptar la mesura d'acolliment familiar o quan aquesta mesura no convingui a l'interès superior del menor).

En relació amb aquest assumpte, el Síndic constata que l'any 2018 s'ha mantingut la tendència de descens sostingut del nombre d'infants menors de sis anys ingressats en centres residencials, tot i que encara n'hi ha 157 (60 dels quals són menors de tres anys). Ara per ara no hi ha previsió de modificar la Llei 14/2010 per incorporar aquesta prohibició.

Taula 1. Evolució del nombre d'infants tutelats menors de sis anys que estan en acolliment residencial (2013-2018)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Infants tutelats residents en centre residencial	2.706	2.685	2.672	2.975	3.487	4.792
Infants tutelats menors de 6 anys en centre residencial	286	262	195	180	165	157
Infants tutelats menors de 3 anys en centre residencial	117	111	77	71	69	60

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

9. INCREMENT DEL NOMBRE DE FAMÍLIES ACOLLIDORES I D'UCAE

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

La Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix que les mesures d'acolliment familiar, sempre que sigui possible, tenen preferència respecte de les que comporten l'internament de la persona menor en un centre.

Des de fa anys, el Síndic ha alertat sobre les dificultats de garantir el recurs de protecció adequat per als infants i adolescents que tenen proposta d'acolliment en família aliena dels equips tècnics, per la insuficiència de famílies acollidores, i també sobre el fet que en aquests casos han de romandre en centres i aquesta mesura de protecció no és l'adequada a les seves necessitats. Per aquest motiu, el Síndic ha demanat que s'incrementi el nombre de famílies acollidores.

Pel que fa a l'acolliment en unitats convivencials d'acció educativa (UCAE), el Síndic també ha remarcat la necessitat de potenciar acolliments professionals o especialitzats, en funció de les necessitats dels infants i adolescents acollits, i ha continuat demanant que se'n promogui i se'n potenciï el desenvolupament mitjançant campanyes de captació de famílies, per assolir, de manera progressiva, la desinstitucionalització dels infants i adolescents per als quals es valora que podria ser una mesura adequada. També ha insistit en la importància de desplegar i regular els criteris bàsics de la modalitat d'acolliment en UCAE per concretar-ne els requisits i les condicions.

En relació amb aquest assumpte, convé indicar que, després d'anys d'estancament, d'ençà de l'any 2016 es va iniciar una tendència de creixement progressiu del nombre de famílies acollidores, que s'ha mantingut l'any 2018. Actualment, hi ha més de 700 famílies acollidores a Catalunya (vegeu la taula 1).

En els darrers anys l'ICAA ha desenvolupat actuacions per fomentar l'acolliment i millorar els processos i l'atenció a les famílies i als infants. Un dels principals objectius, segons exposa, és la recerca de famílies i el foment de la cultura de l'acolliment per aconseguir augmentar-ne el nombre.

Durant l'any 2018, l'ICAA ha implementat els resultats de l'estudi de segmentació de públics que va fer l'any 2017. Addicionalment, el mes de setembre de 2018 es va posar en marxa la segona edició de la campanya institucional "Tu pots ser la família que està esperant", amb presència en els mitjans de comunicació (TV3, ràdio i premsa) i a les xarxes socials.

També s'estan aplicant les mesures aprovades l'any 2017 per promoure l'acolliment familiar i facilitar a les famílies de fer aquest pas (Acord GOV/52/2017, de 18 d'abril, pel qual es creen complements i es fixen nous imports complementaris a la prestació per l'acolliment de menors d'edat tutelats per la Generalitat que regula l'article 22 de la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmics), entre les quals destaquen la creació del complement RESPIR (60 euros mensuals per infant), destinat a fer front a les despeses de les activitats de lleure de l'infant i alhora a alleugerir les tasques de cura de les famílies acollidores, i la creació de nous complements, com ara el d'acolliment d'infants amb un grau de discapacitat (de 300 euros al mes per infant amb discapacitat d'entre el 45% i el 64%) o el d'acolliment d'urgència i diagnòstic, per a famílies que es fan càrrec d'un infant mentre els equips especialitzats determinen quina és la millor mesura de protecció (complement de 700 euros). També aprova augmentar els ajuts econòmics destinats a les famílies que acullin més d'un infant.

També s'han presentat onze mesures d'acció positiva treballades entre cinc departaments de la Generalitat, amb la finalitat de permetre a les famílies acollidores i infants tutelats gaudir d'avantatges en activitats culturals i lúdiques, alhora que se'ls ofereixen avantatges en l'escolarització o la realització tràmits administratius, bonificacions o exempcions en les taxes d'ensenyament i formació professional i gratuïtat a les farmàcies.

Pel que fa a les UCAE, també es continua amb la tímida tendència positiva d'increment del nombre d'infants acollits en aquesta modalitat d'acolliment familiar. D'acord amb la informació aportada per l'ICAA, al llarg d'aquest any 2018, a més, s'ha treballat amb els agents implicats en aquesta tipologia d'acolliment per crear el model adequat i per analitzar les característiques d'aquest recurs específic.

No obstant aquestes actuacions, el Síndic constata que, tot i l'increment del nombre de famílies acollidores, no hi ha un augment del nombre d'infants acollits en famílies aliena, que continua estancat d'ençà de l'any 2011, lleugerament per sobre dels 900 infants (segons dades provisionals de 2018, fins al setembre, 908).

Convé afegir, a més, que, tal com s'ha exposat en epígrafs anteriors, encara hi ha 512 infants pendents d'acolliment en família aliena, xifra que s'ha mantingut més o menys estable des de l'any 2015. En vista d'aquestes consideracions, doncs, cal continuar intensificant les actuacions de promoció de l'acolliment familiar.

Taula 1. Evolució del nombre de famílies acollidores (2002-2018)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Nombre famílies acollidores	306	344	363	396	442	466	492	559	617	623	624	613	608	612	552	630	701

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Taula 2. Evolució del nombre d'infants tutelats en acolliment familiar (2002-2018)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Infants tutelats acollits en família aliena	467	514	538	589	635	669	704	801	885	924	958	966	969	1.004	972	928	908
Infants tutelats acollits en família extensa	2.264	2.392	2.322	2.307	2.355	2.482	2.477	2.627	2.773	2.944	2.464	2.467	2.415	2.446	2420	2439	2414
Infants en acolliment familiar (%)	46,4	47,5	46,7	44,6	42,6	43,1	42,7	43,7	45,8	53,6	48,6	48,5	48,4	49,6	49,0	45,2	39,0
Infants en acolliment familiar (excloent infants en família extensa) (%)	12,9	13,8	14,1	14,1	13,6	13,8	14,2	15,4	17	21,6	20,9	21	21,2	22,2	21,6	18,5	14,9
Infants tutelats per DGAIA	5.881	6.119	6.128	6.498	7.018	7.313	7.450	7.845	7.985	7.217	7.040	7.076	6.985	6.962	6.927	7449	8517
Nombre d'infants acollits en UCAE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	29	31	35	41	45	47

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Nota: *Les dades d'acolliment familiar no inclouen els acolliments preadoptius.

10. SUFICIÈNCIA DE PLACES D'EDUCACIÓ INTENSIVA I TERAPÈUTIQUES PER A INFANTS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

D'entre els infants i adolescents que l'Administració té sota tutela seva, n'hi ha alguns que pateixen problemes de salut mental i alteracions de conducta, que estan en espera de plaça en un centre residencial d'educació intensiva (CREI) o en un centre terapèutic i que no hi poden accedir per la insuficient provisió de places d'aquest tipus de recurs.

Es tracta de recursos especialitzats per atendre les seves necessitats concretes i, en especial, per donar resposta terapèutica a la seva patologia. La manca d'aquests recursos especialitzats o la demora a l'hora d'assignar-los té efectes negatius tant per als infants i adolescents afectats com per als que conviuen amb ells en recursos no adequats a les seves necessitats derivades de la salut mental.

El Síndic ha demanat que garanteixi la suficiència de places de CREI i de centres terapèutics per donar cobertura a les necessitats existents, alhora que ha cridat l'atenció sobre la necessitat de dissenyar programes i recursos de protecció específics i adequats per atendre les necessitats dels adolescents, particularment també per a adolescents tutelats amb problemàtiques relacionades amb el consum de tòxics o altres conductes de risc.

D'acord amb les dades actualitzades de l'any 2018, actualment la DGAIA disposa d'un total de 142 places de CREI, 194 places en centres terapèutics (vegeu la taula 1). La provisió de places de CREI i centres terapèutics s'ha incrementat de manera significativa en els darrers anys, tot i que continuen havent-hi infants i adolescents, encara que en menor nombre, pendents d'una plaça de CREI (12) o centre terapèutic (12).

Adicionalment, enguany s'ha creat un centre terapèutic nou de titularitat pública situat a Barcelona ciutat, el recurs Acompanya'm. Aquest recurs està destinat a adolescents que presenten problemàtica derivada de malaltia mental (trastorns mentals greus) no susceptible de ser atesos pel CRAE. Consta de 25 places mixtes destinades a infants i adolescents tutelats per la DGAIA d'un total de 30 places. D'altra banda, el CRAE públic Can Rubió s'ha reconvertit a un CREI, de 20 places mixt i de titularitat pública.

Taula 1. Evolució dels infants tutelats en CREI i centres terapèutics (2008-2018)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Nombre de places en centre residencial	-	-	-	-	2.614	2.627	2.644	2.756	2.980	3410***	4770
Infants tutelats residents en centre residencial	2516	2.621	2.749	2.701	2.764	2.706	2.685	2.672	2975	3487	4792
Nombre de places en CREI	78	78	82	82	94	94	94	94	94	122	142
Infants tutelats residents en CREI	-	-	-	-	82	92	96	90	93	129	146
Infants tutelats pendents de CREI**	-	-	-	-	-	-	-	-	26	21	12
Nombre de places en centre terapèutic	-	-	-	-	-	-	-	95	112	154	194
Infants tutelats residents en centre terapèutic	-	-	-	-	-	-	-	96	118	181	197
Infants tutelats pendents de centre terapèutic**	-	-	-	-	-	-	-	-	12	13	12
Nombre de places de pisos 16-18 anys	-	-	-	-	-	-	-	-	85	119	247
Nombre de places de pisos + 18 anys	-	-	-	-	-	-	-	-	217	254	369
Nombre de places d'Itineraris de protecció individuals (IPI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Infants i adolescents tutelats en IPI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

* Nota: S'han afegit les places noves de centres d'acolliment de primera acollida.

** Actualment, s'està duent a terme una actuació per poder identificar els casos que es troben en aquesta situació i els motius. Les dades disponibles són del mes de setembre de 2016.

***Inclou les ampliacions dels centres d'acolliment específiques per atendre els adolescents no acompanyats que no es van incloure en la memòria de la DGAIA de 2017.

11. COMPLIMENT I SUPERVISIÓ DELS ESTÀNDARDS DE QUALITAT RESIDENCIAL DELS CENTRES

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En els darrers anys, el Síndic ha insistit en la necessitat de garantir la qualitat de l'atenció socioeducativa per part dels centres del sistema de protecció que acullen infants tutelats, que hauria d'oferir condicions de vida assimilables a les d'una llar familiar.

Amb aquest objectiu, el Síndic ha demanat a la DGAIA les actuacions següents:

- Assumir els estàndards de qualitat residencial per als centres del sistema de protecció dels infants i adolescents en situació de desemparament (centres de dimensions reduïdes, amb espais personalitzats, etc.).
- Garantir la supervisió dels centres de protecció, tant de titularitat pública com concertats, no només de les condicions materials que ofereixen als infants, sinó també del projecte educatiu i del seu funcionament ordinari, des d'una perspectiva més centrada en els drets dels infants i adolescents i la resposta a les seves necessitats, en l'escolta directa dels infants i adolescents i en l'escolta dels mateixos professionals dels centres, que poden actuar com a defensors dels infants

En aquest sentit, convé destacar que el sistema de protecció s'ha vist fortament condicionat per l'arribada d'infants migrants no acompanyats, que ha comportat la necessitat de crear amb caràcter d'urgència un nombre molt important de places, la qual cosa no sempre ha anat acompanyada de les garanties necessàries, tant pel que fa a la ubicació dels centres com a les seves condicions materials (mobiliari, espais, grandària, etc.). Per comprendre l'esforç realitzat, convé posar en context aquest volum de noves places creades: a l'inici de l'any 2017 hi havia 2.873 places de recursos residencials de la xarxa ordinària de protecció. La creació de 2.047 places des de juny de 2017 suposa un creixement de les places residencials en el sistema de protecció d'un 75,1%. Abans d'arribar a finals d'any, previsiblement, la provisió de places del sistema de protecció s'haurà doblat (en menys de dos anys) (vegeu la taula 1).

Taula 1. Evolució de les places per tipologia de recurs al sistema de protecció (2017-2018)

	1 de gener de 2017	15 de setembre de 2018
Centre d'acolliment	527	523
CRAE	1841	1897
CREI	94	142
Pissos assistits	85	104
Cases d'infants	120	104
Recurs específic	26	28
Centres de discapacitat física i psíquica	110	110
Centre de residència assistida drogodependències	70	75
Nous centres específics per infants migrants des de juny 2017 (diverses tipologies)	-	2047
TOTAL	2.873	5.030

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Les visites dutes a terme pel Síndic posen de manifest que els centres de primera acollida i els centres d'acolliment no sempre respecten els estàndards de qualitat dels centres en acolliment residencial EQUAR-E, publicats pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat l'any 2012, la qual cosa provoca una manca de normalització dels centres residencials adreçats a l'acolliment d'infants migrants no acompanyats.

Tot i que la DGAIA, sempre que ha estat possible, ha fet l'esforç de crear centres de primera acollida de dimensions reduïdes, encara hi ha centres d'acolliment que atenen infants migrants no acompanyats de dimensions grans, molt allunyats del que hauria de ser una llar familiar. La sobreocupació dels centres de primera acollida i d'acolliment ha estat una de les manifestacions d'aquest col·lapse, però també ho ha estat la distorsió dels circuits de protecció que té establerts el sistema per poder desenvolupar adequadament la seva funció de protecció. L'ús de CRAE i CREI, previstos com a mesura de protecció de caràcter més estable i com a darrera ràtio del sistema, per complir la funció de primera acollida o l'ús de centres de primera acollida i d'acolliment, previstos per a estades temporals, com a recursos d'estada permanent.

Segons la DGAIA, l'esforç en la creació de places s'afegeix al seguiment habitual que duen a terme les àrees dels centres. El personal adscrit a aquestes àrees està fent un esforç extraordinari per fer el seguiment i el suport dels nous recursos, i per garantir alhora la qualitat en l'atenció als infants i adolescents atesos als centres oberts ja consolidats.

Més enllà de la gestió de l'arribada d'infants migrants, segons informa la DGAIA, durant l'any 2018 s'ha continuat treballant per sistematitzar una avaluació dels centres unificada a tots els territoris per fer el seguiment de la consolidació de la implementació del nou Programa marc de centres als CRAE i CREI. A aquest efecte, es continua treballant amb el formulari d'indicadors aprovat el 8 de maig de 2017 i es continua treballant amb els centres perquè adequin els espais als criteris del Programa marc, i adaptin, si escau, l'espai a llars convivencials.

Paral·lelament, la comissió encarregada continua elaborant el formulari definitiu que es preveu finalitzar durant l'últim trimestre del 2018 per poder començar-ne la implementació als territoris a inici de l'any 2019. També es treballa en l'adaptació d'aquest sistema d'indicadors al seguiment d'altres recursos especialitzats, com ara els CREI i els CA.

D'altra banda, s'està fent un esforç perquè els centres actualitzin la documentació tècnica imprescindible per al seu funcionament (PEC i RRI) i es publica per donar compliment a la Llei de transparència.

Així mateix, es continua treballant en estreta col·laboració amb el Servei d'Inspecció del Departament per coordinar les accions oportunes quant al control i el seguiment dels centres.

12. PLA INDIVIDUALITZAT DE TRANSICIÓ A LA VIDA ADULTA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

La Llei 14/2010 preveu l'establiment de mesures de suport als joves que han estat sota la tutela de l'Administració i que fan el trànsit a la vida adulta, com ara recursos de suport personal, d'habitatge, formatius i laborals. El treball que es desenvolupa des de l'Àrea de Suport al Jove Tutelat i Extutelat (ASJTET) permet a aquests joves, especialment quan en la sortida del sistema de protecció no tenen el suport familiar necessari, disposar d'un acompanyament per anar configurant el seu projecte de vida adulta. Amb tot, el Síndic ha posat de manifest que no tots els joves que en tenen necessitat reben aquest suport.

Per aquest motiu, el Síndic ha demanat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que dissenyi i desplegui un pla individualitzat de transició a la vida adulta per a tots els nois i noies tutelats a partir dels setze anys i que promogui mecanismes de suport a la

transició a la majoria d'edat per a tots els joves extutelats, especialment per als que no tenen un entorn familiar favorable. En cas de retorn amb la família, cal planificar adequadament aquest retorn i proporcionar-li el suport necessari.

Durant l'any 2018, s'han produït algunes actuacions de reforç de les mesures de suport als joves.

D'una banda, especialment per donar resposta a l'arribada d'infants migrants no acompanyats, molts propers a la majoria d'edat, s'han creat places en recursos com ara pisos assistits, SAEJ o IPI (vegeu la taula 1).

Taula 1. Recursos nous per a l'atenció d'infants migrants no acompanyats (2017-2018)

	Places creades 2017	Places creades 2018 (set)
Pis assistit 16-18	42	119
Extensió centre acolliment	314	0
Centre d'emergència	0	257
SAEJ	10	68
Centre de primera acollida	208	805
Pis assistit majors 18	36	115
Residència per a joves	-	48
IPI	160	0
TOTAL	770	1412

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

I, d'altra banda, s'ha donat continuïtat a la tramitació del projecte de decret, ja destacat els anys 2016 i 2017, pel qual es regula el suport a l'emancipació i a l'autonomia personal de les persones joves extutelades, i que estableix la tipologia de les prestacions a les quals tenen dret els joves extutelats en el seu procés de transició a la vida adulta.

Val a dir que l'ASJTET atén cada any un nombre més elevat de joves tutelats i extutelats (vegeu les taules 2 i 3). Amb tot, el Síndic recorda la forta pressió assistencial que està patint el programa arran de l'increment de l'arribada d'infants migrants no acompanyats i, consegüentment, també del nombre d'infants tutelats que assoleixen la majoria d'edat. L'ASJTET ha patit l'efecte del col·lapse del sistema de protecció a causa d'aquest fenomen, especialment per la manca de disponibilitat de recursos específics de transició residencial en el procés de desinternament i també recursos ocupacionals.

En aquest sentit, convé diversificar encara més els recursos disponibles d'acompanyament a la transició a la majoria d'edat, amb la promoció dels recursos ocupacionals i residencials o de programes d'acompanyament.

Taula 2. Evolució del nombre de joves tutelats i extutelats beneficiaris de l'Àrea de Suport als Joves per tipus de programa/actuació (2010-2018)

Programes de l'ASJTET	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Total atesos	-	-	-	-	-	-	1.636	2.401	2.681
Seguiment socioeducatiu	405	276	739	759	774	-	-	-	-
Habitatge assistit	326	330	592	566	537	511	554	585	617
Via laboral	211	259	503	376	388	315	237	231	134
Acompanyament jurídic	383	259	408	258	271	319	237	367	314
Ajuts econòmics	306	455	942	768	846	987	1.101	1.097	1.111

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Nota: Un jove acollit a l'ASJTET pot estar en més d'un programa a la vegada

Taula 3. Evolució del nombre total de joves tutelats que van assolir la majoria d'edat i que van ser acollits a l'Àrea de Suport als Joves (2013-2018)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Joves tutelats que van assolir la majoria d'edat	433	482	515	636	780	677
Nous joves tutelats i extutelats acollits a l'ASJTET (1)	554	531	554	661	775	815
Joves tutelats que van assolir la majoria d'edat i no van ser acollits al programa	-	-	54	-	-	-

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

(1) Nota: La sol·licitud per incorporar-se a l'ASJTET es pot efectuar fins als vint-i-un anys. És per aquest motiu que els joves que s'incorporen al programa és superior als joves que van assolir la majoria d'edat.

En aquesta línia, en el cas de les prestacions econòmiques, convé recordar que la normativa vigent reconeix als joves extutelats el dret a rebre una prestació com extutelats, sempre que compleixin un temps mínim de tutela i segueixin un pla d'inserció amb objectius específics establert per la DGAIA com a màxim fins als vint-i-un anys (Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, article 19).

Només en alguns casos es preveuen ajuts per a joves extutelats més grans dels vint-i-un anys, com ara la pròrroga de la prestació econòmica regulada per a extutelats que els permet continuar sent beneficiaris del programa d'autonomia personal que tinguin establert fins que hagin acabat els estudis acadèmics en curs, i en tot cas, com a màxim, fins als vint-i-tres anys, i de la prestació d'acompanyament per a joves tutelats i extutelats, en el cas dels joves majors de divuit anys beneficiaris de la prestació de servei d'habitatge (modificacions introduïdes per la Llei 5/2017, de 28 de març, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni).

Aquesta regulació posa de manifest que els joves que han estat tutelats per l'Administració, tot i constituir un col·lectiu molt vulnerable, actualment no tenen prevista la continuïtat en el suport de l'Administració en el període d'entre els vint-i-un i els vint-i-tres anys, tret que es produeixin les situacions concretes que preveu l'article 7 de la Llei 14/2017, la qual cosa els deixa desprotegits durant una etapa important del que seria el seu trànsit a la vida adulta.

Aquest lapse de temps, crucial per aconseguir un trànsit a la vida adulta d'èxit per al cas dels joves extutelats, però, encara no ha estat abordat pel legislador. El Síndic entén que la possibilitat que aquests joves, a partir dels vint-i un anys, puguin accedir a la renda garantida de ciutadania podria ser una opció en aquesta línia. Tot i així, no es va preveure aquesta possibilitat en la recent reforma de l'article 7 de la Llei de renda garantida de ciutadania, en què s'estableixen una sèrie d'excepcions al requisit de no ser beneficiàries d'una prestació pública o privada de servei residencial permanent de tipus social, sanitari o sociosanitari i no estar internat en un centre penitenciari en règim ordinari o tancat, per poder accedir a la prestació (concretament, estableix que poden ser beneficiàries de la prestació les persones sense llar, les dones víctimes de violència masclista i les persones beneficiàries d'una prestació pública o privada de servei residencial permanent de tipus social, sanitari o sociosanitari). En cap cas s'exceptua l'edat de vint-i-tres anys per poder optar a la prestació.

13. AFECTACIÓ DE LES PENSIONS I PRESTACIONS DELS INFANTS I ADOLESCENTS TUTELATS PER LA DGAIA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

A l'empara de la disposició addicional setena de la Llei 14/2010, sobre els drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, la DGAIA va decidir afectar les pensions d'infants i adolescents en concepte de despeses derivades de la seva atenció. Fins aleshores, la DGAIA acumulava les pensions i les prestacions de la Seguretat Social que percebien els infants i adolescents que estaven sota tutela seva i aquest import acumulat els era lliurat en finalitzar la situació de desemparament o en assolir la majoria d'edat.

El Síndic considera que la decisió d'afectar pensions i prestacions de la Seguretat Social dels menors tutelats per la DGAIA incompleix el marc normatiu vigent. D'una banda, perquè la titularitat d'aquestes pensions i prestacions correspon als infants tutelats, en els termes que preveu la legislació vigent en matèria de Seguretat Social, amb independència de qui en rebi l'abonament i a qui en correspongui l'administració (com que són infants tutelats, a la DGAIA).

D'altra banda, perquè la decisió d'afectar les pensions dels nois i noies els imposa l'obligació de contribuir a mantenir del cost d'un servei (l'exercici de les funcions de tutela dels infants desemparats) que la Cartera de Serveis socials defineix com a gratuït.

En aquest sentit, el Síndic va proposar al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies arbitrar mesures per tal que s'aboni als menors que han deixat d'estar tutelats les quantitats percebudes per la DGAIA en concepte de prestació d'orfenesa i prestació per fill a càrrec de què han estat beneficiaris durant el temps de tutela.

En relació amb aquest assumpte, es va aprovar una reforma de la disposició addicional setena esmentada amb el text següent:

“1. L'import de les prestacions o pensions que causin els infants o els adolescents que estan sota tutela o guarda de la Generalitat resta afectat a subvenir les despeses derivades de l'atenció del servei públic que reben només en relació amb el compliment de les obligacions alimentàries a favor dels fills, segons el que estableix la normativa en matèria de Seguretat Social.

2. La pensió d'orfenesa d'un infant o adolescent sota la guarda o tutela de la Generalitat s'integra en el patrimoni de l'infant o l'adolescent orfe, del qual passa a formar part en els termes i les condicions que siguin establerts per reglament" (modificació introduïda per la Llei 5/2017, de 28 de març, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni).

Tot i així, amb l'argument que no s'ha aprovat el reglament que estableix els termes i les condicions mitjançant els quals la pensió d'orfenesa d'un infant o adolescent sota la guarda o tutela de la Generalitat s'integra en el patrimoni de l'infant o l'adolescent orfe, a hores d'ara no s'ha revertit la pràctica de l'Administració d'afectar aquestes prestacions.

Per ara, segons les informacions disponibles, el Projecte de decret pel qual s'estableixen els termes i les condicions d'integració de la pensió d'orfenesa al patrimoni dels infants o dels adolescents orfes sota la mesura de tutela o guarda de la Generalitat de Catalunya, que pretén establir els termes i les condicions jurídiques i administratives necessàries per a aquesta integració, i també regular de manera específica la correcta administració fins a l'extinció de la mesura administrativa protectora, està en procés de tramitació.

El Síndic ha estat coneixedor del Dictamen 209/2018, de 20 de setembre, emès per la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya en relació amb la reclamació de responsabilitat patrimonial instada davant el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies –inicialment pels tutors d'un infant i, posteriorment, per ell mateix, en nom propi– pels danys i perjudicis derivats de no haver percebut de la DGAIA les quantitats retributives que li corresponien en concepte de pensió d'orfandat.

En el Dictamen 209/2018 la Comissió estableix que, en la mesura que no s'han regulat els termes i les condicions a què es refereix la nova redacció del punt 2 de la disposició addicional setena de la Llei 14/2010, "de moment no sembla dubtós que les pensions d'orfandat no estan sotmeses a cap mena d'afecció i pertanyen íntegrament al menor, que n'és el beneficiari."

Respecte a la possible retroactivitat de la norma (disposició addicional setena en la seva nova redacció del mes de març de 2017), la Comissió estableix que, atès que es tracta d'una norma que no és restrictiva de drets individuals ni sancionadora, no està compromesa pel principi d'irretroactivitat que assenta l'article 9.3 de la Constitució espanyola. En aquest sentit, la Comissió considera que es donen les circumstàncies establertes pel Tribunal Suprem per admetre la retroactivitat de les normes (sentències de 18 de gener de 2011 i 8 de març de 2012 de la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa; Sentència de 18 de desembre de 2014 de la Secció Tercera de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Suprem) i, d'acord amb això, dictamina que el reclamant en el cas concret té dret a la restitució de les pensions d'orfandat que van ser afectades per la DGAIA.

D'altra banda, amb relació a les prestacions gestionades per la DGAIA, durant l'any 2018, l'Administració informa que s'està produint un canvi tecnològic en la gestió de les prestacions econòmiques, atès que també s'integra en el Sistema d'informació del menor Síni@ la gestió de les prestacions. Això comportarà millores en la gestió d'aquestes prestacions mensuals. Al llarg d'aquest darrer trimestre de l'any, es faran proves del nou sistema per comprovar-ne el funcionament i esmenar-ne possibles disfuncions..

14. EXTENSIÓ DE LES MESURES DE PREVENCIÓ, MEDIACIÓ I COORDINACIÓ PARENTAL PER ALS INFANTS EN SEPARACIONS CONFLICTIVES

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Les separacions parentals conflictives són situacions d'enfrontament entre adults que afecten els drets i les necessitats dels infants, fins al punt que, en alguns casos, són instrumentalitzats i dipositaris de l'angoixa causada per l'alta conflictivitat entre els seus progenitors, la qual cosa provoca un greu patiment dels infants implicats, amb efectes negatius en la seva estabilitat i desenvolupament personal.

Aquestes situacions mereixen una atenció especial i, sobretot, noves estratègies de prevenció i sensibilització, tant dels professionals dels serveis i òrgans intervinents com de la ciutadania, per avançar cap a un enfocament i un abordatge més col·laboratiu, destinats a prioritzar l'interès superior dels infants, ja que la qualitat de les relacions familiars és un factor clau per a la salut emocional dels infants.

Davant d'aquest fet, el Síndic demana que les administracions públiques i les instàncies judicials continuïn potenciant la cultura de l'acord per facilitar els pactes entre els progenitors i preservar-ne la comunicació en interès superior dels infants. Així mateix, proposa a l'Administració de justícia, al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i a les administracions locals que estenguin les mesures de mediació i estableixin el coordinador parental i les mesures de prevenció i acompanyament en supòsits de separació parental conflictiva.

En el decurs d'aquest any 2018, el Síndic ha continuat rebent queixes i consultes relacionades amb la situació d'infants immersos en situacions de conflicte entre els seus progenitors.

Cal continuar avançant en la introducció de mesures per fomentar la resolució de conflictes familiars (especialment d'aquells amb infants) mitjançant mètodes alternatius al procediment judicial, com ara la mediació o altres mesures auxiliars com la coordinació de parentalitat.

En aquesta línia, les conclusions del programa pilot de coordinació de parentalitat proposen que aquesta figura s'empri en els casos en què hi hagi un incompliment reiterat per part dels progenitors de les obligacions coparentals previstes per resolució judicial, i que s'estableixin, entre d'altres, indicadors per a la idoneïtat de derivació, la necessitat que s'hagi exhaurit prèviament el recurs a la mediació, recurs al qual la legislació catalana remet com a principal mecanisme de gestió de conflictes familiars.

S'ha comunicat al Síndic que el Centre de Mediació de Dret Privat té previst continuar desenvolupant les accions de coordinació amb jutjats i tribunals i altres serveis públics (com ara serveis socials) per informar de la conveniència de derivació a mediació familiar abans i després de l'inici del procediment judicial.

Altres recomanacions sobre sobre l'entorn familiar i les modalitats alternatives de cura

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Impulsar protocols i altres mesures específiques per a la protecció dels nadons (o infants petits) en situació de risc, a fi de garantir-ne un seguiment i una atenció més intensius, atesa la seva enorme vulnerabilitat per raó de l'edat, i atès que es troben en una etapa en què no hi ha altres serveis que en garanteixin el seguiment indirecte</p>	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Assignar una persona de referència a la qual aquest pugui adreçar-se en el seu pas pel sistema de protecció, independentment de la mesura de protecció vigent i del recurs en què es trobi, que acompanyi l'infant al llarg del seu itinerari i vetlli per tal que les decisions administratives responguin al seu interès i a les seves necessitats</p>	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Garantir que els infants tutelats per l'Administració coneguin efectivament el procediment de queixa i que tinguin un accés efectiu a l'entitat que n'exerceix les funcions tutelars i a organismes de supervisió externs (Fiscalia de Menors i Síndic) en condicions de seguretat, confidencialitat i confortabilitat per als infants, sense la intervenció dels centres o dels acollidors.</p>	Treball Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Instaurar programes i protocols específics de prevenció contra situacions d'abús sexual i maltractament d'infants/adolescents en centres</p>	Treball Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Garantir, els EAIA, la revisió periòdica trimestral de la mesura protectora i el seguiment de la situació de tots els infants i adolescents tutelats per la DGAIA que es troben en centres que atenen situacions d'elevada complexitat i vulnerabilitat (centres terapèutics, CREI, etc.).</p>	Treball Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Garantir que els professionals que atenen infants i joves més enllà del sistema de protecció (equips d'atenció social primària, equips d'atenció bàsica de la salut, centres escolars, serveis de lleure, etc.) tenen formació especialitzada sobre indicadors de risc i de maltractament</p>	Treball Afers Socials i Famílies Ensenyament Ajuntaments	Baix	Mitjà	Alt

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Elaborar un pla d'actuació urgent per canviar la situació de dèficits greus en el dret a l'educació dels infants i dels adolescents tutelats per l'Administració, amb actuacions orientades a promoure el reconeixement de les seves necessitats educatives específiques, la formació i implicació específica dels professors (en el pla educatiu individualitzat dels infants i els adolescents en un recurs residencial o d'acolliment familiar, per exemple), programes de suport i d'acompanyament a l'escolaritat, estructures de coordinació entre els diversos agents implicats, etc.</p>	Treball Afers Socials i Famílies Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Revisar el nombre i el perfil de professionals que són necessaris en cadascun dels centres d'acord amb les necessitats detectades i expressades pels mateixos professionals i les avaluacions de riscos psicosocials, fixar el nombre de professionals, la seva categoria i les retribucions laborals i revisar, si escau, les ràtios que fixa la Cartera de serveis socials; i desenvolupar una avaluació dels riscos psicosocials de les plantilles de tots els centres del sistema de protecció de Catalunya, propis i concertats, per poder identificar i determinar la situació de risc en què es troben els professionals, i estudiar i implementar les propostes i recomanacions efectuades.</p>	Treball Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Adoptar mesures per assegurar que, amb caràcter general, la durada de la mesura d'acolliment d'urgència i diagnòstic s'ajusta al termini establert de sis mesos i vetllar perquè l'estudi de la situació personal i familiar es faci dins aquest termini i no es produeixin demores injustificades</p>	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Establir mecanismes de control i supervisió econòmica dels recursos que s'assignen als centres residencials del sistema de protecció per assegurar la suficiència del mòdul de centres i la destinació efectiva a la cobertura de les necessitats dels infants i adolescents, i garantir l'accés públic als resultats d'aquestes anàlisis.</p>	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Habilitar a la Ciutat de la Justícia un nou espai d'espera per a menors de protecció, diferenciat de l'espai de detenció</p>	Justícia / Interior / Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt

IV. MESURES RELACIONADES AMB LA DISCAPACITAT, LA SALUT BÀSICA I EL BENESTAR

a) Drets dels infants amb discapacitat

15. SUPORT A L'AUTONOMIA PERSONAL DELS INFANTS: REONEIXEMENT DE LA DISCAPACITAT I LA DEPENDÈNCIA I ACCÉS ALS AJUTS

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
<p>El reconeixement del grau de discapacitat o de la situació de dependència d'un infant té una repercussió molt important en relació amb la garantia dels seus drets i benestar. Per contra, la manca d'un reconeixement oficial de la situació de discapacitat o de la situació de dependència pot suposar a la persona la privació d'un ampli catàleg de drets i beneficis reconeguts a les persones amb discapacitat per atendre les seves necessitats específiques, i més encara quan es tracta d'infants i adolescents els drets dels quals reben també un reconeixement especial atenent precisament a la vulnerabilitat d'aquest col·lectiu. Quan la persona amb discapacitat és un infant, la manca del reconeixement del seu dret a les prestacions, als ajuts o als serveis a què pot tenir dret en virtut de la seva discapacitat o dependència afecta directament les seves condicions de criança, en la mesura que la prestació esdevé una eina imprescindible per assegurar la cura i l'atenció especials que necessita i unes condicions de vida dignes.</p>			

D'acord amb aquestes premisses, el Síndic ha reclamat durant molts anys que els procediments de reconeixement del grau de discapacitat i de la situació de dependència, quan la persona interessada és un menor, s'han d'ajustar estrictament als terminis legals establerts i que, si escau, s'han de prioritzar davant altres supòsits. Igualment, ha intervingut davant l'Administració per demanar que es prioritzi el pagament de les prestacions derivades de la situació de dependència quan el beneficiari és un infant o un adolescent, i no aplicar, si cal, els terminis suspensius autoritzats per la disposició addicional setena del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat.

L'any 2016 la Direcció de Protecció Social va informar el Síndic que, davant l'augment en el termini de tramitació dels procediments de reconeixement del grau de discapacitat (més de vuit mesos), s'havia posat en marxa un pla de xoc per ampliar els equips de valoració de la discapacitat als territoris on la llista d'espera havia sofert un augment més important. Tot i això, durant els darrers mesos de 2017 i primer semestre de 2018 el Síndic va detectar un augment significatiu en les queixes per la demora en la tramitació dels procediments de reconeixement de la discapacitat en infants i adolescents, i molt especialment en relació amb el CAD de Terrassa.

A hores d'ara, el Síndic està pendent de rebre informació de l'Administració sobre les dades globals de la situació de retard en la tramitació del reconeixement de grau d'incapacitat en infants i adolescents.

Al seu torn, el retard en el pagament de la prestació econòmica per cures en l'entorn familiar reconeguda com a dret subjectiu a algunes persones en situació de dependència és un assumpte recurrent en les queixes que rep el Síndic i que també afecta infants i adolescents. A aquest respecte, cal remarcar que, en els darrers mesos, algunes de les respostes dels Serveis Territorials del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies sobre les resolucions en què el Síndic demana la prioritització del pagament de la prestació, tornen a posar de manifest que l'Administració aplica un termini suspensiu de divuit mesos per al pagament de la prestació econòmica per cures en l'entorn familiar a infants i adolescents, i que "per no aplicar el període suspensiu és necessari un informe social tramitat pel centre serveis socials d'atenció primària en què es justifiqui la no-aplicació d'aquest criteri".

16. PLACES RESIDENCIALS I SERVEIS DE RESPIR PER A INFANTS I ADOLESCENTS AMB DISCAPACITAT I TRASTORN DE CONDUCTA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

D'acord amb la Cartera de serveis, els serveis residencials per a persones amb discapacitat estan adreçats a una població d'entre els divuit i els seixanta-cinc anys. Per atendre infants i adolescents, el Departament finança alguns serveis adreçats específicament a menors de divuit anys, que són atesos en mòduls diferenciats respecte dels adults, en aplicació de la disposició segons la qual la Cartera l'habilita a aprovar una excepcionalitat per edat quan hi hagi un informe tècnic justificatiu emès pels serveis socials de referència que marqui la prioritat d'ingrés als recursos del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. L'Administració recorda que els ingressos corresponen, en la major part, a infants amb greus trastorns de conducta, en gran part, tutelats per la DGAIA, i que, atès que no són recursos previstos en la Cartera de serveis socials, les orientacions residencials són molt excepcionals.

Quant a la provisió de places de servei residencial per a infants i adolescents amb discapacitat, el Síndic ha insistit en la necessitat que aquest servei específic estigui previst en la Cartera de serveis socials, tenint en compte l'especificitat de l'edat i també les necessitats que comporta el trastorn de conducta associat a la discapacitat de l'infant o adolescent, perquè es puguin cobrir adequadament les necessitats detectades d'acord amb les especificitats de cada cas en tot el territori català. El Síndic també ha demanat que s'incloguin en la Cartera de serveis socials els recursos residencials temporals de descans per a les persones cuidadores d'infants i adolescents amb discapacitat, amb trastorn de conducta associat o sense (recursos de respir).

A hores d'ara, però, no s'ha actualitzat la Cartera de serveis socials, i encara és vigent l'aprovada per al període 2010-2011.

Amb relació a la provisió de places, el Síndic ha demanat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que creï recursos residencials adreçats a adolescents amb discapacitat associada a trastorns de conducta amb un nombre de places suficient per atendre la situació dels adolescents que estan en espera d'assignació de plaça en aquesta tipologia de recurs, i que estudiï les necessitats de serveis de respir, i també de recursos d'atenció domiciliària adreçats a infants i adolescents amb discapacitat i trastorn de conducta.

De fet, en el marc del treball que està duent a terme la Direcció General de Protecció Social i la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència per donar resposta a les demandes rebudes, el Síndic va demanar que s'incorporés l'objectiu d'eliminar aquesta llista d'espera, sigui per mitjà d'un model complementari de places residencials de respir, sigui explorant, encara que sigui a mitjà termini, l'ampliació de l'oferta ja existent de places residencials de llarga durada.

D'acord amb la informació rebuda, el Síndic constata que en els darrers mesos s'han creat dos recursos amb places residencials adreçades a adolescents amb discapacitat i trastorns severos, un dels quals per a adolescents amb discapacitat psíquica i trastorn mental a Reus amb 12 places (desembre de 2017), i un altre per a infants i adolescents amb patologia mental greu amb 30 places (25 reservades per a infants tutelats) a Almacelles (abril de 2018).

Les dades facilitades pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies al llarg dels darrers anys evidencien que la llista d'espera de recursos residencials per a infants i adolescents amb discapacitat i trastorn de conducta greu no s'aconsegueix reduir, tot i la creació de noves places.

En data 20 de febrer de 2015, als Serveis Territorials de Barcelona aquesta llista era de 24 places més per a adolescents amb discapacitat intel·lectual i trastorn de conducta; en data 30 de març de 2016, de 18, i en data 2 d'agost de 2018, de 37.

En el conjunt de Catalunya, en data 30 de març de 2016 constaven 21 infants i adolescents en llista d'accés a aquests recursos residencials (18 al Servei Territorial de Barcelona, 1 al de Girona i 2 al de Tarragona), mentre que en data 2 d'agost de 2018, la llista d'accés era de 45 (3 casos a Girona, 5 a Tarragona i 37 a Barcelona). No consten menors d'edat demandants de recurs residencial als Serveis Territorials de Lleida ni de Terres de l'Ebre. Respecte a l'any 2017, l'augment de la llista d'espera ha estat de més del 100%.

Quant a les places de recursos de respir, el Departament manifesta que no s'aposta per incrementar-los per als casos d'infants i adolescents amb discapacitat intel·lectual, sinó que es busca dotar-los de suports perquè puguin gaudir d'un lleure incliusiu i una atenció comunitària. Durant l'any 2018, s'ha mantingut el programa Respir-Estiu entre la Direcció General de Protecció Social (DGPS) i l'Agència Catalana de Joventut (ACJ), que ofereix fins a 50 places en estades de "L'Estiu és teu" per a infants amb grau de discapacitat o grau de dependència reconegut. Igualment, s'ha mantingut el descompte del 15% de l'import total de l'estada per a famílies amb infants menors de divuit anys amb grau de discapacitat o grau de dependència reconegut en el programa "Vacances en família".

Taula 1. Evolució de les places residencials per a infants amb discapacitat (2010-2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (set)
Llista d'espera a aquestes places	-	-	-	-	-	-	21*	20	45
Places de residència per a infants amb discapacitat	68	68	68	92	92	92	92	97	97

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies (Direcció General de Protecció Social).

Nota: Dada del mes de març

17. ATENCIÓ DELS INFANTS ALS CDIAP FINS ALS SIS ANYS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Els centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP) s'adrecen als infants, des del naixement i, com a màxim, fins als sis anys, quan no assoleixen un desenvolupament adequat a la seva edat i necessiten una atenció especialitzada per aconseguir-ho, i quan presenten malformacions evidents, defectes congènits, lesions cerebrals de qualsevol origen i altres patologies.

En el marc de l'activitat del Síndic, aquesta institució rep queixes de famílies els infants de les quals han estat donats d'alta dels CDIAP abans dels sis anys, tot i els problemes de desenvolupament i les necessitats d'intervenció existents.

El CDIAP, en termes generals, exposa que es prioritza l'atenció als infants de menys de tres anys i dels infants amb afectació greu, sens perjudici del caràcter universal dels serveis d'atenció precoç. La durada del servei està condicionada a l'evolució de cada infant, de manera que, si bé el màxim d'edat són sis anys, solament en els casos més greus es manté el servei d'atenció precoç fins als sis anys.

En tots els casos, quan el CDIAP dona de baixa del servei un infant orienta la família sobre la necessitat de derivació a altres recursos especialitzats, de vegades dins del mateix sistema educatiu, i es coordina prèviament amb els serveis que hauran de prestar el servei que requereix l'infant (CSMIJ, unitats funcionals TEA, etc.).

L'evolució d'infants atesos en aquests serveis ha estat creixent de manera sostinguda des de l'any 2010. Des d'aleshores, s'ha incrementat el nombre d'infants atesos en un 29,4%.

Atès el contingut de les queixes individuals que posen de manifest la manca o la deficiència del seguiment dels infants derivats pel CDIAP a altres serveis (de salut o d'ensenyament), el Síndic continua suggerint a l'Administració que adopti mesures per assegurar l'atenció dels infants als CDIAP fins als sis anys. També ha recomanat que avalui la possibilitat d'ampliar o complementar el servei que ofereixen els CDIAP de manera coordinada amb el Departament d'Ensenyament i les escoles bressol ordinàries per cobrir les necessitats d'infants de zero a tres anys que no estan escolaritzats per raó de la seva pluridiscapacitat.

Durant l'any 2018, però, no es té constància de cap avenç en aquest àmbit.

Taula 1. Evolució dels pacients atesos en CDIAP (2010-2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Infants atesos	30.944	33.170	34.704	37.604	37.956	38.927	39.234	40.034	-

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

Altres recomanacions sobre la salut dels infants amb discapacitat

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<ul style="list-style-type: none"> ■ Crear unitats funcionals d'atenció als infants amb discapacitat, formades per equips d'atenció primària de salut, serveis de pediatria hospitalària, CDIAP i CSMIJ, amb un model organitzatiu de porta d'entrada única en què comparteixin professionals, un referent de cas, guies clíniques i formació 	Treball, Afers Socials i Famílies / Salut	Baix	Mitjà	Alt

b) Dret a la salut

18. LLISTES D'ESPERA DE SALUT AMB INFANTS

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

Les llistes d'espera en salut amb infants i l'existència d'incompliments dels temps màxims d'espera garantits representen una vulneració del dret de l'infant a gaudir del més alt nivell de salut possible, establert per la Convenció de Nacions Unides sobre els drets de l'infant i la resta d'ordenament jurídic en matèria d'infància, i també al seu màxim desenvolupament possible. Convé recordar l'especial protecció de la qual són mereixedors els infants, i també els efectes que un mal estat de salut genera en l'exercici efectiu d'altres drets determinants per al seu desenvolupament. Els infants tenen dret al més alt nivell de salut possible perquè també tenen dret a assolir el seu màxim desenvolupament.

En aquest sentit, el Síndic ha demanat al Departament de Salut que modifiqui l'Ordre SLT/102/2015, de 21 d'abril, per la qual s'estableixen els terminis de referència per a l'accessibilitat a les prestacions sanitàries que són a càrrec del Servei Català de la Salut i:

- Que estableixi la condició d'infant com a criteri de prioritització en l'accés dels pacients a les prestacions sanitàries que tenen establert un termini de referència.
- Que estudiï la conveniència d'establir terminis màxims garantits per als infants per als procediments que afecten més la seva salut.

Fins ara, el Departament de Salut ha exposat al Síndic que la condició d'infant no és necessària com a criteri de prioritització ni tampoc a l'hora d'establir terminis màxims garantits específics, ja que els terminis de referència s'han d'aplicar en funció de la prioritització que determinin els professionals clínics, d'acord amb criteris mèdics. Són els professionals clínics que, en tot cas, han de considerar la condició d'infant a l'hora de proporcionar-li un tractament preferencial. La tramitació de les queixes, però, evidencia que els professionals clínics no sempre tenen en compte la condició d'infant i els efectes de la salut sobre el seu desenvolupament integral a l'hora de determinar la prioritització de la intervenció, des d'una perspectiva que no situï en el centre de la intervenció estrictament la malaltia, sinó globalment l'infant.

Pel que fa a les llistes d'espera, convé destacar que, en relació amb l'any anterior, en data d'agost de 2018 s'ha mantingut relativament estable el nombre d'infants que estan en espera de consultes externes o d'intervencions quirúrgiques, tot i que ha augmentat el nombre d'infants en espera de proves diagnòstiques (en un 15,3%). En valors relatius, en canvi, encara que de manera poc significativa, la presència d'infants en les llistes d'espera en comparació a la resta de població ha millorat. Aquest fet es pot deure, en part, a un empitjorament de les llistes d'espera en salut per al conjunt de la població, que no hauria afectat, d'acord amb el tractament preferencial que mereixen els infants, com a mínim amb la mateixa intensitat (vegeu la taula 1).

Cal afegir, a més, que, d'acord amb les queixes, hi ha infants que veuen incomplerts els temps d'espera màxims establerts en l'Ordre SLT/102/2015, de 21 d'abril. Aquesta ordre estableix un temps de referència en les intervencions quirúrgiques de 90 dies (en cas de prioritat preferent), 180 dies (prioritat mitjana) o 365 dies (prioritat baixa); en les proves diagnòstiques, de 30 dies (prioritat preferent) o 90 dies (prioritat ordinària); en les consultes d'atenció especialitzada, de 30 dies (prioritat preferent) o 90 dies (prioritat ordinària), i en les consultes programades d'atenció primària, de 48 hores. En el cas de les consultes externes i de les proves diagnòstiques, hi ha procediments de prioritat ordinària o preferent que superen els 90 dies de temps d'espera. Val a dir, alhora, que s'ha reduït el temps mitjà d'espera en les consultes externes i, de manera menys significativa, en les intervencions quirúrgiques (en 5 dies), mentre que en les proves diagnòstiques es produeix un comportament globalment estable i força diferenciat en funció de la tipologia de prova (vegeu la taula 2).

Taula 1. Evolució del nombre i de la proporció d'infants a les llistes d'espera (2014-2018)

	Desembre 2014		Desembre 2015		Desembre 2016		Setembre 2017		Agost 2018
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre
Consultes externes	-	-	57.461	11,1	65.290	11,9	51.845	12,3	51.805
Proves diagnòstiques	3.009	2,9	2.625	2,2	3.781	2,7	2.750	2,9	3.171
Intervencions quirúrgiques	12.226	7,6	12.115	7,9	13.218	8,2	14.139	8,2	14.112

Font: Servei Català de la Salut. Registre de llistes d'espera.

Nota: No es disposa de les dades de consulta externa de 2014..

Taula 16. Temps mitjà (en dies) d'espera per especialitat amb més nombre de pacients en espera (2014-2017)

Consulta externa	Desembre 2014	Desembre 2015	Juny 2016	Setembre 2017	Agost 2018
Al·lèrgia	-	132	127	154	144
Cirurgia pediàtrica	-	78	89	113	76
Cirurgia ortopèdica i traumatologia	-	107	88	95	95
Neurologia	-	92	95	107	101
ORL	-	69	89	91	98
Pediatria hospitalària	-	85	89	95	102
Digestiu	-	72	78	86	92
Endocrí	-	69	60	61	57
Nefrologia	-	63	81	82	53
Cardiologia pediàtrica	-	85	106	90	61
Rehabilitació	-	108	126	149	90
Cirurgia maxil·lofacial	-	153	99	44	41
Dermatologia	-	110	88	80	58
Oftalmologia	-	99	93	81	71
TOTAL	-	--	--	--	--
Proves diagnòstiques	Desembre 2014	Desembre 2015	Juny 2016	Setembre 2017	Agost 2018
Ecocardiografia	47	85	76	77	76
Ecografia abdominal	47	57	48	52	72

Consulta externa	Desembre 2014	Desembre 2015	Juny 2016	Setembre 2017	Agost 2018
Ecografia ginecològica	45	55	63	55	64
Ecografia urològica	47	50	56	52	61
Colonoscòpia	53	68	65	111	85
Endoscòpia esofagògica	51	78	63	88	69
TAC	63	43	38	41	75
Mamografia	20	35	59	83	122
Polisomnograma	83	113	83	178	126
Ressonància magnètica	120	58	66	98	74
Ergometria	53	70	89	53	72
Electromiograma	55	58	63	67	66
Gammagrafia	81	49	45	40	42
TOTAL	74	60	59	74	73
Intervencions quirúrgiques	Desembre 2014	Desembre 2015	Juny 2016	Setembre 2017	Agost 2018
Amigdalectomia i/o adenoïdectomia	70	101	103	156	157
Circumcisió	76	104	124	168	166
Operacions aparell genital masculí	231	194	161	133	162
Operacions dents	229	209	175	148	173
Operacions orella mitjana	206	188	149	184	183
Reparació hèrnia umbilical o abdominal	296	186	170	186	170
Altres operacions d'ORL	278	206	165	165	158
Reparació hèrnia inguinocrural	81	101	130	161	139
Artroscòpia	75	96	103	135	129
Operacions del sistema nerviós central	117	114	127	124	90
Cirurgia cardíaca	59	26	63	64	48
Operacions tub digestiu inferior	132	143	127	111	121
Excisió de lesió cutània	207	192	177	174	147
Operacions de l'aparell urinari	243	190	156	157	156
TOTAL	181	155	139	162	157

19. ATENCIÓ DELS INFANTS I ADOLESCENTS ALS CENTRES DE SALUT MENTAL INFANTIL I JUVENIL (CSMIJ)

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de la seva actuació, el Síndic ha detectat problemes relacionats amb la cobertura dels CSMIJ a la demanda social existent d'atenció a infants i joves amb problemes de salut mental, particularment arran de l'existència de dèficits relacionats amb l'accés (llistes d'espera) i la intensitat (freqüència de visites) del tractament.

En aquesta línia, el Síndic ha demanat al Departament de Salut que incrementi la dotació de recursos humans, materials i econòmics als centres de salut mental infantil i juvenil i altres recursos específics en salut mental de la xarxa de salut mental infantil i juvenil per afavorir-ne l'accés i augmentar la intensitat que exigeixen les necessitats reals de la població infantil.

En relació amb aquest assumpte, les estratègies prioritàries en salut mental i addiccions per al període 2017-2020, elaborades conjuntament pel Pla director de salut mental i addiccions i el Servei Català de la Salut (CatSalut), pretenen donar resposta a l'objectiu del Pla de salut de Catalunya 2016-2020 d'impulsar el desplegament d'un model d'atenció comunitària en l'àmbit de la salut mental i les addiccions.

Les Estratègies de salut mental i addiccions 2017-2020 s'han començat a desenvolupar d'acord amb dues línies principals: reforçar els equips d'atenció primària amb especialistes en salut mental i enfocar els serveis especialitzats a la recuperació i inserció social de les persones amb trastorns mentals greus.

Com a conseqüència d'un increment pressupostari addicional, a partir de 2017 el Departament de Salut va contractar, per mitjà dels proveïdors de serveis públics, més professionals dedicats a l'atenció a la salut mental i addiccions i va iniciar el desplegament d'un nou model d'atenció comunitària.

Específicament per a l'atenció a la salut mental d'infants i joves, el Departament de Salut informa que l'any 2018 ha destinat 69,7 milions d'euros, amb un increment de 22 milions d'euros respecte de l'any precedent. Actualment, s'inverteix en l'atenció a la salut mental d'infants i joves quasi un 80% més que el 2011 i un 40% més que el 2016.

En l'àmbit de l'atenció a infants i adolescents, s'han prioritzat les actuacions següents:

- Millora del programa "Salut i escola".
- Implantació en el 100% dels CAP de la cartera de serveis de salut mental en l'atenció primària de salut amb suport d'especialistes dels CSMIJ.
- Increment de la capacitat assistencial dels CSMIJ.
- Priorització de l'atenció al trastorn mental greu, especialment TEA.
- Implantació a tot el territori català del Programa d'atenció a la psicosis incipient, amb un èmfasi especial en el grup d'edat 14-24 anys.
- Incorporació de la població adolescent i jove al Pla de serveis individualitzats (PSI) i als serveis de rehabilitació comunitària, per facilitar-ne l'acompanyament terapèutic i impulsar-ne la inclusió en entorns normalitzats.
- Priorització de la prevenció del suïcidi. Programa específic per a adolescents.

- Atenció a la població adolescent i jove vulnerable (fills de pares i mares amb trastorns mentals i/o addiccions i maltractament i abusos sexuals infantils, infants testimonis de violència de gènere).
- Reforç de la continuïtat assistencial entre l'etapa adolescent i jove.
- Implantació d'unitats funcionals CSMIJ-CAS per a l'atenció a la població adolescent amb problemes de consum.
- Revisió i actualització de cartera de serveis d'hospitalització infantil i juvenil i hospital de dia d'adolescents.
- Ampliació a 23 unitats funcionals d'atenció als TEA, cobertura d'un 48% del territori.
- Elaboració del model d'atenció als alumnes amb trastorn mental greu amb suport especialitzats a les aules integrals de suport en centres educatius.
- Garantia de suport en salut mental a tots els centres residencials de la DGAIA (CRAE i CREI).
- Creació d'una unitat terapèutica residencial per a adolescents amb trastorns mentals greus.
- Posada en marxa de tres unitats especialitzades i una unitat d'hospitalització de TEA.
- Posada en marxa d'un hospital de dia mare-nadó i tres programes de salut mental perinatal.
- Definició d'un protocol de prevenció i atenció de les addiccions a les TIC en població jove.
- Projecte d'atenció a la inserció laboral del joves (amb el SOC) per millorar el suport a la inserció al mercat laboral.

A Catalunya, segons l'Enquesta de salut de Catalunya de 2017, 5 de cada 100 infants d'entre 4 i 14 anys és probable que pateixin un problema de salut mental, una tendència creixent en els darrers anys. Els informes de l'Observatori sobre els efectes de la crisi en la salut de la població mostren que l'empitjorament dels indicadors socials i econòmics té un efecte negatiu en la salut de la població, especialment sobre la salut mental dels col·lectius més vulnerables.

Pel que fa al tractament ambulatori, la millora del finançament de la xarxa de salut mental ha permès incrementar l'atenció d'infants i adolescents. Respecte a l'any 2016, s'ha produït un augment del 5% del nombre d'infants atesos. Respecte a l'any 2010, el creixement és del 21,9%. En aquesta línia, també ha augmentat el nombre de visites i també, progressivament, el percentatge d'adolescents sobre el conjunt de menors de 18 anys atesos (vegeu la taula 1).

Tot i l'increment del nombre de visites, l'augment del nombre de pacients atesos fa que, malgrat que la proporció dels diagnòstics de trastorn mental greu també creixi, no s'incrementi la intensitat del tractament. Des de fa anys, el nombre de visites per pacient està estancat en 6,3.

Taula 1. Evolució dels pacients atesos en serveis ambulatoris de salut mental infantil i juvenil (2010-2017)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Pacients atesos	54.570	54.155	57.373	58.570	60.704	64.780	63.330	66.501
Pacients atesos per cada 1.000 infants	40,4	39,6	41,4	42,1	43,7	46,6	45,4	46
Visites per pacient atès	6,5	6,5	6,6	6,4	6,3	6,3	6,5	6,3
Visites per pacient atès (mitjana CSMIJ)	6,4	6,5	6,6	6,4	6,2	6,1	6,3	6,3
Nombre de visites	355.285	352.843	376.981	374.414	384.876	411.226	411.681	420.161
% infants de 12 a 17 anys	43,9	45,3	46,5	47,5	51,7	52,9	54,2	54,2

Font: Departament de Salut.

Pel que fa al tractament hospitalari, l'any 2017 es van cursar 1.864 altes en hospitalització d'aguts de menors de 18 anys. L'estada mitjana va ser de 21,9 dies i el percentatge de reingressos del 10,9%. El 24,2% dels ingressos va ser per un trastorn mental greu i el 17,5%, per algun trastorn de conducta. Els ingressos en unitats de subaguts van ser 98, amb una estada mitjana de 66 dies.

El 2018 s'han desplegat unitats especialitzades de referència per a l'atenció als TEA, que inclouen tres hospitals de dia infantil i juvenil i una unitat d'hospitalització (vegeu la taula 2). Alhora, s'ha posat en marxa la unitat terapèutica residencial per a infants i adolescents (projecte Acompanya'm, amb 30 places).

Taula 2. Evolució dels dispositius i serveis (2016-2018)

Dispositius	2016	2017
Centres de salut mental infantil i juvenil	51	51
Places d'hospitalització	127	165
Places d'hospital de dia d'adolescents	486	586
Places justícia juvenil	12	12

Font: Departament de Salut.

20. CARTA DE DRETS DELS INFANTS EN RELACIÓ AMB LA SALUT I L'ATENCIÓ SANITÀRIA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de la seva activitat, el Síndic s'ha ocupat de destacar la necessitat de proporcionar als infants, ateses les seves característiques i la seva especial protecció, un tractament específic en l'àmbit de la salut, amb l'objectiu de fer efectiu el dret al nivell més alt de salut possible previst en la Convenció de Nacions Unides de drets dels infants.

Amb aquest objectiu, el Síndic ha demanat al Departament de Salut que promogui, conjuntament amb aquesta institució, l'elaboració d'una carta de drets dels infants en relació amb la salut i l'atenció sanitària.

Convé recordar que les cartes de drets, tot i no tenir necessàriament rang legal, contribueixen al reconeixement i a la protecció dels drets de les persones i a promoure'n l'exercici efectiu. En l'àmbit de salut, a Catalunya convé destacar especialment la Carta de drets i deures dels ciutadans en relació amb la salut i l'atenció sanitària, promoguda pel Departament de Salut l'any 2001 i actualitzada l'any 2015. En l'àmbit de la infància, però a escala internacional, hi ha experiències com ara la Carta europea dels drets dels infants hospitalitzats, de 1986.

En relació amb aquest assumpte, val a dir que, un cop constituït l'actual Govern de la Generalitat de Catalunya, el Departament de Salut i el Síndic de Greuges han fet diverses reunions per acordar l'inici dels treballs per a l'elaboració d'una carta específica per a infants. Actualment, s'està planificant aquest procés de treball.

21. SALUT BUCODENTAL I OFTALMOLÒGICA I FARMÀCIA GRATUÏTA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

La situació socioeconòmica de les famílies té un impacte significatiu sobre la salut dels infants, no només per efecte de les condicions materials de vida (alimentació, etc.), sinó també per les dificultats per garantir l'atenció de les necessitats de salut quan no estan cobertes per la Cartera de serveis de salut.

En aquest sentit, el Síndic ha formulat dues recomanacions bàsiques:

- Incorporar la cobertura de l'atenció bucodental i oftalmològica integral per als infants i adolescents en la Cartera de serveis de salut.
- Regular el dret a la prestació de farmàcia gratuïta, tot determinant els criteris i les condicions per accedir-hi i tenint en compte les famílies amb fills i en condició econòmica precària com a col·lectiu d'una vulnerabilitat especial.

En relació amb la salut bucodental i oftalmològica, si bé el Servei Català de la Salut (CatSalut), en col·laboració amb l'Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT), duu a terme activitats preventives –que incorporen també seguiments periòdics– i alguns tractaments específics, la majoria de tractaments ortodòntics o les lents no estan coberts.

Pel que fa a l'atenció bucodental, la Cartera de serveis d'atenció primària inclou aspectes com ara informació i formació en matèria d'higiene i salut bucodental, tractament de processos aguts odontològics (processos infecciosos i/o inflamatoris que afecten l'àrea bucodental, traumatismes dentals, ferides i lesions a la mucosa oral, i també la patologia aguda de l'articulació temporomandibular), consell bucodental, tractament farmacològic de la patologia bucal que ho requereixi, exodòncies, cirurgia menor de la cavitat oral, revisió oral per a la detecció precoç de lesions premalignes i, si s'escau, biòpsia de lesions mucoses. Els tractaments ortodòntics, les exodòncies i els implants dentals estan inclosos en casos de pacients que pateixen seqüeles per causes específiques (derivades de patologia cancerígena, malaltia genètica o traumatisme).

Pel que fa a l'atenció oftalmològica, la Cartera de serveis d'atenció primària incorpora el cribratge per detectar possibles anomalies de l'aparell ocular (per mitjà del Protocol d'activitats preventives i promoció de la salut en edat pediàtrica), amb revisions des del primer mes de vida fins als catorze anys als centres d'atenció primària (CAP), que poden comportar la derivació de l'infant a un especialista. Les lents per a la correcció dels defectes de refracció s'inclouen en Cartera de serveis en cas que siguin patologies derivades de traumatisme, malaltia genètica o càncer, no en altres casos.

Fa un any, el Departament de Salut va informar que el CatSalut estava fent actuacions per estudiar la possibilitat d'augmentar aquestes prestacions, seguint els criteris de qualitat, seguretat i cost-efectivitat dels diferents tractaments. Durant l'any 2018, no hi ha hagut cap novetat en aquesta qüestió.

I, pel que fa a la regulació del dret a la prestació de farmàcia gratuïta, el Departament de Salut informa que durant l'any 2018 està prevista la redacció del text del Reglament de desplegament de la Llei 9/2017, de 27 de juny, d'universalització de l'assistència sanitària amb càrrec a fons públics per mitjà del Servei Català de la Salut, en el marc del qual es preveu ampliar els criteris d'accés a la farmàcia gratuïta. Actualment, s'està treballant en l'elaboració dels criteris que incorporarà aquest reglament per accedir a l'exempció del pagament de la farmàcia ambulatoria, en què es tindran en compte criteris socials, sanitaris o econòmics.

D'altra banda, s'està treballant en un conveni entre Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció i el CatSalut per a l'exempció del pagament de la farmàcia ambulatoria en cas d'infants i adolescents menors d'edat en situació d'acollida en família aliena.

Altres recomanacions sobre el dret a la salut

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Garantir dins el sistema nacional de salut el tractament psicoterapèutic indicat com a principal tractament dels infants i adolescents diagnosticats de TDAH, amb l'amplitud i la intensitat necessàries per a cada pacient, de manera que el tractament farmacològic mai supleixi la mancança en la intensitat del tractament.</p>	Salut	Baix	Mitjà	Alt

<p>■ Garantir facilitats als acompanyants en els serveis hospitalaris que formen part de la xarxa sanitària assistencial de Catalunya per tal que, en cas d'ingrés hospitalari o en cas d'intervencions sense ingrés, els infants i adolescents, i especialment els nadons, puguin estar acompanyats dels seus pares i cuidadors durant les 24 hores del dia en condicions adequades (de comoditat suficients que permetin la pernoctació i el descans, per exemple).</p>	Salut	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Desenvolupar estratègies per prevenir addiccions, noves formes d'assetjament i delinqüència en la xarxa o altres usos inadequats de les TIC entre els infants i adolescents.</p>	Treball, Afers Socials i Famílies / Salut / Ensenyament / altres	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Adoptar les mesures necessàries per garantir que es compleixen els criteris de planificació i els criteris d'accessibilitat de l'atenció de pediatria a l'atenció primària establerts en el Pla estratègic d'ordenació de l'atenció de pediatria a l'atenció primària i en el Mapa sanitari, sociosanitari i de salut pública a Catalunya.</p>	Salut	Baix	Mitjà	Alt

c) Dret a un nivell de vida adequat

22. RENDA DE SUFICIÈNCIA ECONÒMICA GARANTIDA PER ALS INFANTS

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

En els darrers anys, el Síndic ha destacat que la millora de la conjuntura macroeconòmica no ha comportat, com a mínim per ara, una millora dels indicadors de risc de pobresa a Catalunya. La pobresa infantil continua sent un fenomen amb caràcter estructural que afecta més del 25% dels infants, mentre que la privació material severa, prop del 7% dels infants (vegeu la taula 1).

En aquesta línia, el Síndic també ha destacat que la baixa inversió pública comparada en polítiques de transferència econòmica focalitzades en la infància és un dels factors que explica l'elevada prevalença de la pobresa infantil a Catalunya, des d'una perspectiva comparada, i que molts infants tinguin dificultats per fer efectiu el dret a un nivell de vida adequat.

Taula 11. Evolució del risc de pobresa infantil a Catalunya (2009-2017)

Taxa de població en risc de pobresa o exclusió social (taxa AROPE)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Població infantil (menys de 16 anys)	-	-	-	-	29,3	31,8	30,2	25,1	30,3
Població total	22,7	24,7	25,2	26,3	24,5	26	23,5	22,5	23,8
Taxa de risc de pobresa	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Població infantil (menys de 16 anys)	30,7	27,3	26,9	28,8	27,3	28,8	27,9	24	28,5
Població total	19,9	19,2	19,5	20,5	19,8	20,9	19	19,2	20
Privació material severa	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Població infantil (menys de 16 anys)	-	-	-	-	8,2	8,7	11,1	6	6,8
Població total	3,1	5,1	7,2	7,4	6,1	6,3	6,7	5,5	5

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE.

Nota: Les dades corresponen a base 2013.

En vista d'aquestes consideracions, el Síndic ha recomanat que s'estableixin prestacions regulars i eficaces adreçades a infants i adolescents (vegeu l'epígraf següent), o també que el dret a un nivell de vida adequat dels infants sigui un dret subjectiu exigible davant de les administracions i en seu judicial. A més, el Síndic també ha insistit al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies en la necessitat d'establir normativament els mínims considerats essencials per garantir el dret de l'infant a un nivell de vida adequat, que es determini la renda de suficiència econòmica de què ha de disposar una família per garantir l'accés de qualsevol infant a aquests mínims establerts i que es creï una prestació específica condicionada a la renda per garantir que les famílies amb infants que no disposen dels ingressos necessaris puguin satisfer els mínims establerts.

A hores d'ara, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies no ha establert prestacions autònomes reconegudes com a dret subjectiu als infants ni s'han regulat els mínims que es considera necessari garantir als infants per assegurar-los un nivell de vida adequat.

Amb tot, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies posa en valor la importància de la renda garantida de ciutadania (RGC), la implantació de la qual es va iniciar el setembre de 2017, i la seva incidència en relació amb la lluita contra la pobresa infantil.

La xifra d'infants que empara aquesta prestació (amb dades de setembre 2018) és de 25.643 (el 38% de les 68.163 persones que integren les 27.132 unitats familiars beneficiàries actuals). L'import de la prestació referenciada per l'IRSC es reforça notablement amb els increments per cada membre addicional de la unitat familiar, la qual cosa inclou els infants i adolescents: 292 euros pel primer, 73 pel segon i tercer, i 80 pel quart, fins arribar al topall dels 1.122 euros. L'any 2018 s'ha incorporat l'augment d'import des del 15 de setembre, la qual cosa ha suposat un increment d'uns 50 euros mensuals per cada menor membre de la unitat familiar.

El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies considera que el conjunt d'actuacions previstes en l'RGC formen un cos discriminador positiu per a les famílies amb infants a càrrec, tal com especifica la Llei 14/2017, que assenyala que l'RGC és, tal com figura en el preàmbul de la Llei, una prestació amb un caràcter de política familiar molt marcat, que protegeix les famílies i els infants de les situacions de vulnerabilitat. El caràcter integral de la prestació també dona resposta a la pobresa infantil que es deriva de l'existència de famílies amb infants en situació de pobresa extrema.

En relació amb l'RGC, el Síndic recorda que, tot i contribuir a combatre les situacions de pobresa infantil, perquè protegeix les famílies amb menys ingressos i en situació de vulnerabilitat, no atorga als infants el dret subjectiu ni discrimina suficientment les famílies amb infants a càrrec, més enllà del tractament específic a algunes situacions particulars, com ara la compatibilització amb alguns ajuts socials (beques de transport i menjador escolar) o la percepció de la prestació per a famílies monoparentals amb contractes a temps parcial que tinguin una renda inferior a l'IRSC.

En vista d'aquestes consideracions, el Síndic ha demanat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que en la regulació de l'RGC incorpori un tractament específic per a les famílies amb infants a càrrec. Així, per exemple, l'import atorgat no només s'hauria de ponderar en funció del nombre de membres de la unitat familiar, sinó també pel nombre d'infants a càrrec, que, per garantir el seu dret a un nivell de vida adequat, haurien de tenir un suport més gran de l'Administració que altres membres de la unitat familiar adults.

Per ara, el Departament ha informat que està elaborant el reglament de desplegament de la Llei 14/2017, en el marc del qual es preveu incorporar la compatibilitat amb contractes a temps parcial per al col·lectiu de famílies nombroses. En el mateix decret, assenyala, es regularà la concessió excepcional de l'RGC en cas que no es compleixin els requisits quan hi hagi risc social dels menors a càrrec del titular, amb informe preceptiu dels serveis socials referents i de l'òrgan tècnic.

Finalment, en la línia del suggeriment formulat per aquesta institució, convé destacar que només l'Ajuntament de Barcelona ha atès la necessitat de crear una prestació per infant a càrrec, a través del Fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social, per a famílies de Barcelona amb infants i/o adolescents menors de 16 anys, que ofereix un ajut de 100 euros mensual per infant a càrrec, per a un període d'un any (renovable, si es mantenen les condicions) que es paguen per mitjà d'una targeta moneder no nominativa utilitzable per a despeses en alimentació, material escolar, higiene i roba, i que es pot fer servir als diferents comerços, incloses les grans superfícies comercials.

23. SISTEMA INTEGRAT DE PRESTACIONS ECONÒMIQUES PER COMBATRE LA POBRESA INFANTIL

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de la seva activitat, el Síndic ha constatat l'existència de diversos dèficits relacionats amb la cobertura, la intensitat, la gestió o l'impacte, entre altres aspectes, de les diferents prestacions econòmiques existents que incideixen sobre la pobresa infantil.

En concret, alguns d'aquests dèficits són:

- Dèficits de prestacions econòmiques de dret subjectiu a partir d'un determinat llindar de renda.
- Manca d'extensivitat de les prestacions econòmiques al conjunt del cicle vital d'un infant.
- Manca de cobertura de les prestacions econòmiques a la proporció d'infants que es troben en situació de risc de pobresa.
- Dèficits en l'aplicació de criteris de prioritat i d'elegibilitat que promoguin l'accés a les prestacions als col·lectius d'infants més vulnerables (adolescents, famílies nombroses i monoparentals, etc.).
- Dèficits en l'aplicació de criteris de progressivitat, tant del llindar de renda que dona dret a la prestació com de la intensitat de la prestació atorgada.
- Manca d'adequació de l'import corresponent als ajuts complementaris per infant a les necessitats dels infants.
- Manca de procediments flexibles d'accés a les prestacions.
- Manca d'adequació de la intensitat de l'ajut a les condicions de vida presents.
- Manca d'ajustament al passat immediat del període de temps que es té en compte a l'hora de valorar els ingressos familiars necessaris per a l'atorgament d'ajuts condicionats a renda.
- Període excessiu de temps previst per a la resolució i per al cobrament de les prestacions.
- Manca de consideració de la pobresa infantil com a situació de risc suficient en les transferències, amb requeriments de la concurrència de circumstàncies afegides, a banda de l'escassetat d'ingressos econòmics.

En els darrers anys, aquestes millores ja s'han portat a la pràctica amb alguna de les prestacions econòmiques existents, com ara les beques de menjador escolar: se n'ha incrementat la cobertura, s'han incorporat criteris de progressivitat en la intensitat de l'ajut, s'han establert llindars de renda a partir dels quals l'ajut queda garantit, etc.

Més enllà de les millores que es puguin abordar de manera focalitzada per a cadascuna de les prestacions, el Síndic també ha demanat als poders públics que articulin un sistema integrat de prestacions econòmiques per combatre la pobresa infantil. Aquesta integració ha de permetre racionalitzar i simplificar la tramitació per a les persones beneficiàries i la gestió per a les administracions; situar les necessitats de l'infant en un lloc central, com a subjecte amb dret a percebre prestació, i no només el conjunt de la unitat familiar;

focalitzar i intensificar l'esforç que fan les administracions en prestacions econòmiques sobre els infants que pateixen situacions de pobresa, i optimitzar l'impacte d'aquestes prestacions econòmiques per mitjà d'altres actuacions d'intervenció social que les acompanyin dutes a terme pels serveis socials, educatius i sanitaris, etc.

La coordinació creixent de serveis que actuen sobre els infants en situació de vulnerabilitat social hauria d'anar acompanyada de sistemes integrats d'intervenció, també en l'àmbit de les prestacions econòmiques.

En relació amb les prestacions econòmiques, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies exposa que en l'Avantprojecte de llei de mesures fiscals i financeres del 2019 es preveu la modificació de la Llei 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies amb relació a les prestacions econòmiques per naixement, adopció, tutela o acolliment, en el sentit d'aixecar la suspensió i passar-les a prestació econòmica sotmesa a nivell d'ingressos. Si s'aprova la llei de mesures, es preveu que aquest canvi pugui ser efectiu a partir del mes de setembre de 2019, de manera que passaria a ser una prestació de dret subjectiu. Paral·lelament, es deixaria de publicar la convocatòria d'ajut econòmic sotmès al nivell d'ingressos de la unitat familiar per a les famílies en què hagi tingut lloc un naixement, adopció, tutela o acolliment. En relació amb aquest ajut, durant el 2017 es van aprovar un total de 8.100 sol·licituds amb un pressupost total atorgat de 5,7 milions d'euros.

A banda d'aquest possible canvi, no s'han fet avenços durant l'any 2018 per al disseny d'un sistema integrat de prestacions.

24 . SERVEIS I PROGRAMES D'ACOMPANYAMENT SOCIOEDUCATIU AL LLARG DE TOT EL CICLE VITAL DE L'INFANT PER PREVENIR SITUACIONS DE RISC

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Des de feia anys, el Síndic destacava els dèficits de provisió de serveis i programes d'acompanyament socioeducatiu dels infants i adolescents, com a elements de prevenció essencials per evitar o atendre situacions de desprotecció i risc, bé perquè els serveis existents (centres oberts) no cobrien tot el cicle vital de l'infant, bé perquè l'oferta de places era insuficient per cobrir les necessitats existents, bé perquè hi havia municipis sense oferta.

En aquest sentit, el Síndic va demanar al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que dissenyés i desplegués un model d'intervenció socioeducativa per incrementar la provisió de serveis i programes en les diferents etapes i moments del cicle vital de l'infant, a fi de donar cobertura a les necessitats socials i territorials d'acompanyament socioeducatiu.

Aquesta mancança es va abordar específicament a partir de l'any 2016, quan el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies va desenvolupar el nou model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies, que va més enllà del servei de centre obert establert en la Cartera de serveis socials vigent, aprovada pel Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la Cartera de serveis socials 2010-2011, i que incorpora canvis substancials com ara la prestació de serveis d'intervenció socioeducativa a totes les franges d'edat de zero a divuit anys, l'atenció dels infants i adolescents en els diferents nivells de situació de risc, la prestació del servei a tot el territori, l'enfortiment de la intervenció de caràcter més preventiu i la provisió de recursos i serveis per a la família, des del medi.

El desenvolupament d'aquest model preveu la creació dels tipus següents de serveis: servei de suport a les famílies amb infants de 0-3 anys en situació de risc, servei d'atenció diürna (actual servei de centre obert), servei d'intervenció amb famílies amb infants i adolescents en situació de risc, servei d'acompanyament per a adolescents en situació de risc i servei d'atenció socioeducativa itinerant. Es preveu que l'any 2020 tots els ens locals disposin d'aquest servei implementat.

Durant l'any 2018, s'està fent la implantació progressiva dels serveis d'intervenció socioeducativa, amb un augment de la inversió per part del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies d'1,7 milions d'euros (dels 14,1 milions d'euros de 2017 als 15,8 milions d'euros del 2018). El finançament d'aquests serveis és totalment públic i compartit entre la Generalitat de Catalunya i els ens locals competents (article 62.2 de la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials).

Pel que fa als centres oberts, aquest desenvolupament ha contribuït al manteniment de la tendència de creixement del nombre de places disponibles (més enllà de les 10.000) i del nombre de centres (280). En aquests darrers mesos, s'han creat 400 places més i 10 centres oberts més dels que hi havia l'any 2017 (vegeu la taula 1). Aquest creixement progressiu de places, i també el desplegament del servei itinerant, permetrà millorar la cobertura social i territorial del servei.

Taula 1. Centres oberts a Catalunya (2005-2018)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (set)
Subvenció adreçada als centres oberts del Departament	3,2 M €	4,6 M €	5,8 M €	5,8 M €	5,8 M €	6,2 M €	6,5 M €	6,5 M €	6,5 M €	7,3 M €	8,0 M €	9,5 M €	10,1 M €	-
Places de centres oberts	5.392	5.438	5.714	6.236	6.301	6.698	7.591	7.533	7.876	8.562	8.979	9.301	9.616	10.023
Nombre de centres	-	-	-	-	-	196	199	219	221	238	243	264	270	280

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

D'altra banda, tal com ja es va indicar en l'informe de seguiment de l'any 2017, encara no s'ha modificat la cartera de serveis vigent fins ara, per incorporar-hi les diferents modalitats de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents. Caldrà avaluar, alhora, la idoneïtat de diferents aspectes relacionats amb el disseny del model de servei d'intervenció socioeducativa (el circuit d'accés i el paper que han de tenir els serveis socials municipals, la coordinació entre els professionals del servei i dels equips bàsics d'atenció social primària pel que fa a la intervenció, la temporalitat de la intervenció, la diferenciació dels usos en funció de diferents nivells d'intervenció, etc.).

25. PROGRAMES DE SUPORT I RECURSOS ESPECÍFICS PER ATENDRE ADOLESCENTS AMB CONDUCTES D'ALT RISC

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
<p>Per mitjà de la tramitació de les queixes, el Síndic ha constatat mancances relacionades amb la provisió de programes de prevenció i d'acompanyament psicològic i socioeducatiu específics per a adolescents amb conductes d'alt risc i les seves famílies, ja que els serveis més normalitzats existents, de caràcter general, no sempre són adequats per atendre les necessitats específiques d'aquests adolescents, ni aconsegueixen vincular-los a la intervenció socioeducativa. En aquests casos, sovint els mateixos progenitors no tenen prou capacitat de contenir les conductes d'alt risc que presenten els infants, i es veuen sobrepassats a causa de conflictes intrafamiliars derivats de les dificultats per gestionar aquesta problemàtica i per exercir les seves funcions parentals de manera adequada. Alhora, els serveis normalitzats com ara centres escolars, serveis de lleure, casals de joves, punts de dinamització juvenil o d'altres tampoc no tenen aquesta capacitat.</p>			
<p>En vista d'aquest fet, el Síndic ha demanat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies que promogui la provisió de serveis i programes terapèutics específics per atendre les necessitats dels adolescents amb conductes que els situen en situació de risc i les de les seves famílies, que no sempre són ateses de manera adequada per mitjà de la xarxa de salut mental infantil i juvenil, que presenta dèficits d'intensitat i de cobertura del tractament.</p>			
<p>En aquesta línia, el Síndic posa en valor l'obertura durant l'any 2018 de diversos serveis o espais de consulta per part de l'Ajuntament de Barcelona per atendre les necessitats d'adolescents i joves, d'entre dotze i vint-i-un anys, en situació de malestar emocional i psicològic. Més enllà d'aquests serveis, el Síndic no té constància d'altres serveis específics oberts de caràcter terapèutic.</p>			
<p>Dit això, cal afegir que el nou model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies, impulsat pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies des de l'any 2016, ha incorporat un servei d'acompanyament socioeducatiu per a adolescents en situació de risc, amb la finalitat que aquests adolescents puguin "assolir progressivament una capacitat per gestionar les seves responsabilitats personals i socials", i també un servei d'intervenció amb famílies amb infants i adolescents en situació de risc, amb la finalitat de "capacitar-les en l'afrontament i la remissió de la situació de risc que incideixen o poden incidir en el desenvolupament del seu fill/a".</p>			
<p>En aquest sentit, durant l'any 2018, el Departament de Treball, Afers socials i Famílies informa que s'ha continuat amb la implantació prevista progressiva dels serveis d'intervenció socioeducativa (SIS), que han de prestar una atenció prioritària als infants i adolescents en risc greu i ha de contribuir a la millora de l'atenció d'aquest col·lectiu.</p>			
<p>Alhora, a banda dels serveis d'intervenció socioeducativa, també es pot mencionar dels serveis d'orientació i atenció a les famílies (SOAF), que ofereixen un suport integral a les famílies per a la millora del seu benestar emocional i que orienta les famílies en la cria dels infants. La finalitat del servei és potenciar les capacitats parentals, afavorir entorns familiars saludables i minimitzar els possibles factors de risc per prevenir possibles situacions de violència o extrema vulnerabilitat. Aquest servei, que es va posar en funcionament el 2014 amb 5 centres, s'ha anat incrementant fins arribar als 21 SOAF actuals, amb un pressupost de quasi 900.000 euros.</p>			

Finalment, convé posar de manifest que durant l'any 2018 l'Equip d'Atenció a Menors Inimputables (EMI-14) ha continuat les seves actuacions del programa "Educant en la responsabilitat", que dona resposta a situacions en què hi ha infants o adolescents de menys de catorze anys implicats com a autors en la denúncia d'un fet tipificat pel Codi penal com a delicte. És un programa de valoració i d'intervenció educativa i/o terapèutica sobre aquests infants i les seves famílies, i ofereix una actuació adequada a la seva situació des de l'àmbit de la prevenció.

Durant l'any 2017 es van rebre 1.137 denúncies de menors de 14 anys. En un 15,7% dels casos es va fer una valoració del risc mitjançant una entrevista amb l'infant o adolescent i la família, i la intervenció educativa i/o terapèutica que es va considerar adequada; en un 13,3% dels casos es van dur a terme intervencions educatives puntuals, i en un 15% dels casos la intervenció escolar duta a terme es va valorar com a suficient. En la resta dels casos no s'ha considerat necessària la intervenció de l'equip atenent als criteris del programa.

26. FUNCIONAMENT DELS SERVEIS DE MENJADOR ALS INSTITUTS AMB JORNADA COMPACTADA

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

La incorporació de la jornada compactada a la majoria d'instituts ha anat provocant la progressiva supressió del servei de menjador escolar en aquests centres de secundària, de manera que l'alumnat amb una situació socialment desfavorida té impediments objectius a l'hora d'accedir al servei i, consegüentment, també als ajuts de menjador.

En el marc de la seva actuació, el Síndic ha demanat al Departament d'Ensenyament, amb caràcter general, que promogui el funcionament del servei de menjador escolar als instituts de secundària, tinguin jornada compactada o no, i la provisió de beques a l'alumnat socialment desfavorit, malgrat que a la tarda no hi hagi classes, o, alternativament, que s'estudii centre per centre mesures compensatòries que garanteixin l'accessibilitat i la normalització de l'ús del menjador a l'alumnat de secundària que ho requereixi. La posició d'aquesta institució respon al fet que la supressió del servei de menjador ha provocat que molts alumnes socialment desfavorits que serien beneficiaris de beca de menjador, i que farien ús del servei, no ho siguin per l'absència d'aquest servei, la qual cosa va en detriment de les oportunitats socials i educatives d'aquest alumnat socialment desfavorit.

Fins a l'actualitat, les dades de què disposa aquesta institució facilitades pel Departament d'Ensenyament constaten que:

- Dels 563 instituts, 488 tenen jornada compactada (86,7%).
- Dels 488 instituts amb jornada compactada, només 48 tenen servei de menjador escolar (9,8%), i 130 més tenen servei de cantina (26,6%). Això significa que 310 instituts (63,5% dels que tenen jornada compactada, 55,1% del total) no tenen ni servei de menjador ni cantina.
- Hi ha 4.604 alumnes d'ESO beneficiaris d'ajut de menjador, 2.650 dels quals estan escolaritzats en instituts amb jornada compactada. Mentre que el 86,7% dels instituts fa jornada compactada, només el 57,6% dels alumnes becats està escolaritzat en instituts amb jornada compactada.
- Dels 105 instituts d'alta complexitat, 93 (88,6%) tenen jornada compactada. D'aquests, 11 tenen menjador escolar i 40, cantina. Per tant, dels instituts d'alta complexitat 42 no tenen ni menjador ni cantina, la qual cosa equival al 45,2% dels que tenen jornada compactada i al 40% del total.

- Tot i que el 88,6% de centres d'alta complexitat té jornada compactada, només el 63,2% de l'alumnat de secundària obligatòria escolaritzat en instituts d'alta complexitat amb jornada compactada és beneficiari de beca de menjador escolar (549 de 868).

Aquestes dades posen de manifest que la jornada compactada suposa, per a aquest alumnat i per als centres d'alta complexitat, un impediment a l'hora d'accedir al servei de menjador escolar i, consegüentment, també a les beques de menjador escolar.

Fins ara, el Departament d'Ensenyament ha recordat a aquesta institució que les necessitats socials bàsiques són ateses pels serveis socials, i que la finalitat principal dels menjadors escolars és facilitar la permanència de l'alumnat al centre educatiu al llarg de la jornada escolar, circumstància que no es dona en el cas dels instituts amb jornada compactada.

El Departament d'Ensenyament també ha recordat la col·laboració entre els centres educatius i els serveis socials per a la detecció i el seguiment de casos d'alumnes amb dificultats en l'alimentació.

Les indagacions fetes pel Síndic en alguns ajuntaments, però, assenyalen que aquesta detecció i aquest seguiment per part dels centres educatius i els serveis socials sovint no es produeix a la pràctica. En el cas de Cornellà de Llobregat, per exemple, un municipi amb quasi 2.500 alumnes matriculats el curs 2017/2018 a l'ESO en el sector públic, el Departament d'Ensenyament ha informat recentment que cap alumne escolaritzat als instituts ha estat derivat als serveis socials, i cap alumne ha fet un ús d'un servei de menjador escolar en cap escola del municipi. Només hi ha 27 alumnes d'un mateix institut que participen en un programa anomenat "Educa't saludablement", promogut per l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat, mitjançant el qual s'ha proporcionat un àpat equilibrat al migdia i reforç escolar a aquest alumnat.

Davant d'aquests arguments, el Síndic reitera que el menjador escolar compleix una funció social, que s'ha de tenir en compte, i també que hi ha un greuge per a l'alumnat socialment desfavorit que està escolaritzat en centres sense menjador escolar, i que té menys oportunitats d'accedir a ajuts de menjador, que l'alumnat escolaritzat a instituts amb menjador escolar.

En el darrer informe tramès, el Departament d'Ensenyament exposa que s'està analitzant el document d'impacte de la jornada compactada per implementar els canvis més adequats per a l'interès general de l'alumnat, sense especificar quins.

27. ASSIGNACIÓ DELS HABITATGES D'EMERGÈNCIA SOCIAL EN CAS DE FAMÍLIES AMB INFANTS A CÀRREC: ELIMINACIÓ DEL TEMPS D'ESPERA I ADEQUACIÓ DEL RECURS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

L'any 2016, el Síndic va demanar al Departament de Governació, Administracions Públiques i Habitatge, i a diferents administracions locals que disposen de mesa pròpia de valoració de situacions d'emergències econòmiques i socials, que revisessin els reglaments d'adjudicació dels habitatges d'emergència social per millorar la protecció dels infants (i de les seves famílies) en risc d'exclusió residencial, amb l'objectiu de garantir-los un tractament preferencial en el procés d'adjudicació. Aquesta recomanació va comportar la revisió tant del Reglament de la Mesa de valoració per a situacions d'emergències econòmiques i socials de Catalunya, de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, com dels reglaments de diverses administracions locals.

Malgrat aquesta millora, en els darrers anys el Síndic també ha constatat que l'assignació de l'habitatge d'emergència s'acostuma a dilatar en el temps, tot i la resolució favorable de la mesa, com a conseqüència de la disponibilitat insuficient d'habitatges protegits. Aquest dèficit provoca que famílies desnonades amb infants a càrrec hagin d'allotjar-se en recursos com ara pensions, centres d'acollida municipals o altres recursos residencials d'estada limitada, en condicions inadequades per als infants, fins que els assignen l'habitatge. La inadequació d'aquests recursos s'explica per la situació de provisionalitat, que pot prolongar el patiment emocional, i també per les condicions materials (habitacions, generalment petites i sense serveis bàsics, o en habitacions col·lectives, on hi ha altres persones socialment vulnerables sense llar i sense vincles amb la família), que poden suposar una experiència de victimització secundària.

Davant d'aquesta situació, el Síndic ha demanat a les administracions locals i a l'Agència de l'Habitatge de Catalunya:

- Que s'elimini el temps d'espera en l'assignació dels habitatges d'emergència social en cas de famílies amb infants a càrrec, la qual cosa suposa incrementar el parc d'habitatges d'emergència social.
- Que es garanteixin recursos residencials normalitzadors a les famílies amb infants a càrrec i s'eviti atendre-les en pensions, centres d'acollida municipals o altres recursos residencials d'estada limitada, especialment quan aquesta estada no és curta en el temps.

En relació amb aquest assumpte, l'Agència de l'Habitatge de Catalunya exposa que durant 2018 no hi ha hagut canvis significatius en els procediments d'assignació de recursos residencials d'emergència social per a famílies amb infants, en la mesura que es manté un sistema de recerca i d'adjudicació d'habitatges que, tal com estableix el Reglament de la Mesa de valoració de les situacions d'emergència social de Catalunya, prioritza l'atenció a unitats familiars amb infants a càrrec.

L'Agència de l'Habitatge de Catalunya recorda que ja l'any 2016 es va aprovar, a petició del Síndic, el nou Reglament de la Mesa de valoració de les situacions d'emergència social de Catalunya, que va suposar la incorporació de la protecció especial i específica dels infants que formen part de famílies en risc d'exclusió residencial en diferents articles del Reglament (4.a, 7, 9.1.u, 10.2, 11.1, 11.2 i 11.4). L'aplicació d'aquest reglament ha resultat positiva, ja que s'han reforçat els mecanismes d'atenció de situacions en què hi ha menors a càrrec en els supòsits de risc de pèrdua de l'habitatge imminent o d'exclusió residencial de persones en procés de ser desnonades del seu habitatge habitual, tot prioritzant els casos de vulnerabilitat especial quan hi ha menors en la unitat de convivència i sense fixar un termini en relació amb l'empadronament o els ingressos mínims de la unitat de convivència.

En aquest sentit, l'Agència de l'Habitatge de Catalunya informa, a tall d'exemple, que de les 600 adjudicacions de les meses d'emergència registrades amb contracte signat fins avui durant l'any 2018, més del 60% han beneficiat famílies amb infants a càrrec.

Amb relació als temps d'espera, i com a conseqüència de l'aplicació del nou reglament, l'Agència de l'Habitatge de Catalunya exposa que es veuen reduïts respecte d'altres casos quan es tracta de famílies amb infants a càrrec, atès que el Reglament preveu que hi hagi una especial atenció i prioritziació en les situacions que afectin infants.

En relació amb el parc d'habitatge disponible, que hauria d'augmentar per reduir els temps d'espera, el Síndic constata, encara amb dades provisionals per al 2018, que previsiblement es mantindrà la tendència experimentada durant el període 2012-2017 d'augment sostingut dels habitatges gestionats per l'Agència de l'Habitatge de Catalunya destinats a polítiques socials, tot i que també sembla que es redueix, després d'anys de creixement, el nombre d'habitatges d'emergència adjudicats a les meses (vegeu la taula 1).

Taula 1. Evolució de l'adjudicació dels habitatges d'emergència social i altres indicadors (2012-2018)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (set)
Habitatges adjudicats meses	278	360	579	570	745	1.164	600
Habitatges d'inclusió social	1.019	1.130	1.453	1.643	1.815	2.038	2.038
Habitatges gestionats per l'AHC destinats a polítiques socials	23.785	23.499	23.307	25.546	26.115	26.840	26.670
Parc privat captat i gestionat per l'AHC	9.498	9.371	9.218	9.200	9.154	9.040	8.448
Entitats financeres cedits a l'AHC per conveni	-	-	-	1.860	2.233	2.545	2.821
Parc propi AHC	14.287	14.128	14.089	14.486	14.728	15.255	15.401

Font: Agència de l'Habitatge de Catalunya.

28. REALLOTJAMENT DELS ASSENTAMENTS DE FAMÍLIES AMB INFANTS A CÀRREC

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En els darrers anys, el Síndic ha desenvolupat actuacions sobre l'existència d'assentaments actius de famílies amb infants a càrrec en diversos municipis catalans.

En concret, durant l'any 2013, el Síndic va tenir constància de l'existència de campaments de famílies gitanes amb infants en quatre municipis, Lleida, Sant Cugat del Vallès, Santa Perpètua de Mogoda i Abrera, amb cinquanta cinc infants que hi residien en condicions materials i d'habitabilitat mínimes per a una vida digna, generalment sense subministraments d'energia bàsics a les llars, sense aigua potable corrent, en entorns i en habitatges no sempre en condicions de salubritat i higièniques adequades, clarament (re)productores d'una situació de marginalitat social. Durant l'any 2014, el Síndic va ser coneixedor de l'existència d'una sèrie de famílies amb infants, com a mínim dues amb quatre infants a càrrec, que vivien en una situació de barraquisme al municipi de Montcada i Reixac. L'any 2017 el Síndic va iniciar actuacions per l'existència de 62 assentaments, 12 dels quals amb la presència de 72 infants en total.

Davant d'aquesta situació, el Síndic ha demanat que es realloquin les famílies amb infants a càrrec que resideixen en assentaments i que viuen en condicions materials inadequades i que es desenvolupin les actuacions que escaiguin per garantir l'acompanyament de les famílies després del reallojament.

En el marc de les actuacions, el Síndic ha constatat que bona part d'aquests assentaments han estat erradicats arran de les actuacions endegades en els darrers anys per les administracions locals i l'Agència de l'Habitatge de Catalunya, entre d'altres, tot i que encara hi ha assentaments actius amb infants.

El mateix Pla integral del poble gitano a Catalunya 2017-2020 recull la voluntat del Govern d'erradicar els assentaments de famílies gitanes a Catalunya.

Durant l'any 2018, s'han desenvolupat actuacions decidides per erradicar un dels assentaments més antics i amb més infants que hi havia a Catalunya, el de Cappont a Lleida, amb reunions entre l'ajuntament i la Federació d'Associacions Gitanes de Catalunya per marcar les línies d'actuació: reubicació de les famílies en pisos socials de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya i de titularitat municipal) i contractació d'una figura de mediació que fes un acompanyament específic a les famílies en les diferents àrees (serveis socials, escolarització dels menors, sanitat, etc.). Actualment, s'estan fent tasques d'acompanyament familiar en el marc del projecte de reallotjament, així com també de neteja de l'espai.

En el cas de la ciutat de Barcelona, el nombre d'assentaments a la ciutat s'ha incrementat, d'acord amb la tendència mantinguda en els darrers anys. EL juny de 2018, hi havia 77 assentaments amb 536 persones, algunes de les quals infants.

En aquest sentit, el Síndic ha tingut constància de les actuacions desenvolupades per l'Ajuntament de Barcelona per promoure el reallotjament de diverses famílies afectades, la intervenció social continuada que s'està prestant en els assentaments a partir de l'OPAI, del Servei d'Inserció Social de les Famílies Rom (SISFA Rom) i del servei d'inserció social (SIS) Medi Obert, i també les dificultats perquè nombroses famílies acceptin una proposta d'habitatge o un pla de treball que els permeti un altre tipus de modus vivendi. El mes d'octubre, a Barcelona encara hi ha actius 89 assentaments amb 94 infants.

Altres recomanacions sobre el dret a un nivell de vida adequat

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<ul style="list-style-type: none"> Desplegar normativament el dret dels infants a un nivell de vida adequat i establir criteris per assegurar-lo. 	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Prioritzar la despesa social en polítiques adreçades a la infància i la família, amb nivells que s'equiparin a la mitjana europea. 	Administracions públiques	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Modificar el requisit previst en les bases per a la concessió de l'ajut econòmic sotmès al nivell d'ingressos de la unitat familiar, per a famílies en què hagi tingut lloc un naixement, adopció, tutela o acolliment, que estableix que una de les persones progenitores o assimilades sol·licitants, com a mínim, hagi de ser resident legal a Catalunya, i ho hagi d'haver estat durant cinc anys, dos dels quals immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud. 	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Planificar la provisió gratuïta de places suficients de casals i colònies d'estiu al conjunt de municipis de Catalunya per garantir que tots els infants en situació de pobresa, i amb possibles problemes de malnutrició infantil, puguin participar en aquestes activitats de lleure i tenir garantit, com a mínim, un àpat diari. 	Treball, Afers Socials i Famílies / ajuntaments	Baix	Mitjà	Alt

V. MESURES RELACIONADES AMB L'EDUCACIÓ, EL LLEURE I LES ACTIVITATS CULTURALS

a) Dret a l'educació

29. MESURES D'ACCESSIBILITAT A L'EDUCACIÓ INFANTIL DE PRIMER CICLE

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

Un dels problemes principals de l'educació infantil de primer cicle té a veure amb les desigualtats d'accés, relacionades en part per raons econòmiques i per l'existència de quotes d'accés que representen un obstacle per a les famílies socialment menys afavorides.

Per combatre les desigualtats socials existents a aquesta etapa, el Síndic va demanar al Departament d'Ensenyament les actuacions següents:

- Restituir la convocatòria anual de subvenció als ajuntaments per a l'escolarització d'infants de zero a tres anys que es trobin en situacions socioeconòmiques desfavorides que s'havia estat atorgant fins al curs 2010/2011.
- Garantir que tots els ajuntaments disposin d'un sistema d'ajuts (beques, bonificacions i exempcions, etc.) que promogui l'accés en igualtat d'oportunitats a l'oferta d'escoles bressol i llars d'infants públiques de l'alumnat d'educació infantil de primer cicle socialment desfavorit.
- Garantir que la subvenció per al funcionament de les llars d'infants públiques i privades no sigui lineal amb un import definit per alumne/curs, igual per a totes les escoles i municipis, sinó condicionada a la realitat social de l'entorn on s'ubica el centre, en compliment de la previsió que el finançament s'ha d'emprar "preferentment per satisfer les necessitats d'escolarització d'infants en entorns socioeconòmics o culturals desfavorits i en zones rurals", tal com estableix l'article 198.2 de la LEC.

En els darrers anys, el Departament d'Ensenyament ha treballat amb les diputacions catalanes per garantir el finançament de l'educació infantil de primer cicle, que es fan càrrec de les despeses de funcionament de les escoles bressol municipals per mitjà del conveni signat amb el Govern de la Generalitat de Catalunya.

Malgrat no haver millorat el finançament de les llars d'infants durant l'any 2018 (vegeu la taula 1), el Departament d'Ensenyament exposa que s'ha establert el compromís de tornar a participar del finançament de l'educació infantil de primer cicle a partir de l'any 2019, un cop aprovats els pressupostos.

Cal destacar, alhora, que, durant els anys 2017 i 2018, el Tribunal Superior Justícia de Catalunya ha condemnat la Generalitat de Catalunya a compensar i cofinançar les escoles bressol en el cas de diversos municipis, arran de la reducció d'ençà de l'any 2011 experimentada per la partida pressupostària destinada a sufragar el sosteniment de plaça pública d'educació infantil de primer cicle (encara que aquesta fos de titularitat municipal).

En relació amb l'accessibilitat econòmica, el Síndic ja va destacar com a bona pràctica el sistema de tarifació social establert per l'Ajuntament de Barcelona a partir de l'any 2017, sistema que durant l'any 2018 ha experimentat algunes millores relacionades amb el tractament de circumstàncies sobrevingudes que poden fer variar la situació econòmica familiar.

Fetes aquestes consideracions, cal manifestar que, després d'un cert increment en l'escolarització a aquesta etapa, tant en valors absoluts (alumnes matriculats) com en valors relatius (taxes d'escolarització), després d'un període de decreixement a causa de la crisi econòmica, el curs 2017/2018 l'evolució de l'escolarització sembla estancada (vegeu la taula 2).

Taula 1. Evolució del finançament del Departament d'Ensenyament a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya (2008-2018)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Import destinat a la subvenció a les administracions locals en concepte de sosteniment de plaça pública d'educació infantil de primer cicle	79.732.490	85.178.670	80.841.620	67.807.480	36.788.654*	35.960.230*	34.182.714*	-	-	-	-
	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018
Import destinat a la subvenció als ajuntaments per a ajuts d'escolarització d'infants de 0 a 3 anys que es troben en situacions socioeconòmiques desfavorides	4.300.000	5.640.000	5.900.000	5.080.000	-	-	-	-	-	-	-
Import destinat a la subvenció als centres de titularitat privada d'educació infantil de primer cicle	-	8.800.000	8.800.000	9.000.000	8.800.000	7.500.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	-

Font: Departament d'Ensenyament.

* Import finançat mitjançant el conveni entre la Generalitat de Catalunya i les diputacions.

** En els pressupostos de la Generalitat de Catalunya de l'any 2015 es va aprovar una partida pressupostària de 3 milions d'euros per a beques de menjador per a infants de 0 a 3 anys.

Taula 2. Evolució de la taxa d'escolarització a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya (2000/2001 – 2016/2018)

	2000 2001	2001 2002	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018
N (total)	47.914	51.014	56.092	60.429	65.650	70.765	73.801	80.032	84.221	86.070	88.552	92.003	84.244	82.091	79.031	79.027	80.913	80959
Taxa (total)	27,9	27,6	28,3	29,3	29,8	30,6	31,1	32,5	33,1	33,3	34,4	37,0	35,2	36,0	36,1	37,6	38,9	38,2
N (sector públic)	16.847	17.746	21.247	23.833	27.685	31.431	34.721	40.516	45.158	49.351	52.307	56.765	53.064	51.659	50.033	49.946	50.781	50542
Taxa (pública)	9,8	9,6	10,7	11,6	12,6	13,6	14,6	16,4	17,7	19,1	20,3	22,8	22,2	22,7	22,8	23,8	24,4	23,8

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Ensenyament i del padró d'habitants l'1 de gener de cada any.

D'altra banda, pel que fa als serveis que atenen infants menors de tres anys que funcionen de manera anàloga a escoles bressol, que el Síndic ha demanat que es regulin per tenir garanties de qualitat en l'atenció educativa prestada, el Departament d'Ensenyament recorda que molts d'aquests establiments funcionen a partir de l'obtenció de les llicències municipals d'activitats, que tenen uns requisits orientats bàsicament a aforament, mesures sanitàries i higièniques etc., sense tenir en compte la finalitat educativa de l'activitat desenvolupada, i que cal buscar una empara normativa que els reguli, amb la flexibilitat necessària, però sense oblidar que han de tenir autorització de l'Administració educativa.

En aquesta línia, el Departament d'Ensenyament exposa que en aquests moments s'està començant a treballar en la revisió del Decret 282 282/2006, de 4 de juliol, pel qual es regulen el primer cicle de l'educació infantil i els requisits dels centres. Aquest hauria de ser el marc normatiu que reguli aquestes alternatives educatives i de cura dels infants.

30. PACTE CONTRA LA SEGREGACIÓ ESCOLAR AMB NOU DECRET D'ADMISSIÓ D'ALUMNAT

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Des de finals de 2016, el Síndic està treballant amb el Departament d'Ensenyament i la resta d'agents de la comunitat educativa en l'elaboració d'un pacte contra la segregació escolar que incorpori mesures que ajudin a combatre aquest fenomen, des del reconeixement que hi ha marge d'actuació amb l'actual ordenament jurídic per fer-ho de manera més activa, i des de la convicció que, sense la col·laboració i la corresponsabilitat dels diferents actors que hi intervenen, i sense un acord de tots, es fa molt difícil desenvolupar polítiques efectives per promoure l'equitat en l'escolarització de l'alumnat.

En el moment d'elaborar aquest informe, els treballs relacionats amb el Pacte estan en la fase de discussió de la proposta final de document. L'objectiu és signar el Pacte abans de finalitzar l'any 2018.

Un dels àmbits d'actuació que preveu el Pacte és aprovar un nou decret d'admissió d'alumnat que substitueixi el de 2007 i que amplii els instruments disponibles per combatre la segregació escolar, amb mesures com ara el desplegament de l'article 48.1 de la LEC, que estableix una proporció màxima per centre d'alumnat amb necessitats educatives específiques o la limitació de l'escolarització de la matrícula fora de termini d'alumnat amb necessitats educatives específiques en determinats centres amb una elevada concentració de problemàtiques socials.

En aquest sentit, el mes d'octubre de 2018, abans de la signatura del Pacte, el Departament d'Ensenyament ha anunciat l'inici del procés previ per a l'elaboració d'un projecte de decret de modificació del Decret 75/2007, per garantir que la modificació entri en vigor per al proper període de preinscripció.

Aquesta modificació, que serà sotmesa a consulta pública prèvia per comprovar l'opinió de la comunitat educativa i dels diferents sectors afectats, preveu suprimir els criteris complementaris de malalties digestives cròniques i pel fet d'haver tingut el pare, la mare, els tutors o germans escolaritzats al centre per al qual es presenta la sol·licitud.

31. MANCANCES EN LES POLÍTIQUES DE BEQUES PER ASSUMIR ELS COSTOS DE L'ESCOLARITZACIÓ

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de la seva activitat, especialment arran de la crisi econòmica, el Síndic ha anat constatant les dificultats de moltes famílies en situació de pobresa a l'hora de fer-se càrrec dels costos d'escolarització (llibres de text i material escolar, accés al servei de menjador escolar, etc.).

En aquest sentit, el Síndic ha denunciat que, de facto, la gratuïtat de l'ensenyament prevista en la legislació no està garantida, i ha demanat al Departament d'Ensenyament que atorgui als centres educatius subvencions o un altre tipus de transferència econòmica per al desenvolupament de programes orientats a sufragar els costos d'escolarització dels alumnes de famílies amb dificultats econòmiques que cobreixin les despeses relacionades amb els llibres de text, el material escolar, les activitats complementàries, les sortides i colònies escolars, etc. L'objectiu és garantir la igualtat de tracte a tot l'alumnat durant l'horari lectiu i evitar l'exclusió d'alumnes a activitats que es fan durant l'horari lectiu per raons de caràcter econòmic.

Convé recordar que la LEC no només preveu la gratuïtat de l'ensenyament, sinó també ajuts per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic complementari i informàtic o ajuts per a activitats complementàries. Aquests ajuts hi eren abans de la crisi econòmica i es van suprimir o minorat per les restriccions pressupostàries, tot i que la inversió en beques a Catalunya se situa per sota de la mitjana europea.

En relació amb aquest assumpte, val a dir que no hi ha avenços significatius en aquesta matèria d'ençà de l'any 2017. Una part important de les beques està condicionada per les condicions i la inversió del Ministeri d'Educació (ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu i ajuts per a l'estudi), sense que hi hagi hagut millores significatives durant l'any 2018.

Pel que fa als ajuts que finança directament el Departament d'Ensenyament, els canvis principals tenen a veure amb el lleuger increment durant el curs 2018/2019 de la subvenció a centres amb complexitat corresponent a ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic (vegeu la taula 1). Aquesta convocatòria, però, té un abast limitat als centres amb complexitat i resulta clarament insuficient per garantir tant la gratuïtat de l'ensenyament com l'equitat en l'accés a les oportunitats escolars.

Pel que fa als ajuts de menjador escolar, el Departament d'Ensenyament ha plantejat a aquesta institució la voluntat d'incrementar la cobertura de l'ajut (que actualment pot ser del 50% o del 100%) en funció de la situació econòmica de la família. En ocasions anteriors, el Síndic ja ha destacat com a element positiu la reforma i la millora del finançament que han experimentat les beques de menjador escolar a partir del curs 2013/2014 i que ha continuat consolidant-se fins a l'actualitat.

Taula 1. Evolució dels ajuts del Departament d'Ensenyament (2007-2018)

Import (en M€)	2007 (2007/08)	2008 (2008/09)	2009 (2009/10)	2010 (2010/11)	2011 (2011/12)	2012 (2012/13)	2013 (2013/14)	2014 (2014/15)	2015 (2015/16)	2016 (2016/17)	2017 (2017/18)	2018 (2018/19)
Ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic (subvenció a centres amb complexitat)	-	-	-	-	-	-	3,7	2,5	4	-	-	5
Ajuts per a l'adquisició de llibres i material	8,4	10,5	11,7	11,7	11,8	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions per a la reutilització de llibres de text i material curricular i de continguts digitals	4,3	6,8	8,1	8,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu	11,7	14	14,7	15,9	13,2	12,9	15,3	18,9	22,3	-	-	-
Beques i ajuts a l'estudi de caràcter general i de mobilitat	10,8	20,3	25,6	32,3	35,9	38	45,5	47,8	47,1	-	-	-
Ajuts individuals de menjador escolar	23,5	29,3	42	33,2	31,6	32,7	39	46,4	57	69 (p)	-	-
Beques de desplaçament i residència destinades a l'alumnat que resideix en comarques de baixa densitat	-	0,6	0,9	0,08	0,08	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a convivències per a alumnat amb necessitats educatives especials	0,3	0,2	0,2	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions als centres privats concertats per a activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques	4,9	6,1	7,3	7	7	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions destinades al finançament addicional dels centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desfavorides	-	-	-	-	-	6	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	-
Contracte programa	-	-	-	6,4	6,4	0	0	0	0	0	0	0

Beneficiaris	2007 (2007/08)	2008 (2008/09)	2009 (2009/10)	2010 (2010/11)	2011 (2011/12)	2012 (2012/13)	2013 (2013/14)	2014 (2014/15)	2015 (2015/16)	2016 (2016/17)	2017 (2017/18)	2018 (2018/19)
Ajuts per a llibres de text i material didàctic i informàtic (subvenció a centres d'alta complexitat)	0	0	0	0	0	0	902	920	967	-	-	1.014
Ajuts per a l'adquisició de llibres i material	90.012	107.740	117.527	134.887	139.074	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions per a la reutilització de llibres de text i material curricular i continguts digitals	241.789	279.773	323.534	230.053	0	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu	9.301	12.621	13.182	14.114	13.219	13.361	15.062	18.015	21.109	-	-	-
Beques i ajuts a l'estudi de caràcter general i de mobilitat	9.041	15.141	21.239	24.468	30.120	29.120	33.182	34.732	36.990	-	-	-
Ajuts individuals de menjador escolar	49.401	57.553	75.270	67.377	63.537	60.759	72.556	85.204	88.000 (p)	106.000 (p)	108.690 (p)	-
Beques de desplaçament i residència destinades a l'alumnat que resideix en comarques de baixa densitat	0	99	126	125	125	0	0	0	0	0	0	0
Ajuts per a convivències per a alumnat amb necessitats educatives especials	3.553	2.461	2.284	2.300	0	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions als centres privats concertats per a activitats complementàries de l'alumnat amb necessitats educatives específiques	9.795	12.432	14.657	14.489	14.489	0	0	0	0	0	0	0
Subvencions destinades al finançament addicional dels centres privats que presten el Servei d'Educació de Catalunya en entorns de característiques socioeconòmiques desfavorides	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7.614	-	-
Contracte programa	-	-	-	12.165	12.165	0	0	0	0	0	0	0

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

32. MESURES DE GARANTIA EFECTIVA DE LA VOLUNTARIETAT DE LES QUOTES DELS CENTRES CONCERTATS

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

Un dels factors més determinants per a la segregació escolar té a veure amb l'existència de costos d'escolarització desiguals entre centres, tant públics com concertats. Particularment en el sector concertat, aquest impacte és més notori a causa de quotes globalment més elevades, però també amb més desigualtats internes entre centres pel que fa al seu import. Més enllà de la necessitat de revisar el finançament públic dels centres concertats, el Síndic també ha destacat la conveniència de reflexionar al voltant de garanties de voluntarietat en el pagament d'aquestes quotes, tal com preveu el nostre ordenament jurídic.

En aquest sentit, el Síndic va demanar que en el període de preinscripció escolar es publiquessin les quotes dels centres concertats i el seu règim legal, i es promogués un pacte entre el Departament d'Ensenyament i els mateixos centres concertats per garantir la voluntarietat real i efectiva de la participació de l'alumnat a les activitats complementàries que inclogués mesures com ara:

- ajuts per fomentar l'accés a les activitats complementàries, d'acord amb el que estableix la LEC (article 50.3 i 202);
- ubicació de l'activitat complementària a la tarda o després de l'horari lectiu de matí;
- diferenciació clara entre les activitats complementàries i les activitats lectives pel que fa al seu contingut curricular, sense possibilitat de reforçar el currículum oficial.

En relació amb aquest assumpte, no hi ha canvis significatius durant l'any 2018. El Departament d'Ensenyament manifesta que continua el compliment dels preceptes de la LEC, que ja preveu la voluntarietat de les activitats complementàries. El Síndic recorda, però, que la mateixa LEC preveu la convocatòria d'ajuts per fomentar l'accés a les activitats complementàries, previsió que, a criteri d'aquesta institució, no s'està complint. El finançament addicional dels centres concertats en entorns socials desfavorits, anteriorment esmentat, té un impacte molt reduït.

Amb tot, en el marc del treball per al Pacte contra la segregació escolar, el Departament d'Ensenyament ha mostrat predisposició a implementar mesures per reduir l'impacte de les quotes en la reproducció de la segregació escolar.

L'any 2017 es va destacar com a bona pràctica la iniciativa desenvolupada pel Consorci d'Educació de Barcelona de publicar les quotes dels centres públics i de molts centres concertats al seu web institucional. A partir d'aquesta informació, el Consorci d'Educació de Barcelona ha elaborat l'Estudi de les aportacions de les famílies als centres (curs 2016/2017). Aquest estudi, però, no ha derivat encara en mesures per ordenar el finançament públic i privat dels centres, i evitar, d'aquesta manera, que la composició social dels centres afecti la qualitat dels seus projectes educatius.

33. MILLORA DELS RECURSOS ALS CENTRES D'ALTA COMPLEXITAT

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
----------------------	------	-------	-----

Un dels efectes negatius de la segregació escolar té a veure amb la concentració de complexitat educativa en determinats centres. Només en alguns casos, aquesta concentració de complexitat està relacionada amb processos de segregació residencial. La concentració de necessitats educatives específiques en aquests centres introdueix, entre altres aspectes, més complexitat en la tasca dels professionals a l'hora de garantir-ne l'atenció adequada.

El curs 2017/2018 el nombre de centres de primària i secundària d'alta/màxima complexitat és de prop de 600 (vegeu la taula 1).

En relació amb els centres d'alta complexitat, el Síndic ha formulat diverses recomanacions orientades a millorar la dotació de recursos humans i materials que disposen, com ara:

- Garantir que els centres amb una composició social desfavorida tinguin una dotació més gran de docents, d'acord amb les necessitats educatives del seu alumnat, suficient per atendre les necessitats educatives específiques existents.
- Regular i garantir la dotació de plantilles més multidisciplinàries als centres amb una elevada complexitat educativa, amb assignacions de professionals de l'àmbit social (tècnics d'integració social, educadors socials, treballadors socials, etc.) i de l'àmbit de la salut (psicòlegs, logopedes, etc.) per atendre les necessitats existents.
- Introduir mecanismes d'incentius o d'altres per garantir que el professorat més qualificat per a la tasca docent presti servei als centres amb una complexitat més elevada, tot incorporant al procediment de promoció docent l'exercici professional en centres amb una composició social desfavorida com a element definidor.
- Garantir la qualitat dels projectes educatius dels centres amb més complexitat social i amb una demanda més feble, desenvolupar les mesures necessàries per compensar la incidència de la composició social del centre en el desenvolupament del projecte educatiu i, si escau, promoure la participació d'aquests centres en programes de desegregació.
- Promoure la integració de centres guetitzats i centres no guetitzats, amb l'objectiu de configurar centres amb una composició social heterogènia.

En els darrers cursos, el Departament d'Ensenyament ha desenvolupat polítiques de discriminació positiva en la dotació de recursos als centres amb una complexitat més elevada. Aquests centres disposen d'una dotació docent addicional (vegeu la taula 2), i també alguna dotació addicional de personal de suport, com ara les aules d'acollida o els tècnics d'integració social. Amb tot, les visites d'aquesta institució a centres amb complexitat elevada posa de manifest que aquests esforços encara són insuficients per garantir una atenció adequada de les necessitats educatives específiques de l'alumnat (i també que aquestes dotacions addicionals no sempre s'acompanyen amb mesures prou actives i intenses per combatre la segregació escolar pel que fa a la gestió del procés d'admissió d'alumnat, com ara la matrícula fora de termini).

Per al curs 2018/2019, no hi ha hagut avenços significatius en aquesta matèria. Tot i això, el Departament d'Ensenyament ha manifestat la voluntat d'aplicar mesures de millora dels recursos als centres d'alta complexitat en el marc dels treballs d'elaboració del Pacte contra la segregació escolar.

Cal avançar encara més en la capacitat dels centres amb una composició social més desfavorida i amb més dèficits de demanda d'estabilitzar les plantilles i d'atraure els professionals més ben formats i competents. A més, la pràctica docent en centres amb una elevada complexitat educativa suposa assumir un repte d'una dificultat més gran que no està prou recompensat per un sistema d'incentius que ajudi a atreure i retenir el professorat en aquests centres.

Taula 1. Nombre de centres amb una elevada complexitat educativa (2018)

Centres	Complexitat màxima	Complexitat alta
Escoles	222	200
Instituts	102	58
Instituts escola	9	6

Font: Departament d'Ensenyament.

Taula 2. Incrementos en les dotacions de plantilles als centres amb una elevada complexitat educativa (2018)

Escola	Complexitat màxima	Complexitat alta
1 línia / 9 grups	1	0.5
2 línies / 18 grups	2	1
3 línies / 27 grups	3	1.5
Institut	Complexitat màxima	Complexitat alta
8 grups	3	1.5
12 grups	3.5	2
16 grups	4	2

Font: Departament d'Ensenyament.

34. DOTACIÓ DE RECURSOS PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB NECESSITATS EDUCATIVES ESPECIALS AMB GARANTIES D'INCLUSIÓ ESCOLAR

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
<p>En el marc de la seva activitat, el Síndic constata la manca de recursos suficients als centres educatius per atendre adequadament l'alumnat amb necessitats educatives especials amb garanties d'inclusió escolar.</p>			
<p>En aquest sentit, el Síndic ha insistit sobre la necessitat de dotar els centres ordinaris de més recursos humans per garantir l'atenció adequada d'aquest alumnat, sigui a través de la provisió suficient de mestres d'educació especial, sigui a través de l'assignació de personal de suport necessari (amb una dotació condicionada a l'evolució de necessitats educatives especials individuals present en cada centre per fer possible l'educació inclusiva), sigui a través de la implantació de les USEE.</p>			
<p>A més, per desenvolupar el principi d'educació inclusiva, el Síndic també ha demanat que es promogui la reconversió definitiva dels CEE en centres de referència per a les escoles ordinàries com a mecanisme de suport per fer efectiva l'escolarització inclusiva d'alumnes amb discapacitats, i que es despleguin mesures perquè els infants i adolescents amb discapacitat tinguin accés als diversos serveis escolars (menjador, activitats complementàries, etc.) en condicions d'igualtat amb els altres infants i adolescents.</p>			
<p>El mes d'octubre de 2017, el Departament d'Ensenyament va publicar el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. A grans trets, es tracta d'una aposta per garantir el dret de tot l'alumnat a escolaritzar-se en centres educatius ordinaris, tot mantenint, amb caràcter excepcional, la possibilitat dels pares, mares o tutors de sol·licitar l'escolarització del seu fill i filla en un centre d'educació especial.</p>			
<p>Les dades d'alumnat amb necessitats educatives especials escolaritzat en centres ordinaris el curs 2017/2018 és del 77,1%, lleugerament per sota de la proporció del curs anterior. Amb tot, el nombre d'alumnes als centres d'educació especial es redueix d'ençà del curs 2015/2016 (vegeu la taula 1).</p>			
<p>Per atendre les necessitats educatives de tots els infants escolaritzats en centres ordinaris, la nova regulació proposa un procés educatiu personalitzat per a cada alumne, amb diferents nivells de suport (diferents mesures de suport) segons la necessitat de cada alumne. Les mesures de suport universal s'adrecen a tot l'alumnat; les mesures de suport addicional permeten l'atenció específica i accions flexibles, temporals i preventives per atendre circumstàncies personals singulars o de vulnerabilitat de l'alumne, segons la necessitat, i les mesures de suport intensiu són accions d'alta intensitat i llarga durada adreçades a alumnes amb necessitats educatives especials.</p>			
<p>La implementació d'aquest nou marc suposa un canvi de paradigma dins l'aula, i també una sèrie de canvis estructurals i organitzatius (d'espais, de personal i de dinàmiques) important.</p>			
<p>En la línia dels anys precedents, durant l'any 2018 el Síndic ha rebut algunes queixes que posen en qüestió el bon funcionament del sistema educatiu per a l'atenció de la diversitat, a partir dels postulats de la nova regulació. Algunes famílies plantegen la insuficiència de recursos per atendre les necessitats educatives especials dels infants que requereixen un suport intensiu, i alguns professionals lamenten que la manca de recursos suficients genera manca d'efectivitat dels mecanismes previstos en el nou Decret.</p>			

Taula 1. Evolució de l'alumnat amb necessitats educatives especials al sistema educatiu (2005-2018)

Cursos	Alumnes amb NEE escolaritzats en centres ordinaris	Alumnes en centres d'educació especial	Total d'alumnes amb NEE	% d'alumnes amb NEE en centres ordinaris
2005-2006	15.795	6.779	22.574	70,0
2006-2007	17.074	6.828	23.902	71,4
2007-2008	17.310	6.810	24.120	71,8
2008-2009	19.525	6.868	26.393	74,0
2009-2010	20.282	6.615	26.897	75,4
2010-2011	18.407	6.369	24.776	74,3
2011-2012	18.939	6.568	25.507	74,3
2012-2013	18.068	6.744	24.812	72,8
2013-2014	17.759	6.927	24.686	71,9
2014-2015	18.164	7.147	25.311	71,8
2015-2016	18.625	7.282	25.907	71,9
2016-2017	24.696**	6.919**	31.612**	78,1
2017-2018	23.070	6.839	29.909	77,1

Font: Departament d'Ensenyament.

Nota: ** Les dades dels centres ordinaris corresponen a alumnat d'INF, PRI i SEC. Alhora, cal tenir present que s'han afegit categories de reconeixement de NEE respecte de les dades de cursos anteriors. Aquest canvi s'ha degut a l'aprovació de l'Ordre ENS/293/2015, de 18 de setembre, de creació del Registre d'alumnes i del fitxer de dades de caràcter personal associat, i a la posterior implantació d'aquest registre (RALC), en què s'han d'inscriure tots els alumnes matriculats als centres educatius d'ensenyaments reglats no universitaris de Catalunya. El RALC és l'única font de dades d'identificació de l'alumnat, de manera que s'interrelaciona amb la resta de sistemes d'informació del Departament, com ara la GEDAC (aplicació per a la gestió d'escolarització).

El Síndic també ha estat informat per algunes entitats que, suposadament, no hi ha dotació pressupostària aprovada per a la implementació del nou Decret, per la qual cosa, presumiblement, el seu desplegament encara és limitat.

Amb tot, pel que fa al desplegament del Decret, el Departament d'Ensenyament exposa que s'han dut a terme les actuacions següents:

- Difusió del Decret 150/2017, de 17 d'octubre, per mitjà de tots els canals de comunicació i xarxes socials de què disposa el Departament d'Ensenyament.
- Organització d'activitats formatives per al personal docent i per als professionals d'atenció educativa sobre l'atenció a la diversitat i la inclusió: formació per als mestres d'educació especial "Ser-hi, participar i aprendre" (12 activitats amb 549 inscripcions); formació per als equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (9 activitats amb 832 inscripcions); formació per als professionals de les aules integrals

de suport (AIS) (1 activitat amb 62 inscripcions); jornada d'acollida i intercanvi dels centres d'educació especial proveïdors de serveis i recursos (CEEPSIR) (42 inscripcions); formació per als professionals dels centres de recursos educatius per a deficients visuals (CREDA) (2 activitats amb 22 inscripcions); formació per al centre de recursos educatius per a l'alumnat amb trastorns de l'aprenentatge i la conducta (CRETDIC) (1 activitat amb 32 inscripcions); formació adreçada als centres amb suports intensius per a l'escolarització inclusiva (SIEI) (8 activitats amb 268 inscripcions); formació al grup de referents d'atenció educativa inclusiva (RAI) en el territori (1 activitat amb 18 participants); formació als docents en atenció a la diversitat (alumnes amb altes capacitats i alumnes amb TDAH) (16 activitats i 426 inscripcions), i formació als professionals d'atenció educativa que fan suports a la inclusió en els seminaris d'educació especial de zona (SEEZ) (18 activitats amb 307 inscripcions).

- Treball compartit amb el Departament de Salut per avançar en la formalització d'un acord de col·laboració per desenvolupar un seguit d'actuacions (atenció als alumnes amb NEE als centres ordinaris, programes d'aula integral de suport (AIS), aules hospitalàries, etc.).
- Consolidació dels itineraris formatius específics (IFE) i impuls del programa Noves Oportunitats, exposats en epígrafs posteriors).
- Creació del grup de referents d'atenció educativa inclusiva (RAI) en el territori, a través del qual 18 docents amb experiència en el món de l'atenció a la diversitat i la inclusió i coneixedors del mapa de recursos del seu àmbit territorial donen suport als centres educatius i els orienten en el contingut del Decret 150/2017, de 17 d'octubre.
- Elaboració d'un pla d'acció per definir i desplegar mesures i suports intensius per a l'alumnat amb altes capacitats derivades de la superdotació intel·lectual, els talents simples i complexos, i la precocitat.
- Aprovació d'una resolució relativa als procediments i els protocols que han d'utilitzar els equips d'assessorament i orientació psicopedagògics (EAP) per a l'elaboració dels informes de reconeixement de necessitats específiques de suport educatiu.
- Adaptació del contingut i dels documents per a l'organització i la gestió dels centres educatius per al curs 2018-2019 i de la Resolució ENS 603/2018, de 27 de març, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matrícula d'alumnes per al curs 2018-2019, al que estableix el Decret 150/2017, de 17 d'octubre.

Ahora, el Departament d'Ensenyament exposa que està treballant perquè els centres d'educació especial sostinguts amb fons públics siguin proveïdors de serveis i recursos per al personal docent de la resta de centres educatius, i els orientin en la concreció de les actuacions necessàries i en el desenvolupament de programes específics de suport per a l'alumnat amb necessitats educatives, en coordinació amb els equips directius i els serveis educatius en qüestió.

Les dades disponibles posen de manifest el lleu increment de la dotació de recursos per promoure un sistema educatiu inclusiu experimentat el curs 2017/2018, sigui en la contractació d'hores de monitoratge, sigui en la provisió de mestres d'educació especial, sigui en la creació d'USEE, sigui en la dotació dels CREDA o dels EAP (vegeu les taules 2, 3 i 4). Aquesta evolució positiva, però, no ha tingut la mateixa continuïtat el curs 2018/2019.

Les actuacions desenvolupades pel Síndic evidencien que, malgrat l'increment progressiu de recursos, el sistema educatiu requereix una dotació més gran per garantir la inclusió escolar de l'alumnat amb necessitats educatives especial.

El Síndic ha obert una actuació d'ofici per fer un seguiment de les mesures adoptades per a la implementació del Decret en el sistema educatiu i de la manera com s'està duent a terme l'atenció a la diversitat, especialment de la implementació de les mesures de suport intensiu als centres educatius.

Taula 2. Evolució de la dotació de professionals (2010-2018)

	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018	2018 2019
Vetlladors: nombre d'hores contractades (Total) (1)	23.971	23.971	23.971	27.791	29.439	30.083	30.323 (24.563)	32.148 (27.418)	(27.418) [sense CEB]
Nombre d'USEE (2)	316	331	355	359	377	426	481	551	559
Auxiliars d'EE	124	126	126	125	119	118	118	116	116
Docent especialista d'educació especial (2n cicle d'educació infantil i educació primària)	3.074	3.050	2.948	3.260	3.244	3.080	3.290	3378	-
Docent especialista d'educació especial (2n cicle d'educació infantil i educació primària) (centres públics)	2.500	2.479	2.388	2.460	2.525	2.564	2.624	2.741	-
Hores de vetllador per alumnat NEE en centres ordinariis	-	-	-	1,56	1,62	1,62	-	-	-
Nombre d'alumnat amb suport en centres públics (Serveis Territorials)	-	3.100 (e)	3.700 (e)	4.550	5.046	-	-	-	-
Nombre d'alumnat amb suport en centres públics (Consorti d'Educació de Barcelona)	-	-	681	1.514	1.715	-	-	-	-
Subvenció centres concertats per personal per atendre alumnat NEE (en milions d'euros)	4,4	-	3,8	3,5	3,5	3,5	3,5	3,9	-
Subvenció centres concertats per a monitors de menjador, esbarjo i transport	5,8	5,9	5,9	6,1	6,2	6,4	6,5	6,7	-

Font: Departament d'Ensenyament.

(1) Els cursos 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016, les dades inclouen la dotació inicial i els increments tramitats a partir del segon trimestre, per ajustament de la demanda. Les dades anteriors no inclouen les hores contractades pel Consorci d'Educació de Barcelona.

(2) En el cas de primària es computa una unitat per cada dotació de plantilla. En el cas de la secundària es computa una unitat per cada 1,5 dotacions de plantilla.

Taula 3. Recursos per a l'atenció als alumnes amb dificultats d'audició, llenguatge i comunicació

	Dotacions CREDA (def. auditius)	Dotacions CREDVI (def. visuals)	Dotacions CRETDIC (trastorns conductuals)	TOTAL	Alumnat amb discapacitat auditiva atès pels CREDA	Alumnat amb trastorns del llenguatge atès pels CREDA
2010-2011	356,5	0	0	356,5	-	-
2011-2012	355,5	0	0	355,5	-	-
2012-2013	329	34	0	363	1.798	2.035
2013-2014	331,5	32	0	363,5	1.791	2.231
2014-2015	330	35	0	365	1.847	2.244
2015-2016	334	34	0	368	1.843	2.150
2016-2017	345,5	34	24	403,5	1.939	2.229
2017-2018	395,5	34	24	453,5	2.118	2.557

Font: Departament d'Ensenyament.

Taula 4. Evolució dels recursos disponibles a diferents serveis educatius (2014-2018)

CREDA	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Mestres audició i llenguatge	329	320	335	380,5	380,5
Psicopedagogs/gues	13	13	13	13	13
Audioprotetistes	8	8	8	8	8
EAP	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Psicopedagogs/gues	-	521	537	567	-
Treballadors/res socials	-	110	110	106	-
Fisioterapeutes	-	87	87	87	-

Font: Departament d'Ensenyament.

35. INCREMENT DE LA PROVISIÓ DE PLACES DE PROGRAMES DE NOVES OPORTUNITATS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Des de fa anys, el Síndic destaca els dèficits de provisió de places de programes que ofereixen oportunitats formatives a l'alumnat que no es gradua a l'ESO. Malgrat que el sistema educatiu disposa d'altres mecanismes de segones oportunitats, com ara els programes de diversificació curricular a 3r i 4t d'ESO (programes que poden conduir a la graduació en ESO) i també els cursos a l'educació d'adults (cursos d'obtenció del Graduat en ESO i d'accés als cicles formatius de grau mitjà o de preparació per a la prova d'accés a aquests cicles), el Síndic ha posat l'èmfasi en els programes de formació i inserció (PFI), perquè atenen l'alumnat amb més dificultats d'escolarització, i perquè presenten nivells de participació situats per sota la mitjana espanyola, i ha demanat al Departament d'Ensenyament que n'ampliï l'oferta.

Les darreres dades disponibles evidencien l'estancament de l'evolució de l'oferta de places de PFI des de l'any 2010. Per al curs 2017/2018, l'alumnat escolaritzat en aquests programes ha decrescut lleugerament, tant en valors absoluts com en valors relatius (vegeu la taula 1).

Taula 1. Evolució de la taxa bruta d'escolarització als PQPI/PFI a Catalunya (2000/2001 – 2017/2018)

	2000 2001	2001 2002	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018
PQPI (PGS) (16-17 anys)	3,5	4,0	3,9	3,9	4,0	3,9	4,1	4,0	4,2	4,6	5,2	5,3	5,6	5,7	5,1	5,2	5,1	4,7
PGS n	5.122	5.598	5.348	5.178	5.201	5.175	5.355	5.235	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PQPI	-	-	-	-	-	-	-	-	5.521	6.281	7.047	7.113	7.537	7.668	-	-	-	-
PFI n	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.929	7.142	7.115	6.938

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Paral·lelament, el Síndic també ha demanat al Servei d'Ocupació de Catalunya i al Departament d'Ensenyament que dissenyin un model estable de centre de noves oportunitats que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats d'escolarització.

A finals de l'any 2017 el Síndic va conèixer els problemes que van tenir alguns dels centres que formaven part del programa Noves Oportunitats 2015-2017 per garantir la continuïtat de l'oferta formativa, atès que aquest programa va finalitzar el 30 de novembre de 2017 sense que n'estigués prevista la pròrroga en el plec de prescripcions i després del retard experimentat en la contractació dels serveis educatius, arran de les característiques de la licitació, els tràmits previs obligatoris i la situació política del moment, amb l'aplicació de l'article 155 i la intervenció de les finances de la Generalitat de Catalunya. Finalment, el maig de 2018, es va fer la licitació dels vuit centres que formen part del programa de Noves Oportunitats, per al període 2018-2020, amb ofertes per als cursos 2018/2019 i 2019/2020.

Al llarg dels darrers mesos, i a partir de l'experiència acumulada, s'ha intensificat la relació entre el Servei d'Ocupació de Catalunya i el Departament d'Ensenyament per formular una proposta de model de programa Noves Oportunitats, que s'està treballant, amb l'objectiu que sigui transferible totalment o parcial al sistema educatiu reglat. Algunes de les entitats adjudicatàries també tenen atorgada la fase 1 del Programa interdepartamental per a joves (UEC), un fet que afavorirà el treball de metodologies compartides i la transició entre fases.

El programa Noves Oportunitats neix com a projecte pilot des de l'Àrea d'Ocupació Juvenil del Servei Públic d'Ocupació de Catalunya (SOC) i en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament, amb l'objectiu de recuperar les ganades d'aprendre de joves amb dificultats educatives, que, per motius diversos, no han trobat el seu lloc als instituts i que, per raó de la seva edat, són invisibles per a les empreses. El programa Noves Oportunitats parteix dels criteris següents: itineraris flexibles a mitjà i llarg termini adaptats als requeriments de cada jove; itineraris vinculats a l'entorn productiu, amb un ampli ventall d'opcions professionals i amb una orientació inicial que els ajuda a conèixer les ocupacions abans de triar-les; itineraris que incorporen tant formació professionalitzadora com de competències bàsiques i transversals, i acompanyament intensiu i proper al llarg de tot l'itinerari, fins i tot en els primers mesos d'inserció laboral o de retorn al sistema educatiu.

El programa Noves Oportunitats 2015-2017 ha comptat amb la participació de 2.875 joves a tot Catalunya d'entre 16 i 18 anys que no han finalitzat l'ESO, bona part amb una alta vulnerabilitat social, 861 dels quals han continuat la seva formació al sistema educatiu després de passar per Noves Oportunitats, i 263 han aconseguit una inserció laboral superior als sis mesos.

Convé recordar que està pendent de desplegament la previsió del Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, en relació amb els centres de noves oportunitats.

36. ACCÉS A L'EDUCACIÓ PER A ADOLESCENTS DE MÉS DE SETZE ANYS AMB DISCAPACITAT

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

En el marc de la seva actuació, el Síndic ha detectat dificultats d'alumnes amb necessitats educatives especials d'accedir a partir dels setze anys a la formació professional, especialment els que es graduaven en ESO (i, consegüentment, queden exclosos dels PFI) i no tenen el perfil adequat per continuar els ensenyaments de formació professional de grau mitjà.

En aquest sentit, el Síndic va demanar al Departament d'Ensenyament les actuacions següent:

- Adequar la normativa que regula la provisió i l'accés als PFI per autoritzar a accedir als programes de formació i d'inserció, encara que sigui excepcionalment o per indicació de l'EAP o del mateix centre, l'alumnat amb necessitats educatives especials graduat en ESO que no pot accedir als ensenyaments secundaris postobligatoris.
- Desenvolupar una oferta formativa reglada, especialment en l'àmbit de la formació professional, que garanteixi oportunitats formatives i de posterior inserció laboral a alumnes amb necessitats educatives especials, més enllà dels ensenyaments obligatoris.

L'any 2016 es va posar en funcionament el Pla pilot d'itineraris formatius específics (IFE) per a alumnes amb discapacitat intel·lectual lleu o moderada que no hagin obtingut el títol de graduat en ESO o que l'hagin obtingut i no es puguin acollir als ensenyaments de formació professional. Aquesta oferta, que s'ha consolidat amb l'aprovació del Decret 150/2017, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, que regula els IFE l'any 2017, donava resposta al suggeriment formulat pel Síndic.

Per al curs 2016/2017, l'oferta d'IFE era de 100 places en 8 grups escolars en 8 centres. Per al curs 2017/2018, es va ampliar aquesta oferta fins a les 288 places en 24 grups i 16 centres. Per al curs 2018/2019, el Síndic no té constància que l'oferta s'hagi ampliat ni que les places existents cobreixin la demanda.

Altres recomanacions sobre el dret a l'educació

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<ul style="list-style-type: none"> Regular els serveis d'atenció a la primera infància de manera que s'impedeixi l'existència de centres que funcionen de forma anàloga a escoles bressol/ludoteques sense autorització administrativa (condicions de qualitat, responsabilitats competencials, etc.) 	Ensenyament / Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Garantir una oferta suficient de places públiques d'escola bressol als municipis, específicament on hi ha forts desequilibris entre oferta i demanda. 	Ensenyament / ajuntaments	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Garantir l'accés dels infants amb discapacitat i pluridiscapacitat a les escoles bressol. 	Ensenyament / ajuntaments	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Garantir, a través de la normativa d'admissió, que els centres docents fan pública la llista de sol·licituds de preinscripció al centre amb la puntuació provisional i definitiva, tant en primera opció com en posteriors; les vacants que es generin a cada centre des de la publicació de la relació d'alumnat admès fins a l'inici del curs escolar, i de forma periòdica i fins a l'inici de curs, la relació d'alumnat matriculat al centre, amb data de matrícula. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> Garantir que l'autonomia de centre s'orienta a assegurar l'equitat de l'activitat educativa, tal com estableix l'article 90.3 de la LEC, i s'exerceix en el marc dels drets i les llibertats que recullen les lleis, i vetllar perquè els centres educatius estableixin projectes educatius compromesos amb la inclusió de la diversitat social del seu entorn (no com a estratègia per atraure determinats col·lectius i reproduir així la segregació escolar). 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Dimensionar la reserva de places al volum d'alumnat amb necessitats educatives específiques present en cada zona d'escolarització, d'acord amb la detecció que se n'hagi fet, i que ampliïn la reserva de places als municipis en què les necessitats educatives específiques detectades siguin superiors a les places reservades.</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Regular específicament el procés d'admissió d'alumnat a l'educació infantil de primer cicle, també per a les admissions fora de termini.</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Desplegar, en el marc d'un decret, l'article 184.1.c) LEC, quan parla d'"ús reservat de la informació individualitzada dels agents i dels centres i serveis educatius, pel que fa a l'avaluació general del sistema", i també l'article 186.1.a), quan parla d'"avaluacions generals del sistema educatiu i de l'Administració educativa". Aquest decret hauria de desplegar, entre altres aspectes, (a) la prohibició explícita de difusió (activa i a petició de tercers) dels resultats de les proves d'avaluació desagregada per centre i per alumne en què consti el nom del centre i de l'alumne; (b) la prohibició explícita de difusió (activa i a petició de tercers) d'altres informacions sensibles del centre a efectes de la lluita contra la segregació escolar (composició social, etc.), i (c) la determinació dels límits a aquesta aplicació (qui té accés a la informació de les avaluacions per centre).</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Promoure, a través dels instruments normatius disponibles, que els alumnes als centres concertats perceptors de beca del 100% de menjador escolar tinguin accés gratuït al servei, mentre que els alumnes amb beca parcial paguin l'equivalent a la part restant fins arribar a l'import màxim establert per a les beques.</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Planificar els processos constructius dels centres pendents de construcció/reforma, amb una atenció especial als centres amb més concentració de necessitats.</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Regular els requisits mínims relacionats amb el funcionament del servei de menjador escolar pel que fa a la provisió de professionals, bé a través de la incorporació d'aquest aspecte al nou decret de menjadors escolars que ja està en procés d'elaboració, bé a través d'instruccions específiques.</p>	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<ul style="list-style-type: none"> ■ Modificar l'actual normativa que regula els serveis de menjador i transport escolars, amb l'objectiu que els alumnes que resideixen en zones rurals amb escoles ubicades dins del mateix municipi de residència, però a una distància gran dels nuclis de població on resideixen, tinguin garantit el servei de transport i menjador escolar en condicions d'accessibilitat adequades. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> ■ Autoritzar excepcionalment l'accés als PFI de l'alumnat amb necessitats educatives especials graduat en ESO que, per indicació de l'EAP o del mateix centre, no pot accedir als ensenyaments secundaris postobligatoris. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> ■ Establir programes d'acompanyament a l'escolaritat, especialment per als infants socialment menys afavorits i amb més dificultats d'escolarització. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> ■ Dotar els CREDA dels recursos necessaris per garantir l'atenció logopèdica de tot l'alumnat amb greus dificultats d'audició, de llenguatge i/o comunicació. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt
<ul style="list-style-type: none"> ■ Dotar l'Administració educativa de més recursos i formació per assolir la plena conscienciació de tota la comunitat educativa en el ple respecte a la diversitat sexual i afectiva. 	Ensenyament	Baix	Mitjà	Alt

b) Dret al lleure

37. AJUTS ECONÒMICS PER ACCEDIR A LES ACTIVITATS DE LLEURE

Nivell de compliment	Baix	Mitjà	Alt
<p>El lleure és un dels àmbits en què els infants accedeixen a oportunitats educatives fonamentals per al seu desenvolupament. Les desigualtats d'accés, però, provoquen que aquestes oportunitats no estigui a l'abast de tots els infants.</p>			

En aquest sentit, en informes anteriors s'ha exposat la preocupació del Síndic pel fet que les convocatòries d'ajuts del Departament d'Ensenyament per a activitats extraescolars continua suprimida des del 2012, com a conseqüència de les restriccions pressupostàries, la qual cosa suposa, a criteri d'aquesta institució, l'incompliment del deure de l'Administració educativa d'establir ajuts i atorgar beques amb relació a activitats extraescolars, per raons d'oportunitat social, d'equitat o de no-discriminació per raons econòmiques (LEC articles 50.3 i 202).

Per aquest motiu, el Síndic va demanar al Departament d'Ensenyament que es convoquessin els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a les activitats extraescolars en igualtat d'oportunitats (art. 50.3 i 202 de la LEC) i que es garantís que la despesa pública destinada s'adrecés efectivament a aquests ajuts per a infants o a les AMPA, especialment en zones socialment desfavorides, alhora que va suggerir al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i a les administracions locals que promoguessin mesures d'accessibilitat econòmica (ajuts econòmics, bonificacions i exempcions, sistemes de tarifació social, etc.) a aquest efecte.

A hores d'ara el Síndic no té coneixement d'avenços significatius en aquesta matèria, pel que fa a l'Administració educativa. Les línies de finançament de l'educació en horari no lectiu existents durant els anys previs a les restriccions pressupostàries no s'han recuperat (vegeu la taula 1).

Quant a les administracions locals, durant l'any 2018 destaca la iniciativa Educació360-Educació a temps complet, en què la Diputació de Barcelona, juntament amb la Fundació Jaume Bofill i la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica, proposa una estratègia per sumar esforços per impulsar l'educació a temps complet a Catalunya.

Amb l'objecte de contribuir a la igualtat d'oportunitats i l'equitat en l'accés a les activitats educatives i de lleure recollides en els articles 29 i 41 de la LEC (12/2009) i en el 57 de la Llei d'infància (14/2010), la proposta que va iniciar amb l'impuls d'11 ens locals, ara per ara abasta més de 35 ens locals, la xarxa d'escoles 0-3, la xarxa d'escoles 0-16, el Secretariat Escola Rural de Catalunya, l'Associació de Mestres Rosa Sensat, MRP Girona, el Col·legi d'Educatores i Educadors Socials de Catalunya (CEESC) i el Col·legi Professional de Pedagogs Catalunya (COPEC), a banda de moviments de lleure, xarxes d'infància i del tercer sector, xarxes d'entitats esportives i musicals, grups de recerca, i entitats i centres educatius.

Educació360 vol posar en marxa iniciatives per garantir el menjador escolar per a tothom, la connexió entre les activitats escolars i les de fora, i l'accés a extraescolars per a tots els infants, entre d'altres. Es tracta d'una proposta que busca donar molt més pes a les extraescolars per a tothom proporcionant eines per reduir els escenaris de desigualtat i segregació que es produeixen en l'accés d'oportunitats educatives fora del sistema reglat. Aquesta aliança disposa de 2 milions d'euros per als seus projectes fins l'any 2019.

Pel que fa al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, la Direcció General de Joventut i la Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària continuen atorgant subvencions a l'educació en el lleure, amb imports per a l'any 2018 similars als de l'any 2017 (vegeu la taula 1). A més, es continuen desenvolupant les actuacions orientades a promoure una educació de lleure de qualitat durant tot l'any i en períodes de vacances, mitjançant la promoció i el finançament de diversos programes d'activitats d'estiu, com ara "L'estiu és teu" (colònies d'estiu organitzades per l'Agència Catalana de la Joventut, mitjançant la Xarxa Nacional d'Albergs Socials de Catalunya) i el programa "Vacances en família". Addicionalment, "L'estiu és teu" incorpora una bossa especial de beques de suport per a infants i joves en situació (o risc) d'exclusió social, que gaudeixen d'una bonificació que oscil·la entre el 65% i el 100% del preu de venda públic de l'estada.

Quant a aquest darrer programa, cal destacar que per a la convocatòria 2017-2018 s'han incorporat cinc subprogrames en el marc de "Vacances en família", dirigits a un total de 1.604 famílies d'especial atenció pública (famílies en situació de vulnerabilitat, acollidores, monoparentals, víctimes de violència masclista, etc.).

També es mantenen els ajuts i les beques per a la inclusió d'infants en risc o situació d'exclusió social a les activitats d'educació en el lleure i la subvenció a entitats d'educació en el lleure perquè desenvolupin programes de beques i ajuts per als infants i joves amb famílies desfavorides.

També continua més o menys estable el finançament de la Secretaria General de l'Esport als clubs i les federacions. La subvenció del 2017 a clubs i la d'impacte no es van poder resoldre, en part a causa de la finalització de la legislatura i l'aplicació de l'article 155, i s'han tramitat amb càrrec al pressupost 2018.

Pel que fa a la notificació d'activitats d'educació en el lleure o esportives, val a dir que el nombre d'infants participants i d'activitats notificades continua creixent (vegeu la taula 2).

Taula 1. Evolució de les subvencions (en milions d'euros) al lleure educatiu (2010/2017)

Direcció General de Joventut	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Subvencions atorgades a entitats d'educació en el lleure	3,5 M €	3,4 M €	3,2 M €	3,0 M €	3,5 M €	3,7 M €	4,0 M €	4,6 M €	4,6 M € **
Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Subvencions atorgades a entitats d'educació en el lleure	1,8 M €	1,8 M €	1,4 M €	1,3 M €	1,3 M €	1,4 M €	0,9 M €	0,4 M €	0,4 M €
Departament d'Ensenyament	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018
Subvencions a ajuntaments per a activitats extraescolars	1,0 M €	0,8 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €
Subvencions a les AMPA per a activitats extraescolars	1,8 M €	2,3 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €	0,0 M €
Secretaria General de l'Esport	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Esport federat: clubs	6,1 M €	2,4 M €	-	1,0 M €	0,6 M €	0,7 M €	0,7 M €	0,0 M €	0,6 M €
Esport federat: federacions	16,0 M €	13,5 M €	12,3 M €	5,8 M €	6,0 M €	6,4 M €	6,6 M €	8,3 M €	8,6 M €
Esport federat: Unió de Federacions Esportives (subvenció ordinària)	2,1 M €	1,4 M €	0,7 M €	0,8 M €	0,8 M €	0,9 M €	0,9 M €	1,3 M €	0,8 M €
Esport escolar: impacte	-	1,2 M €	-	0,8 M €	0,7 M €	0,8 M €	0,9 M €	0,0 M €	1,0 M €
Esport escolar: consells esportius	4,5 M €	3,8 M €	3,4 M €	2,4 M €	3,0 M €	3,2 M €	3,5 M €	4,0 M €	4,3 M €
Esport escolar: Unió de Consells Esportius (subvenció ordinària)	-	0,2 M €	-	0,3 M €	0,1 M €	0,4 M €	0,3 M €	0,5 M €	0,5 M €
Esport escolar: Pla català d'esport a l'escola	3,3 M €	-	3,0 M €	-	-	-	-	-	-
Esport universitari: campionats universitaris de Catalunya	0,08 M €	0,06 M €	0,05 M €	0,05 M €	0,08 M €	0,12 M €	0,10 M €	0,1 M €	0,1 M €
Condicionament d'equipaments esportius (ajuntaments, etc.)	-	-	-	-	1,6 M €	1,4 M €	-	-	-

Font: Direcció General de Joventut, Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària, Departament d'Ensenyament i Secretaria General de l'Esport.

Nota: Les dades corresponents al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies són provisionals, ja que s'està pendent de l'aprovació de la resolució definitiva de la convocatòria de subvencions per als anys 2017 i 2018.

Taula 2. Evolució de la participació a les activitats d'educació en el lleure (2010-2018)

Activitats d'educació en el lleure	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (set)
Activitats notificades (DGJ)	4.186	4.785	4.674	4.906	5.029	5.514	6.098	7.478	7.926
Participants (DGJ)	191.262	202.677	188.971	194.350	211.994	245.644	268.313	334.296	361.081
Dirigents (DGJ)	25.207	27.592	26.636	28.005	30.221	34.283	38.667	47.382	50.996
Total assistents (DGJ)	216.469	230.269	215.607	222.355	242.215	279.927	306.980	381.678	412.077
Activitats esportives	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (set)
Activitats notificades (DGJ)	-	-	-	-	-	-	-	1.341	1.806
Participants (DGJ)	-	-	-	-	-	-	-	80.657	95.218
Dirigents (DGJ)	-	-	-	-	-	-	-	9.563	11.192
Total assistents (DGJ)	-	-	-	-	-	-	-	90.220	106.410
Centres docents en el Pla català d'esport a l'escola (PCEE) (SGE)	1.141	1.345	1.324	1.264	-	-	1.027	1.001	979
Alumnat participants al Pla català d'esport a l'escola (PCEE) (SGE)	386.795	424.309	528.213	-	-	-	272.500	250.713	248.472
Participacions als Jocs Esportius Escolars de Catalunya (JEEC) (SGE)	207.953	236.579	230.071	-	201.159	205.954	245.000	179.050	-
Llicències federatives (SGE)	615.322	612.838	591.906	609.441	618.723	608.658	632.362	620.285	-
Espais esportius censats al Cens d'equipaments esportius de Catalunya (SGE)	-	-	-	-	-	-	42.681	-	49.437 (p)
Entitats registrades al Registre d'entitats esportives (SGE)	-	-	-	-	-	-	18.764	17.045	17.305 (p)

Font: Direcció General de Joventut, Secretaria General de l'Esport.

Nota: *Les dades corresponents a l'any 2017 de participació a les activitats d'educació en el lleure són provisionals. Aquestes dades només inclouen les activitats pròpiament d'educació en el lleure. Per garantir la congruència de la sèrie temporal, no s'inclou informació sobre activitats esportives (els casals esportius, les estades o campus esportius i les rutes esportives que es duen a terme en èpoques de vacances escolars) que també cal notificar d'ençà de l'entrada en vigor (l'1 de novembre de 2016) del nou Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys. L'aprovació d'aquest decret, però, sí que incorpora altres novetats que contribueixen a explicar el creixement tan important de notificacions: amb l'actual decret cal notificar les activitats amb pernòctació que tinguin una durada igual o superior a dues nits consecutives, mentre que amb l'anterior decret, només calia notificar les activitats amb tres nits de pernòctació o més.

38. PLANS LOCALS DE DINAMITZACIÓ DEL LLEURE EDUCATIU EN ENTORNS SOCIALMENT DESFAVORITS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Les desigualtats d'accés al lleure tenen a veure, també, amb les desigualtats territorials en la provisió d'oferta.

Davant d'aquest fet, el Síndic va demanar al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, al Departament d'Ensenyament i a les administracions locals que promoguessin plans locals de dinamització del lleure educatiu, especialment en municipis amb entorns socials desfavorits, i que també garantís la continuïtat dels plans educatius d'entorn pel que fa a les actuacions relacionades amb el lleure educatiu.

En relació amb aquest assumpte, convé posar de manifest que, durant l'any 2018, s'ha donat continuïtat al desplegament del nou model de serveis d'intervenció socioeducativa no residencial, exposat anteriorment, que és un dels instruments fonamentals per consolidar l'oferta en entorns socials desfavorits.

Un altre dels instruments fonamentals són els plans educatius d'entorn (PEE). El curs 2017-2018 es va produir un increment significatiu dels PEE, la qual cosa va permetre que un 98,5% dels centres de màxima de complexitat de Catalunya hi estiguessin adherits. Per al curs 2018-2019, s'ha adherit al PEE l'Ajuntament de Ripoll, amb la voluntat de donar resposta als reptes i les necessitats educatives i socials d'aquest municipi. Actualment, ja són 110 els municipis amb PEE (vegeu la taula 1).

Taula 1. Evolució dels plans educatius d'entorn a Catalunya (2004-2018)

	Municipis	Plans
2004-2005	26	31
2005-2006	53	68
2006-2007	80	95
2007-2008	-	-
2008-2009	-	-
2009-2010	-	-
2010-2011	-	-
2011-2012	-	-
2012-2013	80	97
2013-2014	77	97
2014-2015	77	96
2015-2016	82	107
2016-2017	88	115
2017-2018	109	128
2018-2019	110	129

Font: Departament d'Ensenyament.

En el marc dels PEE, el Departament d'Ensenyament i el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies han iniciat el programa "Instituts oberts per a tothom", adreçat a un total de 15 instituts de màxima complexitat, ubicats en barris de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, amb l'objectiu d'incrementar la taxa de graduació en educació secundària obligatòria de l'alumnat mitjançant accions comunitàries i vinculades amb el lleure i l'esport. El projecte preveu contractar dinamitzadors de lleure amb l'encàrrec de gestionar el temps educatiu no lectiu als instituts, d'acord amb el projecte educatiu propi del centre i amb els plans educatius d'entorn.

Finalment, convé recordar que la Direcció General de Joventut contribueix a finançar els plans locals de joventut i els plans comarcals de joventut (en què es recullen les actuacions del món local en matèria de joventut), mitjançant el Contracte programa entre el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ens locals. Aquest finançament representa una contribució indirecta a la dinamització del lleure educatiu en entorns socialment desfavorits, atès que en el marc d'alguns plans locals de joventut s'inclouen accions en aquest sentit.

39. DRET AL LLEURE DELS INFANTS AMB ALGUNA DISCAPACITAT

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Les garanties d'inclusió per garantir la igualtat d'oportunitats no només afecten el sistema educatiu reglat, sinó també el conjunt d'oferta educativa no reglada, com ara l'àmbit del lleure, que proporciona oportunitats de desenvolupament als infants i adolescents.

Malauradament, però, els infants amb discapacitat tenen dificultats a l'hora de participar a les activitats de lleure educatiu. Aquestes dificultats estan relacionades especialment amb la dotació de professionals especialitzats i amb l'assumpció dels costos d'aquesta provisió per part de les famílies.

En aquest sentit, el Síndic va demanar que es garantís la integració d'aquests infants en les activitats de lleure educatiu amb:

- l'adaptació de l'activitat a les necessitats educatives especials d'aquests infants (adaptabilitat de l'entorn, dels espais, dels materials, del mobiliari; accessibilitat de la informació, etc.);
- la formació del personal educador (voluntari o professional) en l'atenció d'aquestes necessitats educatives especials;
- la no-assumpció de costos addicionals en les quotes d'accés (pels suports addicionals requerits), que és essencial per promoure la participació d'aquests infants en igualtat d'oportunitats;
- la prohibició d'impedir l'admissió d'infants per raons de discapacitat.

Més específicament, el Síndic va demanar el desplegament de les disposicions recollides en la mateixa Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, en l'àmbit de les activitats complementàries, de les activitats extraescolars organitzades als centres escolars i de les activitats d'educació en el lleure, a fi de garantir el dret dels infants amb discapacitat, sense discriminació per raó de cap condició, a accedir a aquests àmbits educatius en igualtat d'oportunitats.

En els darrers anys, s'han produït alguns petits avenços. Fa dos anys, el 2016, es va aprovar el Decret 267/2016, de 5 de juliol, de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys, que incorpora el deure de valorar i ajustar la ràtio de monitors a la presència de participants amb discapacitat, i també d'adequar progressivament les condicions d'accessibilitat, física i en la comunicació, perquè les persones amb discapacitat física, sensorial o intel·lectual puguin comprendre-les, gaudir-ne i participar-hi.

L'any següent, el 2017, es va aprovar el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, que preveu que els projectes educatius dels centres han de garantir que, en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, no hi hagi barreres que impedeixin la participació de tots els alumnes en les activitats que organitzi el centre, dins o fora de l'horari lectiu, amb mesures i suports per a l'atenció educativa dels alumnes que incideixen en tots els àmbits educatius (art. 6 i 7), i també insta l'Administració educativa i els centres educatius a promoure i participar en programes socioeducatius del territori per donar continuïtat i coherència educativa als diferents espais educatius de l'alumnat, fomentant l'arrelament i la cohesió social (art. 5 i 6).

Durant l'any 2018, en canvi, no hi ha hagut cap avenç destacable. En tot cas, s'han mantingut les actuacions que es duïen a terme l'any 2017 vehiculades a través dels programes Respir-Estiu i Respir en família, de l'Agència catalana de la Joventut i que es duen a terme en albergs de la XANASCAT, impulsats en col·laboració amb la Subdirecció General d'Atenció i Promoció de l'Autonomia Personal de la Direcció General de Protecció Social. El Respir-Estiu s'emmarca en el programa de colònies "L'estiu és teu" i s'adreça a infants i joves amb un grau de discapacitat o de dependència reconegut i que requereixen personal monitor o vetllador per garantir que poden participar de forma normalitzada a les activitats de lleure, i que les seves famílies cuidadores disposen d'un temps de respir.

L'any 2018 Respir-Estiu ha comptat amb 45 participants en 29 torns diferents (de juny a setembre). El pressupost associat a la contractació del personal monitor i vetllador ha estat de 27.454,72 euros (més IVA) i ha cobert el cost d'incorporació del personal monitor i vetllador, i també el cost de l'estada.

Respir en família, al seu torn, s'emmarca en el programa d'estades familiars *Vacances en família*, que s'adreça a famílies amb infants a càrrec amb discapacitat o dependència. El programa contribueix a facilitar la conciliació de la vida personal, familiar i laboral d'aquestes famílies, mitjançant estades de cap de setmana i de pont en albergs de XANASCAT (en què les famílies beneficiàries gaudeixen d'un 15% de reducció en l'import total de la seva reserva). L'any 2017 (últim exercici del qual es disposa de dades definitives) el programa *Respir en família* va beneficiar 82 famílies (en total, 211 persones que van fer un global de 524 pernотacions). Quant a l'any 2018, les dades provisionals són 55 famílies (218 participants que han fet un global de 537 pernотacions).

Altres recomanacions sobre el dret al lleure

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Desplegar normativament el dret dels infants al lleure educatiu en condicions d'igualtat, especialment les activitats extraescolars, les sortides i colònies escolars i els serveis escolars dels centres i les activitats i els serveis de lleure educatiu dutes a terme per les administracions o per entitats sufragades amb fons públics (casals municipals d'estiu, escoles de música i de dansa, ensenyaments d'idiomes de règim especial, etc.).</p>	Ensenyament / Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Posar a disposició de les entitats de lleure educatiu instruments (protocols d'actuació, materials, etc.) adreçats a prevenir, detectar i intervenir davant situacions de tracte inadequat o maltractament envers els infants.</p>	Treball, Afers Socials i Famílies / Ajuntaments	Baix	Mitjà	Alt

VI. MESURES RELACIONADES AMB MESURES ESPECIALS DE PROTECCIÓ

40. PLA INTEGRAL PER A L'ACOLLIDA DELS INFANTS MIGRANTS NO ACOMPANYATS

Nivell de compliment

Baix

Mitjà

Alt

Des de fa anys, el Síndic destaca els nombrosos dèficits que afecten la primera atenció i protecció dels infants migrants no acompanyats arribats sense referents familiars. El fort increment de l'arribada d'infants migrants sols experimentat a partir de l'any 2016 ha provocat que aquests dèficits s'hagin manifestat de manera més clara i, fins i tot, s'hagin agreujat. Convé recordar que dels 377 nous casos atesos en el sistema de protecció durant l'any 2015 es passa a 1.489 l'any 2017, amb la previsió d'acabar l'any 2018 amb aproximadament 3.159 nous casos atesos (vegeu el gràfic 1 i la taula 1).

Davant d'aquest fet, el Síndic ha demanat que s'elabori un pla integral per a la millora de l'acollida dels infants migrants no acompanyats que disposi de mesures de contingència per donar resposta al volum d'arribada actual d'infants migrants sense referents familiars, especialment pel que fa a la creació de places de primera acollida, però que també abordi la millora dels dèficits estructurals que presenta actualment el sistema de protecció, com ara la manca del recurs de l'acolliment familiar dels infants migrants (menys de l'1%), la sobreocupació dels centres, l'existència d'un circuit d'atenció immediata que no té en compte suficientment la condició d'infant i fa prevaler l'aplicació de mesures relacionades amb el control de fluxos migratoris, la manca de polítiques per promoure el retorn d'infants migrants amb les seves famílies d'acord amb el seu interès superior, els dèficits en la provisió de programes de salut mental per a infants migrants no acompanyats, la dilació de l'assumpció de la tutela per part de la DGAIA i de la tramitació de la documentació o les deficiències en el desinternament del sistema de protecció i en l'acompanyament en la transició a la vida adulta, entre d'altres.

En relació amb aquest assumpte, val a dir que durant l'any 2018 la DGAIA ha centrat els seus esforços en la creació de noves places i recursos, amb la col·laboració de les entitats socials que gestionen equipaments de protecció a la infància que permetés atendre l'increment de l'arribada d'aquests infants. Des del gener de 2017 al setembre de 2018, s'han creat 2.182 noves places en recursos diferents, un 46,4% corresponents a centres de primera acollida; un 14,4%, a ampliacions de centres d'acolliment; un 14,3%, a pisos assistits; un 11,8%, a serveis de protecció d'emergència, i un 10,9%, a IPI i SAEJ (vegeu la taula 2). Per comprendre l'esforç realitzat, convé posar en context aquest volum de noves places creades: a l'inici de l'any 2017 hi havia 2.873 places de recursos residencials de la xarxa ordinària de protecció, mentre que el mes de setembre de 2018 ja eren 5.030, amb un creixement de les places residencials en el sistema de protecció d'un 75,1% (vegeu la taula 2).

Segons la previsió de l'arribada de nous casos entre els mesos d'octubre i desembre, la DGAIA té previst crear al voltant de 1.300 places noves per poder donar resposta a aquest fenomen. La majoria d'aquestes seran de primera acollida (al voltant de 850) i de pisos per a 16-18 anys (sobre 120). A banda, la DGAIA també es planteja la necessitat de crear noves places perquè aquests nois puguin continuar sent atesos més enllà de la majoria d'edat. La previsió, en aquest sentit, se situa en unes 350 places noves.

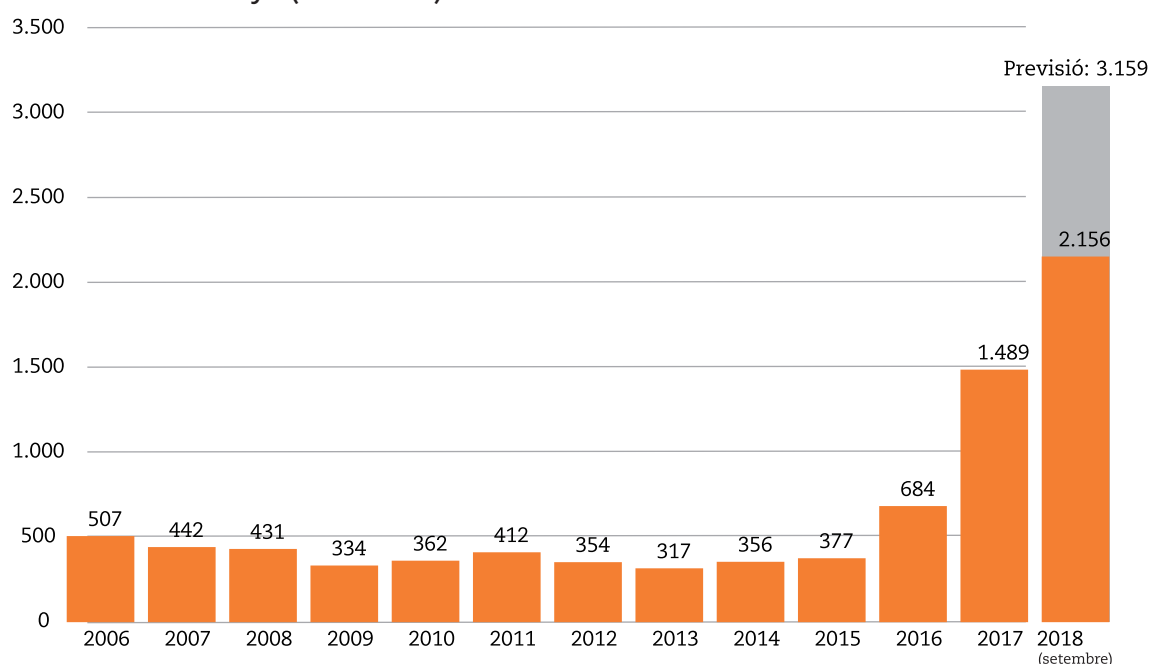
Abans d'arribar a finals d'any, doncs, previsiblement, la provisió de places del sistema de protecció s'haurà doblat (en menys de dos anys).

El caràcter d'urgència amb què s'ha desenvolupat aquest esforç de creació de places, però, ha generat algunes distorsions que han afectat la qualitat en la protecció dels infants migrants, amb la consegüent proliferació de situacions de maltractament institucional. Una part dels infants migrants ha estat acollida en centres en una situació de sobreocupació,

o també en centres del sistema de protecció que no tenen la funció de gestionar la primera acollida o que no respecten els estàndards de qualitat que cal esperar per a places residencials, o també en equipaments, com ara cases de colònies o altres, que només poden ser emprats de manera provisional per a l'acollida d'infants migrants. Com que no es disposa dels recursos suficients, s'ha generat un fort impacte negatiu en la qualitat de la protecció que es proporciona a aquests infants migrants i a la resta d'infants tutelats, que també se'n veuen afectats.

D'altra banda, els dèficits estructurals del sistema de protecció continuada pendents d'abordar, tot i que ja s'han començat a desenvolupar actuacions positives, per exemple, per promoure l'acolliment familiar dels migrants sols o el seu accés a la formació.

Gràfic 1. Evolució del nombre de nous casos d'infants migrants sense referents familiars arribats a Catalunya (2006-2018)

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Taula 1. Evolució del nombre d'infants tutelats per nacionalitat (2012-2018)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (15 set)
Infants amb mesura protectora per la DGAIÀ	7.040	7.076	6.985	6.962	6.927	7.449	8.517
Infants amb mesura protectora per la DGAIÀ de nacionalitat estrangera	-	-	-	1.232	1.661	2.138	3.577
%	-	-	-	17,7	24,0	28,7	42,0
Menors estrangers no acompanyats a Catalunya atesos durant l'any	438	431	600	624	973	1.958	3.309
Nous casos de menors estrangers no acompanyats a Catalunya durant l'any	-	317	356	377	684	1.489	2.156
Menors estrangers no acompanyats residents en centre de primera acollida	0	0	0	0	0	369	914
Places en centres d'acolliment	554	554	527	527	532	523	523
Places en centres d'acolliment i primera acollida	554	554	527	527	532	731	1.437

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Taula 2. Recursos nous per a l'atenció d'infants migrants no acompanyats (2017-2018)

	Places creades 2017	Places creades 2018 (fins a 15 setembre)	Diferència
Pis assistit 16-18	42	119	161
Extensió centre acolliment	314	0	314
Centre d'emergència	0	257	257
SAEJ	10	68	78
Centre de primera acollida	208	805	1.013
Pis assistit majors 18	36	115	151
Residència per a joves	-	48	48
IPI	160	0	160
Total	770	1.412	2.182
Places totals al sistema de protecció	2.873 (1 de gener)	5.030 (a 15 de setembre)	2.157

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

Altres recomanacions sobre mesures especials de protecció

RECOMANACIONS	RESPONSABLE	NIVELL DE COMPLIMENT (EVOLUCIÓ)		
<p>■ Tramitar la documentació de nois i noies tutelats (amb referents familiars a Catalunya o sense), de manera que quan assoleixin la majoria d'edat no es trobin en situació irregular, i també instar la nacionalitat espanyola dels infants i adolescents tutelats que compleixin els requisits de l'article 22 del Codi civil, per als quals es valori que aquesta decisió respon al seu interès primordial, havent-los escoltat i tenint en compte la seva opinió.</p>	Treball, Afers Socials i Famílies	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Revisar el protocol d'atenció a infants estrangers no acompanyats perquè els infants documentats siguin posats en primera instància a disposició de DGAIA.</p>	Treball, Afers Socials i Famílies, coordinat amb Interior i Fiscalia	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Emetre un protocol clar d'informació, assessorament, acompanyament i actuacions en matèria de dret d'asil i protecció internacional que vinculi tots els agents intervinents del sistema de protecció d'infants i adolescents.</p>	Interior / Treball, Afers Socials i Famílies / Administracions locals	Baix	Mitjà	Alt
<p>■ Garantir la detecció dels infants o adolescents víctimes de tràfic d'éssers humans i proporcionar-los una assistència, un suport i una valoració específiques i adequades de la situació de risc en què es poden trobar (en aspectes legals, judicials, policials, socials, laborals, sanitaris i de documentació).</p>	Treball, Afers Socials i Famílies / Interior	Baix	Mitjà	Alt

SÍNDIC

EL DEFENSOR
DE LES
PERSONES

Síndic de Greuges de Catalunya
Passeig Lluís Companys, 7
08003 Barcelona
Tel 933 018 075 Fax 933 013 187
sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

